HONORÉ DE BALZAC

GORIOT BABA

Çeviri: TAHSİN YÜCEL



HONORÉ DE BALZAC

GORIOT BABA



Çeviri: TAHSİN YÜCEL



La père Goriot, Honoré de Balzac

1. basım: 2000
6. basım: Nisan 2013
E-kitap 1. sürüm Şubat 2014, İstanbul
Nisan 2013 tarihli 6. basım esas alınarak hazırlanmıştır.

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design

ISBN 9789750720741

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
Sertifika No: 10758

HONORÉ DE BALZAC

GORIOT BABA

ROMAN

Fransızca aslından çeviren
Tahsin Yücel



Honoré de Balzac’ın Can Yayınları’ndaki diğer kitapları:

İki Yeni Gelinin Anıları, 1983
Vadideki Zambak, 1990
Eugénie Grandet, 2001
Kibar Fahişelerin İhtişam ve Sefaleti, 2012

HONORÉ DE BALZAC, 1799'da Fransa'nın Tours kentinde doğdu. Kendi adıyla yayımlanan ilk eseri *Köylü İsyanı* tarihsel bir romandı. 1829-30 yıllarında taşra yaşamına yönelen *Tours Papazı* ve *Eugénie Grandet* gibi romanları basıldı. 1834 yılı, Balzac'ın yaşamında bir dönüm noktası oldu. Yapıtlarını büyük bir bütün oluşturacak biçimde üç grupta tasarladı: İnsan yaşamını ve toplumu yöneten ilkeleri ele alan "Çözümleyici İncelemeler"; insan eylemini belirleyen nedenleri ortaya koyan "Felsefi İncelemeler"; bu nedenlerin sonuçlarını gösteren "Töre İncelemeleri". *Goriot Baba*, gerçekçilik akımının başyapıtı sayılır. Balzac, bu eserlerinin tümüne Dante'yi anıştıran bir başlık koydu: "İnsanlık Güldürüsü". Balzac, 1850'de Paris'te öldüğü zaman, ardında 85'i tamamlanmış, 50'si taslak halinde kalmış roman ve 2000'i aşkın roman karakteri bırakmıştı.

TAHSİN YÜCEL, 1933 yılında Elbistan'da doğdu. Galatasaray Lisesi'ni (1953) ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi (1960). Öğrencilik yıllarında Varlık Yayınları'nın çeviri işlerini ve *Varlık* dergisinin yazı işleri müdürlüğünü yürüttü. Öykü derlemeleri, romanları, bilimsel araştırmaları ve kuramsal yazılarının yanı sıra, Balzac, Flaubert, Daudet, H. de Montherlant, M. Aymé, Gide, Simenon, A. France, Colette, Jean Giraudoux, Proust, Camus, Sartre, Malraux, Saint-Exupéry ve Duras gibi önemli Fransız yazarlarının yapıtlarını dilimize kazandıran Yücel, 1984 yılında Azra Erhat Çeviri Üstün Hizmet Ödülü'ne değer görüldü.

Sunuş

Büyük Fransız romancısı Honoré de Balzac'ın ünlü yapıtı *İnsanlık Güldürüsü*'nün oldukça tuhaf bir yazgısı vardır. Balzac birkaç yapıtına, birkaç kahramanına, birkaç görüşüne göre yargılanır çoğu kez, yapıtının bütüncül özüne pek de uygun düşmeyen özelliklerle tanımlanır; bunun kaçınılmaz sonucu olarak, okurların büyük çoğunluğu, İnsanlık Güldürüsü adını taşıyan bir anıt yapıtın varlığının bilincine bile varmazlar. Örneğin bizim ülkemizde, Balzac'ın büyük yapıtının büyük çoğunluğunun dilimize çevrilmiş olmasına karşın, İnsanlık Güldürüsü'nün bütünlüğü göz önüne alınmadığından, Balzac ve yapıtı konusunda bilgilerimiz eksik, yargılarımız dayanaksız kalmıştır.

Oysa Balzac'ın en özgün, en önemli yanlarından biri, oldukça kısa bir yaşam süresine sığdırdığı, irili ufaklı seksen sekiz anlatıyı kendilerini aşan ve anlamlandıran bir bütünün, başka bir deyişle bir üstyapıtın yapı taşları olarak kurmuş olmasıdır. Genellikle bağımsız yapıtlar olarak okunan bu anlatıların her biri aynı zamanda bütünün birer parçası, üstyapıtın birer bölümüdür. Bu bölüm ya da parçaların tümü, evrensel tarihin belirli bir dönemini, on dokuzuncu yüzyılın ilk yarısını ve dünyanın belirli bir ülkesini, Fransa'yı kapsayan ama yaşanmış gerçekle özdeşleşmekten çok, onun bir tür aynası niteliğini taşıyan, kendi tarihi, kendi coğrafyası, kendi "soyluları ve kenterleri, esnafları ve köylüleri, politikacıları ve züppeleri", daha da önemlisi, "kendi yasaları, kendi felsefesi, kendi bilimi" bulunan, alabildiğine özgün ve bütüncül bir roman evreni oluşturur. Kendi başlarına değil de bu bütün açısından ele alındıkları zaman, parçalar hem biçim, hem içerik açısından yepyeni bir görünüş kazanır. Örneğin Balzac'ın kendine özgü bir biçemi bulunmadığı ya da olayların akışını keserek kendi kişisel görüşlerini sıraladığı savı, kesinlikle boşlukta kalır.

Söylemek bile fazla, çoğunlukla ayrı ayrı yayımlandıklarına göre, *İnsanlık Güldürüsü*'nü oluşturan anlatıların her biri aynı zamanda kendi kendine yeterli, bağımsız birer yapıt görünümü sunar. Örneğin *Eugénie Grandet* ya da *Goriot Baba* herhangi bir roman gibi okunabilir; *Eugénie Grandet* ya da *Goriot Baba*'yı okumakla da Balzac'ın romancılığı konusunda bir yargıya, hem de olumlu bir yargıya varılabilir. Ne var ki, söylediğimiz gibi, içinde yer aldıkları bütün ışığında değerlendirildikleri zaman, bu yapıtların yepyeni boyutlar kazanacakları, Balzac'ın büyüklüğüne yeni kanıtlar sağlayacakları da kuşku götürmez.

Bu gözlemler, ister istemez, birtakım sorular getirir usumuza: Bir bütün söz konusu olduğuna göre, bu bütünün birer parçasını oluşturan anlatıların belirli bir düzen, belirli bir sıra uyarınca okunmaları gerekmez mi? Bu yapıtların belirli bir düzene, belirli bir sıraya göre okunması gerekiyorsa Balzac'ın yapıtlarının, örneğin elimizde bulunan şu *Goriot Baba*'nın bağımsız olarak yayımlanması bir çelişki değil midir? Yoksa *Goriot Baba*'nın ayrıcalıklı bir durumu mu vardır?

Hemen belirtmek gerekir ki Balzac'ın yüz elli dolaylarına ulaştırmayı tasarlayıp da ancak seksen sekizini yazabildiği bu yapıtların okunmasında bir sıra izlemek gerekmez; –bir başka yerde de söylediğimiz gibi– anlatıların her biri, büyük yapının birer kapısını oluşturur bir bakıma; hangi kapıdan girersek girelim, kendimizi yapının odağında bulur, buradan istediğimiz biçimde, istediğimiz yerine geçebiliriz. Hiç kuşkusuz, her kapı değiştirmemizde zaman içinde de yer değiştiririz, büyük bir olasılıkla da "bir yaşamın başlangıcından önce ortasında" buluruz kendimizi, "doğumun

öyküsünden önce ölümün öyküsü" çıkar karşımıza; ama Michel Butor'un söylediği gibi, *İnsanlık Güldürüsü*'nde "anlatılan olayların bütünü değişmez kalır. Girdiğimiz kapı hangisi olursa olsun, geçmiş olan hep aynı şeydir." Üstelik, Balzac böylesinin daha doğal olduğunu, gerçek yaşamda da olayların öyküsünün bize bu biçimde, düzensiz olarak ulaştığını kesinler: "Hiçbir şey tek parça değildir bu dünyada, her şey mozaiktir. Ancak geçmiş zamanın öyküsü tarih sırasıyla anlatılabilir, bu düzen yürüyen şimdiki zamana uygulanamaz." Bu nedenle, Balzac daha çok içeriğe dayanan bir bölümleme uygular; ama, doğrusunu söylemek gerekirse bu bölümleme de oldukça yüzeysel, oldukça saymaca kalır. Yapıtının gereğince anlaşılıp değerlendirilmesi için, şu ya da bu düzene göre, ama tümüyle okunması ilk koşul olarak kalır.

İnsanlık Güldürüsü'nü oluşturan birbirinden ilginç anlatıların çoğu kez dağınık, bağımsız bir biçimde yayımlanmalarına gelince, yalnız bizim ülkemizde değil, Fransa da işin içinde olmak üzere, her yanda sürdürülen bir tutum. Bunun nedenini anlamak da zor değil. Bir kez, her anlatının kendi kendine yeterli görünmesi, –bütünün zararına bile olsa– böyle bir tutumun sakıncasını azaltıyor; sonra, hele bu büyük yapıtın Fransızca'dan başka bir dilde yayımlanması söz konusu olunca, binlerce sayfalık bu romanlar ve öyküler toplamını belirli bir düzen içinde sunmak, yayıncılara içinden çıkılması zor bir sorun olarak görünüyor, bu sorunlarla boğuşmaktansa bütünün belirli parçalarıyla yetiniliyor.

Ne olursa olsun, gerek kendi kendine yeten bir roman, gerekse *İnsanlık Güldürüsü*'nün bir parçası olarak, *Goriot Baba*'nın Balzac anlatıları arasında ayrıcalıklı bir yer tuttuğu kuşku götürmez. İlk bakışta, biraz yüzeysel bir biçimde, "Balzac romanı" diye adlandırılan örnekçeye uyması bir yana, kurgusuyla, konusuyla, kişileriyle, içerdiği dünya görüşüyle, gerçekten ilginç bir romandır *Goriot Baba*; yalnızca ilginç baba tipiyle değil, anlatım ustalığıyla da, öteki kahramanlarıyla da bizi sürükler. Öte yandan, çok iyi bilindiği gibi, Balzac'ın kafasında *İnsanlık Güldürüsü*'nü oluşturma düşüncesi, *Goriot Baba*'yla birlikte doğmuştur. Bu da, ister istemez, *Goriot Baba*'yı bir odak-yapıt durumuna getirir: *İnsanlık Güldürüsü*'nün birliğini sağlayan başlıca özelliklerinden biri, bu büyük yapıtın sayıları üç bine ulaşan kişilerinin önemli bir bölümünün birçok parçada yeniden karşımıza çıkmasıdır; bunların önemli bir bölümü –ve genellikle en ilginçleri– de *İnsanlık Güldürüsü*'ne *Goriot Baba*'dan dağılır: Rastignac, Bianchon, Vautrin, Gobseck, Nucingen, Markiz de Trailles, Madam de Beauséant, Madam de Langeais ve daha birçokları, başka yapıtlarda, daha değişik olaylar, daha değişik koşullar içinde, değişik yönleriyle tanıyacağımız, ünlü Balzac kişileridir.

Bu özelliği göz önüne alınınca *İnsanlık Güldürüsü*'nün eşsiz evrenine girmek için en elverişli kapının *Goriot Baba* olduğu söylenebilir.

TAHSİN YÜCEL

I

Sıradan bir pansiyon

Madam Vauquer yaşlı bir kadındır, kızlığında “de Conflans” soyadını taşımıştır, kırk yıldan beri Paris’te Quartier Latin ile Saint-Marceau arasında, Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı’nda küçük bir pansiyon işletir. “Vauquer Pansiyonu” adıyla tanınan bu pansiyon, erkeklere de, kadınlara da, gençlere de, yaşlılara da açıktır ya bu saygıdeğer kurumun töreleri konusunda en ufak bir dedikodu çıkmamıştır. Ne var ki otuz yıldan beri genç bir kimsenin oturduğu da olmamıştır burada; genç bir adamın böyle bir yerde oturması için, ailesinden çok az bir para alması gerekir. Bununla birlikte, 1819’da, yani bu dramın başladığı sırada, zavallı bir kızcağız kalıyordu burada. “Dram” diyoruz. Yaşadığımız bu gözü yaşlı edebiyat çağında, hem yalan yanlış, hem de gereğinden fazla kullanılması yüzünden, iyice gözden düşmüş olan bu sözü yine de kullanmak gerekiyor burada. Öykümüz sözcüğün gerçek anlamında “dramatik” olduğu için mi? Hayır. Kitap okunup bitirildikten sonra, için için ya da açık açık birkaç damla gözyaşı dökülmesine yol açar belki de ondan. Paris’in dışında anlaşılabilecek mi bu kitap? Orası kuşkulu. Gözlemlerle, yersel renkle dolup taşan bu “sahnenin” özellikleri ancak Montmartre ve Montrouge tepecikleri arasında, her an dökülmeye hazır alçı ve sıva yığınlarından, kara çamur derelerinden oluşan bu ünlü vadi içinde değerlendirilebilir. Gerçek acılarla, yalancı sevinçlerle dolup taşan bir vadidir burası, öyle korkunç bir çalkantı içindedir ki, burada şöyle azıcık sürekli bir heyecan uyanabilmesi için, gözleri yuvalarından dışarı uğratacak bir şeyler olması gerekir. Bununla birlikte, şurada burada rastlanan kimi acılar, kötü eğilimlerle erdemlerin yığılımı yüzünden öyle büyük, öyle çarpıcı bir niteliğe bürünür ki bencillikler, çıkarlar duruverir, acıma duyar insan, ama edinilen izlenim çabucak yenilip bitirilen, lezzetli bir meyvedir. Ne var ki, uygarlık arabası, tıpkı “Tanrı Jagannatha’nın arabası” gibi, ötekiler kadar kolay ezilmeyerek

tekerleklerinin dönmesini engelleyen bir yüreğe rastladı mı hemen parçalayıverir onu, şanlı yürüyüşünü sürdürür.[1] Siz, bu kitabı apak ellerinde tutanlar, “Belki biraz eğlendirir beni,” diyerek yumuşacık koltuklarına gömülenler, siz de böyle yapacaksınız işte. Goriot Baba’nın sessiz mutsuzluklarını okuduktan sonra, duygusuzluğunuzu yazarın sırtına yükleyerek onu abartmacılıkla damgalayıp şiire kaçmakla suçlayacak, yemeğinizi iştahla yiyeceksiniz. Hayır, hayır! Şunu bilin ki bu dram ne bir düş ürünü, ne de bir romandır. *All is true,*[2] bu dram öylesine gerçek ki öğelerini herkes kendi evinde, belki de kendi yüreğinde bulabilir.

Bu gösterişsiz pansiyonun işletildiği yapı Madam Vauquer’in kendi malıdır. Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı’nın alt yanında, toprak yüzeyinin Arbalète Sokağı’ na doğru alçaldığı yerdedir. Bu alçalma öyle birdenbire, öyle sert bir biçimde başlar ki atlar buradan ender olarak çıkıp inerler. Bu durum burasını sarı renklere bulayıp her şeyi kubbelerinden yansıyan, somurtkan renklerle karartarak hava koşullarını değiştiren iki anıt, yani Val-de-Grâce ile Panthéon arasında sıkışmış olan bu sokaklarda kol gezen sessizlik için elverişlidir. Kaldırımlar kurudur burada, derelerde ne çamur, ne su vardır, duvar diplerinde otlar yükselir. Burada en kaygısız insan bile rahatsız, gelip geçenler hüzünlü, evler kasvetli mi kasvetlidir, yüksek duvarlar hapishane kokar, bir araba sesi bir olay olur. Yolunu şaşırıp da buraya düşmüş bir Parisli küçük pansiyonlar ya da okullar, düşkünlükler ya da sıkıntılar görür yalnızca, can çekişen yaşlılığı, çalışmak zorunda bulunan, tutsak edilmiş, şen gençliği görür. Paris’ in hiçbir semti böylesine ürkütücü, hatta, çekinmeden söyleyelim, böylesine bilinmedik bir yer değildir. Özellikle Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı, tunçtan bir çerçeve, bu anlatıya uygun düşen tek çerçevedir. Düşünceyi böyle bir anlatıya hazırlamak için ne kadar koyu renk, ne kadar karanlık görüş kullanılsa azdır; yolcu catacombelara[3] inerken ışık basamak basamak azalır, kılavuzun şarkısı zayıflar ya, tıpkı öyle. Karşılaştırma yerindedir. Kurumuş yürekler görmek mi daha ürkütücüdür, boşalmış kafatasları görmek mi, kim karar verebilir?

Vauquer Pansiyonu’nun ön bölümü bir küçük bahçeye bakar; böylelikle Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı’ yla dik bir açı oluşturur, burada derinlemesine kesilmiş görünür. Ön duvar boyunca, ev ile bahçe arasında, bir kulaç genişliğinde, kaba çakıltaşları döşeli, çukur bir yer, onun önünde

ise, aklı, mavili, büyük çini saksılara dikilmiş sardunyalarla, zakkum ve nar ağaçlarıyla çevrili, ince ve kumluk bir yol vardır. Üzerinde, şöyle bir yazı bulunan bir levhanın olduğu büyük bir kapıdan girilir bu yola:

VAUQUER PANSİYON
Her iki cinsten ve öbür insanlar için

Gündüzleri, cırtlak çıngıraklı, kafes parmaklıklı bir kapıdan bakılınca sokağın karşısına düşen duvarda, semtin bir ressamınca yeşil mermer biçiminde boyanmış bir kemer görünür. Bu resmin canlandırdığı girintinin altında, bir Eros heykeli yükselir. Simge meraklıları, bu heykelin pul pul olmuş cilasına bakınca oradan birkaç adım ötede derdine çare bulunan bir Paris aşkının bir söylenini bulurlar belki bunda.[4] Oturtmalığın altındaki şu yarı yarıya silinmiş yazıt, 1777 yılında Paris'e dönmüş olan Voltaire'e gösterilen coşkulu bağlılık nedeniyle yapılmış olduğu zamanı anımsatır.

"Kim olursan ol, işte efendin:
eski, şimdiki ya da gelecekteki."[5]

Karanlık çökerken, parmaklıklı kapının yerini tam bir kapı alır. Genişliği ön duvarın uzunluğuna eşit olan küçük bahçe, sokak duvarı ile komşu evin ortak duvarı arasında kalır, sarmaşıklardan oluşmuş bir örtü sarkar, onu bütünüyle saklar, gelip geçenlerin bakışlarını Paris' in oldukça ilginç bir görünümüne çeker. Bu duvarların her biri, cılız ve tozlu ürünleri Madam Vauquer için her yıl bir korku ve pansiyonerleriyle bir konuşma konusu olan, dizi dizi meyve ağaçları ve asmalarla örtülüdür. Her duvar boyunca, şöyle böyle yetmiş iki ayak uzunluğunda, daracık bir ağaçlıklı yol vardır, sık ıhlamur ağaçlarıyla son bulur. Madam Vauquer, kızlığında "de Conflans" gibi bir soylu ad taşımış olmakla birlikte, müşterilerinin dilbilgisel uyarılarına da aldırmadan, inatla *ıklamur* der bunlara. İki yan yol arasında, öreke biçiminde budanmış meyve ağaçları, kuzukulağı, marul ve maydanozlarla çevrili bir enginar evleği bulunur. Ihlamur ağaçlarının altında, çevresine iskemleler dizilmiş, yeşil boyalı bir yuvarlak masa durur. Yazın en sıcak günlerinde, kahve içmek için kesenin ağzını açabilecek ölçüde paralı müşteriler, burada, yumurtadan civciv çıkartabilecek sıcaklıktaki havada kahvelerinin tadını çıkarırlar. Üç kat yükselen,

yukarısında da çatı odaları bulunan ön bölüm, moloz taşlarla örülmüş, Paris'in bütün evlerine iğrenç bir nitelik veren şu sarı renkle badana edilmiştir. Her katta beşer pencere vardır, bunlar da ufak camlara bölünmüştür, hiçbiri aynı biçimde açılmamış olduğundan, panjurları birbirine yan bakar. Evin yanlarında ikişer pencere vardır, alt kattakiler demir parmaklıklarla süslüdür. Yapının arkasında aşağı yukarı yirmi ayak genişliğinde bir avlu bulunur; domuzlar, tavuklar, tavşanlar kardeş kardeş geçinirler burada, dipte de odunluk olarak kullanılan bir sundurma yükselir. Bu sundurma ile mutfak penceresi arasında, üzerine teknenin bulaşık suları dökülen yiyecek dolabı durur. Bu avludan da daracık bir kapı açılır Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'na; aşçı kadın, ortalığı hastalık sarar korkusuyla, bu batakhaneyi bol suyla yıkayarak çöpleri buradan dışarı koyuverir.

Doğal olarak pansiyon işletmesine ayrılan alt kat, sokağa bakan iki pencereyle aydınlanan ve camlı bir kapıdan girilen bir ilk odayla başlar. Bu salon, basamakları boyanıp parlatılmış taş ve tahtalardan oluşan bir merdivenin sahanlığıyla mutfaktan ayrılan yemek odasına açılır. Birbirini izleyen donuk ve parlak çizgili, kıl kumaşlarla kaplanmış koltuk ve iskemlelerle döşenmiş olan bu salon kadar hüzün verici bir şey yoktur. Ortada Sainte-Anne mermerinden bir yuvarlak masa durur, onun üstünde de bugün her yanda rastlanan, ak porselenden bir çay takımı vardır, yaldızlı çizgileri yarı yarıya silinmiştir. Döşemesi oldukça bozulmuş olan bu odanın duvarları dirsek yüksekliğine kadar tahtayla kaplanmıştır. Duvarların geri yanını da *Telemakhos*'un[6] başlıca sahnelerini canlandıran, bildik kişileri renkli olarak sunulan, parlak bir duvar kâğıdı örter. Kafesli pencereler arasındaki çerçeve, Kalypso'nun Odysseus'un oğluna verdiği şölenin tablosunu sunar pansiyonerlere... Bu resim, tam kırk yıldan beri, genç pansiyonerlerin şakalarına yol açar: Yokluk yüzünden yemek zorunda kaldıkları akşam yemeğiyle alay ettikçe durumlarının üstünde bulunduklarını sanırlar. Hep temiz olan ocağı ancak önemli günlerde ateş yakıldığını gösteren taş şömine, kafes içinde, yıpranmış, yapma çiçeklerle dolu olan iki vazoyla süslüdür; mavimsi mermerden, zevksizlik örneği bir duvar saati de bunlara eşlik eder. Bu ilk odadan, dilde bir karşılığı bulunmayan, ama "pansiyon kokusu" diye adlandırılması gereken bir koku yayılır. Kapalılık, küflenmişlik, acılaşmışlık kokar; üşütür adamı, buruna nemli gelir, giysilere işler; yemek kokuları sinmiştir her yanına; pis pis

mutfak kokar, düşkünler yurdu kokar. Genç, yaşlı, her pansiyonerin nezleli havasından buraya katılan mide bulandırıcı temel öğeleri ölçmek için bir yol bulunsaydı, bu oda belki o zaman betimlenebilirdi. Ama bu dümdüz çirkinliklere bakmayın siz, bu salonu bitişiğindeki yemek odasıyla karşılaştırırsanız, onu yüksek çevreden bir kadının odası kadar zevkli ve hoş kokulu bulursunuz. Baştan başa tahta kaplamalı olan bu oda, bir zamanlar tek bir renge boyanmışken, bugün belirsiz bir renk almış, üzerini örten kir tabakaları tuhaf desenler çizmiştir. İki yanında yapışkan büfeler, bunların üzerinde de kenarları diş diş, donuk sürahiler, maden peçete bilezikleri, Tournai porseleninden mavi kenarlı tabak yığınları vardır. Bir köşede göz göz bir kutu, numaralı gözlerde de her pansiyonerin yemek ya da şarap lekelerine batmış peçeteleri durur. Şu kırılıp bozulmak bilmeyen, her yandan atılmış olan *Incurables*'daki[7] uygarlık kalıntıları gibi eşyalar görürsünüz burada. Örneğin yağmur yağınca içinden bir Fransisken papazı çıkan bir barometre, hepsi de yaldız çizgili, kara ve cilalı tahta çerçeveli, insanda iştah bırakmayan, tiksindirici gravürleri; bakır kakmalı, bağadan bir saat çerçevesi; yeşil bir soba, tozları ile yağları birbirine karışmış Argand gaz lambaları, yemekten yemeğe gelen, şakacı bir müşterinin parmağını sivri bir kama gibi kullanarak üzerine adını yazmasına elverecek derecede kirli bir muşambayla kaplı bir uzun masa, topal iskemleler, hiçbir zaman kaybolmayıp açılan, yürek yarası hasır paspaslar, sonra delikleri kırılmış, menteşeleri sökülmüş, tahtaları kömürleşmiş, zavallı ayak tandırları. Bu eşyaların ne kadar eski, ne kadar çatlak, çürük, titrek, erimiş, kolsuz, kör, sakat ve can çekişir durumda bulunduğunu açıklamak için, aceleci insanların bağışlamayacakları ve öyküye duyulan ilgiyi azaltacak betimlemelere girişmek gerekirdi. Kırmızı döşeme taşları ovma ya da boyama sonucu oluşmuş vadilerle doludur. Kısacası, şiirsiz bir yoksulluk egemendir burada; çirkef değil, lekelerle, deliklerle, paçavralarla değil, saçak saçak bir çürümüşlükle belirlenen, tutumlu, özenli, lif lif olmuş bir yoksulluk.

Sabahın yedisine doğru, Madam Vauquer'in kedisinin, hanımının önünden gelip büfelerin üzerine sıçradığı, ağızları tabaklarla kapatılmış birkaç çanağın içindeki sütün kokusunu alarak sabah mırmırına başladığı sırada, bu oda parıltısının en yüksek noktasındadır. Az sonra, bir yanından iyi oturtulmamış postişin bir parçası çıkan tül başlığıyla dul kadın görünür;

buruşuk terliklerini sürükleyerek ilerler. Yaşlı ve dolgun yüzü, küçük, tombul elleri, bir kilise faresi gibi semiz bedeni, bir o yana, bir bu yana yalpa vuran, fazlasıyla dolgun göğsü, ılık ve pis kokulu havasını hiç midesi bulanmadan ciğerlerine çektiği, her yanından mutsuzluk sızan bu kurgu yuvası odayla tam bir uyum içindedir. Olsa olsa güzün ilk donları kadar taze yüzü, anlatımı bir saniye içinde oyuncu kızlara salık verilen gülümsemeden tefecinin acı surat asmasına geçiveren, kırışık gözleri, kısacası tüm varlığı bu pansiyonu açıklar, pansiyon da tam onun gibi bir insan ister. Zindan gardiyansız olmaz, birini tasarladınız mı ötekini de tasarlamak zorundasınız. Nasıl tifüs bir hastanenin yayıntılarının sonucuysa, bu ufak tefek kadının soluk tombulluğu da bu yaşamın ürünüdür. Eski bir giysiden bozma ilk eteğinden daha uzun olan ve yer yer delinmiş kumaşının aralıklarından pamukları çıkan etekliği salonu, yemek odasını, küçük bahçeyi özetler, mutfağı haber verir, müşterilerinin nasıl olduklarını önceden sezdirir. Bu kadın geldi mi görünüm tamamlanmış demektir. Şöyle böyle elli yaşlarında bulunan Madam Vauquer kara gün görmüş bütün kadınlar gibidir. Daha çok para koparabilmek için yerli yersiz dikleşiveren, öte yandan, yazgısını yumuşatmak için her şeyi yapmaya, Georges ya da Pichegru'yü[8] hâlâ ele verilebilecek durumda olsa, Georges ya da Pichegru'yü bile ele vermeye hazır bir çöpçatan kadının donuk gözleri vardır onda. Bununla birlikte, aslında iyi kadındır. Pansiyonerler böyle söyler; onun da kendileri gibi inleyip öksürdüğünü işittikçe parasız olduğunu sanırlar. Mösyö Vauquer neyin nesiydi? Hiçbir açıklama yapmazdı ölmüş kocası konusunda. Servetini nasıl yitirmişti? "Kara günlerde" diye yanıtlardı. Adamcağız kendisine hiç de iyi davranmamış, bıraka bıraka, ağlasın diye gözlerini, oturup geçinsin diye bu evi, bir de hiçbir talihsizliğe acımama hakkını bırakmıştı; çünkü, –kendi söylediğine göre– Madam Vauquer çekilebilecek bütün acıları çekmişti. Aşçı Şişko Sylvie, hanımının dolaştığını işitir işitmez, yatılı pansiyonerlerin kahvaltısını hazırlamaya başlardı.

Genellikle, yatısızlar ayda otuz frank tutan akşam yemeğine abone olurlardı. Bu öykünün başladığı dönemde, yatılı pansiyonerler yedi kişiydi. Evin en iyi iki dairesi birinci kattaydı. Madam Vauquer bunların o kadar iyi olmayanında kalır, ötekinde bir Ordu Levazım Şefi'nden dul kalma Madam Couture otururdu. Yanında da Victorine Taillefer adında çok genç bir kız

kalırdı, Madam Couture analık ederdi ona. Bu iki hanımın pansiyon ücreti bin sekiz yüz frankı bulurdu. İkinci kattaki iki dairenin birinde Poiret adında bir yaşlı adam, ötekinde eski bir tüccar olduğunu söyleyen, kara bir peruka taşıyıp favorilerini boyayan, Mösyö Vautrin adında, kırk yaşlarında bir adam kalırdı. Üçüncü katta dört oda vardı; bunlardan biri Matmazel Michonneau adında bir yaşlı kıza, biri de kendisine Goriot Baba denilmesine ses çıkarmayan, eski bir erişte, makarna ve nişasta yapımcısına kiralanmıştı. Öbür ikisi ise göçmen kuşlara, Goriot Baba ve Matmazel Michonneau gibi, yatacak yer ve yiyecek için ayda kırk beş franktan fazla para vermeyen talihsiz üniversitelilere ayrılmıştı, ama Madam Vauquer böylelerini pek istemez, bunları ancak daha iyisini bulamayınca alırdı; çünkü onlar fazla ekmek yerlerdi. O sırada, bu iki odadan birinde Angoulême dolaylarından Paris'e hukuk okumaya gelmiş bir genç adam kalıyordu. Kalabalık ailesi kendisine yılda bin iki yüz frank yollayabilmek için en çetin yokluklara boyun eğiyordu. Ama Eugène de Rastignac –buydu adı– mutsuzluğun baskısıyla çalışmaya alışmış olan, büyüklerinin kendisine bağladığı umudu daha küçük yaşta anlayan, öğrenimlerinin kendilerini nereye kadar götüreceğini önceden hesaplayıp meyvelerini ilk toplayanlar arasına girmek için onu toplumun gelecekteki devinimine uydurarak kendilerine iyi bir gelecek hazırlayan genç adamlardandı. Onun ilginç gözlemleri, Paris salonlarında boy göstermedeki ustalığı olmasa, bu anlatı böyle gerçek renklerle renklenmeyecekti. Gerçekten de, öykümüz bunları onun keskin zekâsına, yaratanların da, çekenlerin de özenli gizleme çabalarını yenerek tüyler ürpertici durumların gizine erme isteğine borçludur.

Bu üçüncü katın üzerinde, çamaşır serilen bir tavan arasıyla iki çatı odası vardı, bunlarda da Christophe adındaki ayak uşağı ile aşçı Şişko Slyvie yatardı. Yatılı yedi pansiyonerden başka, hepsi de akşam yemeğine abone olan yedi, sekiz hukuk ya da tıp öğrencisi ile bu semtte kalan iki, üç gedikli müşterisi bulunurdu Madam Vauquer'in. Akşam yemeğinde on sekiz kişi olurdu, yirmi kişi de sığdırabilirdi ama sabahları, yalnız yedi kiracı bulunur, oluşturdukları topluluk kahvaltı sırasında bir aile görünümü sunardı. Aşağıya terlikle inerler, içli dışlılığın verdiği güvenle konuşur, yatısızların giyimi ve davranışları, önceki akşamın olayları konusunda kişisel gözlemlerini belirtmekten çekinmezlerdi. Bu yedi pansiyoner Madam Vauquer'in şımarık çocuklarıydı, kendilerine gösterilecek özen ve

saygıyı, ödedikleri ücretlere göre, bir astronom kesinliğiyle ölçerdi. Rastlantının bir araya getirdiği bu insanlar da aynı düşüncenin etkisi altında bulunurdu. İkinci kattaki iki kiracı topu topu ayda yetmiş iki frank ödüyordu. Ancak Saint-Marcel semtinde, Bourbe ile Salpêtrière arasında görülen bu ucuzluk, bu pansiyonerlerin oldukça açık mutsuzlukların ağırlığı altında bulunduklarını gösterirdi, yalnız Madam Couture bunun dışında kalırdı. Bu nedenle de bu evin içinin sunduğu görünüm gediklilerinin aynı derecede döküntü kılıklarında yinelenirdi ya. Erkekler renklerinin kestirilmesi başlı başına bir sorun olan redingotlar, kibar semtlerde duvar diplerine atılan eski pabuçlardan farkı olmayan ayakkabılar, iyiden iyiye erimiş çamaşırlar, kala kala ruhu kalmış giysiler giyerlerdi. Kadınların giysileri gününü çoktan doldurmuş, boyanmış, solmuş, eskimiş dantelleri çok onarımlar görmüş, eldivenleri kullanıla kullanıla parlaklaşmış, yakalıkları bozarmış, atkıları tiftik tiftik olmuştu. Giysilerinin bu durumda bulunmasına karşılık, hemen hepsinin de sapasağlam bedenleri, yaşam fırtınalarına dayanmış bir yapıları vardı, yüzleri geçmez olmuş paralar gibi silik, soğuk ve sertti. Soluk dudaklarının arasından obur dişler görünürdü. Sona ermiş ya da hâlâ sürüp gitmekte olan dramların varlığını sezdirirdi bu pansiyonerler, ama ramp ışıkları altında, renkli dekorlar arasında oynanan dramların değil, canlı ve sessiz dramların, yüreği sıcak sıcak yerinden hoplatan, buz gibi soğuk dramların, sürekli dramların varlığını.

Yaşlı kız Michonneau’nun yorgun gözleri üzerinde acıma meleğini bile dehşete düşürecek, pirinç telle çevrili yeşil taftadan, kir pas içinde bir siperlik vardı. Püskülleri seyrekleşmişti, ağlamaklı şalının örttüğü bölümler öylesine köşeliydi ki sanki bir iskeleti örterdi. Kadınsı biçimlerini hangi asit eritip bitirmişti? Bir zamanlar güzel olsa gerekti; kötü alışkanlıklar mı, üzüntü mü, açgözlülük mü? Çok mu sevmişti, çöpçatanlık mı etmişti, yoksa yalnızca bedenini satarak mı geçinmişti? Hazların ayakları dibine atıldığı pervasız bir gençliğin yengilerinin cezasını mı çekiyordu bu görenleri kaçıran yaşlılıkla? Renksiz bakışı insanı dondurur, bir deri bir kemik kalmış yüzü ürkütürdü. Kışa doğru çalılıklarda bağıran bir ağustosböceğinin ötüşünü andıran, cırtlak bir sesi vardı. Beş parasız olduğunu sanan çocuklarınca bırakılmış olduğunu söyleyen, sürekli biçimde nezleli bir yaşlı beye baktığını söylerdi. Bu ihtiyar yaşadığı sürece yararlanılmak üzere, yılda bin frank gelir bırakmıştı kendisine, mirasçılar arada bir bunu tartışma konusu eder, ona iftiralar atarlardı. Yüzü tutkuların etkisi altında harap

olmuştu, ama bir aklık, bir ten güzelliği kalıntıları da yok değildi, bedeninde de bazı güzellik kalıntıları bulunabileceğini düşündürtürdü bunlar.

Mösyö Poiret, bir tür makineydi. Jardin des Plantes' ta bir ağaçlık yol boyunca, başında eski ve buruşuk bir kasket, elinde güçlükle tuttuğu, fildişi başı sararmış bir baston, neredeyse boş bir pantolonu pek gizleyemeyen redingotunun yıpranmış eteklerini, sarhoş bacakları gibi titreyen mavi çoraplı bacaklarını sallaya sallaya, kirli, ak yeleğini, hindi boynu çevresinde kravatıyla doğru dürüst birleşemeyen, büzülmüş, kaba muslinden göğüs dantelini göstere göstere ilerleyişini gören çoğu kimseler, bu Çin görüntüsünün Italiens Bulvarı'nda daldan dala konan Zaphet oğullarının soyundan olup olmadığını merak ederdi. Hangi iş onu böyle buruş buruş etmişti? Karikatür olarak çizilince gerçekdışı görünecek, soğanımsı yüzünü hangi tutku karartmıştı? Mesleği neydi? Belki de adalet bakanlığında cellatların masraf pusulalarını, ana baba katilleri için kara gömlek, kafaların düştüğü sepetlerin kepek, bıçakların ip masraflarını yolladıkları büroda memurdu. Belki de bir mezbaha kapısında tahsildarlık ya da sağlık işleri denetmen yardımcılığı yapmıştı. Kısacası, büyük toplum değirmenimizin eşeklerinden olmalıydı bu adam, Bertrandlarını bile tanımayan şu Parisli Raton'lardan[9], kamu pisliklerinin, kamu mutsuzluklarının üzerinde döndüğü bir eksendi, kendilerini gördüğümüz zaman, "Ne de olsa böyleleri de gerek," dediğimiz insanlardan biri olsa gerekti. Güzel Paris ruhsal ve bedensel acılarla sararmış olan bu yüzleri bilmez. Ama Paris gerçek bir okyanustur. İskandil atın isterseniz, derinliğini hiçbir zaman öğrenemezsiniz. Her yanını dolaşın, betimleyin! Dolaşmakta, betimlemekte ne kadar özenli davranırsanız davranın, bu denizin araştırıcıları ne kadar çok, ne kadar istekli olursa olsun, her zaman girilmedik bir yer, bilinmedik bir mağara kalacaktır, çiçekler, inciler, canavarlar, yazın dalgıçlarının bilmedikleri, işitilmedik bir şey bulunacaktır. Vauquer Pansiyonu bu görülmedik aykırılıklardan biridir.

Pansiyonerler ve gedikliler kitlesiyle çarpıcı bir karşıtlık oluşturan iki kişi vardı burada. Matmazel Taillefer, kloroza tutulmuş genç kızlarınkini andıran, hastalıklı bir aklıkta olmakla ve sürekli bir hüzün, rahatsız bir duruş, yoksul ve cılız bir görünüşle bu tablonun fonunu oluşturan genel acıya bağlanmakla birlikte, yüzü yaşlılıktan uzak, devinimleri ve sesi

canlıydı. Bu genç mutsuzluk yapısına ters düşen bir toprağa dikilip de yaprakları sararmış bir ağaççığı andırırdı. Kızılımsı yüzü, kızıla çalan sarı saçları, fazlasıyla ince beli çağdaş ozanların Ortaçağ heykelciklerinde buldukları güzelliği dile getirirdi. Kara noktacıklarla dolu, gri gözleri Hıristiyanlara özgü yumuşaklık ve boyun eğmişliği belirtirdi. Parça parça güzeldi. Mutlu olsa, çok güzelleşirdi. Makyaj, nasıl kadınların boyasıysa mutluluk da şiirleridir. Bu solgun yüze bir balonun sevinci pembe renklerini yansıtsa, şimdiden hafifçe çökmüş olan bu yanaklar kibar bir yaşamın tatlılıklarıyla kızarsa, bu kederli gözler aşkla canlansa, Victorine, en güzel kızlarla boy ölçüşebilirdi. Kadını ikinci kez yaratan şeyden, yani çul çaputtan ve aşk mektuplarından yoksundu. Öyküsü koca bir kitaba konu olabilirdi. Babası birtakım nedenlere dayanarak onu kendi kızı olarak tanımıyor, onu yanına almaya yanaşmayıp kendisine topu topu yılda altı yüz frank veriyordu, servetini olduğu gibi oğluna bırakmak için türlü yollar bulmuştu. Victorine'in annesi bir zamanlar uzak bir akrabasının, yani Madam Couture'ün evinde umutsuzluk içinde can vermişti, aynı kadın şimdi anasız kıza da kendi kızı gibi bakıyordu. Yazık ki eski Ordu Levazım Şefi'nin karısının dulluk aylığından başka hiçbir şeyi yoktu dünyada; kendisi ölürse, bu körpe, beş parasız, zavallı kız dünyada yapayalnız kalacaktı. Kadıncağız hiç olmazsa Victorine'i dindar yapmak istiyor, her pazar ayine, her on beş günde bir de günah çıkarmaya götürüyordu. Hakkı vardı. Babasını seven, annesini bağışlattırmak için her yıl evinin yolunu tutan, ama yine her yıl, şaşmaz bir biçimde, baba evinin kapısında kalan bu yadsınmış çocuğa bir gelecek sunan bir şey varsa, o da dinsel duygulardı. Biricik aracısı kardeşi de dört yıldır bir kez olsun kendisini görmeye gelmemişti, hiçbir yardımda da bulunmuyordu. Babasının gözlerini açması, kardeşinin yüreğini yumuşatması için Tanrı'ya yalvarıyor, kendilerini suçlamadan, ikisi için de dua ediyordu. Madam Couture ile Madam Vauquer, bu vahşi davranışı nitelemek için küfür sözlüğünde yeterince sözcük bulamıyorlardı. Onlar bu alçak milyonere lanetler yağdırdıkları zaman, Victorine acı çığlığı hâlâ aşkı dile getiren, yaralı yabangüvercininin ötüşünü andıran, yumuşak sözler ederdi.

Eugène de Rastignac'ın yüzü tam bir Güneyli yüzüydü, rengi ak, saçları kara, gözleri maviydi. Yapısı, davranışları, duruşu ilk eğitimi yalnızca zevkli geleneklere dayanmış bir soylu aile çocuğunu belli ederdi. Giysilerinin üzerine titrer, önce geçen yıldan kalmış olanları eskitirdi ya,

arada sırada şık bir delikanlı gibi çıkmasını da bilirdi. Genellikle eski bir redingot, kötü bir yelek giyer, şu kara, berbat, yıpranmış, kötü bağlanmış kravatını takar, bunlara uygun bir pantolon ve pençeleri yenilenmiş postallarla dolaşırdı.

Vautrin, şu kırk yaşlarındaki, favorileri boyanmış adam, bu iki kişiyle ötekiler arasında bir geçiş sağlardı. Halkın, "İşte bıçkının biri!" dediği insanlardandı. Geniş omuzları, çok gelişmiş bir göğsü, belirgin kasları, parmaklarının üstünde sık ve kıpkızıl kıllar bulunan, kalın ve köşeli elleri vardı. Zamanından önce belirmiş kırışıklardan çizgi çizgi olmuş yüzü birtakım sertlik belirtileri sunar, ama yumuşak ve dost tavırları bunları yalanlardı. Taşkın neşesiyle uyum durumunda olan, baritonla bas arası sesi oldukça beğenilirdi. Hatırsever ve güler yüzlüydü. Bir kilit mi bozuldu, hemen söker, meremet eder, yağlar, düzeltir, takar, "Bilirim bu işleri," derdi. Her şeyi bilirdi zaten: gemileri, denizi, Fransa'yı, dış ülkeleri, iş dünyasını, insanları, olayları, yasaları, otelleri ve hapishaneleri... Biri fazla dert yanacak oldu mu yardıma hazır olduğunu bildirirdi hemen. Birkaç kez Madam Vauquer'e ve kimi pansiyonerlere borç vermişti, ama iyilikte bulunduğu kimseler onun parasını geri vermemektense ölmeyi yeğ tutarlardı, öyle ya, babacan görünüşlü olmakla birlikte, derin ve kararlı bakışı insanın ödünü koparırdı. Tükürüğünü öyle bir fırlatışı vardı ki şaşmaz bir soğukkanlılığı belirtirdi, kararsız bir durumdan sıyrılmak için cana kıymaktan bile çekinmese gerekti. Sert bir yargıç gibi, gözleri bütün sorunların, bütün bilinçlerin, bütün duyguların canevine işlerdi sanki. Her zaman, kahvaltıdan sonra çıkar, akşam yemeğine gelir, sonra yine çıkar, gece yarısına doğru döner, kapıyı Madam Vauquer'in verdiği bir maymuncukla açardı. Bir o yararlanırdı bu kayırmadan. Bu nedenle de çok iyi davranırdı dul kadına, beline sarılır, "ana" derdi. Ama karşısındaki, bu dalkavukluktan pek bir şey anlamazdı, bu işin hâlâ kolay olduğunu sanırdı kadıncağız, oysa bu ağır çemberi saracak kadar uzun kollar bir Vautrin'de vardı. Bir özelliği de yemek sonunda içtiği *gloria*[10] için her ay cömertçe on beş frank ödemesiydi. Paris yaşamının girdaplarına kapılmış bu gençler, doğrudan doğruya kendilerini ilgilendirmeyen şeylere kulak asmayan bu yaşlılar kadar yüzeysel olmayan kimseler Vautrin'in uyandırdığı bulanık izlenimlerle yetinmezlerdi. Kendisinin ne düşündüğünü, neler yaptığını kimsecikler bilmezken, o çevresindekilerin işlerini bilir, bilmese de

sezinlerdi. Görünüşteki babacanlığını, sürekli hatırseverliğiyle keyifliliğini kendisiyle başkaları arasında bir duvar gibi kullanmakla birlikte, kişiliğinin korkunç derinliğini ikide bir belli ederdi. Çoğu zaman, Juvénal'e yaraşır, yergi dolu alayları, yasaları maskara etmekten, seçkinler çevresini yerden yere vurup tutarsızlığını ortaya koymaktan hoşlandığını gösterir, toplum düzenine kin beslediğini, yaşantısının derinliklerinde, özenle saklanan bir gizem bulunduğunu belli ederdi.

Matmazel Taillefer, belki farkında bile olmadan, birinin gücünün, ötekinin güzelliğinin çekimine kapılmıştı, kaçamak bakışları, gizli düşünceleri, bu kırklık adam ile bu genç üniversiteli arasında gider gelirdi, ama günün birinde, bir rastlantı sonucu, iyi bir eş olacak durumda olmakla birlikte, hiçbiri onu düşünür gibi görünmüyordu. Bu kişilerden hiçbiri içlerinden birinin ileri sürdüğü mutsuzlukların yalan mı, doğru mu olduğunu araştırmak çabasına katlanmazdı ayrıca. Hepsi de karşılıklı durumlarının yol açtığı, kuşkuyla karışık bir ilgisizlik gösterirdi karşısındakilere. Birbirlerinin acılarını yatıştıracak güçten yoksun olduklarını bilirlerdi, avutucu söz dağarcığını da acılarını anlata anlata tüketmişlerdi. Yaşlanmış eşler gibi, birbirlerine söyleyecek hiçbir şeyleri kalmamıştı artık. Aralarında yalnızca makinemsi bir yaşayışın ilişkileri kalmıştı böylece, yağsız çarklar gibi işliyordu. Hepsi de sokakta bir körün önünden dosdoğru geçecek, bir talihsizlik öyküsünü hiç heyecanlanmadan dinleyecek, bir ölümde bir düşkünlük sorununun çözümünü görecek insanlardı, yokluk en korkunç can çekişme karşısında bile ilgisiz bırakıyordu onları. Bu dertli canların en mutlusu Madam Vauquer'di, bu serbest düşkünlerevinin kraliçesiydi o. Sessizlikle soğuğun, kurulukla ıslaklığın bir bozkır gibi uçsuz bucaksız bir duruma soktuğu bu küçük bahçe, onun için güleç bir gölgelikti. Tezgâhın bakır pası kokusunu taşıyan bu sarı ve donuk ev yalnız ona haz verirdi. Bu hücrecikler kendi eviydi. Ömürlüğüne kendisine bağlanmış bu kürek mahkûmlarını saygıyla karşılanan bir yetkeyle besliyordu. Bu yeterli ve sağlığa zararsız besinleri, güzel ve rahat olmasa bile, temiz ve sağlığa elverişli kılmakta serbest oldukları bu odaları bu zavallı yaratıklar Paris'te bu fiyata başka nerede bulabilirlerdi? Apaçık bir haksızlık yapmaya bile kalksa, kurbanı buna hiç sızlanmadan katlanabilirdi.

Böyle bir topluluğun, küçültülmüş olarak, tam bir toplumun öğelerini sunması gerekirdi, sunuyordu da. Sofradaki on sekiz kişi arasında, her

okulda ve her çevrede rastlandığı gibi, tüm alayların üzerine yağdığı, hor görülen bir zavallı yaratık vardı. Bu zavallı yüz, ikinci yılın başında, Eugène de Rastignac için iki yıl süreyle aralarında yaşamaya yargılı olduğu yüzlerin en belirgini oldu. Bu abalı ise eski erişteci, tarihçinin de, ressamın da başına bir tablonun bütün ışığını tutacağı Goriot Baba'ydı. Ne olmuştu da pansiyonun en eski müşterisi bu neredeyse kindar horgörüye, bu acımayla karışık işkenceye, bu mutsuzluk saygısızlığına çarptırılmıştı? Kötü huylardan daha zor bağışlanan şu gülünçlük ya da tuhaflıklardan biri mi yol açmıştı buna? Bu sorular birçok toplumsal haksızlıkla yakından ilgilidir. Gerçek alçakgönüllülükleri, zayıflıkları ya da ilgisizlikleri yüzünden her şeye katlananlara her şeyi çektirmek insanoğlunun yaradılışında bulunan bir şey belki de. Başka bir kişi ya da başka bir şey yararına gücümüzü ortaya koymaktan hoşlanmaz mıyız? En zayıf yaratık, sokak çocuğu, hava don oldu mu bütün kapıları çalar ya da el değmemiş bir anıta tırmanıp üstüne adını yazar.

Goriot Baba, altmış dokuz yaşlarında bir ihtiyardı, 1813 yılında, işlerini bıraktıktan sonra Madam Vauquer'in pansiyonuna "çekilmişti". Şimdi Madam Couture'ün oturduğu daireyi tutmuştu ilkin, o zamanlar, beş altın fazla ya da beş altın eksik vermiş, böyle şeyleri hiç önemsemeyen bir adam olarak, bin iki yüz frank pansiyon ücreti ödüyordu. Madam Vauquer, önceden aldığı bir ödenti karşılığında, bu dairenin üç odasını sarı patiskadan perdelerle, Utrecht kadifesiyle kaplı, vernikli ahşap koltuklarla, birkaç yapıştırma resim ve banliyö meyhanelerinde bile beğenilmeyen duvar kâğıtlarıyla, zevksiz mi zevksiz bir biçimde yenilemişti. O sıralarda saygıyla Mösyö Goriot diye anılan Goriot Baba'nın atılan kazıklar karşısında gösterdiği umursamaz cömertlik, iş konusunda hiçbir şeye aklı ermeyen bir budala gibi görülmesine yol açmıştı belki de. Goriot, oraya fazlasıyla dolu bir gardırop –ticareti bıraktı diye hiçbir zevkinden el çekmeyen– ve güzelim bohçasıyla gelmişti. Madam Vauquer, Hollanda işi on sekiz gömleğe hayran kalmıştı. Erişteci, göğsü üstünde zarif bir zincirle birbirine bağlanan ve her birinin üzerinde kocaman bir elmas bulunan iki iğne taşıdığı için, gömleklerinin güzelliği daha bir dikkat çekici oluyordu. Genellikle açık mavi bir giysi, her gün ak pikeden bir yelek giyer, yeleğin altında, armut biçimi, çıkık karnı çalkalanır, üzerinden süsler sarkan, ağır bir altın zinciri hoplatırdı. Yine altın olan tütün tabakasında, gönül işleriyle ilgili bazı takıntıları bulunduğu izlenimini veren, içi saç dolu bir madalyon

vardı. Ev sahibesi kendisini zamparalıkla suçladığı zaman, en meraklı olduğu konuda pohpohlanmış bir burjuvanın keyifli gülümsemesi dolaşmıştı dudaklarında. Dolapları evinden getirdiği bir sürü gümüş eşyayla doldurmuştu. Dul kadın, kepçeleri, kaşıkları, çatalları, bıçakları, yağlıkları, salçalıkları, yaldızlı gümüşten kahvaltı takımlarını, sonra epeyce mark[11] ağırlığında olan, pek güzel olmasalar bile elden çıkarmak istemediği öbür parçaları çıkarıp yerleştirmesine seve seve yardım etmişti. Kadının eşyalara baktıkça gözleri parlamıştı. Bu armağanlar Goriot Baba’ ya aile yaşamının tantanasını anımsatıyordu. Kapağında gaga gagaya vermiş iki kumru bulunan bir kâse ile tabağını yerleştirirken “Karımın ilk armağanıdır bu bana,” demişti Madam Vauquer’e. “Zavallı karıcığım! Genç kızlığında biriktirdiği bütün paraları buna yatırmıştı. Biliyor musunuz, Madam, bundan ayrılmaktansa, tırnaklarımla toprak kazmayı yeğ tutarım. Tanrı’ya bin şükür! Ömrümün sonuna kadar, her sabah bu kâsede kahvemi içebileceğim. Hiç de acınacak bir durumum yok doğrusu, bir yana koyduklarım daha uzun süre bol bol yeter bana.” Sonra Madam Vauquer, o saksağan gözüyle, Grand Livre’de[12] birkaç kayıt görmüştü, bunlar da, şöyle bir toplanınca, bu iyi Goriot’nun yılda sekiz, on bin frank dolayında bir geliri bulunduğunu gösterirdi. O sıralarda tam kırk sekizinci baharını tamamlamış olmakla birlikte otuz dokuzdan fazlasını kabul etmeyen, de Conflans doğuşlu Madam Vauquer, bu günden sonra birtakım düşünceler koymuştu kafasına. Goriot’nun gözpınarları dışa dönük, şişkin ve sarkıktı, bu yüzden ikide bir gözlerini silmek zorunda kalıyordu, ama Madam Vauquer hoş görünüşlü, uygun bir erkek olarak görmüştü kendisini. Öte yandan, hem kocaman, köşeli burnu, hem de dolgun ve çıkık baldırları dul kadının önem verdiği anlaşılan ruhsal nitelikleri belli ediyordu, adamcağızın ay gibi yuvarlak, bön mü bön suratı da bunu doğruluyordu. Bütün aklını duygularda yoğunlaştırabilecek nitelikte, son derece sağlam yapılı bir hayvan olsa gerekti. Ecole Polytechnique’in berberinin her sabah gelip pudraladığı güvercin kanadı biçimi saçları basık alnında beş uç veriyor, yüzünü güzelce süslüyordu. Mösyö Goriot biraz kaba saba olmakla birlikte, öyle iki dirhem bir çekirdekti ki, enfiyesini öyle zengin bir tavırla kullanıyor, tabakasının her zaman dolu olduğundan öyle emin bir biçimde enfiyeyi burnuna çekiyordu ki, yaşlı adam evine yerleştiği gün, Madam Vauquer yatağına yatınca, Goriot olarak yeniden doğmak üzere Vauquer

kefenini bırakma isteğinin ateşinde domuz yağında bir keklik gibi kızarmaya başlamıştı. Bütün küçük Paris ailelerinin Eldorado'sunu düşlemişti; evlenip pansiyonu satmak, burjuva sınıfının bu seçkin kişisinin koluna girmek, semtin önde gelen hanımlarından biri olmak, yoksullara yardım toplamak, pazar günleri Choisy, Soissy, Gentilly'ye eğlence gezintileri düzenlemek, temmuz ayında kimi pansiyonerlerin verdiği yazar davetiyelerini beklemeden, canı istediği zaman tiyatroya gidip kendi locasına kurulmak. Kuruş kuruş biriktirilmiş kırk bin frankı bulunduğunu hiç kimseye söylememişti. Hiç kuşkusuz, para bakımından hiç de küçümsenmeyecek bir parti olduğu kanısındaydı. Şişko Sylvie'nin her sabah yatakta kalıbını bulduğu güzellikleri kendi kendine kanıtlamak istercesine yatağında dönmüş, "Gerisine gelince, ondan aşağı kalacak bir yanım yok," diye söylenmişti.

Bu günden sonra, şöyle böyle üç ay süresince, dul Vauquer, Mösyö Goriot'nun berberinden yararlanmış, evine gelip giden saygıdeğer konuklarla uyum durumunda bir hava verme zorunluluğunun hoş göstereceği birtakım giyim masrafları yapmıştı. Bundan böyle kapısını her bakımdan en seçkin kişilere açacağını ileri sürmeye başlamış, pansiyonerlerini değiştirmek için yollar arayıp durmuştu. Bir yabancı gelmeyegörsün, hemen Paris'in en saygıdeğer ve en önde gelen tacirlerinden biri olan Mösyö Goriot'nun kendisini yeğ tutmasıyla övünüyordu. "MAISON-VAUQUER" başlıklı el ilanları dağıtmıştı. Söylenenlere bakılırsa, burası Quartier Latin'in en eski ve en gözde pansiyonlarından biriydi. Gobelins Vadisi'ni de kapsayan (burası üçüncü kattan görünürdü) çok güzel bir görünümü, bitiş noktasında ıhlamurlarla çevrili bir YOL UZANAN, güzel bir bahçesi vardı. Burada havanın temizliğinden ve yalnızlıktan söz ediyordu. Bu el ilanı ona Kontes de l'Ambermesnil'i, savaş alanında can vermiş bir generalin dul karısı sıfatıyla kendisine bağlanması gereken aylığı alabilmek için işlemlerin sonunu bekleyen otuz altı yaşında bir kadını getirmişti. Madam Vauquer sofrasına özen göstermiş, salonlarda aşağı yukarı altı ay süresince ateş yakmıştı; kısacası, el ilanında verilen sözü öyle bir tutmuştu ki aldığından fazla para harcamıştı. Bu nedenle Kontes, Madam Vauquer'e "sevgili dostum" diyor, ona Marais'de, Vauquer Pansiyonu'ndan daha pahalı olan bir pansiyonda sürelerinin dolmasını bekleyen iki dostunu, Barones de Vaumerland ile Albay Kont Picqoiseau'nun dul karısını getireceğini söylüyordu. Öte

yandan, Savaş Bakanlığı daireleri işlerini tamamladığı zaman, bu hanımlar büyük bir rahatlığa kavuşacaklardı. “Ama daireler hiçbir işi bitirmiyor ki,” diyordu. İki dul kadın, akşam yemeğinden sonra Madam Vauquer’in odasına çıkıyor, frenküzümü likörü içip evin hanımının kendine ayırdığı çerezleri yiyerek küçük söyleşilere dalıyordu. Madam de l’Ambermesnil, ev sahibesinin Goriot konusundaki tasarılarını pek beğenmişti, çok güzel düşüncelerdi bunlar, ilk günden sezmişti zaten; onu kusursuz bir adam olarak görüyordu.

“Ya, değerli dostum, gözümün içi gibi sağlam bir adam,” diyordu dul kadına. “Bir kadına çok zevkler tattıracak durumda daha, çok genç kalmış bir adam.”

Kontes, giyinişi konusunda Madam Vauquer’e dostça uyarılarda bulunmuştu; savlarıyla uyum durumunda değildi böyle. “Bir güzel silahlanmanız gerek,” demişti ona. Birçok hesaplardan sonra, birlikte Palais-Royal’e gitmişler, Galeries de Bois’dan tüylü bir şapka ile bir başlık satın almışlardı. Sonra Kontes La Petite Jeannette mağazasına götürmüştü dostunu, buradan da bir giysi ile bir atkı seçmişlerdi. Bu cephane kullanılıp da dul kadın silahlarını kuşanınca, Boeuf à la Mode’un[13] tabelasına benzemişti. Bununla birlikte, öyle olumlu bir biçimde değiştiği kanısına varmıştı ki Kontes’e minnet borçlu olduğunu düşünmüş, pek öyle eli açık olmamakla birlikte, yirmi franklık bir şapkayı lütfen kabul etmesini rica etmişti. Başka bir düşündüğü vardı aslında: ondan Goriot’ yu yoklamak ve aklını çelmek gibi bir yardım istemeyi düşünüyordu. Madam de l’Ambermesnil pek de dostça girişmişti bu oyuna, ihtiyar erişteciyi sıkıştırıp kendisiyle bir görüşme yapmayı başarmıştı, ama adamı kendi hesabına baştan çıkarma isteğinin esinlediği çabalar karşısında sıkılgan, daha doğrusu isteksiz bulunca, bu kabalık karşısında öfkeyle dışarı çıkmıştı.

“Meleğim, bu adamdan hiçbir şey koparamazsınız!” demişti sevgili dostuna. “Gülünçlük derecesinde kuşkulu, cimrinin, hayvanın, budalanın biri. Verse verse üzüntü verir size.”

Mösyö Goriot ile Madam de l’Ambermesnil arasında öyle şeyler geçmişti ki Kontes onunla bir daha bir arada bulunmak bile istememişti. Ertesi gün, altı aylık pansiyon ücretini ödemeyi de unutarak çekip gitmiş, beş frank değer biçilen bir eski giysiden başka bir şey de bırakmamıştı. Madam Vauquer onu bulabilmek için çalmadık kapı bırakmamıştı, ama

Paris'te Kontes de de l'Ambermesnil konusunda hiçbir bilgi elde edememişti. Bu üzücü olaydan sık sık söz eder, kedilerden daha kuşkulu olmasına bakmadan, insanlara fazla güvenmekten dert yanardı. Yanındakilerden kuşkulanıp karşılarına çıkan ilk yabancıya kapılıveren kimselere benzerdi. Garip, ama gerçek bir ruh olgusudur bu; insan yüreğinde bunun köklerini bulmak da kolaydır. Kimi insanların birlikte yaşadıkları kimselerden elde edebilecekleri hiçbir şey kalmamıştır da ondan belki; onlara ruhlarının boşluğunu gösterdikten sonra, gizliden gizliye, hiç de hak etmedikleri bir sertlikle yargılandıklarını sezer, ama pohpohlanmalardan yoksun kaldıkları ve buna yenilmez bir gereksinim duydukları ya da ilgileri bile bulunmayan nitelikleri taşıyormuş gibi görünmek isteğiyle yanıp tutuştukları için, bir gün yine –gözden düşmek pahasına da olsa– yabancılardan saygı ya da sevgi göreceklerini umarlar. Bir de doğuştan çıkarcı insanlar vardır ki, dostlarına, yakınlarına iyilik etmek boyunlarının borcu olduğu için, hiçbir yardımda bulunmazlar onlara; buna karşılık, yabancılara iyilik eder, bundan bir onur kazancı sağlarlar; sevgi halkası ne kadar yakınlarındaysa o kadar az sever, halka ne kadar yayılırsa, o kadar yardımsever olurlar. Madam Vauquer'de temelinden bayağı, sahte, iğrenç olan bu iki yaradılış da vardı kuşkusuz.

"Ben burada olsam, bu iş başınıza gelmezdi," demişti Vautrin. "Suratından anlardım namussuzun ne mal olduğunu. İyi bilirim onların suratlarını."

Bütün yarım akıllılar gibi Madam Vauquer de olayların halkası dışına çıkmaz, nedenlerini tartmazdı. Kendi kusurlarından dolayı başkalarına yüklenmekten hoşlanırdı. Böyle bir kayba uğrayınca da dürüst erişteciyi, talihsizliğinin baş nedeni olarak görmüş, bu andan sonra, ondan soğumaya başlamıştı. Cilvelerinin, kendini beğendirme çabalarının yararsızlığını anladıktan sonra, bunun nedenini de sezmekte gecikmemişti. Kendi deyimiyle, pansiyonerinin gizli gönül işleri olduğunu fark etmişti. En sonunda iyice anlamıştı ki, öyle tatlı tatlı beslediği umut düşsel bir temele dayanıyordu ve bu işleri iyi bildiği anlaşılan Kontes'in kesinlikle söylediği gibi, bu adamdan hiçbir şey koparamayacaktı. İster istemez nefreti, dostluğundan daha ileri gitti. Kini aşkıyla değil, boşa çıkmış umutlarıyla oranlıydı. İnsan yüreği sevgi tepelerine tırmanırken arada bir dinlenmek fırsatı bulursa da kin duygularının dik yokuşunda pek mola vermez. Ama Mösyö Goriot, pansiyoneriydi onun, bu yüzden manastır başkanına kızan

bir keşiş gibi, kırılmış onurunun patlamalarını bastırmak, umut kırıklığının yol açtığı iç çekişleri gömmek, öç isteklerini içine atmak zorunda kaldı. Yarım akıllılar iyi duygularını da, kötü duygularını da sonu gelmez küçüklüklerle yatıştırırlar. Dul kadın da kadın şeytanlığını kurbanına karşı sessiz işkenceler bulmakta kullandı. Pansiyonuna soktuğu gereksiz şeyleri kaldırmakla başladı işe. Eski düzenine döndüğü sabah, “Kornişon da, ançüez de yok artık,” dedi Şişko Sylvie’ye. “Aldatmaca bunların hepsi.” Mösyö Goriot, servetini kendi kazanmış olanlarda bir alışkanlık durumuna getirdiği pintice bir tutumluluğu sürdürür, yemeklerini seçmezdi. Çorba, et haşlaması, yanına da bir sebze, en sevdiği akşam yemeği olmuştu, her zaman da öyle olacaktı. Bunun sonucu olarak Madam Vauquer’in pansiyonerini üzmesi çok zor oldu, hiçbir konuda keyfini kaçıramıyordu. Adamın sarsılmazlığını anlayıp da umutsuzluğa düşünce, onu küçük görmeye başladı, duyduğu tiksintiyi pansiyonerlerine de geçirdi. Onlar da, eğlence olsun diye, dul kadının öcüne destek oldular. İlk yılın sonuna doğru, kadıncağız kuşkuyu öyle bir noktaya getirmişti ki, yılda yedi, sekiz bin frank geliri, çok güzel bir gümüş takımı ve zengin parası yiyen kadınlarınkine taş çıkartan mücevherleri bulunan bir tacirin nasıl olup da servetine oranla pek düşük bir ücretle kendi pansiyonunda kaldığını merak eder oldu. Goriot, bu ilk yılın büyük bir bölümünde, sık sık, haftada iki kez, akşam yemeklerini dışarıda yemiş, sonra, fark edilmez bir biçimde, yemeğini dışarıda yediği akşamların sayısı ayda ikiye inmişti. Goriot efendinin bu eğlenceleri Madam Vauquer’in çıkarına fazlasıyla uygundu, pansiyonerlerinin gittikçe artan bir şaşmazlıkla yemek yemesi karşısında keyfi kaçmaması olanaksızdı. Bu değişiklikler bir yandan ağır bir servet azalması, bir yandan da ev sahibine kontra gitme isteğiyle açıklandı. Bu cüce kafalıların en tiksindirici alışkanlıklarından biri, kendi küçüklüklerini başkalarında da aramalarıdır. Yazık ki, ikinci yılın sonunda, Mösyö Goriot ikinci kata geçerek pansiyon ücretini dokuz yüz franka indirmek istediğini söyledi Madam Vauquer’e, böylelikle neden olduğu gevezelikleri haklı çıkardı. Öyle sıkı bir tutumluluk göstermek zorunda kaldı ki, bütün kış ateş yakmadı odasında. Dul Vauquer parasını önceden almak istedi. Mösyö Goriot, razı oldu, ama kadın bundan sonra kendisine Goriot Baba demeye başladı. Şimdi gelin de açıklayın bakalım bu düşüşün nedenlerini. Zor iş! Sahte Kontes’in söylemiş olduğu gibi, Goriot Baba sessiz, sinsi bir adamdı. Söyleyecek hiçbir şeyleri bulunmadığından hepsi de boşboğaz olan

kafasızların mantığına göre, işlerinden söz etmeyen kimseler kötü işler yapıyor demektir. Böylelikle bu çok seçkin tacir yavaş yavaş bir düzenbaz, bu çapkın adam bir maskara oluverdi. Goriot Baba, o sıralarda Vauquer Pansiyonu'na yerleşmiş olan Vautrin'e göre, borsaya gidip gelen ve burada sermayeyi kediye yükledikten sonra, ufak paralarla bir şeyler elde etmeye çalışan bir adamdı. Kimi zaman, her akşam, parasını tehlikeye atıp on frank kazanan şu küçük kumarcılardan biriydi. Kimi zaman da gizli polise bağlı bir ispiyoncu yapıyorlardı onu, ama Vautrin onlar arasında yer alacak kadar kurnaz olmadığını söylüyordu. Ayrıca, kısa süreli faizlerle borç veren bir cimri, hep aynı numaraya para yatıran bir piyango meraklısıydı. Kötü huylar, utanç ve güçsüzlük hangi gizemli şeylere yol açarsa, hepsini yüklüyorlardı sırtına. Bununla birlikte, davranışları ya da kötü huyları ne kadar iğrenç olursa olsun, uyandırdığı tiksinti hiçbir zaman kapı dışarı edilmesiyle sonuçlanacak kadar ileri gitmiyordu; ücretini ödüyordu. Yararı da dokunuyordu sonra, şakalarla, sert çıkışlarla, keyfini de, keyifsizliğini de onun üstünde deniyordu herkes. En akla yakın görünen ve genel olarak benimsenmiş bulunan görüş, Madam Vauquer'inkiydi. Ona bakılırsa, bu gözünün içi gibi sağlam, bu alabildiğine genç kalmış adam, birtakım tuhaf zevkleri bulunan bir kadın düşkünüydü. Dul Vauquer'in kara çalmalarına dayanak olarak kullandığı olaylar da şunlardı: Altı ay boyunca kendi sırtından geçinmeyi becermiş olan o uğursuz Kontes'in gidişinden birkaç ay sonra, bir sabah, daha yatağındayken, merdivende bir ipek giysi hışırtısıyla Goriot'nun usulca açılan kapısından içeri sızan genç ve çevik bir kadının sevimli ayak seslerini işitmişti. Hemen arkasından da Şişko Sylvie hanımına gelmiş, ayaklarında hiç çamur değmemiş, ipek iskarpinler bulunan, tanrıçalar gibi giyinmiş ve namuslu olamayacak kadar güzel bir kızın bir yılanbalığı gibi sokaktan mutfağa aktığını, kendisinden Mösyö Goriot'nun dairesini sorduğunu söylemişti. Madam Vauquer ile aşçısı hemen kapıyı dinlemeye başlamışlar, epey bir zaman süren konukluk boyunca, sevgiyle söylenen sözcükler işitmişlerdi. Mösyö Goriot 'hanımını' uğurlarken, Şişko Sylvie hemen sepetini almış, pazara gidiyormuş gibi yaparak sevdalı çifti izlemişti. Döndükten sonra da, "Madam, bu Mösyö Goriot bunlara böyle bir yaşam sağlayabildiğine göre, korkunç zengin olsa gerek," demişti. "Düşünün bir kez, Estrapade'ın köşesinde çok güzel bir araba duruyordu, kadın bu arabaya bindi."

Akşam yemeğinde, Madam Vauquer Goriot'nun gözüne gelen güneş ışınından rahatsız olmasını önlemek için, gidip perdeyi çekti, sözü sabahki konuğuna dokundurarak, "Güzellerin gönlündesiniz, Mösyö Goriot," dedi. "Güneş hep size geliyor. Pes doğrusu! Zevkinize diyecek yok, çok güzeldi."

Goriot bir tür gururla, "Kızımdı," dedi.

Ama pansiyonerler bu gururda, görünüşü kurtarmak isteyen bir yaşlı adamın kendini beğenmişliğini görmek istediler.

Bu konuğun gelişinden bir ay sonra, Mösyö Goriot bir konuk daha ağırladı. Birincisinde sabah kılığıyla gelmiş olan kızı, bu kez yemekten sonra ve topluluk içine gidecekmiş gibi giyinmiş olarak geldi. Pansiyonerler salonda konuşuyorlardı, konuğun ince belli, zarif ve güzel bir sarışın olduğunu gördüler, Goriot Baba'nın kızı olamayacak kadar da seçkin buldular onu. Şişko Sylvie tanıyamadı, "Etti iki!" dedi.

Birkaç gün sonra, güzel yapılı, iri, esmer, kara saçlı, parlak gözlü bir başka kız Mösyö Goriot'yu sordu.

"Etti üç!" dedi Sylvie.

İlk kez babasını sabahleyin görmeye gelmiş olan bu ikinci kız birkaç gün sonra da akşam, balo kılığında, arabayla geldi.

Madam Vauquer ile Şişko Sylvie; bu kibar hanımda ilk geldiği sabah sadelikle giyinmiş kızdan hiçbir kalıntı göremediler, "Etti dört!" dediler.

Goriot Baba bin iki yüz frank pansiyon ücreti ödüyordu daha. Madam Vauquer zengin bir adamın dört, beş metresi olmasını çok doğal buldu, bunları kızları diye tanıtmasını da büyük bir kurnazlık saydı. Onları Vauquer Pansiyonu'na getirtmesinden de alınmadı. Yalnız, bu geliş gidişler pansiyonerinin kendisine ilgisizliğini açıkladığı için, onu ikinci yılın başında, "kocamış zampara" diye adlandırmakta bir sakınca görmedi. En sonunda, ücret dokuz yüz franka düşünce, bu hanımlardan birinin geldiğini gördüğü zaman, çok arsız bir tavırla, evini nasıl bir duruma sokmak istediğini sordu. Goriot Baba, bu hanımın büyük kızı olduğunu söyledi.

Madam Vauquer soğuk soğuk, "Otuz altı kızınız mı var sizin?" dedi.

Pansiyoner yoksulluğun getirdiği her türlü yumuşak başlılığı benimsemiş bir batmış adam uysallığıyla, "Yalnız iki kızım var," diye yanıtladı.

Üçüncü yılın sonuna doğru, Goriot Baba masrafları daha da kıstı; üçüncü kata çıkarak pansiyon ücretini ayda kırk beş franka düşürdü. Enfiyeyi boşladı, perukacısına yol verdi, saçlarını da pudralamadı artık.

Goriot Baba ilk olarak pudralanmadan aşağı inince, ev sahibesi saçlarının rengi karşısında büyük geçirdi ve çığlık attı. Saçların kirli gri ve yeşilimsi bir renkleri vardı. Gizli üzüntülerin günden güne, fark edilmez bir biçimde daha da hüzünlü bir duruma soktuğu yüzü, sofrada bulunanların hepsininkinden daha kederli görünüyordu. Kimsenin kuşkusu kalmadı artık. Goriot Baba gözlerini hastalıklarının gerektirdiği ilaçların kötü etkisinden ancak usta bir hekimin yardımıyla korumuş, yaşlı bir zevk düşkünüydü. Saçlarının tiksinti verici rengi hem aşırılıklarından, hem de bu aşırılıkları sürdürmek için kullandığı ilaçlardan ileri geliyordu. Adamcağızın bedensel ve ruhsal durumu bu dedikoduları haklı çıkarıyordu. Güzel çamaşırları eskiyince, onların yerine üç arşını 14 soudan patiska aldı. Elmasları, altın tabakası, zinciri, mücevherleri birer birer çekildi ortalıktan. Açık mavi giysisini, ağır takımını bırakmıştı, artık yaz kış kahverengi bir kaba redingot, keçi kılından bir yelek, kaba yünden, gri bir pantolon giyiyordu. Yavaş yavaş zayıfladı; baldırlarının çıkıklığından iz kalmadı; bir burjuva mutluluğuyla şişmiş yüzü alabildiğine boşaldı; alnı kırıştı, çenesi ortaya çıktı. Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'na yerleşmesinin dördüncü yılında, eski halinden hiç eser kalmamıştı. Kırkında bile göstermeyen altmış ikilik erişteci, şen kılığı gelip geçenleri keyiflendiren, gülümsemesinde bir gençlik havası bulunan, budala, taze, tombul, şişman burjuva gitmiş, yerine şaşkın, titrek, solgun bir yetmiş beşlik gelmişti. Öylesine canlı olan mavi gözleri donuk, koyu gri renge bürünmüştü, soluklaşmıştı, sulanmıyordu da artık, kızarmış uçları kan ağlar gibiydi. Kimilerini dehşete düşürüyor, kimilerinin yüreğini sızlatıyordu. Genç tıp öğrencileri, alt dudağının sarkıklığını görüp yüz açısının tepesini hesapladılar, kendisini uzun zaman hırpalayıp da hiçbir şey elde edemeyince, sersemlik illetine tutulduğunu bildirdiler. Madam Vauquer, bir akşam yemekten sonra, alay olsun diye, babalığını kuşkulu bir şey gibi göstererek "Ne oldu, kızlarınız sizi görmeye gelmiyor mu artık?" diye sorunca, Goriot Baba bir yerine bir bıçak batırılmışçasına titredi. Üzüntülü bir sesle, "Arada sırada geliyorlar," diye yanıtladı.

"Vay! Hâlâ görüyor musunuz?" diye atıldı üniversiteliler. "Aferin, Goriot Baba!"

Yaşlı adam verdiği yanıtın yol açtığı şakaları işitmedi bile, kendisini yüzeyden inceleyenlerin akıl kıtlığından ileri gelen bir yaşlı uyuşukluğu sandıkları bir dalgınlığa gömülmüştü gene. Belki onu iyi tanısalar, ruhsal ve

bedensel durumunun ortaya koyduğu sorunla candan ilgilenirlerdi, ama çok güç bir şeydi bu. Goriot'nun servetinin tutarını, gerçekten erişteci olup olmadığını öğrenmek kolaydı ya onu merak eden yaşlı kimseler semtin dışına hiç çıkmıyor, pansiyonda kaya kovuğunda istiridye gibi yaşıyorlardı. Öbürlerine gelince, Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'ndan çıktılar mı, Paris yaşamının kendine özgü akışına kapılarak alaya aldıkları zavallı ihtiyarı unutuyorlardı. Bu kaygısız gençler için olduğu kadar bu dar kafalılar için de Goriot Baba'nın kupkuru yoksunluğu ve budalaca tavırları, bir servet ve herhangi bir yetenekle uzlaşmaz şeylerdi. Kızları olarak nitelediği kadınlara gelince, herkes Madam Vauquer'in kanısını paylaşıyordu bu konuda; o da akşamları işleri güçleri gevezelik olan yaşlı kadınların her şeyi tahmin etme alışkanlığından ileri gelen sert mantıkla, "Kendisini görmeye gelen bütün hanımlar göründükleri kadar zengin kızları olsaydı, Goriot Baba benim evimde, ayda kırk beş franga, üçüncü katta kalmaz, bu kılıkla da dolaşmazdı," diyordu. Hiçbir şey yalanlayamıyordu bu sonuçları. Bu nedenle, 1819 Kasımı'nın sonuna, yani bu dramın patlak verdiği zamana doğru, zavallı ihtiyar konusunda herkesin iyice kesinleşmiş bir görüşü vardı: Ne kızı olmuştu, ne karısı; zevk alanındaki aşırılıkları, seçkin gediklilerden birinin, Müze Memuru'nun deyimiyle, onu bir salyangoz, Kasketliler sınıfında yer alması gereken, insan biçiminde bir yumuşakça durumuna getirmişti. Poiret, Goriot'ya oranla bir kartal, bir centilmendi. Poiret konuşuyor, düşünce yürütüyor, yanıt veriyordu. Konuşurken, düşünce yürütürken ya da yanıt verirken hiçbir şey söylemiyordu gerçekte, çünkü işi gücü başkalarının söylediklerini değişik sözcüklerle yinelemekti, ama konuşmaya katkıda bulunuyordu, canlıydı, duyarlı görünüyordu; oysa Goriot Baba'nın barometresi yine Müze Memuru'nun deyimiyle, sıfırın üstüne çıkmıyordu.

Eugène de Rastignac, üstün yaradılışlı gençlerin ya da zor bir durum dolayısıyla geçici olarak seçkin insan niteliğine erişmiş kimselerin yaşamış olmaları gereken bir ruh yönelimiyle dönmüştü. Başkentte geçirdiği ilk yıl süresince fakültede ilk dereceleri elde etmek için fazla bir çalışma gerekmediğinden, Paris'in gözle görülür hazlarını rahatlıkla tadabilmişti. Bir üniversiteli her tiyatronun repertuvarını bilmek, Paris labirentlerinin çıkışlarını incelemek, başkentin törelerini, dilini öğrenmek, kendine özgü eğlencelerine alışmak, iyi ve kötü yerlerini araştırmak, eğlenceli dersleri izlemek, müzelerdeki zenginliklerin dökümünü çıkarmak istedi mi geriye

pek bir zamanı kalmaz. Üniversiteli birtakım saçmalıklara tutku duyar o zaman, çok büyük görür onları. Bir büyük adamı vardır, bu da dinleyicileri düzeyinde kalmak için kendisine aylık bağlanmış bir Collège de France profesörüdür. Kravatını yukarı çeker, Opéra-Comique'in ön galerilerindeki kadın için poz atar. Birbirini izleyen bu çıraklıklarda kabuğu iyice soyulur, yaşayış ufkunu genişletir, sonunda toplumu oluşturan insan tabakalarının üst üste sıralanışını kavrar. Başlangıçta Champs-Elysées'de, güzel bir güneş altında birbirini izleyen arabalara hayran kalmışsa, çok geçmeden bunlara imrenmeye başlar. Eugène de edebiyat ve hukuk bakaloryalarını kazandıktan sonra tatile gittiği zaman, bu çıraklık evresini farkında bile olmadan geçirmişti. Çocukluk düşleri, taşralı görüşleri yok olmuştu. Değişmiş kafası ile kamçılanmış hırsı, ailesinin bağrında, baba konağının ortasında, her şeyi olduğu gibi görmesini sağladı. Babası, annesi, iki kız, iki erkek kardeşi ve tek serveti aylığı olan büyükhalası küçücük Rastignac toprağından geçiniyordu. Aşağı yukarı yılda üç bin frank getiren bu toprak tümüyle endüstri alanına giren bağ ürünündeki kararsızlığın etkisi altındaydı, yine de bu gelirden yılda bin iki yüz frankı kendisine ayırmak gerekiyordu. Kendisinden yücegönüllülükle gizlenen bu sıkıntı, çocukluğunda öylesine güzel bulduğu kız kardeşleri ile düşlerindeki güzellik tipinin canlı örnekleri olan Paris kadınları arasında yapmak zorunda kaldığı karşılaştırma, bu kalabalık ailenin kendisine dayanan belirsiz geleceği, en değersiz ürünlerin bile pintice bir özenle saklanması, sıkma makinesinin posalarından çıkarılan aile içkisi, kısacası, burada belirtilmesi gereksiz olan bir sürü durum, yükselme isteğini on katına çıkardı, bir incelik ve üstünlük susuzluğu uyandırdı onda. Her yüce ruhta görüldüğü gibi, kendi değerinden başka hiçbir şeye borçlu kalmamak düşüncesindeydi. Ama tam anlamıyla bir Güneyli ruhu vardı onda; bu yüzden, iş uygulamaya dökülünce, deniz ortasında kalıp da güçlerini ne yana yönelteceklerini, yelkenlerini ne yönde şişireceklerini bilemeyen gençlerin yakasına yapışan kararsızlıklara düşecekti. İlkin tüm varlığıyla çalışmaya dalmak istedi ya, çok geçmeden iyi ilişkiler kurma zorunluluğunun çekimine kapıldı, toplum yaşamında kadınların ne kadar etkili olduklarını sezdi, birdenbire, kendisini koruyacak kadınlar bulmak ereğiyle, kibar çevreye girmeyi koydu kafasına. Aklı ve canlılığı, zarif bir yapı ve kadınların kolayca kapılıverdikleri bir tür diri güzellikle daha bir değer kazanan ateşli ve akıllı bir delikanlı böyle kadınlar bulamaz mıydı?

Bu düşünceler tarlalar ortasında, bir zamanlar kız kardeşleriyle, şimdi kendisini pek değişmiş bulan kız kardeşleriyle yaptığı gezintiler sırasında doldu kafasına. Büyükhalası, Madam de Marcillac, eskiden saraya girip çıkmış, burada soylu sınıfın en önde gelenlerini tanımıştı. Genç hırslı, halasının kendisine sık sık anlattığı bu anılarda, en azından hukukta giriştikleri kadar önemli, sayısız toplumsal başarı öğeleri gördü birdenbire; ona yeniden canlandırılabilecek akrabalık ilişkileri konusunda sorular sordu. Yaşlı hanım, soyağacının dallarını silkeledikten sonra, zengin akrabalarının bencil soyu içinde, yeğenine yardımcı olabilecek kimseler arasında en az direnci Vikontes de Beauséant'ın göstereceği kanısına vardı. Bu kadına eski deyişle bir mektup yazdı, Vikontes'in gözüne girecek olursa, onun kendisine öbür akrabaları da bulacağını söyleyerek Eugène'e verdi. Dönüşünden birkaç gün sonra, Eugène teyzesinin mektubunu Madam de Beauséant'a yolladı. Vikontes ertesi gün için bir balo çağrısıyla yanıt verdi.

1819 Kasımı'nın sonunda, pansiyonun genel durumu buydu. Birkaç gün sonra Eugène, Madam de Beauséant'ın balosuna gitmiş, gece saat ikiye doğru dönmüştü. Gözüpek üniversiteli, dans ettiği sırada yitirilen zamanı kazanmak için sabaha kadar çalışmaya karar vermişti. İlk olarak bu sessiz semtin ortasında uykusuz geçirecekti geceyi, çünkü seçkin çevrenin parıltılarını görünce, aldatıcı bir gücün büyüsüne kapılmıştı. Akşam yemeğini Madam Vauquer'in pansiyonunda yememişti. Pansiyonerler de balodan ancak ertesi sabah, gün doğarken döneceğini düşünmüşlerdi; arada sırada, Prado şenliklerinden ya da Odéon balolarından da böyle döner, ipek çorapları çamurlanmış, iskarpinleri çarpılmış olurdu. Christophe sürgüyü sürmeden önce, kapıyı açıp sokağa bakmıştı. Rastignac da tam bu sırada gelmiş, arkasında ortalığı gürültüye boğan Christophe sessizce odasına çıkmıştı. Soyundu, terliklerini giydi, sırtına her yanı dökülen bir redingot aldı, yer kömüründen bir ateş yaktı, hafiflik içinde çalışmaya hazırlandı; öyle ki Christophe'un ağır pabuçlarının gürültüsü genç adamın çalışmaya hazırlanırken çıkardığı sesleri de bastırdı. Eugène, hukuk kitaplarına gömülmeden önce, bir süre düşünceye daldı. Madam Vikontes de Beauséant'ın kişiliğinde, evi Saint-Germain semtinin en çekicilerinden biri olan bir moda kraliçesi bulmuştu. Öte yandan, bu kadın, hem adı, hem de servetiyle, soylular dünyasının doruklarından biriydi. Halasının yardımıyla, yoksul üniversiteli bu evde iyi karşılanmıştı, böyle bir ilginin enginliğinden habersizdi daha. Bu yaldızlı salonlara alınmak, bir yüksek soyluluk

belgesine denkti. Bütün çevrelerin en kapalısı olan bu çevrede görünmekle, her yere gitmeye hak kazanmıştı. Bu parlak topluluk içinde Eugène'in gözleri kamaşmış, Vikontes'le topu topu birkaç sözcük konuşabilmiş, bu seçkin kalabalıkta sıkışan Paris tanrıçaları arasından bir genç adamın tapması gereken birini seçmekle yetinmişti. İri, güzel yapılı Kontes Anastasie de Restaud'nun Paris'in en güzel belli kadınlarından biri olduğu söyleniyordu. İri, kara gözler, çok güzel bir el, ateşli devinimler, Marki de Ronquerolles'ün safkan bir at diye adlandırdığı bir kadın getirin gözlerinizin önüne. Sinirlerinin inceliği hiçbir üstünlüğüne gölge düşürmüyordu; biçimleri dolgun ve yuvarlaktı, ama fazla tombul olmakla da nitelenemezdi: safkan bir at, cins bir kadın. Gök meleklerinin, Ossian imgelerinin, züppelerce tepilen bütün o eski aşk söylenlerinin yerini yavaş yavaş bu deyimler alıyordu. Ama Rastignac için, Madam Anastasie de Restaud arzulanacak kadın olmuştu. Yelpazeye yazılan kavalyeler listesinde kendisine iki dans ayarlamış ve ilk kadril sırasında onunla konuşabilmişti. Birdenbire, kadınların çok hoşlandıkları şu tutku gücüyle, "Madam, bundan sonra nerede görebilirim sizi?" demişti. "Nerede olacak," diye yanıtlamıştı o da, "Bois'da, Bouffons'da, evimde, her yerde."

Ve atılgan Güneyli, bir kadril ile bir vals, bir genç adamın bir kadınla dostluk kurmasına ne kadar elverirse güzel Kontes'le dostluk kurmaya çalışmıştı. Madam de Beauséant'ın akrabası olduğunu söyleyince, büyük bir hanım sandığı bu kadın kendisini davet etmişti. Rastignac onun evine gitmeye hak kazanmıştı böylece. Yolladığı son gülümsemeye bakarak onu görmeye gitmesinin zorunlu olduğu kanısına kapılmıştı. Sonra, çağın ünlü pervasızları burada gösterişlilikleriyle göz kamaştıran ve en zarif kadınların, Leydi Brandon'ın, Düşes de Langeais'nin, Kontes de Kergarouet'nin, Madam Sérizy'nin, Düşes de Carigliano'nun, Kontes Ferraud'nun, Madam de Lanty'nin, Markiz d'Aiglemont'un, Madam Firmiani'nin, Markiz de Listomère'in ve Markiz d'Espard'ın, Düşes de Maufrigneuse ve Grandlieu'lerin arasında boy gösteren Maulincourt'lar, Ronquerolles'ler, Maxime de Trailles'lar, de Marsay'ler, Ajuda-Pinto'lar, Vandenesse'lerin ortasında, ölümcül bir kusur olan bilgisizliğiyle alay etmeyecek bir adamla karşılaşmak mutluluğuna ermişti. Evet, bereket versin ki, saf üniversiteli Düşes de Langeais'nin sevgilisi Marki de Montriveau'ya, çocuk gibi sade bir generale rastlamış, o da kendisine Kontes de Rastaud'nun Helder Sokağı'nda oturduğunu söylemişti.

Genç olmak, seçkinler çevresinin susuzluğunu duymak, kadın açlığıyla kıvranmak, sonra da önünde iki kapının birden açıldığını görmek! Ayağını Saint-Germain'de Vikontes de Beauséant'nın, dizini Chaussée-d'Antin'de, Kontes de Restaud'nun evine basmak! Bir anda Paris salonlarına dalmak ve burada bir kadının gönlünde yardım ve destek bulacak kadar yakışıklı olduğuna inanmak! Üzerinde düşmek bilmez bir cambaz güveniyle yürünmesi gereken gergin ipe zorlu bir tekme indirip çekici bir kadında denge sırıklarının en iyisini bulmak! Bu düşünceler içinde ve yer kömürü ateşinin yanı başında eşsiz güzelliğiyle dikilen bu kadının önünde, hukuk ile yoksulluk arasında, kim Eugène gibi gelecek düşlerine dalmaz, kim onu başarılarla donatmazdı? Başıboş düşüncesi gelecekteki sevinçlerini öyle güçlü bir biçimde bugüne getiriyordu ki şimdiden Madam de Restaud'nun yanında sanıyordu kendini. Bu sırada, Aziz Joseph'in ıhlamasına benzer bir göğüs geçirme gecenin sessizliğini bulandırdı ve yüreğinde öyle bir yankılandı ki genç adam can çekişen birinin hırlaması sandı bunu. Kapıyı usulca açtı, koridora çıktı, Goriot Baba'nın kapısının altından ışık sızdığını gördü. Eugène komşusunun rahatsız olmasından korktu, gözünü kilide yaklaştırıp anahtar deliğinden odanın içine baktı, yaşlı adamı hiç de temiz sayılmayacak işlerle uğraşır gördü; o kadar ki, sözde eriştecinin geceleri çevirdiği işleri gözetlemekle topluma yararlı olabileceğini düşündü. Tersine çevrildiği anlaşılan bir masanın ayağına altın yaldızlı gümüş bir tabak ile bir tür çorba kâsesi bağlamış olan Goriot Baba çok güzel işlenmiş olan bu nesnelerin çevresinde bir tür halatı bükerek öyle büyük bir güçle sıkıştırıyordu ki bunları külçe durumuna getirmek istediği anlaşılıyordu. Rastignac bu ipin yardımıyla yaldızlı gümüşü sessiz sessiz, bir hamur gibi yoğuran ihtiyarın damarları çıkmış kolunu görünce, “Pes doğrusu! Nasıl bir herif bu böyle!” dedi içinden. Bir an doğruldu, “İşlerini daha güvenli bir biçimde yürütmek için budala ve güçsüz numarası yapıp bir dilenci gibi yaşayan bir hırsız, bir yatakçı olmasın?” diye düşündü. Yeniden anahtar deliğine dayadı gözünü. Goriot Baba ipi çözmüştü. Masanın örtüsünü yayıp gümüş külçesini üstüne koydu, çubuk biçimine sokmak için burada yuvarladı onu, bu işi de eşsiz bir kolaylıkla becerdi. Yuvarlak çubuk neredeyse kusursuz bir duruma geldikten sonra, Rastignac, “Polonya Kralı Auguste kadar güçlü mü ne bu adam?” dedi içinden. Goriot Baba yaptığı şeye acılı bir yüzle, üzgün üzgün baktı, gözlerinden yaşlar boşandı, ışığında

yaldızlı gümüşü büktüğü idare lambasını üfledi. Eugène içini çekerek yattığını işitti. “Delirmiş bu adam,” diye düşündü.

Goriot Baba yüksek sesle, “Zavallı yavrucak!” dedi.

Rastignac, bu söz üzerine, bu olaydan söz etmemenin, komşusunu düşüncesizce suçlamamanın daha doğru olacağını düşündü. Odasına döneceği sırada, merdivenden yukarı çıkan bez terlikli adamların çıkarması gereken, anlatılması oldukça zor bir gürültü duydu birdenbire. Kulak verdi, gerçekten de, iki kişinin birbirini izleyen soluklarını işitti. Kapının gıcırtısını da, adamların ayak seslerini de duymadı, ama birdenbire ikinci katta, Mösyö Vautrin’in odasında zayıf bir ışık gördü. “Küçük bir pansiyonda bir sürü gizem işte,” dedi içinden. Birkaç basamak indi, dinlemeye başladı, kulağına altın sesleri geldi. Az sonra ışık söndü, kapı gıcırdamadıysa da iki soluk yine duyuldu. Sonra, iki adam indikçe, gürültü zayıfladı.

Madam Vauquer odasının penceresini açtı.

“Kim var orada?” diye bağırdı.

Vautrin kalın sesiyle, “Benim, Vauquer Ana, dışarıdan geliyorum,” dedi.

Eugène, odasına dönerken, “Olur şey değil! Christophe kapıyı sürgülemişti,” diye düşündü. “Paris’te çevremizde olup bitenleri anlamak için uyanık durmak gerek.” Bu küçük olayların etkisiyle hırs dolu aşk düşüncelerinden uzaklaşmış bir durumda, çalışmaya başladı. Goriot Baba konusunda aklına takılan kuşkular dikkatini dağıttı, Madam de Restaud’nun parlak bir yaşamın müjdecisi gibi arada bir gelip karşısına dikilen yüzü daha da dağıttı dikkatini, en sonunda yattı, yumruklarını sıkarak uyudu. Gençler, çalışmaya adadıkları on gecenin yedisini uykuya verirler. Geceleri uyanık kalabilmek için, yaşın yirmiyi geçmiş olması gerekir.

Ertesi sabah, en şaşmaz kişilere bile zamanını şaşırtacak kadar yoğun sislerden biri sarmıştı Paris’i. Böyle havalarda iş randevuları kaçırılır. Saat on ikiyi vururken, sabahın sekizi sanır herkes. Saat dokuz buçuk olmuştu da Madam Vauquer hâlâ yatağından kıpırdamamıştı. Christophe ile Şişko Sylvie de gecikmişlerdi, pansiyonerler için kreması alınmamış sütten hazırlanmış kahvelerini içiyorlardı. Sylvie, Madam Vauquer bu haksız vergiyi anlamasın diye uzun süre kaynatmıştı sütü.

Christophe, kızarmış ekmeğini kahvesine batırdı:

“Sylvie,” dedi, “Mösyö Vautrin bu gece yine iki kişiyle görüştü. Hanım kuşkulanacak olursa bir şey söylemezsin. İyi adam ne de olsa.”

“Bir şey verdi mi sana?”

“Bir ay için 100 sou verdi, çenemi tutmam için.”

“Bir o eli sıkı değildir, bir de Madam Couture. Ötekiler yıl başında sağ elleriyle verdiklerini daha sonra sol elleriyle geri almak isterler,” dedi Sylvie.

“Hem de ne verirler ki!” dedi Christophe. “Alt tarafı 100 sou. Goriot Baba ayakkabılarını iki yıldır kendisi boyuyor. Poiret pintisi cilaya milaya boş vermiş, pabuçlarına sürmektense içer. Çelimsiz üniversiteliye gelince 40 sou veriyor. 40 sou, fırçalarımı bile karşılamaz. Eski giysilerini de eskiciye satıyor üstelik. Pansiyon değil, kümes!”

Sylvie hafif hafif kahvesini yudumlayarak, “Adaam sen de!” dedi. “Semtin en iyi yeri bizimki yine de; rahat yaşanıyor. Ha, söz Vautrin Baba’dan açılmışken, sana bir şey söyleyen oldu mu, Christophe?”

“Evet, birkaç gün önce sokakta bir beyle karşılaştım. ‘Şu favorilerini boyayan iriyarı bey sizin orada kalıyor, değil mi?’ dedi bana. Ben de, ‘Yok beyim, favorilerini boyamaz o,’ dedim. ‘Onun gibi neşeli bir adam böyle şeylere zaman bulabilir mi?’ Mösyö Vautrin’e de söyledim bunu, ‘İyi etmişsin, evlat,’ dedi, ‘hep böyle karşılık ver. Düşkünlüklerimizi herkese belli etmekten daha tatsız bir şey yoktur. Sonra evlenecek karı bulamayız,’ dedi.”

“Beni de pazarda çevirip onu gömleğini giyerken görüp görmediğimi sorarak faka bastırmak istediler, işe bak sen!” Sonra durdu. “Vay! Val-de-Grâce’ta saat ona çeyrek kalayı vuruyor,” dedi, “kimselerin yerinden kıpırdadığı yok.”

“Aldırma! Hepsi de çıktı. Madam Couture ile küçükhanım daha saat sekizde Saint-Etienne’de Tanrı ekmeği yemeye gittiler. Goriot Baba koltuğunun altına bir çıkın alıp gitti. Üniversiteli ancak dersten sonra, saat onda gelecek. Merdivenleri silerken gördüm gittiklerini. Goriot Baba da koltuğunun altındakiyle bir temiz çarptı bana, demir gibi sert bir şeydi. Ne yapar ki bu adamcağız? Ötekiler topaç gibi yerden yere vuruyorlar biçareyi, ama iyi bir adam, hepsinin en iyisi. Pek bir şey vermez, orası öyle, ama beni evlerine yolladığı hanımlar dolgun bahşişler verirler, kılıklarının güzelliğine de hiç diyecek yoktur.”

“Hani şu ‘kızlarım’ dedikleri mi? Bir düzine kadar var...”

“Ben yalnız ikisine gittim, onlar da buraya gelenler.”

“Hanım kımıldamaya başladı, şimdi yaygarayı koparır. Hemen gideyim yanına. Süte göz kulak ol Christophe, kedi devirmesin.”

“Bu ne böyle, Sylvie, ona çeyrek kalmış, yumurcaklar gibi uyutmuşun beni. Böylesi hiç başıma gelmemişti.”

“Sis yüzünden Madam, bıçakla kesilecek neredeyse!”

“Peki, kahvaltı?”

“Adaam! Sizin pansiyonerler leyleği havada görmüş bu sabah; şafağın köründe çıktılar.”

“Doğru konuş, Sylvie,” dedi Madam Vauquer, “‘Şafağın köründe’ demezler, ‘sabahın köründe’ derler.”

“Olur, Madam, öyle söylerim. Demem o ki saat onda edebilirsiniz kahvaltınızı, Michonnette ile Poireau yerlerinden kımıldamadılar, kütük gibi uyuyorlar.”

“Sylvie, sen de ikisini öyle bir araya koyuyorsun ki... sanki şeymiş gibi...”

Sylvie zorlu bir kahkaha attı, “Neymiş gibi?” dedi. “Tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuş işte.”

“Tuhaf, değil mi? Sylvie, bu gece Mösyö Vautrin nasıl girebildi içeriye? Christophe kapıyı sürgülemişti.”

“Öyle değil, Madam. Christophe Mösyö Vautrin’in sesini duydu. İnip açtı kapıyı. Siz de sandınız ki...”

“Gömleğimi ver şuradan. Sonra çabucak git de yemeğe bak. Artan koyun etiyle patatesli bir şeyler ayarla, bir de armut pişirirsin, tanesi iki mangırlıklardan.”

Madam Vauquer az sonra aşağıya indi, tam o sırada kedi süt çanağının üstündeki tabağı ayağıyla devirip çabuk çabuk içmeye başladı.

“Mistigris!” diye bağırdı dul kadın. Kedi kaçtı, sonra gelip bacaklarına sürtündü. “Evet, evet, yaltaklan bakalım! Koca haylaz! Sylvie! Sylvie!”

“Geldim! Ne oldu, Madam?”

“Baksana, kedi ne yaptı!”

“Bütün suç Christophe öküzünde! Takımları koy, demiştim. Nereye gitti ki? Siz canınızı üzmeyin Madam; Goriot Baba’nın kahvesine koyarız. Su katarım içine, farkına bile varmaz. Hiçbir şeye baktığı yok nasıl olsa, yediğine bile.”

Madam Vauquer tabakları koyarken, “O zıpçıktı nereye gitti ki?” dedi.

“Belli mi olur? Karışık işleri biter mi onun?”
“Çok uyumuşum,” dedi Madam Vauquer.
“Bunun için de gül gibi tazesiniz ya...”
Bu sırada kapının çıngırağı işitildi, sonra Vautrin kalın sesiyle şarkı söyleyerek salona girdi:

“Yıllarca dolaşmışım dünyayı,
Her yanda boy göstermişim...”

“Vay! Günaydın, Madam Vauquer,” dedi ev sahibesini görünce, çapkınca sarılıverdi ona.
“Hadi, oldu! Yeter artık!”
“Terbiyesiz de,” dedi Vautrin. “Hadi, söyle. Söyleyecek misin, söylemeyecek misin? Hadi bakalım, birlikte hazırlayalım sofrayı. Nasıl! Çok kibarım, değil mi?”

“Asılmalı esmerine, sarışınına
Sevmeli, içmeli...
...rastgele.”

“Tuhaf bir şey gördüm biraz önce.”
“Ne gördünüz?” dedi dul kadın.
“Goriot Baba sekiz buçukta Dauphine Sokağı’nda eski sofra takımları satın alan bir kuyumcudaydı. İyi bir para karşılığında yaldızlı gümüşten bir kap sattı. Meslekten olmamakla birlikte çok güzel bükmüştü.”
“Ya! Sahi mi?”
“Evet. Messageries Royales’la yurtdışına göçen bir dostumu uğurlamıştım, buraya dönüyordum; göreyim diye Goriot Baba’yı bekledim, gülmek için. Bu semte, Grès Sokağı’na geldi. Gobseck adında ünlü bir tefeci vardır, onun evine girdi; yaman heriftir bu Gobseck, babasının kemiklerinden domino taşı yapabilecek adamdır; bir Yahudi, bir Arap, bir Rum, bir Çingene! Paralarını aşırmak da çok zordur, bankaya koyar.”
“Ne yapar ki bu Goriot Baba?”
“Bir şey yaptığı yok, yapılmışı bozuyor yalnız. Öyle bir dangalak ki karılar için elindekini, avucundakini...”
“İşte geldi!” dedi Sylvie.

“Christophe,” diye bağırdı Goriot Baba, “biraz yukarı gel benimle.”

Christophe Goriot Baba’nın ardından gitti, hemen sonra yine aşağıya indi.

Madam Vauquer,

“Nereye gidiyorsun?” diye sordu uşağına.

“Mösyö Goriot’nun mektubunu götürüyorum.”

“Neymiş o?” dedi Vautrin, Christophe’un elindeki mektubu aldı, üzerindeki “Madam Kontes de Restaud’ ya” yazısını okudu. Mektubu Christophe’a uzatırken, “Peki, nereye gidiyorsun?” dedi.

“Helder Sokağı’na. Aldığım emre göre, Kontes’ten başkasına vermeyeceğim.”

Vautrin mektubu ışığa tutarak, “İçinde ne varmış?” dedi. “Bir kâğıt para mı? Hayır.” Zarfı araladı. “Ödenmiş bir senet!” diye haykırdı. “Vay anasını! Sıkı zampara bu moruk.” Kocaman elini Christophe’un tepesine şapka gibi oturtup kendi çevresinde bir dikiş yüzüğü gibi döndürdü onu. “Yaşadın, koca oğlan,” dedi, “kıyak bir bahşiş alacaksın.”

Sofra kurulmuştu. Sylvie sütü kaynatıyordu. Madam Vauquer, Vautrin’in yardımıyla sobayı yakıyor, Vautrin hep şarkısını mırıldanıyordu:

“Yıllarca dolaşmışım dünyayı,
Her yanda boy göstermişim...”

Her şeyin hazır olduğu sırada, Madam Couture ile Matmazel Taillefer döndüler. Madam Vauquer, Madam Couture’e, “Güzelim, böyle sabah sabah nereden böyle?” dedi.

“Saint-Etienne-du-Mont’da dua ettik, bugün Mösyö Taillefer’e gidiyoruz ya!” dedi Madam Couture. Sobanın önüne oturup ayakkabılarını ateşe doğru uzattı, ayakkabılarından dumanlar çıktı. “Zavallı yavrucak, yaprak gibi titriyor,” diye ekledi.

“Isınsanıza Victorine,” dedi Madam Vauquer.

Vautrin, öksüze küçük bir iskemle uzattı, “Babanızın yüreğini yumuşatması için Ulu Tanrı’ya dua etmek iyi bir şey, Matmazel,” dedi. “Ama yetmez. Bir dost çıkıp bu pis herifi yola getirmeli. Söylendiğine göre, üç milyonu varmış insafsızın, bir de size drahoma vermiyor. Bu zamanda da güzel kızlara drahoma ister.”

“Zavallı kızcağız,” dedi Madam Vauquer. “Ne yaparsınız, tatlım, canavar babanız belayı kendi arıyor.”

Victorine bu sözcükleri duyunca gözleri yaşlarla doldu, Madam Couture’ün bir işareti üzerine dul kadın sesini kesti.

“Hiç olmazsa bir görebilsek, onunla bir konuşabilsem, karısının son mektubunu eline verebilsem,” diye sürdürdü levazım şefinin dul karısı. “Postayla yollamayı hiçbir zaman göze alamadım, yazımı tanır...”

Vautrin sözünü keserek, “Ey suçsuz kadınlar, mutsuz, ezilmiş,” diye atıldı, “demek bu durumlara düştünüz? Birkaç güne kadar ben el atacağım işlerinize, o zaman her şey yoluna girecek.”

“Ah! Mösyö,” dedi Victorine, Vautrin’e yaşlı ve ateşli bir bakışla baktı, ama Vautrin’i hiç etkilemedi bakışı. “Bir yolunu bulup da babamı görürseniz, annemin sevgisiyle onurunun benim için dünyanın en büyük zenginliklerinden daha değerli olduğunu söyleyin ona. Yüreğini azıcık yumuşatabilirseniz, sizin için Tanrı’ya dua ederim. Hiç kuşkunuz olmasın ki...”

Vautrin alaylı bir sesle şarkıya başladı:

“Yıllarca dolaşmışım dünyayı...”

Bu sırada, Goriot, Matmazel Michonneau ve Poiret aşağıya indiler. Sylvie’nin koyun eti kalıntılarını ayarlamak için yaptığı salçanın kokusu çekmişti onları belki de. Yedi kişinin “günaydın” deyip sofraya oturduğu sırada, saat onu vurdu, sokaktan üniversitelinin ayak sesleri geldi.

“Vay, Mösyö Eugène, bugün herkesle birlikte kahvaltı edeceksiniz,” dedi Sylvie.

Üniversiteli, pansiyonerleri selamladı, Goriot Baba’ nın yanına oturdu, bolca et alıp Madam Vauquer’in her zaman gözüyle tarttığı bir ekmek parçası kesti.

“Bugün tuhaf bir serüven geldi başıma,” dedi.

“Bir serüven, öyle mi!” dedi Poiret.

“Neden şaştın, moruk?” dedi Vautrin Poiret’ye. “Mösyö serüvenler yaşayacak kadar yakışıklı.”

Matmazel Taillefer çekine çekine üniversiteliye baktı.

“Anlatın bakalım şu serüveni,” dedi Madam Vauquer.

“Dün Madam Vikontes de Beauséant’ın balosundaydım. Akrabamdır kendisi, çok güzel bir evi, ipekler içinde salonları vardır. Neyse, çok güzel bir şenlik düzenlemişti bize, ben de krallar gibi eğlenmiştim...”

Vautrin hemen sözünü kesti, “Kuşlar gibi,” dedi.

Eugène sinirlendi, “Mösyö, ne demek istiyorsunuz?” diye atıldı.

“Kuşlar gibi diyorum, çünkü kuşlar krallardan daha çok eğlenir.”

Yinelemeci filozof Poiret, “Doğru, kralın yerinde olmaktansa küçük bir kuş olmak isterdim, çünkü...” diye söze girişti.

Üniversiteli onun sözünü keserek sürdürdü konuşmasını:

“Her neyse, balonun en güzel kadınlarından biriyle, tatlı bir Kontes’le, ömrümde gördüğüm yaratıkların en hoşuyla dans ediyordum. Başına şeftali çiçekleri takmıştı, göğsünde de eşsiz bir demet vardı, güzel güzel kokan, doğal çiçeklerden, ama ne desem boş! Gözlerinizle görmeliydiniz, dansla coşmuş bir kadını anlatmak olanaksız bir şey. İşte bu sabah, saat dokuz sularında, bu tanrısal Kontes’e Grès Sokağı’nda rastladım, yayaydı. Yüreğim hopladı, ben de sanmıştım ki...”

“Buraya geliyordu,” diye tamamladı Vautrin, üniversiteliye derin bir bakışla baktı. “Hiç kuşkusuz Gobseck Baba’ya, tefeciye gidiyordu. Paris’te kadınların yüreğini eşeleyecek olursanız, sevgiliden önce tefeciyi bulursunuz. Sizin Kontes’in adı Anastasie de Restaud’dur. Helder Sokağı’nda oturur.”

Üniversiteli bu adı duyunca donmuş gibi Vautrin’e bakmaya başladı. Goriot Baba birden başını kaldırdı, pansiyonerleri şaşırtan, ışıl ışıl ve kaygılı bir bakışla konuşmacılara baktı, sonra acı acı, “Christophe yetişemeyecek, demek kendi gitti!” diye haykırdı.

Vautrin Madam Vauquer’in kulağına eğilerek, “Çakmıştım,” dedi.

Goriot robot gibi, ne yediğini bilmeden yiyordu. Hiçbir zaman o sıradaki kadar şaşkın ve dalgın görünmemişti.

“Mösyö Vautrin, hangi şeytan söyledi bu adı size?” diye sordu Eugène.

“Hoppala!” diye yanıtladı Vautrin. “Goriot Baba pekâlâ biliyordu, ben neden bilmeyecekmişim?”

“Mösyö Goriot mu!” diye haykırdı üniversiteli.

“Ne!” dedi zavallı ihtiyar. “Dün çok güzeldi demek?”

“Kim?”

“Madam de Restaud.”

Madam Vauquer, Vautrin’e, “Şu koca herife bakın,” dedi, “nasıl da gözleri parlıyor!”

Matmazel Michonneau üniversiteliye, “Onu metres mi tutmuş ki?” dedi alçak sesle.

Goriot Baba yercesine Eugène’e bakıyordu. Eugène de, “Ya, evet! Korkunç güzeldi,” dedi. “Madam de Beauséant olmasa, tanrısal kontesim balonun kraliçesi olurdu, ondan başkasını görmüyordu gençlerin gözü, ben listesinde on ikinciydim, hiçbir kadrili kaçırmıyordu. Öteki kadınlar deli oluyordu. Dün mutlu bir insan varsa, herhalde oydu. Yelken açmış gemiden, dörtnala giden attan ve dans eden kadından daha güzel bir şey olmadığını kim söylemişse, doğru söylemiş.”

“Dün tekerleğin tepesinde, bir Düşes’in evinde, bu sabah basamağın altında, bir tefecinin kapısında: işte Paris kadınları,” dedi Vautrin. “Delice lükslerini kocaları sürdürmedi mi kendilerini satarlar. Kendilerini satmasını bilemediler mi parlamalarını sağlayacak bir şeyler bulabilmek için analarının karnını deşerler. Yemedikleri nane yoktur kısacası! Biliriz, biliriz!”

Goriot Baba’nın üniversiteliyi dinlerken güzel günlerin güneşi gibi aydınlanmış olan yüzü, Vautrin’in bu acımasız gözleminden sonra, kararıverdi.

“Peki, sizin serüvenden ne haber?” dedi Madam Vauquer. “Konuştunuz mu onunla? Hukuk mu öğrenmek istiyormuş, sordunuz mu?”

“Beni görmedi,” dedi Eugène. “Ama Paris’in en güzel kadınlarından biri olan, üstelik de gecenin ikisinde evine dönmüş bulunan bir kadına sabahın dokuzunda Grès Sokağı’nda rastlamak tuhaf bir şey değil mi? Bir Paris’te rastlanır böyle serüvenlere.”

“Ohoo! Çok daha tuhafları vardır,” diye atıldı Vautrin.

Matmazel Taillefer pek dinlememişti, öylesine yapacağı girişime dalmıştı. Madam Couture gidip giyinmek üzere kalkmasını işaret etti. İki hanım çıktıktan sonra, Goriot da onları izledi.

Madam Vauquer, Vautrin ile öbür pansiyonerlerine, “Nasıl, gördünüz mü?” dedi. “Servetini bu kadınlar uğrunda batırdığı gün gibi açık.”

“Güzel Kontes de Restaud Goriot Baba’nın olsun, kimsecikler inandıramaz beni buna,” diye atıldı üniversiteli.

Vautrin sözünü kesti:

“Sizi inandırmaya çalışan da yok,” dedi. “Paris’i iyi tanıyamayacak kadar gençsiniz daha, burada tutkulu kişi dediğimiz birtakım insanlar bulunduğunu daha sonra öğreneceksiniz...” (Bu sözcükler üzerine, Matmazel Michonneau anlayışlı bir tavırla Vautrin’e baktı. “Boru sesi duymuş bir birlik atı derdiniz. Vay, vay, vay!” dedi Vautrin, derin bir bakışla ona baktı. “Bizim de tutkucuklarımız olmadı mı?” Yaşlı kız, çıplak heykel görmüş bir rahibe gibi gözlerini yere dikti. “Evet, böyle,” diye sürdürdü Vautrin. “Bu insanlar bir düşünceyi kafaya koydular mı bir daha söküp atamazsın. Ancak belli bir çeşmeden alınan, çoğu zaman da kokmuş bir su isterler; bu çeşmeden içmek için, karılarını, çocuklarını satabilir, ruhlarını şeytanın önüne atabilirler. Kimileri için kumardır, borsadır bu çeşme, bir tablo ya da böcek koleksiyonudur, kimileri için de kendilerine güzel çerezler hazırlayan bir kadındır. Dünyanın bütün kadınlarını da verseniz, vız gelir bu adamlara, ille de tutkularını yatıştıranını isterler. Çoğu zaman, bu kadın zerre kadar sevmez onları, sert davranır, haz kırıntılarını çok pahalıya satar; ne çıkar! Bıkmaz bizim herifler, son kuruşlarını da onlara getirmek için son yorganlarını Mont-de-Piété’ye[14] götürmekten çekinmezler. Goriot Baba da bunlardan işte. Kontes sıkı ağızlıdır diye sömürüyor onu, seçkin çevre dediğin budur işte! Zavallı adam yalnız onu düşünüyor. Görüyorsunuz, tutkusu dışında, odunun biri. Ama bu konuya girdiniz mi yüzü elmas gibi ışıklar saçıyor. Bu gizi anlamak zor değil. Bu sabah yaldızlı gümüş külçesini alıp gitti, sonra onu Grès Sokağı’nda, Gobseck Baba’ya girerken gördüm. İyi dinleyin! Buraya dönünce, Christophe alığını Kontes de Restaud’ya yolladı. İçinde alındı senedi bulunan zarfın adresini o gösterdi. İyice anlaşılıyor, Kontes yaşlı tefeciye kendisi gittiğine göre, acelesi vardı. Goriot Baba çapkınca ödedi onun borcunu. Bunu anlamak için iki düşünceyi birbirine bağlamak bile fazla. Bu da şunu gösteriyor ki, genç öğrenci dostum, kontesiniz gülüp, dans edip, şaklabanlıklar yapıp şeftali çiçeklerini sallarken, giysisini sıkıştırırken, kendisinin ya da sevgilisinin protesto edilmiş senetlerini düşünüyordu, pabuçları ayaklarına dar geliyordu.”

“Bende dehşetli bir merak uyandırdınız, gerçeği öğreneceğim,” dedi Eugène. “Yarın Madam de Restaud’ya gideceğim.”

“Evet,” dedi Poiret, “yarın Madam de Restaud’ya gitmeli.”

“Belki Goriot Babacığımızı da görürsünüz. İnceliklerinin karşılığını almaya gelmiş olabilir.”

Eugène tiksinircesine, “Sizin bu Paris, bir çirkef deryası desenize!” dedi.

“Hem de çok garip bir çirkef,” dedi Vautrin. “Arabalarda çamurlananlar namuslu kişi, yaya çamurlananlarsa dolandırıcıdır. Hele bir yanılıp da bu çamurdan bir şey almaya kalkın. Adliyede görülmedik bir nesne gibi teşhir ederler sizi. Bir milyon çalın, salonlarda bir erdem örneği olarak görülürsünüz. Bu ahlakı ayakta tutmak için de jandarma ile adliyeye otuz milyon ödüyorsunuz. Kıyak doğrusu!”

“Nasıl,” diye atıldı Madam Vauquer, “Goriot Baba yaldızlı gümüşten kahvaltılığını mı eritmiş?”

“Kapağında iki kumru olmayacak mıydı?” dedi Eugène.

“Tamam.”

“Çok seviyordu bunu, iyice yoğurduktan sonra ağladı. Bir rastlantı sonucu gördüm,” dedi Eugène.

“Canı gibi severdi,” diye yanıtladı dul kadın.

“Görüyorsunuz ya, adam ne kadar tutkulu,” diye atıldı Vautrin. “Ruhunu okşamasını biliyor bu kadın.”

Üniversiteli odasına gitti. Vautrin dışarı çıktı. Az sonra, Madam Couture ile Victorine, Sylvie’nin çağırdığı arabaya bindiler. Poiret, Matmazel Michonneau’ya kolunu verdi, iki koca saat süresince Jardin des Plantes’ta dolaşmaya gittiler.

“Ee! Handiyse evlendiler,” dedi Şişko Sylvie. “Bugün ilk olarak birlikte çıkıyorlar. İkisi de öylesine kuru ki çarpışacak olsalar, çakmak gibi ateş çıkacak.”

Madam Vauquer güldü, “Matmazel Michonneau’ nun şalı sizlere ömür, kav gibi tutuşuverir,” dedi.

Akşam saat dörtte, Goriot Baba döndüğü zaman, isli iki lambanın ışığında, gözleri kıpkırmızı olmuş Victorine’i gördü. Madam Vauquer öğleden önce Mösyö Taillefer’in evindeki verimsiz konukluğun öyküsünü dinliyordu. Kızı ile bu yaşlı kadının kapısına gelmesi canını sıkmıştı Taillefer’in, onlarla hesaplaşmak için, yanına kadar gelmelerine ses çıkarmamıştı.

Madam Couture, “Düşünün bir kez, hanım kardeşim,” diyordu Madam Vauquer’e, “Victorine’i oturtmadı bile, hep ayakta kaldı kızcağız. Bana da,

hiç öfkelenmeden, soğuk soğuk, evine gelmemizin boşuna olduğunu söyledi. Matmazel –kızım demiyordu– kendisini rahatsız ettikçe gözünden düşüyormuş (canavara bak, yılda bir kez gelmeyi de çok görüyor); Victorine'in annesi beş parasız evlenmişmiş, Victorine hiçbir şey isteyemezmiş. Kısacası zehir gibi sözler söyledi hep, kızcağızı hüngür hüngür ağlattı. O zaman yavrucak ayaklarına atıldı babasının, sonra, cesaretle, sırf annesi için bu kadar ısrar ettiğini, isteklerine hiç sızlanmadan boyun eğeceğini, ama zavallı ölünün vasiyetini okuması için yalvardığını söyledi; mektubu alıp dünyanın en güzel, en duygulu sözlerini söyleyerek eline verdi. Nereden buldu o sözleri, bilmem, herhalde Tanrı söyletiyordu, çünkü zavallı çocuk öyle esinli konuşuyordu ki ben onu dinlerken böğüre böğüre ağlıyordum. O canavar herif ne yapıyordu, biliyor musunuz, tırnaklarını kesiyordu. Zavallı Madam Taillefer'in gözyaşlarına boğduğu mektubu aldı. 'Peki, peki!' deyip şöminenin üzerine attı. Ellerine sarılan kızını kaldırdı, ama elini çekti, öptürtmedi. Kötülük denmez de ne denir buna? Avanak oğlu içeri girdi de kardeşini selamlamadı bile."

"Canavar mı bunlar?" dedi Goriot Baba.

Madam Couture adamcağızın ünlemine dikkat bile etmedi.

"Sonra baba ile oğul bana bir selam verip özür dileyerek gittiler, acele işleri varmış. İşte böyle. Hiç değilse kızını gördü. Onu nasıl yadsıyabiliyor, anlamıyorum, kendisine öyle benziyor ki sanki burnundan düşmüş."

Yatılı, yatısız pansiyonerler birbirleri ardından gelip merhabalaştılar. İpe sapa gelmez sözler ettiler hep: Paris' te, kimi sınıflarda değeri her şeyden önce devinimlerde ve söyleyiş biçiminde olan bir tür argodur bunlar, başlıca öğesi budalalık olan bir nükteciliktir, sürekli olarak da değişir. Temelindeki şakanın bir aylık ömrü bile yoktur. Bir siyasal olay, ağır ceza mahkemesinde bir dava, bir sokak şarkısı, bir oyuncunun şaklabanlıkları, kısacası her şey, düşünce ve sözcükleri top gibi alıp raketlerle birbirine yollamaktan başka bir şey olmayan bu söz oyununu sürdürmeye yardımcı olur. O sıralarda, ışık oyununu *Panorama*'lardan da ileri götüren *Diorama*'nın bulunması, kimi ressam atölyelerine *rama* ekleriyle konuşma alışkanlığını getirmiş, Vauquer Pansiyonu'nun sürekli müşterilerinden olan genç bir ressam, bu şaka türünü buraya da bulaştırmıştı.[15]

"Ne haber, Poiret Beyefendi," dedi Müze Memuru, "*Sağlıkorama*'cığınız nasıl?" Sonra, yanıt beklemeden, Madam Couture ile

Victorine'e döndü. “Çok kederli görünüyorsunuz, bayanlar,” dedi.

Horace Bianchon, Rastignac'ın dostu olan bir tıp öğrencisi, “Yimah yimaycak mıyık?” diye atıldı. “Midem midecik oldu.”

“Yaman bir *soğukorama* var!” dedi Vautrin. “Biraz kımıldasana, Goriot Baba! Hey Tanrım! Sobanın ağzını hepten kapatıvermiş ayağın.”

“Çok Sayın Mösyö Vautrin, neden *soğukorama* diyorsunuz?” dedi Bianchon. “Yanlış; doğrusu *soğuğorama*'dır.”

“Hayır,” dedi Müze Memuru, “*soğukorama* denir. Kural böyle: *soğuğaldım* demeyiz, *soğuk aldım*, deriz.”

“Öyle mi?”

“İşte Marki de Rastignac Hazretleri, arka kapıdan hukuk doktoru,” diye haykırdı Bianchon, Eugène'in boynuna sarılıp boğarcasına sıktı. “Şuna bakın, dostlar, şuna!”

Matmazel Michonneau usulca girdi, içerdekileri sessizce selamladı, sonra gidip üç kadının yanına ilişti.

Bianchon Vautrin'e Matmazel Michonneau'yu göstererek alçak sesle, “Şu kocamış yarasa hep ürpertir beni,” dedi. “Gall'in sistemini çalışıyorum ben ve eminim Matmazel'de Yahuda yumruları var.”[16]

“Beyefendi kendisini tanıdılar mı?”

“Kim karşılaşmamıştır ki onunla?” diye yanıtladı Bianchon. “Dinime, imanıma, koca kalasları kemirip bitiren şu uzun tahta kurtlarına benzetiyorum bu kız kurusunu.”

Kırklık adam favorilerini sıvazlayarak, “İyi söyledin, delikanlı,” dedi:

“Güldü, gül kadar sürdü ömrü,
Bir sabahçık.”

“Yaşşa! İşte kıyak bir *çorbarama*, dedi Poiret, Christophe'un çorbayı saygıyla tutarak içeriye girdiğini görmüştü.

“Mösyö, affetmişsiniz siz onu,” dedi Madam Vauquer, “Özbeöz lahana çorbasıdır o.”

Bütün gençler kahkahayı bastılar.

“Şiştin, Poiret!”

“Poirroş şişti!”

“Vauquer Ana'nın çetelesine iki cızzık çekin,” dedi Vautrin.

“Bu sabahki sise dikkat eden oldu mu?” dedi memur.

“Çılgın ve eşsiz bir sisti,” dedi Bianchon, “iç karartıcı, hüzünlü, yeşil, tıknefes bir sis, Goriot bir sis.”

“*Goriorama*,” dedi ressam, “çünkü göz gözü görmüyordu.”

“Hey, Gogoriot Efendi, seni gonuşuyorlar.”

Goriot Baba yemeklerin getirildiği kapının yanına, masanın alt başına oturmuştu, arada sırada yeniden beliren bir meslek alışkanlığıyla, peçetesinin altındaki ekmeğin kokusuyla başını kaldırdı.

Madam Vauquer, kaşık, tabak gürültülerini ve konuşmaları bastıran, kekre bir sesle bağırdı, “Ne oldu, ekmeği beğenmediniz mi?”

“Tam tersine, Madam,” diye yanıtladı Goriot Baba, “Etampes unundan yapılmış, birinci sınıf.”

“Nereden anladınız?” diye sordu Eugène.

“Aklığından, tadından.”

“Kokladığınıza göre, tadını da burundan alıyorsunuz galiba,” dedi Madam Vauquer. “Öyle tutumlu oldunuz ki sonunda mutfağın havasını koklayarak karın doyurmanın da yolunu bulacaksınız.”

“O zaman bir buluş belgesi alın,” diye bağırdı Müze Memuru, “müthiş zengin olursunuz.”

“Bırakın canım, eskiden erişteci olduğuna inanalım diye böyle yapıyor,” dedi ressam.

“Sizin burnunuz karni mi?” diye sordu Müze Memuru.

“Ne karnisi?” dedi Bianchon.

“Kar-nıyarık.”

“Kar-nıbahar.”

“Kar-yola.”

“Kar-ga.”

“Kar-ga-burun.”

“Karga-tulumba.”

“Kar-a manda.”

“*Kar-norama*!”

Bu altı yanıt odanın dört bir yanından üst üste atılan kurşunlar gibi, öyle hızla patlamış, öyle bir kahkahaya yol açmıştı ki zavallı Goriot Baba yabancı bir dili anlamaya çalışan bir insan gibi, bön bön bakıyordu sofradakilere. Yanında bulunan Vautrin’e, “Kar?..” diyecek oldu.

“Karı budalası!” dedi Vautrin, kafasına da bir şaplak vurup şapkasını gözlerinin üzerine kadar indiriverdi.

Bu beklenmedik saldırı karşısında şaşırıp kalan zavallı ihtiyar bir zaman hiç kımıldamadı. Christophe da çorba kâsesini düzelttikten sonra, kaşığını aldı, masaya vurdu. Herkes kahkahayı koyverdi.

"Mösyö, bu yaptığınıza eşek şakası derler," dedi yaşlı adam, "bir daha bana böyle vurmaya kalkacak olursanız..."

Vautrin sözünü kesti:

"Peki, ne olacakmış, babalık?"

"Ne olacak! Bir gün çok pahalıya mal olur..."

"Yani cehennemde, değil mi?" dedi ressam, "yaramaz çocukların atıldığı karanlık köşede!"

"Ne o, Matmazel," dedi Vautrin Victorine'e, "bir şey yemiyorsunuz. Peder bey yine mi inat etti?"

"Korkunç," dedi Madam Couture.

Bianchon'un oldukça yakınında oturan Rastignac, "Ama Matmazel yemek yemediğine göre, besin konusunda bir dava açabilir," dedi. "Ooo! Goriot Baba'ya bakın, Matmazel Victorine'i nasıl süzüyor!"

Yaşlı adam yemeği bırakmış, yüzünde gerçek bir acı, babasını sevip de istenmeyen çocuğun acısı okunan, zavallı genç kızı seyrediyordu. Rastignac alçak sesle, "Dostum, Goriot Baba konusunda aldanmışız biz," dedi. "O ne bir budala, ne de duygusuz bir adam. Gall sistemini onun üzerinde uygulayarak bana ne düşündüğünü söyle. Bu gece yaldızlı gümüşten bir tabağı hamur gibi yoğurduğunu gördüm, şu sırada da yüzü olağanüstü duygular taşıyor. Yaşamı, incelenmeye değecek derecede gizemli görünüyor bana. Evet, Bianchon, istediğin kadar gül, şaka etmiyorum."

"Adam tıbbi bir vaka, orasını anladık," dedi Bianchon; "isterse otopsisini yaparım."

"Hayır, başını yokla."

"Yok, yapamam. Salaklığı bulaşıcıdır belki."

Ertesi gün, Rastignac çok şık giyindi, öğleden sonra Madam de Restaud'nun evinin yolunu tuttu. Yol boyunca, gençlerin yaşamını heyecanlarla doldurarak alabildiğine güzelleştiren çılgın umutlara bırakıyordu kendini; böyle zamanlarda gençler ne engelleri hesaba katarlar, ne tehlikeleri, her işte başarıyı görür, yaşamlarını sırf düş güçlerinin etkisiyle güzelleştirirler, yalnızca taşkın isteklerinde yaşayan tasarılar yıkılınca da mutsuz ya da dertli olurlar; onlar böyle bilgisiz ve çekingen olmasalar, toplumsal çevre olmazdı. Eugène üstünü çamurlatmamak için

binbir dikkatle yürüyor, bir yandan da Madam de Restaud'ya söyleyeceklerini düşünerek kafasını hazırlıyor, düşsel bir konuşmada karşılıklar uyduruyor, umduğu açılmayı kolaylaştıracak ufak durumlar tasarlayıp ince sözler, Talleyrand'a yaraşacak tümceler kuruyordu. Bu arada üstünü çamurlattı bizim üniversiteli, Palais-Royal'de potinlerini boyatıp pantolonunu fırçalatmak zorunda kaldı. Aksilik durumunda kullanmak üzere yanına aldığı 30 souyu bozdururken, "Zengin olsam, arabayla giderdim, rahat rahat düşünebilirdim," dedi içinden. En sonunda Helder Sokağı'na geldi, Kontes de Restaud'yu sordu. Kapıda araba sesi duymayıp avluyu yürüyerek geçtiğini gören uşakların küçümseyen bakışlarını günün birinde başarıya ulaşacağından kuşkusu bulunmayan bir insanın soğuk öfkesiyle sineye çekti. Avluya girip de su gibi para harcanarak sürdürülen bir yaşayışın lüksünü gösteren, Paris mutluluklarının her türlüsüne alışkanlığı belli eden şu şirin gezinti arabalarından birine koşulmuş bir atın ayaklarını yere vurduğunu görünce, aşağı durumunu önceden anlamış olduğu için, bu bakışlar daha bir güçle duyurdu ağırlığını. Hiç yoktan, keyfi kaçıverdi. Beyninde açılan nükte ve ince söz çekmeceleri kapandı; alıklaştı. Bir oda uşağı Kontes'e adını bildirmeye gitmişti, onun getireceği yanıtı bekliyordu, bekleme odasının penceresi önüne dikilmiş, dirseğini ispanyolete dayamıştı, bir robot gibi avluya bakıyordu. Zaman çok uzun geliyordu Eugène'e, burnunun doğrusuna gittiği zaman mucizeler yaratan Güneyli direngenliği olmasa, dönüp giderdi.

"Mösyö, Madam kendi odasında ve çok meşgul," dedi oda uşağı. "Sözüme yanıt vermedi, ama isterseniz salona buyurun, bir bekleyen daha var."

Rastignac, efendilerini bir sözcükle suçlayan, tek sözcükle yargılayıveren bu insanların tüyler ürpertici gücüne hayran kaldı. Hiç kuşkusuz, bu arsız uşaklara ev sahiplerini tanıdığı sanısını uyandırmak isteğiyle, uşağın çıktığı kapıyı kararlı bir tavırla açtı, ama içinde lambalar, büfeler ve bir havlu ısıtma aracı bulunan, hem karanlık bir koridora, hem de gizli bir merdivene açılan bir odaya dalıverdi. Bekleme odasından kulağına gelen kısık gülüşler şaşkınlığını büsbütün artırdı.

Oda uşağı, fazladan bir alay gibi görünen şu yapay saygıyla, "Mösyö, salon bu yanda," dedi.

Eugène öyle hızlı bir dönüş döndü ki bir banyoya çarptı, bereket versin, şapkasını tam zamanında tuttu da banyonun içini boylamasını

önledi. Bu sırada, uzun koridorun dibinde bir kapı açıldı, Rastignac hem Madam de Restaud'nun, hem de Goriot Baba'nın seslerini duydu, arkadan bir öpüş şapırtısı geldi kulağına. Oda uşağının önünden yemek odasına girdi, buradan geçip bir ilk salona girdi. Bu salonun avlu üzerinde bulunduğunu görünce, pencerenin önünde durdu. Bu Goriot Baba'nın gerçekten kendi Goriot Babası olup olmadığını anlamak istiyordu. Yüreği alışılmadık bir biçimde çarpıyor, aklına Vautrin'in tüyler ürpertici düşünceleri geliyordu. Oda uşağı Eugène'i salonun kapısında beklemekteydi, bu sırada birden şık bir adam çıktı buradan, sabırsızca, "Ben gidiyorum, Maurice," dedi. "Kendisini yarım saatten fazla beklediğimi söylersiniz Kontes'e!" Arsız olma hakkını elinde bulundurduğu kuşku götürmeyen bu arsız, hem üniversitelinin yüzünü görmek, hem de avluya bakmak için, Eugène'in durduğu pencereye doğru yönelirken bir İtalyan havası mırıldandı. Maurice bekleme odasına dönerken, "Birazcık daha bekleseniz, iyi olur," dedi. "Madam işini bitirdi."

Bu sırada, Goriot Baba küçük merdivenin çıkışından araba kapısına geliyor, şemsiyesini açmaya hazırlanıyordu. Göğsü nişanlı bir genç adamın kullandığı hafif arabaya yol vermek üzere büyük kapının açıldığını fark etmemişti. Ezilmemek için geriye sıçrayacak zamanı zor buldu. At, şemsiyenin kumaşından ürkmüş, binek merdivenine atılırken hafiften yana kaçmıştı. Genç adam öfkeli bir tavırla başını çevirdi, Goriot Baba'ya baktı, kapıdan çıkmasından önce, kendilerine işimiz düşen tefecilere ya da sonradan yüzümüzü kızartacak, kusurlu bir adama gösterilecek zorlama saygıyı belirten bir selam verdi. Goriot Baba da babacan ve dost bir tavırla aldı selamını. Yıldırım hızıyla geçmişti bu olaylar. Eugène yalnız olmadığını görmezlik edemeyecek kadar dikkatliydi. Birden Kontes'in sesini işitti.

"Ne o, Maxime, gidiyor muydunuz?" dedi Kontes, sesinde kızgınlıkla karışık bir serzeniş vardı. Hafif arabanın girişine de dikkat etmemişti.

Rastignac birden geriye döndü, Kontes'i gördü. Ak kaşmirden, pembe bağlarla süslü bir penyuvarı yosmaca üzerine geçirmiş, sabahları tüm Paris kadınlarının yaptığı gibi, saçlarını dikkatsizce taramıştı, güzel güzel kokuyordu, hiç kuşkusuz banyodan yeni çıkmıştı, böylece bir bakıma yumuşamış, güzelliği daha bir şehvetli olmuştu; gözleri nemliydi. Gençlerin gözleri her şeyi görür; bitkiler nasıl havadan kendilerine uygun özleri çekerse onların ruhları da kadının ışıltılarıyla birleşir. Eugène dokunmak

gereğini bile duymadan bu kadının ellerinin çiçekler gibi açılmış tazeliğini sezdi. Kaşmirin arasından, korsajının pembemsi renkleri fark ediliyor, hafiften aralık duran penyuvar bu korsajı açıkta bıraktıkça, Eugène'in gözleri hemen buraya çevriliyordu. Kontesin, korsajın balenlerinin desteğine ihtiyacı yoktu, narin belini kuşak tek başına belli ediyor, boynu aşka çağırıyordu, ayakları terlikler içinde güzeldi. Maxime öpmek üzere elini tuttuğu zaman Eugène, Maxime'i, Kontes de Eugène'i fark etti.

İnce kişilerin boyun eğmesini bildikleri bir tavırla, "Vay! Siz miydiniz, Mösyö Rastignac, sizi gördüğüme sevindim," dedi.

Maxime, oldukça anlamlı bir biçimde, bir Eugène'e, bir Kontes'e bakıyor, böylece bu çağrısız konuğu kaçırtmak istiyordu. "Olmadı, sevgili dostum, umarım ki hemen sepetlersin bu maskarayı!" Bu tümce, Kontes Anastasie'nin Maxime dediği ve yüzünü kendisi farkında bile olmadan bir kadının tüm gizlerini ortaya döken şu boyun eğmişlikle incelediği arsızcasına mağrur genç adamın bakışlarının açık seçik çevirisiydi. Rastignac zorlu bir kin duydu bu adama. İlkin Maxime'in hoş bir biçimde kıvrılmış, güzel, sarı saçları kendi saçlarının ne kadar korkunç olduğunu gösterdi ona. Maxime'in potinleri zarif ve temizdi, oysa kendi potinleri, yürürken gösterdiği özene karşın, hafif bir çamur izi taşıyordu. Sonra Eugène' in saat iki buçukta kara bir giysi giymesine karşılık, Maxime'in bedenine güzelce oturan ve kendisini güzel bir kadına benzeten bir redingotu vardı. Charente'ın uyanık çocuğu, giyimin bu açık renk gözlü, solgun yüzlü, uzun ve ince züppeye, yetimleri beş parasız bırakacak nitelikteki bu adama sağladığı üstünlüğü sezdi. Madam de Restaud, Rastignac'ın yanıtını beklemeden, penyuvarının kendisine bir kelebek görünüşü verecek bir biçimde açılıp kapanan eteklerini dalgalandıra dalgalandıra, uçarcasına öbür salona kaçtı; Maxime de ardından gitti. Eugène öfkeyle Maxime ile Kontes'i izledi. Böylece, büyük salonda, şöminenin önünde, üçü bir araya geldiler. Üniversiteli bu iğrenç Maxime'in keyfini kaçıracağını biliyordu, ama Madam de Restaud'nun hoşuna gitmemek pahasına da olsa, züppenin keyfini kaçırmak istedi. Birdenbire, bu genç adama Madam de Beauséant'ın balosunda rastladığını anımsadı, Maxime'in Madam de Restaud için ne olduğunu sezinleyiverdi, sonra insana ya büyük saçmalıklar yaptırtan ya da büyük başarılar kazandırtan şu çocuksu gözüpeklikle, "İşte rakibim, onu alt edeceğim!" dedi içinden. Düşüncesiz çocuk! Kont Maxime de Trailles'ın karşısındakini kendisine

hakarete kışkırtarak önce kendisi ateş edip onu öldürdüğünü bilmiyordu. Eugène usta bir avcıydı, ama bir atışta yirmi iki nişan kuklasından yirmisini devirmiş değildi. Genç Kont ateşin başında bir geniş koltuğa attı kendini, maşayı aldı, ocağı öyle somurtkan, öyle sert bir deviniyle karıştırmaya başladı ki Anastasie' nin güzel yüzü birdenbire kederleniverdi. Genç kadın Eugène'e döndü, çok açık bir biçimde, "Neden çekip gitmiyorsunuz?" diye şu soğuk ve sorulu bakışlardan biriyle baktı ona. İyi yetişmiş insanların gözleri "çıkışma bakışları" diye adlandırılması gereken bu tümceleri kolayca kuruverirdi.

Eugène sevimli bir tavır takınarak söze başladı:

"Madam, sizi görmekte acele etmemin nedeni..."

Konuşmayı kesiverdi. Bir kapı açıldı. Arabayı kullanan bey göründü birden, şapkasızdı, Kontes'i selamlamadı, Eugène'e kaygıyla baktı, Maxime'e elini uzatıp öyle kardeşçe bir anlatımla "Merhaba" dedi ki Eugène şaşkına döndü. Taşralı gençler üçlü yaşamanın tadını bilmezlerdi.

Kontes, kocasını üniversiteliye göstererek, "Mösyö Restaud," dedi.

Eugène yerlere kadar eğildi.

Kontes Eugène'i Kont de Restaud'ya tanıttı.

"Mösyö de, Mösyö Rastignac'tır, Madam Vikontes de Beauséant'ın Marcillac'lar tarafından akrabasıdır, kendisini onun son balosunda tanımak sevincini tatmıştım," dedi.

"Madam Vikontes de Beauséant'ın Marcillac'lar tarafından akrabası!" Her kadının evine yalnızca seçkin kişiler geldiğini kanıtlamaktan aldığı bir tür gurur sonucu, Kontes'in neredeyse cafcaflı bir biçimde söylediği bu sözcükle de büyülü bir etki gösterdi, Kont soğukça nazik tavrını bırakarak üniversiteliyi selamladı.

"Tanıştığımıza çok sevindim, Mösyö," dedi.

Kont Maxime de Trailles bile Eugène'e kaygılı bir bakışla baktı ve arsız tavrını bıraktı. Bir adın güçlü aracılığından gelen bu sihirli değnek Güneyli'nin beyninde otuz çekmece birden açtı, hazırladığı incelikleri ona geri vardı. Beklenmedik bir ışık, kendisi için şimdilik karanlık olan Paris yüksek çevrelerinin havasını açıklıkla görmesini sağladı. Bu sırada, Vauquer Pansiyonu da Goriot Baba da düşüncesinden çok uzaktı.

Kont de Restaud Eugène'e, "Ben Marcillac'ların soyu tükendi sanıyordum," dedi.

“Evet, Mösyö,” diye yanıtladı Eugène. “Büyük amcam, Şövalye de Rastignac, Marcillac ailesinin son kızıyla evlendi. Bir tek kızı oldu, o da Madam de Beauséant’ ın anne tarafından akrabası Mareşal de Clarimbault ile evlendi. Biz ikinci koldanız, tümamiral olan büyük amcam kralın hizmetinde her şeyini yitirdiği için daha da yoksul bir koluz. Devrim hükümeti Compagnie des Indes’ı tasfiye ederken, alacaklarımızı kabul etmek istememişti.”

“Büyük amcanız 1789’dan önce Vengeur’e komuta etmiyor muydu?”

“Evet.”

“Öyleyse büyükbabamı tanımıştır, o da Warwick’e komuta ediyordu.”

Maxime Madam de Restaud’ya bakarak hafiften omuz silkti, “Bu herifler işi denizciliğe dökerlerse, yandık,” demek istiyordu sanki. Anastasie, Mösyö de Trailles’ın bakışını anladı. Kadınlara özgü olan hayranlık verici bir güçle gülümsedi, “Maxime, benimle gelsenize, size bir diyeceğim vardı,” dedi. “Beyler, siz de hele Warwick ile Vengeur’e binip açılın bakalım.” Kalktı, alaycı bir hainlikle dolu bir işaret yaptı Maxime’e, o da kendisiyle birlikte odasının yolunu tuttu. Bu tuhaf çift kapıya varmış varmamıştı ki Kont, Eugène’le konuşmasına ara verdi, “Anastasie! Gitmeyin, yavrum,” diye seslendi sinirli sinirli, “iyi biliyorsunuz ki...”

Kontes sözünü keserek, “Geliyorum, geliyorum,” dedi. “Yalnız Maxime’e bir iş vereceğim de onu söyleyeceğim bir saniye.”

Çabucak geri döndü. Keyiflerince davranabilmek için kocalarının huyunu göz önünde bulundurmak zorunda olduklarından, değerli bir güveni yitirmeden nereye kadar gidebileceklerini bilen ve yaşamın ufak tefek şeylerinde kocalarını hiç sarsmayan bütün kadınlar gibi, Kontes de odasında güven içinde kalamayacağını Kont’un sesinden anlamıştı. Eugène yüzündendi bu terslik. Bu nedenle, Kontes kızgın bir hareketle Maxime’e üniversiteliyi gösterdi, o da Kont’a, karısına ve Eugène’e, iğneli bir biçimde, “İyice işlere daldınız, ben sizi rahatsız etmeyeyim, hoşça kalın,” dedi. Sonra da çıktı.

“Kalsanıza, Maxime!” diye bağırdı Kont.

“Akşam yemeğine gelin,” dedi Kontes. Sonra, bir kez daha, Eugène ile Kont’u baş başa bırakarak Maxime’in ardından birinci salona geçti. Mösyö de Restaud’nun Eugène’i savacağını umarak epey bir zaman beklediler burada.

Rastignac kahkahalar attıklarını, konuştuklarını, sustuklarını duyuyordu, ama şeytanlığı tutmuştu, Kontesi bir kez daha görüp Goriot Baba'yla ilişkilerinin aslını anlamak için, Mösyö de Restaud'yla nükteler yapıyor, onu pohpohluyor, tartışmalara sokuyordu. Maxime'e açıkça tutkun olan, kocasını parmağında oynatan, bir yandan da gizliden gizliye yaşlı erişteciye bağlı bulunan bu kadın, başlı başına bir gizem gibi görünüyordu ona. Tam anlamıyla Parisli olan bu kadını kıskıvrak yakalayıp avucunun içine alacağını umarak bu gizem derinliğine inmek istiyordu.

Kont yine çağırdı karısını:

"Anastasie."

"Hadi, Maximeciğim, yapılacak başka bir şey kalmadı," dedi Kontes genç adama. "Akşama görüşürüz..."

Genç adam Kontes'in kulağına eğildi.

"Umarım ki bu delikanlıyı bir daha buraya sokmazsınız, Nasie," dedi. "Penyuvarınız aralandıkça, gözleri kömür gibi parlıyordu. Size aşkını açmaya kalkar, üstünüze gölge düşürür, onu öldürmek zorunda kalırım."

"Delirdiniz mi siz, Maxime?" dedi o da. "Bu üniversiteli parçaları tam tersine eşi bulunmaz birer paratonerdir. Ama onu Restaud'nun gözünden düşürmenin yolunu da bulurum elbet."

Maxime bir kahkaha attı, sonra çıktı, Kontes de ardından gitti, pencereye gelip atını hoplatarak kamçısını sallayışına baktı. Büyük kapı kapandıktan sonra döndü ancak. Döndüğü zaman,

"Baksana, canım," dedi Kont. "Mösyönün ailesinin oturduğu yer Charente üzerinde, Verteuil yakınlarındaymış. Mösyönün büyük amcasıyla büyükbabam tanışırlarmış."

Kontes dalgın dalgın, "Dost bir alanda bulunduğumuza sevindim," dedi.

Eugène alçak sesle, "Sandığınızdan da fazla," yanıtını verdi.

"Nasıl?" diye atıldı Kontes.

"Az önce, kendisiyle kapı kapıya oturduğum bir beyin evinizden çıktığını gördüm," dedi üniversiteli: "Goriot Baba."

Ateşi karıştırmakta olan Kont, bu "baba" sözcüğüyle süslü adı duyunca, eli yanmışçasına maşayı ateşe atıp ayağa kalktı.

"Mösyö Goriot diyebilirdiniz, Mösyö!" diye atıldı.

Kontes, kocasının kızgınlığı karşısında önce sarardı, sonra kızardı, ne olursa olsun, güç durumda kaldı; doğal bir biçimde çıkarmaya alıştığı bir

ses ve sahtece umursamaz bir tavırla, “Daha fazla sevdiğimiz birini bulamazdınız,” diye yanıtladı. Sustu, içinde beklenmedik bir heves uyanıyormuşçasına piyanosuna baktı, sonra da, “Müzik sever misiniz, Mösyö?” dedi.

“Çok,” diye yanıtladı Eugène, büyük bir saçmalık yaptığını sezinler gibi olmuş, yüzü kızarmış, alıklaşmıştı.

Kontes piyanosuna gitti.

“Şarkı söyler misiniz?” dedi. En incesinden en kalınına kadar bir uçtan bir uca bağırttı tuşları.

“Hayır, Madam.”

Kont de Restaud bir aşağı, bir yukarı dolaşıyordu.

“Yazık! Büyük bir başarı yolundan yoksunsunuz demektir,” dedi Kontes. Sonra da şarkı söylemeye başladı:

“Ca-a-ro, ca-a-ro, ca-a-a-a-ro, non dubita-re.”

Eugène, Goriot Baba’nın adını söylemekle bir sihirbaz değneği kullanmıştı, ama etkisi “Madam de Beauséant’ın akrabası” sözcüklerinin etkisinin tam tersi olmuştu. Lütfen bir antika meraklısının evine alınıp da dikkatsizlikle heykelciklerle dolu bir dolaba çarpıp iyi yapışmamış birkaç baş düşüren bir adam durumundaydı. “Yer yarılsa da içine girsem!” demenin tam sırasıydı. Madam de Restaud’nun yüzü buz gibi soğuktu, dalgın gözlerini patavatsız üniversitelinin gözlerinden kaçırıyordu.

“Madam,” dedi, “Mösyö de Restaud ile konuşacaklarınız vardı, saygılarımı sunar, izninizi...”

Kontes bir devinimle Eugène’i durdurarak çabuk çabuk, “Evimize her gelişinizde Mösyö de Restaud’yu da, beni de çok sevindireceğinizden emin olabilirsiniz,” dedi.

Eugène iyice eğilerek karıkocayı selamlayıp çıktı, Mösyö de Restaud da ısrarlarını dinlemeden bekleme odasına kadar arkasından geldi. Sonra Maurice’e, “Bu bey ne zaman gelirse, Madam da, ben de evde yokuz,” dedi.

Eugène binek merdivenine ayak bastığı zaman, yağmur yağıyordu. “Hadi bakalım” dedi kendi kendine, “nedenini de, önemini de bilmediğim bir beceriksizlik yaptım, giysimle şapkamı da berbat edeceğim üstelik. Köşemde oturup hukuk tarlasında kazma sallamalı, asık suratlı bir yargıç olmaktan başka bir şey düşünmemeliydim. Gereğince dümen çevirebilmek için, arabalar, cilalı potinler, armalar, altın zincirler ister, daha sabahtan çifti

altı franklık, ak geyik derisinden ak eldivenler, akşamları sarı eldivenler gerekir, bu durumda kibar çevreye nasıl girerim ben? Seni gidi Goriot Baba seni!”

Sokak kapısının altına geldiği zaman, bir kira arabasının hiç kuşkusuz az önce yeni evlenen bir çifti bıraktıktan sonra, gizliden bir iki sefer daha yaparak patronundan birkaç kuruş sızdırmak isteyen sürücüsü, Eugène’i kara giysi, ak jile, sarı eldivenler ve cilalı pabuçlarla, hem de şemsiyesiz görünce, ona işaret etti. Eugène, genç adamları, sanki mutlu bir çıkış noktası bulacaklarmış gibi, saptıkları girdabın daha da derinlerine gömülmeye yönelten şu karanlık öfkelerden birinin etkisi altındaydı. Arabacının isteğine bir baş işaretiyle karşılık verdi. Cebinde 22 soudan fazla para bulunmamasına aldırmadan, arabaya atladı. Birkaç portakal çiçeği, birkaç gelin teli, arabanın bir gelinle bir damadı götürmüş olduğunu belli ediyordu. Arabacı ak eldivenlerini çıkarmıştı.

“Mösyö nereye gidecek?” diye sordu.

“Hey Tanrım! Öyle de battık, böyle de, bari bir işe yarasın!” dedi Eugène içinden. Sonra yüksek sesle ekledi: “Beauséantların köşküne!”

“Hangisine?” dedi arabacı.

Bu yüce sözcük Eugène’i şaşırtıverdi. Çiçeği burnunda kibarcık, iki Beauséant köşkü bulunduğunu bilmiyordu, kendisine kulak asmayan akrabalar bakımından ne kadar zengin olduğundan habersizdi.

“Vikont de Beauséant’ın köşküne, şey sokağı...”

Arabacı başını sallayarak sözünü kesti, “Grenelle,” dedi. Basamağı kaldırırken de, “Bir de Saint-Dominique Sokağı’nda Kont ve Marki de Beauséant’ın köşkü vardır,” diye ekledi.

Eugène soğuk bir tavırla, “Biliyorum,” diye yanıtladı. Şapkasını önündeki minderlerin üstüne atarak, “Bugün herkes alay ediyor benimle!” dedi içinden. “İşte bana çok tuzluya oturacak bir kaçış. Ama hiç değilse sözde akrabama oturaklı bir aristokrat konukluğu yapacağım. Goriot Baba çapkını şimdiden en azından on franka patlıyor bana! Madam de Beauséant’a anlatacağım serüvenimi, belki de bana gülecek. Bu kocamış kuyruksuz fareyle bu güzel kadının kirli bağıntılarının gizini biliyordur kuşkusuz. Çok pahalıya benzeyen bu ahlaksız kadına toslamaktansa, kendimi akrabama beğendiririm, daha iyi. Güzel Vikontes’in adı bu kadar güçlü olduktan sonra, kendisi kaç okka çeker, kim bilir? Yukarıya çevirelim başımızı. Gökte bir şeye saldıracaksak, Tanrı’ya nişanlamalıyız!”

Aralarında bocaladığı binbir düşüncenin kısacık özetiydi bu sözler. Yağmur yağdığını görünce, biraz rahatladı, güvene geldi. Cebinde kalan çok değerli 22 souluktan biri gidecekti, ama hiç değilse giysisinin, potinlerinin ve şapkasının korunması yolunda harcanmış olacaktı. Arabacının, “Kapıyı açın lütfen!” diye bağırdığını işitince, bir sevinç hareketi yapmaktan kendini alamadı. Sırmalı kırmızılar içinde bir kapıcı köşkün kapısını topuk demirleri üzerinde inletti. Rastignac, tatlı bir hoşnutluk duygusu içinde, arabasının sundurmanın altından geçip avluyu döndüğünü, binek merdiveninin sundurması altında durduğunu gördü. Kırmızı şeritli mavi kaftanlı arabacı gelip basamağı açtı. Eugène, arabasından inerken, sıra sütunlar arasından gelen, kesik gülmeler işitti. Daha önce de üç dört uşak bu bayağı düğün arabasını alaya almıştı. Bu arabayı Paris’in en şık kupalarından biriyle, gemlerini çekiştirip duran, kulakları güllerle süslü, atak mı atak iki at koşulmuş olan, dizginlere elinden kaçacakmış gibi yapışan, yüzü pudralı, göğsü kravatlı bir arabacısı bulunan bir arabayla karşılaştırınca, bu gülmeler üniversiteliyi daha iyi aydınlattı. Chaussée-d’Antin’ de, Madam de Restaud’nun avlusunda, yirmi altı yaşındaki adamın güzel, hafif arabası vardı, Saint-Germain semtinde, büyük bir beyzadenin lüksü otuz bin franka satın alınamayacak arabayı bekliyordu.

Eugène, Paris’te “dolu” olmayan kadınlara pek zor rastlandığını, bu kraliçelerden birinin ancak kan pahasına fethedilebildiğini biraz geç anladı.

“Kim var acaba içerde?” dedi kendi kendine. “Vay anasını! Akrabamın da bir Maxime’i var kuşkusuz.”

Ezik ve isteksiz bir durumda binek merdiveninden çıktı. Belirmesiyle camlı kapının açılması bir oldu; uşakları kaşağılanmış eşekler gibi ciddi buldu. Katıldığı şenlik, Beauséant Köşkü’nün büyük kabul salonlarında verilmişti. Çağrı ile balo arasında akrabasını görmeye geldiği zaman bulamadığı için, Madam de Beauséant’ın dairelerine girmemişti daha; seçkin kadının ruhunu ve yaşayışını ortaya koyan ince beğeninin mucizelerini ilk kez görecekti. Madam de Restaud’nun salonu bir karşılaştırma öğesi sağladığı için, gözlemi daha da ilginç olacaktı. Vikontes saat dört buçukta görülebilirdi. Beş dakika önce gelmiş olsa, akrabasını kabul etmezdi. Paris’in türlü görgü kuralları konusunda hiçbir şey bilmeyen Eugène, tırabzanları yaldızlı, kırmızı halılı, çiçeklerle dolu büyük merdivenden Madam de Beauséant’ın dairesine götürüldü. Onun dillerde

dolaşan yaşamöykusünü de bilmiyordu. Her akşam Paris salonlarında kulaktan kulağa anlatılan şu değişken öykülerden biriydi bu...

Vikontes üç yıldan beri Portekiz'in en ünlü ve en zengin beyzadelerinden biriyle, Marki d'Ajuda-Pinto'yla bağıntı kurmuştu. Böylesine bağlananlar için, bir üçüncü kişinin varlığına katlanamayacak derecede çekici olan şu arı bağıntılardandı bağıntısı. Vikont de Beauséant da bunun için bu gizemli birleşmeye ister istemez saygı göstermesi gereken çevreye kendisini örneklik etmişti. Bu dostluğun ilk günlerinde, Vikontes'i saat ikide görmeye gelenler, Marki d'Ajuda-Pinto'yu karşılarında buluyorlardı. Çok uygunsuz kaçacağı için kapısını kapaması olanaksız olan Madam de Beauséant gelenleri öyle soğuk karşılıyor, gözlerini öyle dikkatli bir biçimde kornişe dikiyordu ki herkes kendisini ne kadar rahatsız ettiğini anlıyordu. İki ile dört arasında gidilince Madam de Beauséant'ın rahatsız edildiği Paris'te öğrenildikten sonra, tam bir yalnızlık içinde bulmuştu kendini. Mösyö Beauséant ve Mösyö d'Ajuda-Pinto eşliğinde Bouffons'a ya da Opera'ya gidiyor, ama Vikont, yaşama kuralını bilen bir insan olarak, karısı ile Portekizli'yi yerleştirir yerleştirmez ayrılıyordu her zaman. Mösyö d'Ajuda evlenecekti. Rochefide'lerden bir kız alıyordu. Tüm seçkin çevrede bu evlenmeden hâlâ haberi olmayan bir tek kişi vardı, bu kişi de Madam de Beauséant'dı. Kimi hanım dostları kendisine karışık bir biçimde söz etmişlerdi bundan; o da dostlarının kıskançlık uyandıran mutluluğunu bulandırmak istediklerini düşünerek gülmüştü. Oysa birleşme ilan edilmek üzereydi. Yakışıklı Portekizli, bu evlenmeyi Vikontes'e bildirmeye gelmiş olmakla birlikte, hâlâ tek sözcük söylemeyi göze alamamıştı. Neden mi? Bir kadına böyle bir ültimatom iletmekten daha zor bir şey yoktur da ondan. Kimi erkekler, dövüş alanında, kılıcını yüreklerine çevirmiş bir adam karşısında gösterdikleri rahatlığı iki saat boyunca içli sözler sıraladıktan sonra ayılıp bayılmaya, eter istemeye başlayan bir kadın karşısında gösteremezler. Mösyö d'Ajuda-Pinto da diken üstündeydi bu sırada, Madam de Beauséant'ın haberi nasıl olsa öğreneceğini, kendisine mektup yazacağını, bu gönül suçunu yüz yüze ele almaktansa, bir mektupla ele almanın daha rahat olacağını düşünüyor, gitmek istiyordu. Vikontes'in uşağı, Mösyö Eugène de Rastignac'ın geldiğini bildirince, Marki d'Ajuda-Pinto'yu sevinçten titretti. Şurasını iyi bilin ki, seven bir kadın hazzı çeşitlendirmekten çok, kuşkular yaratmakta ustadır. Bırakılmak üzereyse, Vergilius'un savaş atının aşkı haber veren uzak zerreciklerin kokusunu

almasından da çabuk sezer bunu. Bu nedenle de Madam de Beauséant’ ın bu hafif, istemdışı, ama safça dehşet verici titremeyi gördüğünden hiç kuşkunuz olmasın. Eugène Paris’te bir kimsenin kapısını çalmadan önce evin dostlarını bulup onlara kocanın, hanımın, çocukların öyküsünü anlattırmanın zorunlu olduğunu bilmiyordu. Böyle davranıldı mı hiçbir hödüklük yapılmazdı. Polonyalıların hoş bir sözü vardır, güç durumlara düşmek tehlikesinde olanlara öğüt olarak, “Arabanıza beş öküz koşun,” derler. Fransa’ da bu konuşma terslikleri için bir deyim bulunmaması, insanların arkasından söylenen sözler pek çabuk yayıldığı için, burada böyle bir şeyin olanaksız sayılmasındandır. Arabasına beş öküz koşmasına zaman bile bırakmamış olan Madam de Restaud’da çamura battıktan sonra, bir de Madam de Beauséant’ın evine gelerek patavatsızlık mesleğine yeniden başlamak ancak Eugène’in yapabileceği bir şeydi. Ama Madam de Restaud ile Mösyö de Trailles’ı müthiş rahatsız etmesine karşılık, Mösyö d’Ajuda’yı zor bir durumdan kurtarıyordu. Eugène lüksü zevk inceliğinden başka bir şey değilmiş gibi görünen, küçük, sevimli, grili, pembeli salona girince Portekizli aceleyle kapıya doğru yürüdü, “Hoşça kalın!” dedi.

Madam de Beauséant başını çevirdi, Marki’ye baktı, “Yani bu akşam diyorsunuz herhalde,” dedi. “Bouffons’a gitmiyor muyuz?”

Marki kapının tokmağını tutarak, “Gelemeyeceğim,” dedi.

Madam de Beauséant kalktı, eşsiz bir zenginliğin ışıltıları karşısında şaşkına dönmüş bir durumda, ayakta bekleyen, kendini Arap masallarında sanan, bu kadının dikkatini çekmemek için nereye sokulacağını bilemeyen Eugène’e dikkat bile etmeden, onu yanına çağırdı. Sağ elinin işaretparmağını kaldırmış, Marki’ye güzel bir devinimle önünde bir yer gösteriyordu. Deviniminde öyle zorlu bir tutku zorbalığı vardı ki Marki kapının tokmağını bırakıp geri geldi. Eugène’in ona bakıp da imrenmemesi olanaksızdı.

“İşte kupalı adam,” dedi içinden. “Demek Paris’te bir kadının bakışlarını çekebilmek için ele avuca sığmaz atların, özel kılıklı uşakların, deniz gibi altının olacak?” Lüks iblisi yüreğini ısırdı, kazanç ateşi yakasına yapıştı, altın susuzluğu gırtlağını kuruttu. Önünde üç ay için yüz otuz frankı vardı. Babası, annesi, kardeşleri, halası hep birden ayda iki yüz frank harcamıyorlardı. Şimdiki durumu ile ulaşması gereken erek arasında yaptığı hızlı karşılaştırma şaşkınlığını daha da artırdı.

Vikontes gülerek, “Neden Italiens’e gelemiyorsunuz?” dedi.

“İş yüzünden. Akşam yemeğini İngiliz Elçiliği’nde yiyeceğim.”

“Sonra çıkarsınız.”

Bir adam aldatıyorsa ister istemez yalan üstüne yalan sıralamak zorundadır. Mösyö d’Ajuda da gülerek, “İlle de istiyor musunuz?” dedi.

“Evet, elbette.”

“İşte ben de bu sözü söyletmek istiyordum,” diye yanıtladı Marki, ondan başka her kadını yatıştırabilecek bir bakışla baktı. Vikontes’in elini aldı, öptü ve çıktı.

Eugène, Madam de Beauséant’ın kendisini düşüneceğini sanarak elini saçlarına götürdü, selam vermek için eğildi, ama Vikontes birden fırlayıp koridora atıldı, pencereye koştu, Mösyö d’Ajuda’nın arabaya binişini izledi, emrine kulak verdi ve uşağın arabacıya, “Mösyö de Rochefide’lere,” diye yinelediğini işitti. Bu sözler, bir de d’Ajuda’nın arabaya dalıverişi şimşek ve yıldırım gibi bir şey oldu bu kadın için, ölümcül kuşkular içine düştü. Yüksek çevrede en korkunç yıkımlar da bunlardır. Vikontes yatak odasına gitti, masanın başına oturup güzel bir kâğıt aldı, yazmaya başladı:

“Akşam yemeğini İngiliz elçiliğinde değil de, Rochefide’ lerde yiyecek olursanız, bana hesap vermek zorundasınız. Sizi bekliyorum.”

Elinin esrimeli titremesi yüzünden çarpıklaşan birkaç harfi düzelttikten sonra, mektubun altına Claire de Bourgogne anlamına gelen bir C koydu, çıngırağı çaldı, oda uşağı hemen geldi.

“Jacques, saat yedi buçukta Mösyö de Rochefide’in evine gidecek, Marki d’Ajuda’yı soracaksınız,” dedi. “Marki oradaysa, bu mektubu kendisine ulaştıracak, yanıt beklemeyeceksiniz. Değilse geri dönüp mektubu bana getireceksiniz.”

“Sizi salonda biri bekliyor, efendim.”

“Ha, öyle ya!” dedi Vikontes, kapıyı itti.

Eugène’in iyice rahatı kaçmaya başlamıştı, en sonunda Vikontes göründü, heyecanı yüreğini altüst eden bir sesle, “Özür dilerim, Mösyö,” dedi, “kısacık bir mektup yazmak zorundaydım, şimdi tümden emrinizdeyim.” Ne dediğini bilmiyordu, çünkü şuydu düşündüğü: “Ya! Matmazel de Rochefide’le evlenmek istiyor demek! Ama özgür mü ki? Ya bu iş bu akşam bozulacak ya da ben... Ama yarın sözü bile edilmeyecek bunun.”

“Sevgili akrabam...” diye başladı Eugène.

“Ha?” dedi Vikontes, bakışındaki kabalık üniversiteliyi buz gibi donduruverdi.

Eugène bu “ha”yı anladı. Üç saattir o kadar şey öğrenmişti ki hep tetikte bekliyordu.

“Madam,” diye düzeltti kızarak. Duraladı, sonra yine konuştu: “Kusurumu bağışlayın; öylesine korunmak gereksinimindeyim ki azıcık bir akrabalık hiçbir şeyi bozmazdı...”

Madam de Beauséant gülümsedi, ama kederli bir biçimde; daha şimdiden yıkımın homurtusunu duyuyordu havada.

“Ailemin ne durumda olduğunu bilseniz, bana karşı vaftiz çocuklarının çevresindeki engelleri yıkmaktan haz duyan masal perileri gibi davranırdınız,” diye sürdürdü Eugène konuşmasını.

Vikontes güldü.

“Peki, sevgili akrabam, size nasıl yararlı olabilirim?”

“Ben de bilmiyorum ki! Karanlıklarda silinen bir akrabalıkla da olsa size bağlı olmak başlı başına bir şans. Şaşırttınız beni, ne diyeceğimi unuttum. Paris’te tanıdığım tek insan sizsiniz. Ha! Beni gölgenize sığınmak isteyen ve sizin için ölmekten bile korkmayan bir zavallı çocuk olarak kabul etmenizi dilemek, size akıl danışmak istiyordum.”

“Benim için birini öldürür müydünüz?”

“İki kişi de öldürürdüm,” dedi Eugène.

“Çocuk! Evet, siz bir çocuksunuz,” dedi Vikontes gözyaşlarını tutarak; “siz gerçekten sevebilirsiniz!”

Eugène başını salladı:

“Ya!” dedi.

Vikontes böylesine hırslı bir yanıttan dolayı üniversiteliye candan bir ilgi duydu. Güneyli ilk hesabını tutturmuştu. Madam de Restaud’nun mavi odasıyla Madam de Beauséant’ın pembe salonu arasında, “Paris hukuku”nda üç yıl birden ilerlemişti, pek sözü edilmezdi, ama yüksek bir toplum hukukuydu bu, iyi öğrenilip iyi uygulandı mı her yere götürürdü adamı.

“Ya!” dedi.

“Tamam anımsadım,” dedi Eugène. “Balonuzda Madam de Restaud dikkatimi çekmişti, bugün ona gittim.”

Madam de Beauséant gülümsedi.

“Herhalde çok rahatsız ettiniz,” dedi.

“Evet ya! Cahilin biriyim ben, yardımınızı esirgeyecek olursanız, herkesi kendime düşman edeceğim. Bana öyle geliyor ki Paris’te hem genç, güzel, zengin, zarif, hem de serbest olan bir kadına rastlamak çok güç; bana da siz kadınların çok güzel açıkladığınız şeyi, yaşamı öğretecek böyle biri gerek. Her yanda bir Mösyö de Trailles çıkacak karşıma. İşte size bir gizemin çözümünü sormaya, orada yaptığım budalalığın ne tür bir budalalık olduğunu söylemenizi rica etmeye gelmiştim. Orada bizim pansiyonda kalan bir...”

Jacques, üniversitelinin sözünü keserek, “Madam Düşes de Langeais,” dedi.

Eugène iyice keyfinin kaçtığını belli eden bir hareket yaptı. Vikontes alçak sesle, “Başarıya ulaşmak istiyorsanız, her şeyden önce duygularınızı bu kadar belli etmemeye çalışın,” dedi. Sonra kalkıp Düşes’i karşılamaya gitti.

“Vay, merhaba, sevgili dostum,” dedi. Bir kız kardeşe gösterilecek türden, okşayıcı bir yakınlıkla elini sıktı, Düşes de en güzel, en okşayıcı sözlerle karşılık verdi.

“İşte iki candan dost,” dedi Rastignac içinden. “İki koruyucu birden buldum demektir; bu iki kadın birbirini çok sevse gerek. Bu da bana ilgi gösterir kuşkusuz.”

Madam de Beauséant, “Seni görmek sevincini hangi mutlu düşünceye borçluyum acaba, sevgili Antoinette?” diye sordu.

“Hiç, Mösyö d’Ajuda-Pinto’nun Mösyö de Rochefide’in evine girdiğini gördüm de yalnız olduğunu düşündüm.”

Düşes bu öldürücü sözleri söylerken, Madam de Beauséant dudaklarını ısırmadı, kızarmadı, alnı aydınlanır gibi oldu. Düşes, Eugène’e doğru döndü, “Meşgul olduğunu bilseydim...” diye ekledi.

“Mösyö, akrabalarımdan Mösyö Eugène de Rastignac’tır,” dedi Vikontes. “General Montriveau’dan haber aldınız mı? Dün Sérizy, ortalarda görünmediğini söylüyordu, bugün size geldi mi?”

Çılgınca tutkun olduğu Mösyö Montriveau’nun kendisini bıraktığı söylenen Düşes bu sorudaki iğneyi ta yüreğinde duydu, yanıtlarken kızardı.

“Dün Elysée’deydi,” dedi.

“Görev nedeniyle,” dedi Madam de Beauséant.

Düşes, kötülük saçan bakışlarla, “Clara, herhalde biliyorsunuz,” dedi, “yarın Mösyö d’Ajuda-Pinto ile Matmazel de Rochefide’in evlenmeleri ilan ediliyor.”

Bu yumruk fazlasıyla sertti, Vikontes’in yüzü soldu, gülerek karşılık verdi:

“Ancak budalaları eğlendiren söylentilerden biri işte. Mösyö d’Ajuda, Portekiz’in en güzel adlarından birini neden de Rochefide’lere götürsün? De Rochefide’ler daha dün soylu olmuş kimseler.”

“Ama, söylendiğine göre, Berthe’in iki yüz bin franklık geliri olacakmış.”

“Mösyö d’Ajuda, hesap yapmayacak kadar zengindir.”

“Ama, dostum, Matmazel de Rochefide de çok çekici!”

“Ya!”

“Kısacası, bugün akşam yemeğini onlarda yiyor, koşullar kararlaştırıldı. Bu konudaki bilginizin böylesine kıt olmasına çok şaşıyorum.”

“Ee, nasıl bir saçmalık yaptınız, Mösyö?” dedi Madam de Beauséant. “Antoinetteciğim, bu çocukcağız pek yeni atıldı daha bizim çevreye, söylediklerimizden hiçbir şey anlamıyor. Ona karşı iyi olun. Bu konuşmayı da yarına bırakalım. Yarın her şey resmiyete binecek nasıl olsa, sizin sözleriniz de daha bir kesinleşir, dostluğunuz da.”

Düşes bir adamı tepeden tırnağa sarıp dümdüz eden, onu sıfır durumuna getiren bakışlardan biriyle baktı Eugène’e.

“Madam, ben, bilmeden, Madam de Restaud’nun yüreğine bir bıçak sapladım. Bilmeden, işte bütün suçum bu,” dedi üniversiteli, dehası epeyce yardımına koşmuş, bu iki kadının dostça sözleri altında zehirli iğnelemeler sezmişti. “Size bile bile kötülük eden insanlarla görüşmeyi sürdürürseniz, belki de korkarsınız onlardan, ama açtığı yaranın derinliğini bilmeden yaralayan kimseyi bir budala, hiçbir şeyden yararlanmasını bilmeyen bir beceriksiz sayarsanız, küçümsersiniz onu.”

Madam de Beauséant üniversiteliye yüce ruhların hem minnet, hem de onurla donattıkları şu tatlı bakışlardan birini yöneltti. Düşes’in kendisini tartan açıkartırmacı bakışının üniversitelinin yüreğine açtığı yarayı yatıştıran bir merhem gibi oldu bu bakış. Eugène konuşmasını sürdürdü:

“Düşünün bir kez, Kont de Restaud’nun gönlünü kazanmıştım bile,” dedi. Sonra hem alçakgönüllü, hem de şeytansı bir tavırla Düşes’e döndü:

“Çünkü, şurasını hemen belirteyim ki şimdilik zavallı bir öğrenci parçasından başka bir şey değilim, Madam, yoksul, yapayalnız...”

“Böyle konuşmayın, Mösyö Rastignac. Hiç kimsenin istemediğini biz kadınlar hiç istemeyiz.”

“Olsun!” dedi Eugène, “topu topu yirmi iki yaşındayım daha. Yaşının mutsuzluklarına katlanmasını da bilmeli insan. Öte yandan, bir bakıma günah çıkarıyorum ben; diz çökmek için buradan daha güzel bir günah çıkarma yeri de bulamam; başka yerlerde kendimizi suçladığımız günahlar işlediğimiz bir yerdeyiz.”

Bu dine karşı sözleri duyunca, Düşes soğuk bir tavır takındı, Vikontes’e, “Mösyö acaba nereden...” diyerek bunun zevksizliğini belli etti.

Madam de Beauséant, akrabasına da, Düşes’e de içtenlikle gülmeye başladı:

“Evet, yeni geldi, dostum, şimdi de kendisine zevkli olmayı öğretecek bir hanım öğretmen arıyor.”

“Madam, bizi büyüleyen şeyin gizlerini öğrenmek istemek doğal değil mi?” dedi Eugène, sonra da kendi kendine, “Hadi bakalım, berber tümceleri kurmaya başladığına kuşku yok,” diye söylendi.

“Ama, yanılmıyorsam, Madam de Restaud, Mösyö de Trailles’ın öğrencisidir,” dedi Düşes.

“Haberim bile yoktu,” dedi üniversiteli. “İşte bu yüzden şaşkınca aralarına atıldım ya. Her neyse, beyle oldukça iyi anlaşmıştım, hanımın da bir süre için varlığıma katlandığını görüyordum, ama tuttum, gizli bir merdivenden çıktığını ve koridorun köşesinde Kontes’i öptüğünü gördüğüm bir adamı tanıdığımı söylemeye kalktım.”

“Kimmiş bu adam?” dedi iki kadın da.

“Tıpkı benim gibi, yani zavallı bir öğrenci gibi, ayda iki louis karşılığında, Saint-Marceau semtinin ta diplerinde yaşayan bir yaşlı adam, herkesin alaya aldığı bir mutsuz kişi, Goriot Baba dediğimiz bir adam.”

“Siz de pek çocuksunuz,” diye atıldı Vikontes, “Madam de Restaud’nun kızlık soyadı Goriot’dur.”

“Bir eriştecinin kızı,” dedi Düşes, “bir pastacının kızıyla birlikte krala takdim edilmiş bir küçük kadın. Anımsamıyor musunuz, Clara? Kral gülmeye başlamış, sonra da un üzerine güzel bir Latince söz söylemişti. Şey insanlar, nasıldı o? Şey...”

“*Ejusdem farinae*[17],” dedi Eugène.

“Tamam,” dedi Düşes.

Üniversiteli dehşet içinde kaldığını gösteren bir hareket yaptı, “Ya! Demek babası!” dedi.

“Evet ya; bu adamcağızın iki kızı vardı. Her ikisi de kendisini neredeyse yadsımıştı, ama deliler gibi severdi onları.”

Vikontes Madam de Langeais’ye bakarak, “İkincisi de Alman kökenli bir bankerle, Baron de Nucingen adlı biriyle evlenmemiş miydi?” dedi. “Adı Delphine değil miydi? Hani şu Opera’da, yanda bir locası bulunan, Bouffons’a gelen ve dikkati çekmek için yüksek sesle gülen güzel sarışın değil mi?”

Düşes gülümsedi, “Dostum, size hayranım doğrusu,” dedi. “Bu insanlarla neden bu kadar ilgileniyorsunuz? Matmazel Anastasie’nin ununa bulaşmak için, Restaud gibi delice tutkun olmak gerekti. Ama iyi bir tacir olduğu da söylenemez! Kadın, Mösyö de Trailles’ın eline düştü, harcanıp gidecek.”

“Demek babalarını yadsıdılar,” diye yineliyordu Eugène.

“Evet, öyle, babalarını, babayı, söylendiğine göre, kendilerini en iyi biçimde evlendirerek mutlu olmaları için her birine 500-600 biner frank vermiş, kendisi içinse topu topu yılda sekiz, on bin franklık bir gelir ayırmış, iyi bir babayı. Adamcağız kızlarının hep kendi kızları kalacağını sanmış, kendince iki güzel yaşam düzenlemiş, sevileceği, nazlanacağı iki ev kurmuştu. Ama iki yıla varmadan, damatları dünyanın en düşkün insanıymış gibi evlerinden kovdular zavallıyı,” dedi Vikontes.

Eugène daha yenilerde arı ve kutsal aile coşkularında yunmuştu, gençlik inançlarının büyüsü altındaydı hâlâ, Paris uygarlığının savaş alanında ilk gününü yaşıyordu, birkaç damla gözyaşı döküldü gözlerinden. Gerçek duygular başkalarına da öyle çabuk geçer ki bu üç kişi bir an için sessiz sessiz birbirlerine baktılar.

“Hey Tanrım, evet!” dedi Madam de Langeais, “bu iş korkunç gibi geliyor insana, oysa her gün gördüğümüz bir şey. Bir nedeni yok mu bunun? Söylesenize dostum, damat dediğimiz nedir, hiç düşündünüz mü? Damat sizin ve benim binlerce bağla bağlı bulunduğumuz bir kimseyi, on yedi yıl boyunca ailenin mutluluğu, Lamartine’in diyeceği gibi, onun ak ruhu, sonra da en büyük acısı olacak sevgili bir yaratığı kendisi için

büyüttüğümüz adamdır. Bu adam bu meleği aldıktan sonra, yüreğinden kendisini ailesine bağlayan tüm duyguları diri diri koparmak için, bir baltaya sarılırcasına aşkına sarılacaktır. Dün kızımız bizimdi, onun için her şeydik; ertesi gün düşmanımızdır. Bu tragedyanın her gün oynandığını görmüyor muyuz? Şurada bir gelin oğlu için her şeyini feda etmiş kayınbabası karşısında arsızlığı son noktasına götürür. Daha ötede, bir damat kaynanasını kapı dışarı eder. Bugün toplumda dramatik olan nedir diye soranlar var; işte damat dramı, tüyler ürpertici bir dram; evliliklerimizin bir budalalık durumuna gelmiş olması da caba. Yaşlı eriştecinin başına gelenleri anlıyorum. Aklımda kaldığına göre, bu Foriot...”

“Goriot, Madam.”

“Evet! Bu Goriot, Devrim sırasında bölge başkanı olmuştu; ünlü kıtlığın gizini bilenlerdendi, servetini de bu sırada, unlarını sermayesinin on katına satarak edinmeye başladı. Ne kadar isterse, buldu. Büyükannemin kâhyası bile, kendisine çok büyük paralar karşılığında un satmıştı. Bütün ötekiler gibi Goriot da aldığını Halk Kurtuluş Kurulu’yla paylaşıyordu. Kâhyanın büyükanneme rahat rahat Granvilliers’de kalabileceğini, çünkü buğdaylarının çok iyi bir yurttaşlık kartı olduğunu söylediğini anımsıyorum. Her neyse, insan kasaplarına buğday satan bu Loriot’nun bir tek tutkusu vardı. Söylendiğine göre, kızlarına taparmış. Büyüğünü Restaud’ya kakaladı, ötekini de Baron de Nucingen’e, kralcılık taslayan, zengin bir bankere yamadı. Anlarsınız ya, imparatorluk çağında, iki damat, bu yaşlı Doksan Üç’ü evlerine almakta fazla bir sakınca görmediler; Buonoparte zamanında olabiliyordu bu iş.[18] Ama Bourbonlar geri döndükten sonra, adamcağız Mösyö de Restaud’nun rahatını kaçırdı, bankeri daha da rahatsız etti. Kızlar belki hâlâ seviyorlardı babalarını, kedi ile köpeği, baba ile kocayı uzlaştırmak istediler; evde hiç kimse yokken ağırladılar babalarını; sevgi bahaneleri buldular, ‘Babacığım gelin, böyle daha iyi olur, çünkü baş başa oluruz,’ vb. vb. Ama bana sorarsanız, ben gerçek duyguların da beyni ve gözleri bulunduğuna inanırım dostum; bu zavallı Doksan Üç’ün yüreği kanadı. Kızlarının kendisinden utandıklarını, kocalarını sevdiklerini, kendisininse damatlarına zarar verdiğini gördü. Demek kendini feda etmesi gerekiyordu. Etti, çünkü babaydı; kendi kendini kovdu bir bakıma. Kızlarının hoşnut olduklarını görünce de iyi ettiğini anladı. Baba ile çocuklar bu küçük cinayetin suç ortaklarıydılar. Her yanda görüyoruz bunu.

Bu Goriot Baba, kızlarının salonunda kara bir yağ lekesi olmayacak mıydı? Rahatı kaçacaktı bu salonlarda, canı sıkılacaktı. Bu babanın başına gelenler, en çok sevdiği erkekle olan ilişkisinde en güzel kadının da başına gelebilir; aşkıyla kafasını şişirecek olursa, adam çekip gider, ondan kurtulmak için alçaklıklar bile yapar. Bütün duygular böyledir. Yüreğimiz bir gömüdür, birden boşalttık mı battık demektir. Bir insanın beş parasız olmasını bağışlayamadığımız gibi, bir duygunun olduğu gibi ortaya dökülmesini de bağışlamayız. Bu adam her şeyini vermişti. Tam yirmi yıl boyunca, yüreğini, aşkını vermişti; bir gün içinde servetini vermişti. İyice sıktılar limonu, posasını da sokağın köşesine bıraktılar."

Vikontes şalını didikleyerek, "Rezil bir dünya işte," dedi, gözlerini kaldırmadı, çünkü Madam de Langeais' nın bu öyküyü anlatırken kendisi için söyledikleri canevinden vurmuştu onu.

"Rezil mi, hayır," dedi Düşes, "hükmünü sürdürüyor, hepsi bu kadar. Görünüşlere aldanmadığımı göstermek istiyorum da onun için böyle konuşuyorum. Yoksa ben de sizin gibi düşünüyorum," diye ekledi; Vikontes'in elini tutup sıktı, "Dünya bir çirkef, yükseklerde kalmaya çalışalım biz," dedi, kalktı, Madam de Beauséant'ı alnından öptü. "Şu sırada çok güzelsiniz, dostum. Öyle güzel renkler var ki yüzünüzde, hiç böylesini görmemiştim." Akrabaya dönüp hafiften başını eğdi ve çıktı.

"Goriot Baba yüce bir insan!" dedi Eugène, gecenin ortasında gümüşü büküşünü anımsamıştı.

Madam de Beauséant duymadı, düşüncelere dalmıştı. Bir zaman hiç konuşmadılar. Zavallı üniversiteli utançla karışık bir şaşkınlık içindeydi, ne gitmeyi, ne kalmayı, ne de konuşmayı göze alabiliyordu. En sonunda Vikontes, "Dünya rezil ve kötü," dedi. "Başınıza bir dert gelmeyegörsün, her zaman gelip bunu size yetiştiren, elindeki hançeri yüreğinize saplayıp büken, üstelik de sizi hançerin sapına hayran bırakmaya çalışan bir dostunuz bulunur. İğneler, alaylar başladı bile! Yook! Savunacağım kendimi." Kendine yaraşan bir yüksek hanım tavrıyla başını kaldırdı, mağrur gözlerinden şimşekler saçıldı. Sonra Eugène'i gördü. "Ah! Siz burada mıydınız!" dedi.

Eugène ezile büzüle, "Hâlâ!" diye yanıtladı.

"İşte böyle, Mösyö Rastignac, tam hak ettiği gibi yargılayın bu dünyayı. Yükselmek istiyorsunuz, size yardım edeceğim. Kadınların çürümüşlüğünün derinliğini araştıracak, insanların sefil gururunun

genişliğini ölçeceksiniz. Dünya kitabını çok iyi okumuştum, ama yine de bilmediğim sayfalar kalmıştı. Şimdi hepsini biliyorum. Hesabınızı ne kadar soğuk bir biçimde yaparsanız, o kadar ileri gideceksiniz. Acımadan vurun, sizden korkarlar o zaman. Erkekleri ve kadınları her konak yerinde gebermeye bırakacağınız birer at olarak benimseyin, arzularınızın doruğuna ulaşırsınız. Size ilgi duyan bir kadından yoksunsanız, hiçbir şey olamazsınız burada. Ama bu kadın genç, zengin, zarif olmalı. Gerçek bir duygunuz olursa, bir gömü gibi saklayın; hiçbir zaman sezdirmeyin, yoksa mahvolursunuz. Cellat olmaktan çıkar, kurban olursunuz. Sevecek olursanız, gizinizi iyi saklayın! İçinizi kime açtığınızı iyice düşünmeden açmayın. Daha var olmayan bu aşkı korumak istiyorsanız, bu çevreden sakınmayı öğrenin. Dinleyin, Miguel, –farkında olmadan adları karıştırıyordu– ölümü istenen bir babanın iki kızınca bırakılmasından da korkunç bir şey var: Bu da iki kız kardeşin birbirini çekemeyip yarışması. Restaud köklü bir soydan, karısı benimsendi, krala takdim edildi, ama kız kardeşi, zengin kız kardeşi, güzel Madam Delphine de Nucingen, bir para babasının karısı, kederinden ölüyor, kıskançlık içini kemiriyor; kız kardeşinden fersah fersah uzaklarda, kız kardeşi kız kardeşi olmaktan çıkmış artık; bu iki kardeş babalarını yadsıdıkları gibi birbirlerini de yadsıyorlar. Bu bakımdan, Madam de Nucingen benim salonuma girebilmek için Saint-Lazare Sokağı ile Grenelle Sokağı arasındaki bütün çamurları şapur şapur yutabilir. De Marsay'in kendisini ereğine ulaştıracağını sanmıştı, de Marsay'in tutsağı oldu, de Marsay'in başının etini yiyor. Ama de Marsay'in ona hiç aldırdığı yok. Kendisini bana takdim ederseniz, gözbebeği olursunuz, tapar size. Sonra sevebilirseniz sevin onu, yoksa yararlanın. Bir iki kez, büyük toplantılarda, kalabalıkta göreceğim kendisini, ama gündüzleri hiçbir zaman kabul etmeyeceğim. Onu selamlayacağım, bu kadarı da yetecektir. Goriot Baba'nın adını anmak yüzünden Kontes'in kapısını kapattırdınız kendinize. Evet, dostum, bundan böyle Madam de Restaud'ya yirmi kez gitseniz, yirmisinde de evde bulamazsınız onu. Kapıya bildirilmiştir. Ne yapalım! Goriot Baba, Madam Delphine de Nucingen'in kapısını açsın size. Güzel Madam de Nucingen bir tabela olacak sizin için. Onun seçtiği erkek oldunuz mu, kadınlar sizin için çıldıracaktır. Rakipleri, dostları, en iyi dostları, sizi onun elinden almak isteyecektir. Bizim şapkalarımızı giymekle davranışlarımızı da kazanacaklarını uman burjuvalar bulunduğu gibi, hep bir başka kadının

seçtiği adamı seven kadınlar vardır. Başarılar kazanacaksınız. Paris'te de başarı her şeydir, iktidarın anahtarıdır. Kadınlar sizi akıllı, yetenekli buldular mı erkekler de inanacaktır buna, gözlerini açmazsanız elbette. Her şeyi isteyebilirsiniz o zaman, her yere girebilirsiniz. Dünyanın ne olduğunu o zaman öğreneceksiniz: bir dolandırıcılar ve dolandırılmışlar yuvası. Ne berikiler arasında bulunun, ne ötekiler arasında. Bu labirente girmeniz için Ariadne'nin ipi[19] olarak adımı veriyorum size." Boynunu bükerek bir kraliçe bakışıyla baktı üniversiteliye, "Onu lekelemeyin, ak olarak geri getirin bana," dedi. "Hadi, şimdilik beni yalnız bırakın. Biz kadınların da verilecek savaşlarımız vardır."

Eugène sözünü kesti.

"Bir barut kuyusunu ateşlemek için sağlam bir adam isterseniz..." diye başladı.

"Ee?"

Eugène eliyle yüreğine vurdu, akrabasına gülümsedi ve çıktı. Saat beşti. Acıkmıştı, akşam yemeğine yetişememekten korktu. Bu korku da Paris'in akıntısına kapılmanın mutluluğunu duyurdu ona. Kendiliğinden gelen bu hazla kafasını dolduran düşüncelere daldı. Onun yaşında bir genç adam horgörüyle karşılaştı mı öfkelenir, kudurur, tüm topluma karşı yumruklarını sıkar, öç almak ister, bir de kendi kendinden kuşkulanmaya başlar. Bu sırada, Rastignac "Kontesin kapısını kapattırdınız kendinize" sözcüklerinin ağırlığı altında eziliyordu. "Gideceğim!" dedi içinden. "Madam de Beauséant haklıysa, kapıya bildirilmişse... ben de... Madam de Restaud her gittiği salonda karşısında bulacak beni. Kılıç kullanmasını, tabanca atmasını öğreneceğim, Maxime'ini öldüreceğim onun!" – "Ya para? Parayı nerden bulacaksın?" diye bağırıyordu birinci. Birden, Kontes de Restaud'nun ortaya serdiği zenginlik parladı gözlerinin önünde. Burada genç kız Goriot'nun gönlünü çelen lüksü, yaldızları, dikkati çekecek bir biçimde yerleştirilmiş, pahalı eşyaları, sonradan görmenin kafasız lüksünü, paralı bir adama bağlanmış kadının har vurup harman savurmasını görmüştü. Gözler kamaştırıcı Beauséant Köşkü birdenbire bu büyüleyici görüntüyü ezdi. Paris'in yüksek bölgelerine dalan düş gücü, binlerce kötü düşünce esinledi ona, kafasını, bilincini genişletti. Dünyayı olduğu gibi gördü: Zenginlere diş geçiremeyen yasalar, yine öyle bir ahlak. En güçlü dayanak servetti. "Vautrin haklı, servet erdemdir," dedi içinden.

Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'na gelince, çabucak odasına çıkıp arabacının on frankını getirdi, sonra o mide bulandırıcı yemek odasına geldi, bir yemliğin önüne dizilmiş hayvanlar gibi karın doyurmakta olan on sekiz kişiyi gördü. Bu düşkünlük örnekleriyle bu yemek odasının görünüşü iğrenç geldi ona. Geçiş fazlasıyla hızlı, karşıtlık fazlasıyla keskindi, bunların onun hırs duygusunu gereğinden fazla geliştirmemesi olanaksızdı. Bir yanda en zarif toplum çevresinin taze ve çekici görüntüleri, sanat ve lüks harikalarıyla çerçevelenmiş genç, canlı yüzler, şiir dolu, tutkulu başlar; öbür yanda, tutkuların yalnızca damgaları, iplikleri kalmış, çirkefle çevrili yüzler. Madam de Beauséant'ın bırakılmış kadın öfkesi içinde verdiği bilgiler aklına geldi, yoksulluk da bunları yorumladı. Rastignac, servete ulaşmak için birbirine koşut iki yol açmaya, hem bilime, hem aşka dayanmaya karar verdi, hem bir bilgin, hem de moda bir insan olmak istedi. Çok toydu daha! Bu iki çizginin hiçbir zaman birleşmeyen birer "sonuşmaz" olduğunu bilmiyordu.

"Çok düşüncelisiniz, Sayın Marki," dedi Vautrin, yüreğin en saklı gizlerine dalar gibi olan bakışlarından biriyle baktı ona.

"Bana Sayın Marki diyenlerin şakalarına katlanacak durumda değilim," diye karşılık verdi Rastignac. "Burada gerçekten Marki olmak için, yılda yüz bin frank para girmeli adamın cebine, Vauquer Pansiyonu'nda oturdun mu da meteliğe kurşun atıyorsun demektir."

Vautrin, "Bir lokmada yutuveririm seni, süt kuzusu!" dercesine Rastignac'a baktı. Sonra yanıt verdi: "Hiç keyfiniz yok, güzel Kontes de Restaud'dan yüz bulamadınız anlaşılan."

"Evet," diye atıldı Rastignac, "babasının bizim soframızda yemek yediğini söyledim diye kapısını kapattı bana."

Herkes birbirine baktı. Goriot Baba gözlerini önüne dikti, kurulamak için başını çevirdi.

"Gözüme tütün attınız," dedi yanındakine.

Eugène, eski erіştecinin yanındakine bakarak, "Bundan böyle Goriot Baba'yı kim kızdırırsa bana saldırmış olacaktır," dedi. "Hepimizden daha iyi o!" Sonra Matmazel Taillefer'e döndü, "Sözüm hanımlara değil," diye ekledi.

Bir tür sonuç oldu bu tümce, Eugène öyle bir tavırla konuşmuştu ki, sofradakiler susmak zorunda kaldılar. Yalnız, Vautrin, alaylı alaylı, "Goriot

Baba'yı kanadınızın altına alıp onun sorumlu yayıncısı olmanız için, iyi kılıç tutmanız, iyi tabanca atmanız gerekir," dedi.

"Ben de öyle yapacağım," dedi Eugène.

"Bugün savaşa girdiniz demek?"

"Belki de," diye yanıtladı Eugène. "Ama hiç kimseye işlerimin hesabını vermek zorunda değilim, tıpkı başkalarının geceleri neler yaptıklarını anlamaya çalışmadığım gibi."

Vautrin yan yan Rastignac'a baktı.

"Yavrucuğum, insan kuklalara aldanmak istemiyorsa, deliklerden bakmakla yetinmeyip kulübenin içine girmeli," dedi. Eugène'in dikleşmek üzere olduğunu gördü. "Bu kadarı yeter," dedi. "Ne zaman isterseniz, baş başa oturup birkaç sözcük konuşuruz sizinle."

Yemek kasvetli ve soğuk bir havaya büründü. Goriot Baba üniversitelinin sözünün uyandırdığı derin acıya dalmıştı, kendisi karşısında düşüncelerin değiştiğini, başkalarını susturacak durumda bir genç adamın kendi savunmasını üzerine aldığını anlamadı.

Madam Vauquer alçak sesle, "Yani Mösyö Goriot, bir kontes babası mı?" dedi.

"Bir de barones babası," diye yanıtladı Rastignac.

"Bundan başka bir işi de yok," dedi Bianchon Rastignac'a, "kafasını yokladım, bir tek yumru var: babalık yumrusu. Bir (ebedi baba) olarak kalacak."

Eugène, Bianchon'un şakasına gülemeyecek kadar ciddiydi. Madam de Beauséant'ın öğütlerinden yararlanmak istiyor, nereden ve nasıl para bulabileceğini düşünüyordu. Toplumun savanları gözleri önüne hem dolu, hem de boş olarak serildikçe, kaygılı bir duruma düştü; yemek bittikten sonra, herkes onu yalnız bıraktı. Goriot heyecanlı bir sesle, "Kızımı mı gördünüz?" dedi.

Eugène adamcağızın sesiyle düşüncelerinden uyandı, elini tuttu onun, içlilikle yüzüne baktı. "Siz yürekli ve saygıdeğer bir insansınız," diye yanıtladı. "Kızlarınızı daha sonra konuşuruz." Goriot Baba'yı dinlemek istemiyordu, kalktı, odasına çekildi, annesine şu mektubu yazdı:

"Sevgili anneciğim,

Bak bakalım, bana verecek bir üçüncü memen var mı? Kısa zamanda zengin olacak bir durumdayım. Bin iki yüz frank gerek bana, bu parayı ne

pahasına olursa olsun bulmalıyım. İsteğimden babama söz etme, belki karşı çıkar. Ama bu parayı bulamazsam, beynime bir kurşun sıkmaya dek varabilecek bir umutsuzluğa düşebilirim. Bunun nedenlerini görüştüğümüz zaman anlatırım sana, şimdi sana durumumu anlatmaya kalksam, ciltler ister. Kumar oynamadım, canım anneciğim, kimseye de borcum yok; ama bana verdiğin canı sürdürmek istiyorsan, bu parayı bulmalısın. Uzun sözün kısası, beni kanadı altına alan Vikontes de Beauséant'a gidip geliyorum. Yüksek çevreye girmem gerek, ama bir çift temiz eldiven alacak param yok. Kuru ekmek yemesini, sudan başka bir şey içmemesini bilirim, gerekirse aç da duracağım, ama bu ülkede toprağı sürmeye yarayan araçlardan vazgeçemem. Ya yol alacak, ya çamurda kalacağım. Bana bağladığınız umutları biliyor, bunları çabucak gerçekleştirmek istiyorum. Canım anneciğim, eski mücevherlerinin birkaçını sat, çabucak dolduracağım yerlerini. Ailemizin durumunu böyle özverilerin değerini ölçecek kadar iyi tanıyorum, senden bu özverileri boşuna istemediğimi bilmelisin. Yoksa canavarın biri olurdum. Dileğimde karşı konulmaz bir gereklikten başka bir şey arama. Geleceğimiz tümüyle bu yardımda, geleceğe savaş açacağım, çünkü bu Paris yaşamı sürekli bir savaş. Parayı tamamlamak için, halamın dantellerini satmaktan başka yol kalmazsa, ona en güzel dantelleri yollayacağımı söyle," vb.

Kız kardeşlerine de ayrı ayrı mektup yazarak biriktirdikleri paraları istedi, bu paraları seve seve yapmaktan geri durmayacakları bu özverilerden söz etmelerini önleyecek bir biçimde koparmak için de genç yüreklerde alabildiğine gergin, alabildiğine güçlü olan onur tellerine dokunup incelik duygularını kabarttı. Yine de bir sarsıntıya kapıldı bu mektupları yazarken; titriyor, yüreği çarpıyordu. Yalnızlığa gömülmüş olan bu ruhların lekesiz soyluluğunu iyi biliyordu genç hırslı, iki kız kardeşini ne kadar üzeceğini de, sevinçlerinin ne kadar büyük olacağını da, bağın köşesinde, gizlice, ne büyük bir hazla sevgili kardeşlerini konuşacaklarını da biliyordu. Bilinci ışıklar içinde doğruldu, küçük servetlerini gizli gizli sayışlarını gösterdi ona; bu parayı kendisine gizlice yollamak için şeytansı genç kızlık dehalarını kullanışlarını, yücegönüllülük yolunda ilk aldatmacayı deneyişlerini gördü. "Kız kardeş yüreği bir arılık elması, bir sevgi uçurumudur," dedi içinden. Yazdığı için utanç duydu. Dilekleri ne kadar güçlü, ruhlarının göğe doğru atılışı ne kadar arı olacaktı! Ne büyük bir hazla

özveriye girişeceklerdi! Tüm parayı yollayamazsa, annesinin içine ne büyük bir acı dolacaktı! Bu güzel duygular, bu korkunç özveriler, Delphine de Nucingen’e ulaşması için kendisine basamak olacaktı. Birkaç damla gözyaşı düştü gözlerinden, ailenin kutsal sunağına atılan son günlük taneleriydi bunlar. Umutsuzluk yüklü bir çarpıntı içinde dolaşmaya başladı.

Goriot Baba, aralık kalmış kapısından, onu bu durumda görünce, içeriye girdi. “Neyiniz var, Mösyö?” dedi.

“Ah! Sevgili komşum, siz nasıl babaysanız, ben de öyle oğul ve kardeşim. Kontes Anastasie için titremekte haklısınız, Maxime de Trailles adında birine bağlanmış, batıracak onu bu adam.”

Goriot Baba, Eugène’in anlamlarını kavrayamadığı birkaç sözcük mırıldanarak gitti. Ertesi gün, Rastignac mektuplarını postaya götürdü. Son ana kadar duraladı, ama “Başaracağım!” diyerek kutuya attı. Kumarcının, büyük kaptanın sözü, kurtardığından çok adam batıran, yazgıcı söz. Birkaç gün sonra Eugène, Madam de Restaud’ya gitti, kabul edilmedi. Üç kez daha gitti, üçünde de kapıyı kapalı buldu, oysa Kont Maxime de Trailles’ın bulunmadığı saatlerde gitmişti. Vikontes haklı çıkmıştı. Üniversiteli derslerini serdi. Yoklamada bulunmak için derse giriyor, sınıfta olduğunu gösterdikten sonra, kirişi kırıyordu. Çoğu üniversitelilerin mantığını yürütmüştü o da. Çalışmayı sınav zamanına bırakıyordu; ikinci ve üçüncü yılın derslerini yığmaya, sonra da, ciddi olarak, son anda, bir çırpıda hukuk öğrenmeye karar vermişti. Paris okyanusunda yelken açmak, burada kadın ya da servet avlamak için on beş aylık bir boş zamanı oluyordu böylece. Madam de Beauséant’ı bir hafta içinde iki kez gördü, ama, onu görmek için, ancak Marki d’Ajuda-Pinto’nun arabasının çıktığı dakikada gitti evine. Bu ünlü kadın, Saint-Germain semtinin bu en şiirli yüzlü, daha birkaç gün yengiyi başkasına kaptırmamış, Matmazel de Rochefide’in, Marki d’Ajuda-Pinto’yla evlenmesini askıda bıraktırtmıştı. Ama mutluluğunu yitirme korkusunun eskilerden çok daha ateşli kıldığı bu son günler yıkımı hızlandıracaktı. De Rochefide’lerle birlikte Marki d’Ajuda da bozulma ile uzlaşmayı, mutlu bir durum olarak görmüştü. Madam de Beauséant’ın evlenme düşüncesine alışacağını, erkeklerin yaşamında önceden çizilmiş olan bu geleceğe birlikte geçen sabahları feda edeceğini umuyorlardı. Böylece, her gün yinelenen yeminler ne olursa olsun, Mösyö d’Ajuda oyun oynuyor, Vikontes de aldatılmayı hoş karşılıyordu. En iyi dostu Düşes de Langeais, “Yücelikle pencereden atlamak dururken, merdivenlerden

yuvarlanıyor,” diyordu. Bununla birlikte, son ışıklar epey bir süre parladı, Vikontes’in Paris’te kalarak bir tür boş inançla sevgi beslediği genç akrabasına yardım etmesine yetti. Eugène, kadınların hiçbir bakışta bir acıma, bir gerçek avuntu bulamadıkları bir evrede, ona karşı candan bir bağlılık ve duyarlılıkla bağlanmıştı. Böyle durumlarda bir adam bir kadına tatlı sözler söylerse, bu sözlerin her biri bir yatırımdır.

Rastignac, Nucingenlerin evine yanaşmayı denemeden önce, satranç tahtasını tam olarak tanımak ereğiyle, Goriot Baba’nın önceki yaşamını öğrenmek istedi, bilgiler topladı. Bu bilgiler şöyle özetlenebilirdi:

Jean-Joachim Goriot Devrim’den önce basit bir erişte işçisiydi, becerikli, tutumluydu, rastlantı sonucu 1789’ daki ilk ayaklanmanın kurbanı olan patronunun işyerini satın almasına bakılırsa, oldukça da girişkendi. Halles-aux-Blés yakınında, La Jussienne Sokağı’na yerleşmiş, işlerini bu tehlikeli çağın en etkili kişilerinin kanadı altında korumak ereğiyle de bölgesinin başkanlığını kabul etmek gibi büyük bir sağduyu göstermişti. Bu bilgelik Paris’te tahıl fiyatının korkunç yükselmesi sonucunu veren yapay ya da gerçek kıtlıkla başlayan servetinin temeli olmuştu. Kimileri bakkallara gidip rahat rahat erişte, makarna alırken, halk fırın kapılarında birbirini yiyordu. O yıl yurttaş Goriot daha sonra işlerini büyük bir paranın verdiği bütün üstünlüklerle yürütmesine yarayacak olan sermayesini toplamıştı. Ancak şöyle bir yeteneği bulunan insanların ulaştığı sonuca ulaşmıştı: Yeteneksizliği kurtarmıştı onu. Öte yandan, servet durumu ancak zengin olmanın bir tehlikesi kalmadığı sıralarda öğrenildiği için, hiç kimsenin kıskançlık duygularını kabartmamıştı. Tüm aklını tahıl alışverişi yutmuş gibiydi. Buğdaylar, unlar, yemler, bunların niteliklerini, geldikleri yeri anlamak, iyi saklanmalarını sağlamak, fiyatları kestirmek, ürün bolluğu ya da ürün darlığını sezmek, ucuz fiyata tahıl bulmak, Sicilya’dan, Ukrayna’dan buğday getirmek söz konusu oldu mu Goriot eşsizdi. İşlerini yürütüşünü, yurtdışından tahıl getirtip yurtdışına tahıl yollama konusunda yasaları açıklayışını, bunların özünü inceleyip kusurlarını kavrayışını gören biri onun devlet bakanlığı yapabilecek nitelikte bir adam olduğunu düşünebilirdi. Canlı, sabırlı, güçlü, tutarlı, iş bitirmede eline çabuktu, bir kartal bakışı vardı, her şeyde önden gidiyor, her şeyi önceden seziyor, her şeyi biliyor, her şeyi gizliyordu; diplomat gibi tasarlayıp asker gibi yürüyordu. Uzmanlık alanından, boş saatlerinde eşiğine gelip omzunu kapısına dayadığı basit ve karanlık dükkânından çıktı mı yine o bön ve kaba

işçi, bir uslamlamayı anlayamayan, aklın hazları karşısında duygusuz kalan, tiyatroda uyuyan bir adam, yalnızca budalalıkta güçlü olan şu "Paris d'Olibanları"ndan[20] biri oluveriyordu. Bu tür insanların hemen hepsi birbirine benzer. Hemen hepsinin yüreğinde yüce bir duygu bulursunuz. Beynindeki bütün aklı tahıl alışverişi yuttuğu gibi, eriştecinin yüreğini de yalnız iki duygu doldurup bütün suyunu emmişti. La Brieli zengin bir çiftçinin tek kızı olan karısına dinsel bir hayranlık ve sınırsız bir aşk besliyordu. Goriot bu kadında kendisininkine fazlasıyla karşıt düşen, cılız ve güçlü, içli ve güzel bir yaradılışa hayran kalmıştı. İnsan yüreğinde doğuştan gelen bir duygu varsa, bu da zayıf bir yaratık yararına her an sürdürülen koruma gururu değil midir? Buna bir de aşkı, bütün içten ruhların hazlarının kaynağına gösterdikleri ateşli minneti kattınız mı birçok ruhsal tuhaflıkları anlarsınız. Yedi yıllık, bulutsuz bir mutluluktan sonra Goriot, karısını yitirmek mutsuzluğuna uğramıştı. Karısı, duygu alanının dışında da hükmetmeye başlamıştı ona. Belki de bu cansız yaradılışı yeşertecek, ona dünyayı ve yaşamı gösterecekti. Bu durumda Goriot'da babalık duygusu, çılgınlık derecesini bulmuştu. Ölümün aldattığı sevgileri iki kızına yöneltmiş, onlar da başlangıçta tüm duygularına karşılık vermişlerdi. Kendisine kız vermeye can atan tüccar ya da çiftçilerin yaptıkları öneriler ne kadar parlak olursa olsun, dul kalmakta ısrar etmişti. Yakınlık gösterdiği tek adam olan kayınbabası, Goriot'nun karısına öldükten sonra da sadakatsizlikte bulunmamaya yemin etmiş olduğunu çok iyi bildiğini söylüyordu. Halle'in bu yüce çılgınlığı anlama yeteneğinden yoksun insanları bunu alaya almışlar, Goriot'ya kaba adlar takmışlardı. Bir pazarlık şarabı içilirken, bu konuyu ağzına almaya kalkan bir adam erişteciden omzuna öyle bir yumruk yemişti ki, başı önde olmak üzere, Oblin Sokağı'nda bir köşe taşına fırlamıştı. Goriot'nun kızlarına gösterdiği düşüncesiz bağlılık, huylu ve ince sevgi öyle ünlüydü ki, bir gün, fiyatları kendi istediği biçimde yönlendirmek için onu pazardan uzaklaştırmak isteyen bir rakibi, kendisine Delphine'i bir arabanın yere devirdiğini söylemişti. Eriştecinin yüzü soluvermiş, hemen Halle'den ayrılmıştı. Bu yalancı tehlike işareti sonunda kapıldığı karşıt duyguların tepkisiyle günlerce hasta yatmıştı. Bu adamın omzuna öldürücü bir yumruk indirmemişti, ama güç bir durumunda onu iflasa zorlayıp Halle'den kovmuştu. Kızlarının eğitimi de akıldışı olmuştu elbette. Yılda yetmiş bin

frankı aşkın geliri vardı, kendisine bin iki yüz franktan fazla harcamıyordu, tüm mutluluğu kızlarının isteklerini yerine getirmekti. İyi bir eğitimi belli eden yeteneklere kavuşturulmaları için en iyi öğretmenler bulunmuştu; kendilerine eşlik eden bir dadıları vardı; bereket versin, akıllı ve zevkli bir kadındı. Atla dolaşıyorlardı, arabaları vardı, yaşlı bir beyzadenin gözdeleri gibiydiler; bir kez söylediler mi babaları en pahalı isteklerini bile hemen yerine getiriyordu; sunularına karşılık olarak bir okşayıştan başka bir şey istemiyordu. Zavallı adam! Kızlarını melekler düzeyinde, dolayısıyla kendinden yukarıda görmekteydi, verdikleri acıyı bile seviyordu. Kızları, evlenebilecek yaşa geldikleri zaman, kocalarını gönüllerine göre seçebilmişti. Her biri drahoma olarak babasının servetinin yarısını alacaktı.

Kont de Restaud, güzelliği için Anastasie’nin ardına düşüyordu; onun da soylular çevresine eğilimi vardı, böylece yüksek çevrelere girmek üzere baba evini bırakmaya yönelmişti. Delphine parayı seviyordu. Nucingen’ le, Kutsal-İmparatorluk’ta baron olmuş, Alman kökenli bir bankerle evlenmişti. Goriot, erişteci kalmıştı. Bu iş onun tüm yaşamıydı, ama çok geçmeden, kızları ile damatları bu ticareti sürdürmesi karşısında sarsılmışlardı. Beş yıl süresince ısrarlara karşı koyduktan sonra, işyerinin geliri ve bu son yılların kârıyla çekilmeye boyun eğmişti. Pansiyonuna yerleştiği Madam Vauquer’in yılda sekiz, on bin frank getirdiğini düşündüğü ana paraydı bu. Kocalarının baskısı altında, iki kızının kendisini evlerine almak şöyle dursun, onunla açık açık görüşmeye bile yanaşmamak zorunda kaldıklarını görüp de büyük bir umutsuzluğa kapılınca gelmişti bu pansiyona.

Bu bilgiler, işyerini satın almış olan Mösyö Muret’nin Goriot Baba konusunda bütün bildikleriydi. Rastignac’ın Düşes de Langeais’den dinlediği varsayımlar böylece doğrulanıyordu. Bu karanlık, ama tüyler ürpertici Paris tragedyasının açıklaması burada tamamlanıyor.

1. Vişnu bir arabada dolaşır, dindarlar arabanın altına atılırlardı. (Ç.N.)

2. (İng.) Shakespeare’den bir alıntı; “hepsi gerçek” anlamında. (Ç.N.)

3. Yeraltı mezarlığı. Eskiden, Paris’te, kaldırılan mezarlıklardaki kemikler taş ocaklarına taşınır, buralara da *catacombe* adı verilirdi. (Ç.N.)

4. Yakınlarda bulunan bir cinsel hastalıklar hastanesi anıştırılıyor. (Ç.N.)

5. Bu yazıt gerçekten de Voltaire’in kaleminden çıkmıştır. (Ç.N.)

6. Yunan mitolojisinde, Odysseus ile Penelope’nin oğlu. Telemakhos’un babasını ararken yaşadığı serüvenler, Fransız yazar Fénelon’un bir eserine konu olmuştur. (Y.N.)

7. İyileşmez hastaların, kötürümlerin ve düşkünlerin alındığı hastanelere verilmiş ad. (Ç.N.)

8. Birinci konsül olan Napoléon’a karşı suikast hazırlamış, başlarına büyük ödüller konulmuş, polisin uzun aramalarından sonra ele geçmiş iki ünlü kişi. (Ç.N.)

9. La Fontaine’in “Maymun ile Kedi” adlı masalından iki karakter. Bertrand maymun, Raton kedidir. Kedi, maymuna budalaca hizmet eder. (Ç.N.)

10. Alkollü kahve. (Ç.N.)

11. 250 gram dolaylarında bir ağırlık ölçüsü. (Ç.N.)

12. Devletten alacaklı olanların listesini kapsayan defter. (Ç.N.)

13. Paris’teki Boeuf à la Mode (Moda Sığır) Lokantası’nın tabelasında, başına şapka giymiş bir sığır resmi vardı. (Ç.N.)

14. Eşyaların rehine verilerek borç para alınan ünlü kurum. (Ç.N.)

15. ABD’li Fulton’ın buluşu olan *panorama*’lar saydam tuvallere çizilmiş sahnelerdi; Daguerre’in buluşu *diorama* bu geniş sahnelere ışık oyunlarıyla canlılık getirmişti. (Ç.N.)

16. Alman hekim Gall, insanların özelliklerini kafatası yapısından çıkarmayı deneyen “frenoloji”nin kurucusuydu. Bugün bir geçerliliği bulunmayan bu “bilim”e Balzac çok önem vermiştir. Yahuda ise Hıristiyanlar için ihanetin simgesidir. Matmazel Michonneau ileride Bianchon’un gözlemini haklı çıkaracaktır. (Ç.N.)

17. (Lat.) “Aynı undan” anlamında. (Ç.N.)

18. 1793, Fransız Devrimi’nin en kanlı yılı. Soylular Napoléon’un Korsikalılığını belirtmek için ona horgörülü bir biçimde Buonaparte derlerdi. Düşes de öyle yapıyor. (Ç.N.)

19. Theseus’un labirentten çıkması için Ariadne’ye verdiği ip. (Ç.N.)

20. D’Oliban, Desforges’un *Le Sourd, ou l’Auberge pleine* adlı güldürüsündeki gülünç bir baba tiplemesidir. (Ç.N.)

II

Seçkin çevreye giriş

Aralık ayının bu ilk haftasının sonuna doğru, Rastignac iki mektup aldı, biri annesinden, öbürü büyük kız kardeşindendi. Çok iyi tanıdığı bu yazılar hem sevinçten yüreğini hoplattı, hem de dehşetten titretti onu. Bu incecik iki kâğıt umutları konusunda bir ölüm kalım kararı saklıyordu. Yakınlarının içinde bulunduğu sıkıntıyı düşünerek dehşet verici bir şeyler bekliyordu ya sevgilerini de denemişti; kanlarının son damlasını da emmiş olmaktan korkuyordu. Annesinin mektubu şöyleydi:

“Sevgili oğlum,

İstediğini yolluyorum. Bu parayı iyi kullan, canını kurtarmak için bile olsa, böyle yüklü bir parayı bir kez daha bulamam ya da babanın haberi olur, bu da evimizin düzenini bozar. Bunu bulmak için, topraklarımızı güvence göstermek zorunda kalırız. Tasarılarını bilmiyorum, değerlerini ölçemem, ama bunlar ne tür tasarılar ki bana açmaktan çekiniyorsun? Öyle ciltler istemez böyle bir açıklama için, biz annelere bir tek sözcük yeter. Bu sözcük beni belirsizliğin bunalımlarından kurtarırdı. Mektubunun bende sızılı bir izlenim bıraktığını saklamayacağım. Sevgili oğlum, yüreğime böyle bir korku düşürmeye hangi duygu zorladı seni? Ben mektubunu okurken çok acı çektiğime göre, sen de yazarken çok acı çekmiş olmalısın. Nasıl bir yola sapıyorsun? Yaşamını ve mutluluğunu olmadığın gibi görünmeye, altından kalkamayacağın masraflar etmeden, öğrenimin için çok gerekli olan zamanını harcamadan gidemeyeceğin bir çevrede boy göstermeye mi bağlıyorsun? Sevgili Eugène’im, ananın yüreğine inan, dolambaçlı yollar büyük şeylere götürmez adamı. Senin gibilerin erdemi sabır ve boyun eğiş olmalı. Sana homurdanmıyorum, armağanımıza hiçbir acılık karıştırmak istemezdim. Sözlerim ileriyi düşündüğü kadar da güvenli bir annenin sözleri. Sen görevlerinin neler olduğunu biliyorsun, ben de

yüreğinin ne kadar arı, niyetlerinin ne kadar iyi olduğunu biliyorum. Bunun için de sana hiç korkmadan, 'Yürü, sevgili yavrum, yolun açık olsun!' diyebiliyorum. Annen olduğum için titriyorum, ama attığın her adıma dileklerimiz ve kutsamalarımız eşlik edecek. Dikkatli ol, sevgili oğlum. Sağduyu sahibi ol. Çünkü seni seven, beş kişinin kaderi sana bağlı. Giriştiğin işlerde sana yardımcı olması için hepimiz Tanrı'ya dua ediyoruz. Halan Marcillac hiç duyulmadık bir iyilik yaptı: eldivenlerin konusunda söylediğini gözlerinin önünde canlandırmaya kadar götürüyordu işi. Ama keyifle söylediğine göre, sana zaafı var. Eugèneciğim, halanı çok sev, senin için ne yaptığını başarıya ulaştığın zaman söyleyeceğim; şimdi söylesem, parası parmaklarını yakar. Anıları feda etmek ne demektir, siz çocuklar bilmezsiniz! Ama sizin için neler feda edilmez ki? Alnından öptüğünü söylememi istiyor, bu öpüşle mutlu olma gücünü geçirmek istemiş sana. Parmaklarında nikris olmasa, bu iyi ve eşsiz kadın kendi eliyle yazacaktı sana. Baban iyi. 1819 ürünü, umutlarımızın da üstünde. Tanrı'ya emanet ol sevgili yavrum. Kız kardeşlerin hakkında hiçbir şey söylemiyorum: Laura yazıyor. Ufak aile olayları konusunda gevezelik etme hazzını ona bırakıyorum. Dilerim başarırsın işini! Evet ya, başar, Eugèneciğim; ikinci bir kez daha katlanamayacağım kadar keskin bir acı tattırdın bana. Çocuğuma vermek üzere servet dilerken, yoksulluğun ne demek olduğunu anladım. Hadi, hoşça kal. Bizi habersiz bırakma. Gözlerinden öperim."

Eugène mektubu bitirdiği zaman, gözlerinden yaşlar boşanıyor, Goriot Baba'nın yaldızlı gümüşü büküşünü, kızının borç senedini ödemek için bunu satışını düşünüyordu. "Annen de mücevherlerini büktü!" diyordu içinden. "Halan, anılarından birkaçını satarken ağlamıştır kuşkusuz! Anastasie'yi ne hakla lanetleyebilirsin? Onun sevgilisi için yaptığını sen de geleceğinin bencilliği için yaptın! Evet, hanginiz daha iyi, o mu, sen mi?" Üniversiteli dayanılmaz bir ateşin içini kavurduğunu duydu. Seçkin çevreden vazgeçmek, bu parayı almamak istiyordu. İnsanların benzerlerini yargılarken pek ender olarak değerlendirdiklefri şeyi, yeryüzü yargıçlarının mahkûm ettiği suçluyu gök meleklerine bağışlattıran şu gizli, şu soylu ve güzel pişmanlıkları duydu. Rastignac kız kardeşinin mektubunu açtı, bu mektubun arılığıyla güzel sözleri yüreğini serinletti.

“Sevgili kardeşim, mektubun tam zamanında geldi. Agathe ile ben paramızı öyle farklı biçimlerde kullanmak istiyorduk ki ne alacağımızda bir türlü karar kılamıyorduk. İspanya kralının saatlerini deviren uşak gibi yaptın, anlaşmamızı sağladın. Gerçekten de, Eugèneciğim, yeğ tutmamız gereken istek konusunda durmadan kavga ediyorduk, tüm isteklerimizi kapsayan harcamayı bulamamıştık. Agathe sevinçten zıpladı. Bütün gün iki çılgından farksızdık, halanın deyimiyle bu ‘belirti’ karşısında annem sert bir tavırla, ‘Ne oldu size, hanımlar?’ diyordu. Birazcık azarlansak, daha da mutlu olurduk sanırım. Kadınlar sevdikleri için acı çekmekten çok zevk alsalar gerek. Bir ben sevincimin ortasında dalgın ve kederliydim. Kötü bir kadın olacağım anlaşılan, çok masrafçıyım. Kendime iki kuşak, korselerimde bağcık delikleri açmak için güzel bir zımba ve ufak tefek şeyler almıştım, böylece, tutumlu olan, paracıklarını karıncalar gibi yığan Şişko Agathe’ın daha çok parası vardı. İki yüz franktı onun parası! Benimse topu topu 50 eküm var, dostcağızım. Gördüm cezamı. Kuşağımı kıyıya atmak isterdim, bu kuşağı takmak zor gelecek artık bana. Paranı çaldım. Agathe çok candan davrandı. ‘Üç yüz elli frankı ikimiz adına yollayalım,’ dedi. Ama dayanamadım, her şeyi olduğu gibi anlatıyorum. Buyruklarını yerine getirmek için ne yaptık, biliyor musun? Şanlı paramızı alıp dolaşmaya çıktık, büyük yola gelince, Ruffec’e koştuk, parayı Messageries Royales’e bakan Mösyö Grimbert’e verdik. Dönüşte, kuşlar kadar hafiflemiştik. ‘Mutluluk bizi hafifleştirdi mi ne?’ dedi Agathe. Neler, neler konuştuk, bunları yineleyecek değilim, ama hep sizin sözünüz geçiyordu, Sayın Parisli. Ah, sevgili kardeşim, seni çok seviyoruz, işte hepsinin özeti. Giz konusuna gelince, halamın dediği gibi, bizim gibi küçük maskeliler her şeyi becerir, susmayı bile. Annem gizemli bir biçimde halamla Angoulême’e gitti, baron hazretleri gibi bizim de kovulduğumuz uzun oturumlardan sonra yapılan yolculuğun yüksek politikası konusunda hiçbiri ağzını açmadı. Rastignac devletinde kafalar büyük hesaplara dalmış. Prenseslerin kraliçe için hazırladıkları, ajurlu çiçeklerle süslü muslin giysi büyük bir gizlilik içinde ilerliyor. İki sıra daha, tamam. Verteuil tarafına duvar yapılmaması kararlaştırıldı, bir çit olacak burada. Küçücük halk biraz ağaç ve meyve kaybına uğrayacak, ama yabancılar da güzel bir görünümden yararlanabilecek. Veliaht hazretlerine mendil gerekse, kendilerine hemen haber verilir ki, Sayın de Marcillac, Pompeii ve Herculaneum adıyla anılan gömülerini ve sandıklarını karıştırırken,

varlığından habersiz olduğu, güzel bir Hollanda bezi bulmuştur; Prenses Agathe ile Prenses Laure iğnelerini, ipliklerini, her gün biraz daha kızaran ellerini buyruklarına vermeye hazırdırlar. İki genç prensimiz, Don Henri ile Don Gabriel, midelerini üzüm bulamacıyla doldurmak, kız kardeşlerini deli etmek, hiçbir şey öğrenmemek, kuşların yuvalarını bozarak eğlenmek, devlet yasalarına kulak asmadan kamışları kesip değnek yapmak gibi berbat alışkanlıklarını bırakmadılar. Kabaca papaz diye adlandırılan papalık elçisi, savaşçı mürver kuralları uğrunda kutsal dilbilgisi kurallarına boş vermeyi sürdürecek olurlarsa, kendilerini afaroz edeceğini bildiriyor. Hoşça kal sevgili kardeşim, hiçbir mektup mutlu olman konusunda bu kadar dilek taşımamıştır. Geldiğinde bize anlatacak çok şeylerin olacak demek! Her şeyi söyleyeceksin bana, ben büyük kız kardeşim. Halam seçkin çevrede başarılar kazandığını çıtlatır gibi oldu.

(“Bir kadından sadece söz edilir, gerisi söylenemez.”)[21]

Bize yani! Söylesene, Eugène, istersen, mendilden vazgeçip gömlek dikeriz sana. Çabuk yaz. İyi dikilmiş, güzel gömlekler istiyorsan, hemen işe girişmemiz gerekiyor demektir; Paris’te bizim bilmediğimiz biçimler varsa, bize bir örnek yollarsın, özellikle bilekler için. Hoşça kal, hoşça kal! Alnının sol yanından, yalnız benim olan şakağından öperim. Öbür sayfayı Agathe’a bırakıyorum. Agathe sana yazdıklarımı okumayacağına söz verdi. Ama emin olmak için, yazarken yanında bekleyeceğim.

Seni seven kardeşin.
Laure de Rastignac.

“Evet, evet!” dedi Eugène içinden, “Evet, ne pahasına olursa olsun başarmalıyım! Bu bağlılık gömülerle ödenmez. Bütün mutlulukları birden götürmek isterdim onlara.” Bir an durduktan sonra, “Bin beş yüz frank!” diye söylendi. “Her biri hedefi bulmalı! Laure haklı. Bu kadınlar yok mu! Gömleklerim hep kaba bezden. Bir başkasının mutluluğu için, bir genç kız bir hırsız kadar kurnaz oluveriyor. Yeryüzü kusurlarını anlamadan bağışlayan, kendisi için arı, benim için özenli bir melek gibi.”

Dünya kendisinindi! Şimdiden terzi çağrılmış, konuşulmuş, kazanılmıştı. Rastignac, Mösyö de Trailles’ı görünce terzilerin gençlerin yaşamı üzerindeki etkisini anlamıştı. Yazık ki şu iki önerme arasında bir

orta önerme yoktur: Terzi ya bir can düşmanı ya da faturanın sağladığı bir dosttur. Eugène kendi terzisini işinin babalık yanını anlamış olan ve kendini gençlerin bugünkü yaşamı ile geleceği arasında bir birleştirme çizgisi sayan bir adam olarak gördü. Böylece, ona minnettar kalan Rastignac daha sonra ustası olduğu şu sözlerden biriyle başarıya ulaştırdı bu adamı: "Onun iki pantolonunu bilirim ki yılda yirmi bin frank gelir getiren evlenmeler sağlamıştır," diyordu.

Bin beş yüz frank ve gönlünce giysiler! Zavallı Güneyli'nin hiç kuşkusu kalmamıştı o anda, genç adamlara paralı olmanın verdiği o anlatılmaz havayla yemeğe indi. Bir üniversitelinin cebine para girdi mi içinde masalsı bir sütun belirir hemen, bu sütuna yaslanır. Eskisinden daha iyi yürür, kaldıracının bir dayanak noktası bulunduğunu sezer, bakışları dolu ve dosdoğru, devinimleri çeviktir; dün alçakgönüllüydü, çekingendi, yumrukları sineye çekebilirdi; bugün, bir başbakana yumruk atabilecek durumdadır. İşitilmedik şeyler olur içinde; her şeyi ister, her şeyi yapabilir, her arzuya kapılır, sevinçli, cömert, açık yüreklidir. Kısacası, bir zamanların kanatsız kuşu kanat açmıştır. Parasız üniversiteli bir lokmacık hazzı binbir tehlike arasında bir kemik aşıran bir köpek gibi kapar, kırar onu, iliğini emer, yine koşar; kesesinde gelip geçici birkaç altın şıkırdatan genç adam hazları tadar, çok hoşlanır, gökyüzünde sallanır durur, yokluk sözcüğünün anlamını unutmuştur artık. Paris baştan başa onundur. Her şeyin parlak olduğu, her şeyin ışıl ışıl parladığı yaş! Erkek olsun, kadın olsun, hiç kimsenin yararlanmadığı sevinçli gücün yaşı! Tüm hazları on katına çıkaran borçlar ve şiddetli korkular yaşı! Seine Nehri'nin sol yakasında, Saint-Jacques Sokağı ile Saint-Pères Sokağı arasında yaşamamış olanlar, insan yaşamından hiçbir şey anlamazlar. Rastignac Madam Vauquer'in sofrasında, tanesi bir mangırlık pişmiş armutları yerken, "Ah!" diyordu içinden, "Paris kadınları bir bilselerdi, sevilmek için koşup buraya gelirlerdi!" Bu sırada, Messageries Royales' in bir dağıtıcısı parmaklıklı kapıyı çaldıktan sonra yemek odasına geldi. Mösyö Eugène de Rastignac'ı sordu ve kendisine iki torba ile imzalanmak üzere bir defter uzattı. O zaman Rastignac Vautrin'in kendisine yönelttiği derin bakışı bir kamçı vuruşu gibi duydu.

"Kılıç ve tabanca derslerinin parasını ödeyebilirsiniz artık," dedi bu adam.

Madam Vauquer torbalara bakarak, "Kalyonlar geldi," dedi.

Matmazel Michonneau açgözlülüğünü belli etmek korkusuyla paraya bakmaktan çekiniyordu.

“İyi bir anneniz var,” dedi Madam Couture.

Poiret, “Beyin iyi bir annesi var,” diye yineledi.

“Evet, anacık kanını akıtmış,” dedi Vautrin. “Şimdi oyunlarınızı oynarsınız artık, seçkin çevreye girip drahoma avlayabilir, başlarında şeftali çiçekleri bulunan konteslerle dans edebilirsiniz. Ama beni dinlerseniz, atış dersleri alın, delikanlı.”

Vautrin bir karşıtı nişanlıyormuş gibi bir hareket yaptı. Rastignac postacıya bahşiş vermek istedi, cebinde hiçbir şey bulamadı. Vautrin kendi cebini karıştırdı, ama yirmi frank attı.

“Krediniz var,” dedi üniversiteliye bakarak.

Rastignac, Madam de Beauséant’dan döndüğü gün, birbirlerine söyledikleri sert sözlerden sonra, bu adamı çekilmez buluyordu, yine de ona teşekkür etmek zorunda kaldı. Bu sekiz gün süresince, Eugène ile Vautrin sessizce birbirlerine bakıyor, birbirlerini inceliyorlardı. Üniversiteli bunun nedenini anlamaya çalışıyor, bir sonuç çıkaramıyordu. Hiç kuşkusuz düşünceler tasarlanışlarındaki güce oranlı olarak yansır, toptan çıkışlarında bombalara yön veren yasaya benzer bir matematik yasayla fırlar, beynin gönderdiği yere çarparlar. Etkileri değişiktir. Kimi yaradılışlar yumuşaktır, düşünceler içlerine saplanarak yerle bir eder onları, kimi yaradılışlar da sağlam mı sağlamdır, tunç duvarlı bir kafatasları vardır, başkalarının istemleri duvara çarpan mermiler gibi yassılıp düşer yüzeylerinden. Bir de gevşek ve pamuksu yaradılışlar vardır ki onlarda başkalarının düşünceleri tabyaların yumuşak topraklarında hızını yitiren top gülleleri gibi ölüp gider. Rastignac’ın kafası ise, en ufak bir sarsıntıda havaya uçan, barut dolu kafalardandı. Bu düşünce yansımasının, nice olguları benliğimizi biz farkında bile olmadan sarsan bu duygu bulaşmasının etkisinden kurtulamayacak kadar gençti. Ruhsal görüşü vaşak gözleri gibi keskindi. Güçlü duyularının her biri, insanların zayıf yanlarını yakalamakta usta silahşorlar olan üstün insanlarda bizi hayran bırakan şu gizemi uzunlukla, gidiş gelişlerindeki esneklikle niteleniyordu. Öte yandan, bir aydan beri, Eugène’in kusurları kadar iyi nitelikleri de gelişmişti. Kusurlarını toplum, bir de artan isteklerinin olgunlaşması geliştirmişti. İyi niteliklerinin biri de adamı bir çözüme varmak üzere dosdoğru güçlüğün üzerine yürüten, böylece Loire ötesinden bir kimsenin herhangi bir kararsızlık içinde

kalmasını önleyen şu Güneyli ateşliliğiydi. Kuzeyliler bu niteliği bir kusur sayarlar: onlara göre bu nitelik Murat'nın[22] başarısının kaynağı olmuştur, ama ölümünün de nedeni olmuştur. Bundan da bir Güneyli'nin, Kuzeyli kalleşliğini Loire ötesi gözüpekliğiyle birleştirmesini bilince, kusursuz duruma geldiği ve İsveç Kralı[23] olarak kaldığı sonucunu çıkarmak gerekir. Kısacası, Rastignac Vautrin'in dost mu, düşman mı olduğunu anlamadan, uzun zaman onun top ateşleri altında kalamazdı. Zaman zaman, ona öyle geliyordu ki bu garip adam tutkularını seziyor, yüreğinin içini okuyordu. Oysa kendisinin her şeyi öylesine kapalıydı ki her şeyi görüp bilip de hiçbir şey söylemeyen bir sfenksin kımıltısız derinliği içindeydi sanki. Kesesini dopdolu bulunca, Eugène diklendi. Kahvesinin son yudumlarının da tadını çıkardıktan sonra, gitmek üzere ayağa kalkan Vautrin'e, “Azıcık bekleyin lütfen,” dedi.

“Neden?” diye sordu kırklık adam, geniş kenarlı şapkasını başına geçirdi, karşısına dört hırsız çıkmasından bile korkmayacak bir adam tavrıyla çevirdiği demir bastonunu eline aldı.

“Paranızı vereceğim,” dedi Rastignac, torbalardan birini çabucak açıp Madam Vauquer'in avucuna yüz kırk frank saydı. “İyi hesaplar iyi dostlar yaratır,” dedi dul kadına. “Saint-Sylvestre'e kadar alacak verecek yok. Şu 100 souyu bozun bana.”

Poiret, Vautrin'e bakarak, “İyi dostlar iyi hesaplar yapar,” diye yineledi.

“Buyurun 20 sounuzu,” dedi Rastignac, parayı perukalı sfenkse uzattı.

“Bana borçlu olmaktan korkuyor musunuz yoksa?” diye atıldı Vautrin, o kâhin bakışlarından birini daha daldırdı genç adamın ruhuna, kaç kez Eugène'in tepesini attırmalarına ramak kalan alaylı gülümsemelerinden biriyle de gülümsedi.

Üniversiteli torbalarını eline almış, odasına çıkmak üzere ayağa kalkmıştı.

“Evet... öyle,” diye yanıtladı.

Vautrin salona açılan kapıdan çıkıyor, üniversiteli de merdiven sahanlığına giden kapıdan çıkmaya hazırlanıyordu. Vautrin salon kapısını çarpıp üniversitelinin yanına geldi, o da soğuk soğuk kendisine baktı.

“Biliyor musunuz, Mösyö Marki de *Rastignacorama*, bu sözünüz pek de nazik bir söz sayılmaz.”

Rastignac yemek odasının kapısını kapadı, Vautrin'i merdivenin alt yanına, odasını mutfaktan ayıran sahanlığa getirdi. Burada bahçeye açılan bir kapı, kapının üst yanında da demir parmaklıklı bir küçük pencere vardı. Rastignac, birdenbire mutfaktan çıkan Sylvie'nin önünde, "Mösyö Vautrin, ben marki değilim, adım da *Rastignacorama* değildir," dedi.

Matmazel Michonneau ilgisiz bir tavırla, "Dövüşecekler," dedi.

"Dövüşecekler," diye yineledi Poiret.

Madam Vauquer para yığınını okşadı.

"Yok canım!" diye yanıtladı.

Matmazel Victorine kalkıp bahçeye baktı.

"Ama işte ıhlamurların altına gidiyorlar," diye atıldı. "Oysa zavallı delikanlı haklı."

"Biz yukarı çıkalım, yavrum," dedi Madam Couture, "bu işler bizi ilgilendirmez."

Madam Couture ile Matmazel Victorine kalktıkları zaman, kapıda Şişko Sylvie'yle karşılaştılar, Sylvie yollarını kapattı.

"Ne oldu böyle?" dedi. "Mösyö Vautrin Mösyö Eugène'e 'Hesaplaşalım,' dedi. Sonra da kolundan tuttu, enginarlarımızın içinde yürüyorlar şimdi."

Bu sırada, Vautrin çıkageldi, "Vauquer Ana, hiç telaşlanmayın," dedi gülümseyerek, "ıhlamurların altında tabancalarımı deneyeceğim."

Victorine ellerini kavuşturarak, "Ah! Mösyö, niçin Mösyö Eugène'i öldürmek istiyorsunuz?" dedi.

Vautrin iki adım gerileyerek uzun uzun Victorine'e baktı, zavallı kızın yüzünü kızartan, alaylı bir sesle, "Bu da başka bir öykü," dedi. "Çok cici bir delikanlı, değil mi? Bir düşünce getiriyorsunuz aklıma. İkinizi de mutluluğa kavuşturacağım, güzel kız."

Madam Couture genç kızın koluna yapışmış, kulağına: "Victorine, bu sabah öyle şeyler yapıyorsunuz ki akıl sır ermiyor," diye fısıldayarak sürüklemişti onu.

"Evimde tabancalar patlatılmasını istemem," dedi Madam Vauquer. "Bu saatte herkesi ayağa kaldırıp polisleri buraya getireceksiniz!"

"Peki, peki, sakin olun, Vauquer Ana," diye yanıtladı Vautrin. "Ne yapalım, biz de atış yerine gideriz." Rastignac'ın yanına gidip dostça koluna girdi: "Beş kurşunu otuz beş adımdan, beş kez üst üste bir maça

asına çivilediğimi gözünüzün önünde kanıtlasam da yılmayacaksınız," dedi. "Biraz sinirlisiniz, budalalar gibi öldürtebilirsiniz kendinizi."

"Kaçıyorsunuz," dedi Eugène.

Vautrin, "Kafamı kızdırmayın," diye yanıtladı. "Bu sabah hava o kadar soğuk değil, gelin, oturun şuraya," dedi, yeşile boyanmış kanepeleri gösterdi. "Burada kimse işitmez konuştuklarımızı. Sizinle konuşacaklarım var. İyi bir delikanlısınız, kötülüğünüzü istemem. Severim sizi, Azra!.. (hay kör şeytan!) Vautrin'in sözü bu. Sizi neden sevdiğimi de söyleyeceğim. Şimdilik, sizi kendim yaratmışım gibi tanıdığımı söyleyecek, bunu da size kanıtlayacağım. Koyun torbalarınızı şuraya," diye ekledi, yuvarlak masayı gösterdi ona.

Rastignac paralarını masanın üstüne koydu, az önce kendisini öldürmekten söz ederken, şimdi koruyucusuymuş gibi davranan bu adamın davranışlarındaki beklenmedik değişikliğin son noktasına getirdiği merak içinde oturdu.

"Kim olduğumu, neler yaptığımı, neler yapmakta olduğumu öğrenmeyi çok isterdiniz," dedi Vautrin. "Pek meraklısınız, küçüğüm. Hadi, sakin olun. Neler işiteceksiniz daha! Mutsuzluklara uğradım. İlkin dinleyin, sonra yanıtınızı verirsiniz. İşte iki sözcükle geçmiş yaşamım. Kim miyim? Vautrin. Ne mi yapıyorum? Canımın istediğini. Geçelim. Huyumu da öğrenmek ister misiniz? Bana iyilik edenlere ya da yüreği yüreğime ses verenlere karşı iyiyimdir. Her şey serbesttir bunlara, bacak kemiklerime tekmeler bile indirseler, ağzımı açıp da 'Sakın ha!' demem. Ama yemin ederim, beni rahatsız edenlere ya da bana solak gelenlere karşı şeytan gibi kötüyümdür. Şurasını da belirtmek yararlı olur ki adam öldürmek bana vız gelir," dedi bir tükürük atarak. "Yalnız temiz bir biçimde, ille de öldürmek gerektiği zaman öldürürüm. Bir bakıma bir sanatçıyım ben. Görünüşüme bakmayın, Cellini'nin[24] anılarını okumuşumdur, hem de İtalyancasından! Yaman bir heriftir, bizleri gelişigüzel öldüren feleğe özenmeyi ve güzeli bulunduğu her yerde sevmeyi bu adamdan öğrendim. Öte yandan, herkese karşı tek başına olmak ve şansını sürdürmek de oynanmaya değer bir oyun değil mi? Toplumsal düzensizliğin bugünkü yapısı üzerinde iyice düşünmüşümdür. Küçüğüm, düello bir çocuk oyunu, bir budalalıktır. İki canlı kişiden biri ölecekse, bunu rastlantıya bırakmak için budala olmak gerekir. Düello mu? Yazı tura! İşte bu kadar. Ben üst üste beş kurşunu bir

maça asına çivilerim, her yeni kurşunu ötekinin üzerine gömerim, hem de otuz beş adımdan! İnsanın böyle ufak bir yeteneği varsa, karşısındakini devireceğinden kuşku duymaz. Ama nerede! Bir adama yirmi beş adımdan ateş ettim, vuramadım. Herifse ömründe tabanca kullanmamıştı. “Bakın!” dedi bu olağanüstü adam, yeleğini çözüp insana ürpertiyle karışık bir tiksinti veren, sert ve kızıl tüylerle örtülü, ayı sırtı gibi kıllı göğsünü gösterdi. Rastignac’ın parmağını göğsündeki bir çukurun üstüne bastırdı. “Bu acemi çaylak kıllarımı kavuruverdi,” diye ekledi. “Ama çocuktum o sıralarda, sizin yaşınızdaydım, yirmi bir yaşında. Hâlâ bir şeylere, bir kadının aşkına, sizin burnunuza kadar batmak üzere olduğunuz bir sürü saçmalığa inanıyordum. Dövüşecektik, değil mi öyle? Beni öldürebilirdiniz. Diyelim ki ben öbür dünyayı boylamıştım, siz ne olacaktınız? Kirişi kırıp İsviçre’ye gitmek, pederin parasını yemek gerekecekti. Pederin de pek yenilecek parası yok ya! Size içinde bulunduğunuz durumu açıklayacağım, ama bu dünyanın işlerini inceledikten sonra, seçilecek iki yol, yani ya budalaca boyun eğme ya da başkaldırı bulunduğunu görmüş bir adamın üstünlüğüyle yapacağım bunu. Ben hiçbir şeye boyun eğmem, tamam mı? Bu gidişinizle ne gerekir size, biliyor musunuz? Bir milyon, hem de acele tarafından; yoksa, bu küçücük kafayla, gidip Saint-Cloud’nun[25] ağlarında dolaşarak bir Yüce Varlık bulunup bulunmadığını anlamaya çalışmak işten bile değil. Ben size bu bir milyonu vereceğim.” Biraz durup Eugène’e baktı. “Oo! Vautrin Baba’ya başka türlü bakıyorsunuz. Bu sözcüğü işittikten sonra. ‘Bu akşam görüşürüz’ denilince, süt içmiş bir kedi gibi yalanarak makyaj yapan bir genç kıza benzemeye başladınız. Hah şöyle! Hadi canım! Şimdi görüşelim! İşte durumumuz, delikanlı. Orada babamız, anamız, büyükhalamız, (on sekiz ve on yedi yaşlarında) iki kız kardeşimiz, (on beş ve on yaşlarında) iki erkek kardeşimiz var. İşte takım. Kız kardeşlerinizi halaları yetiştiriyor. Papaz iki kardeşe Latince öğretiyor. Aile ak ekmekten çok, tatsız tuzsuz, kara ekmek yiyor, peder pantolonlarına dikkat ediyor, anne topu topu bir yazlık, bir de kışlık giysiyle yetiniyor, kız kardeşlerimiz de Tanrı ne verdiyse. Hepsini biliyorum, Güney’de bulundum. Size yılda 1200 frank yolladıklarına, toprağınız da fazla fazla yılda üç bin frank getirdiğine göre, evinizin durumu budur. Bir aşçımızla bir uşağımız var: görünüşü kurtarmak gerek, peder baron! Bize gelince, hırslıyız, Beauséantların hısımıyız, ama yaya dolaşıyoruz; servet istiyoruz, ama

cebimizde meteliğimiz yok, Vauquer Ana'nın iştah kaçıran yemeklerini yiyoruz, ama Saint-Germain semtinin güzelim akşam şölenlerinden hoşlanıyoruz; kötü bir yatakta yatıyoruz, ama bir konak istiyoruz! İsteklerinizi ayıplamıyorum. Hırslılık herkese vergi değildir, yavrucuğum. Kadınlara hangi erkekleri aradıklarını sorun, 'Hırslı olanları,' derler. Öteki erkeklere göre, hırslıların belleri daha güçlü, yürekleri daha sıcaktır, kanlarında daha çok demir vardır. Kadın da güçlü olduğu sıralarda kendini öyle mutlu, öyle güzel bulur ki, parçalanmak tehlikesi altında da olsa, üstün bir gücü olanı bütün erkeklere yeğ tutar. Size sorumu sormak için isteklerinizin dökümünü yaptım. Sorum da şu: Bir kurt açlığı duyuyoruz, dişlerimiz keskin mi keskin, tenceremizi doldurmak için ne yapacağız? Önce hukuku yutacağız, bu da eğlenceli bir şey değil, üstelik hiçbir şey öğretmez; ama gerekli. Öyle olsun. Bir ağır ceza mahkemesi başkanı olmak ve zenginlerin yataklarında rahat rahat uyuyabileceklerini kanıtlamak ereğiyle, bizden daha iyi olan zavallıcıkları omuzlarında T.F.[26] damgasıyla zindana yollamak için avukatlığı seçiyoruz. Pek eğlenceli değil, üstelik de uzun. Bir kez, iki yıl Paris'te çile dolduracak, can attığın eğlenceliklere dokunmayacak, bakmakla yetineceksin. Durmadan isteyip de istediğine kavuşamamak bıktırıcı şeydir. Yumuşakçalar soyundan, solgun yüzlü bir insan olsaydınız, korkacak bir şeyiniz olmazdı; ama aslanların ateşli kanı var içinizde, günde yirmi saçmalık birden yaptırtacak bir iştah var. Böylece işkence, Tanrı'nın cehenneminde gördüğümüz işkencelerin en korkuncu içinde yaşayacaksınız. Uslu olduğunuzu, süt içip dokunaklı şiirler döktürdüğünüzü kabul edelim; bu yürekliliğinizle, nice sıkıntılardan, köpekleri bile kudurtacak yokluklardan sonra, taşra köşesinde bir herifin yardımcısı olarak işe başlayacaksınız, hükümet, köpeğe kemik atar gibi, bin frank para atacak önünüze. Hırsızların ardından havla, zenginlerin davasını savun, yürekli kişileri giyotinden geçirt. Eksik olsun, arkanızda dayınız yoksa, taşra mahkemesinde çürürsünüz. Otuz yaşında, hâlâ cüppeyi fırlatıp atmamışsanız, yılda bin iki yüz franka yargıç olacaksınız. Kırkı bulduğunuz zaman, yılda altı bin frank geliri bulunan bir değirmenci kızıyla evlenirsiniz. Teşekkürler. Arkanızda dayınız mı var, otuz yaşında, 1000 ekü yıllıkla savcı olur, belediye başkanının kızını alırsınız. Bir seçim pusulasında Manuel'i Villèle okumak[27] gibi (uyaklar tutuyor, bilinç rahat edebilir) ufak siyasal alçaklıklardan birkaçını yaparsanız, kırk yaşında

başsavcı olur, milletvekili seçilme olanağına kavuşursunuz. Şurasını da unutmayın ki, sevgili çocuğum, bilinççiğimizde yaralar açılacak, yirmi yıl boyunca sıkıntıya, gizli düşkünlüklere katlanmış olacağız, kız kardeşlerimiz de evde kalacak üstelik. Ayrıca şurasını da saygılarımla belirtirim ki Fransa'da topu topu yirmi başsavcı var, siz bu rütbeye göz dikenlerse, yirmi bin kişisiniz, hem de aranızda bir parmak yükselebilmek için anasını bile satabilecek şaklabanlar bulunmakta. Bu meslek sizi tiksindiriyorsa, başka bir şey arayalım. Baron de Rastignac avukat mı olmak istiyor? Güzel! On yıl boyunca sıkıntı çekecek, ayda bin frank harcayacak, bir kitaplık, bir yazıhane edinecek, kibar çevreye girip çıkacak, dava bulmak için savcının eteğini öpecek, adliyeyi dilinizle süpüreceksiniz. Bu meslek sizi servete kavuşturursa, 'Hayır' demezdim, ama Paris'te bana elli yaşına gelip de yılda elli bin franktan fazla kazanan beş avukat gösterir misiniz? Adaam sen de! Böyle ruhumu eritmektense haydut olmayı yeğ tutarım. Hem frankçıkları nereden bulacağız? Bütün bunlar tatlı şeyler değil. Bir kadının drahoması bir kaynak olabilir. Evlenmek mi istiyorsunuz? Boynunuza bir taş bağlamak istiyorsunuz demektir; sonra, para için evlenirsek, soyluluğumuz, onur duygularımız nerede kalır! İnsan uzlaşmaları karşısında başkaldırımıza bugünden başlamak daha iyi. Hiç değilse mutlu olabilseniz, karının önüne bir yılan gibi yatmayı, kaynananın ayaklarını yalamayı, hatta bir domuzu bile tiksindirecek bayağılıklar yapmayı o kadar önemsemezdim. Ama bu biçimde evleneceğiniz bir kadının yanında lağım taşları gibi mutsuz olursunuz. Kendi karınızla çarpışmaktansa, erkeklerle savaşmak daha iyi. İşte yaşamın dört yol ağzı, delikanlı, buyurun, seçin. Şimdiden seçtiniz bile: Akrabanız Beauséant'a gittiniz, lüksün kokusunu aldınız. Madam de Restaud'ya, Goriot Baba'nın kızına gittiniz, orada da Parisli kadının kokusunu aldınız. O gün döndüğünüzde alnınıza yazılmış bir sözcük vardı, okudum o sözcüğü: 'yükselmek', ne pahasına olursa olsun yükselmek! 'Aferin,' dedim, 'işte tam bana göre bir adam!' Para gerekiyordu. Nereden bulmalı? Kız kardeşlerinizi yoldunuz. Bütün erkekler kız kardeşlerini biraz soyar. 100 souluklardan çok kestane bulunan bir ülkede, Tanrı bilir nasıl kopardığınız bu bin beş yüz frank asker girmiş bostanlar gibi toz olacak. Sonra ne yapacaksınız, çalışacak mısınız? Çalışma, sizin şu sırada anladığınız biçimde anlaşılırsa, yaşlılık günlerinde Poiret gücünde adamlara Vauquer Ana'nın pansiyonunda bir daire sağlar. Çabucak bir servet edinmekse, şu sırada sizin durumunuzda bulunan elli bin kişinin çözmeye

çalıştığı bir sorun. Siz bu sayıda bir birimsiniz. Elli bin tane güzel yer bulunmadığına göre, kavanoza kapatılmış örümcekler gibi birbirinizi yemeniz gerek. Burada nasıl ilerlenir, biliyor musunuz? Ya deha parıltısıyla ya da ahlaksızlığın verdiği beceriklilikle. Bu insan kitlesinin içine ya bir top mermisi gibi düşecek ya da veba gibi sızacaksınız. Dürüstlük hiçbir işe yaramaz. Dehanın gücü altında ezilirler, ondan nefret eder, kara çalmaya çalışırlar, çünkü paylaşmadan alır; ama dayandı mı eğilirler önünde; kısacası, çamura gömemeyince, diz çöküp taparlar. Ahlaksızlık alıp başını yürümüş, yetenek ender. Her yanı dolduran yeteneksizliğin silahıdır ahlaksızlık, her yanda onun sivri ucunu göreceksiniz. Kocaları topu topu altı bin frank yıllık alırken, giyimine, kuşamına on bin franktan fazla para harcayan kadınlar göreceksiniz. Bin iki yüz frank alan memurların topraklar satın aldığını göreceksiniz. Bir yüksek meclis üyesinin oğlunun Longchamp'da orta kaldırımdan koşan arabasında yer alabilmek için, kendini satan kadınlar göreceksiniz. Goriot Baba budalası! Kocasının elli bin frank geliri olan kızının yüklendiği borç senedini nasıl ödemek zorunda kaldı, gördünüz. Paris'te attığınız her iki adımda, korkunç dümenlerle karşılaşırsınız. Şu bir kök salataya karşılık kellemi koyarak bahse girerim, hoşunuza giden ilk kadının evinde bir eşek arısı yuvasına düşersiniz, varsın kadın istediği kadar zengin, genç ve güzel olsun. Hepsi de her konuda kocasıyla savaşta, yasalarla dizginlenmiş durumdadır. Sevgililer için, çul çaput için, çocuklar, ev ya da gösteriş için, çok ender olarak da erdem için çevrilen dolapları açıklamam gerekse, sözlerimin sonu gelmez, inanın bana. Bunun için dürüst kişi ortak düşmandır. Ama dürüst kişi kimdir sanırsınız siz? Paris'te dürüst kişi susan ve paylaşmayı yadsıyan kişidir. Çalışmaları hiçbir zaman ödüllendirilmeyen, her yanda bütün işleri yapan, baldırıçıplaklar birliği diye adlandırdığım şu zavallı kölelerden söz etmiyorum. Elbette, budalalığının bütün çiçeklenişi içinde erdem onlardadır, ama düşkünlük de onlardadır. Tanrı da son yargı gününde bulunmamak gibi kötü bir şaka yapacak olursa, bu insancıkların suratları nasıl buruşacak, şimdiden görür gibiyim. Çabucak yükselmek istiyorsanız, şimdiden zengin olmanız ya da öyle görünmeniz gerek. Zengin olmak için, büyük oynamak gerekir; yoksa çamura battığınızın resmidir, hadi gittim ben! Seçebileceğiniz yüz meslek içinde, çabucak başarıya ulaşan on kişi çıkarsa, halk bunları hırsız diye adlandırır. Sonuçları siz çıkarın. İşte yaşam, olduğu gibi. Mutfaktan daha güzel değildir, o da bir o kadar pis kokar, ama

yiyip içmek istiyorsanız, elinizi kirleteceksiniz ister istemez; yalnız yıkanmasını iyi bileceksiniz; işte çağımızın bütün ahlakı bu. Toplum konusunda böyle konuşmam bana bu hakkı verdiği içindir, bilirim onu. Ayıplıyor muyum sanıyorsunuz? Hiç de değil. Hep böyle olmuştur. Ahlakçılar hiçbir zaman değiştiremeyecekler dünyayı. İnsan kusurludur. Bazen daha az, bazen daha çok iki yüzlüdür. Budalalar buna göre ahlaklı ya da ahlaksız olduğunu söylerler. Halktan yana çıkıp da zenginleri suçlamıyorum; yukarıda, aşağıda, ortada, hep aynıdır insan. Bu sürünün içinde her bir milyon da, kendini her şeyin, hatta yasaların bile üzerinde gören on babayiğide rastlanır; ben de onlardan biriyim. Siz de üstün bir insansanız, başınız yukarıda, dosdoğru ilerleyin. Ama çekememezlikle, karalamalarla, bayağılıkla, herkesle savaşmak gerek. Napoléon'un karşısına Aubry adında bir savaş bakanı çıkmıştı, herif kendisini neredeyse sömürgelere yolluyordu. Yoklayın kendinizi! Bir bakın, her sabah bir gün öncekinden daha büyük bir istemlilikle kalkabilecek misiniz? Bu koşullar içinde hiç kimsenin geri çeviremeyeceği bir öneride bulunacağım size. İyi dinleyin. Bakın, bir düşüncem var benim. Gidip büyük bir toprak üzerinde, örneğin Amerika'da, Güney'de, yüz bin dönümlük bir yerde, ataerkil bir ömür sürmek. Orada çiftlik işletmek, köleler almak, bir yandan krallar gibi yaşayıp her istediğimi yaparken, insanların alçıdan yapılmış bir inde sıkıştıkları bu yerlerde tasarlanamayacak bir yaşam sürerken, bir yandan da öküzlerimi, tütünümü, ağaçlarımı satıp birkaç milyoncuk kazanmak istiyorum. Büyük bir ozanım ben. Şiirlerimi yazmam; benim şiirlerim eylemlerim ve duygularımdır. Şu sırada elli bin frankım var, bu da bana en fazla kırk zenci sağlar. İki yüz bin frank gerek bana, çünkü ataerkil aile zevkimi karşılamak için iki yüz zenci istiyorum. Biliyor musunuz, zenciler hazır çocuklardır, istediğiniz gibi kullanırsınız, meraklı bir savcı çıkıp hesap da sormaz. Bu kara sermayeyle, on yılda üç, dört milyon yaparım. Başarıya ulaştım mı hiç kimse, 'Kimsin sen?' demez. Birleşik Devletler yurttaşı Bay Dört-Milyon olurum. Yaşım elli olur, daha çürümemiş olurum, kendimce eğlenirim. Uzun sözün kısası, size bir milyonluk bir drahoma sağlarsam, iki yüz bin frank verir misiniz bana? Yüzde yirmi komisyon, çok mu fazla ha? Minik karıcığınıza sevdirirsiniz kendinizi. Bir kez evlendikten sonra, kaygılı, pişman görünürsünüz, on beş gün kederli davranırsınız. Bir gece, bir iki cilveden sonra, iki öpücük arasında, iki yüz bin frank borcunuz olduğunu bildirirsiniz karınıza, 'canım sevgilim' dersiniz. En seçkin gençler

her gün oynar bu güldürüyü. Bir genç kadın, gönlünü kazanmış erkekten hiçbir şey esirgemez. Bundan zararlı çıkacağınızı mı sanıyorsunuz? Hayır. İki yüz bin frankı iş alanında yeniden kazanmanın yolunu bulursunuz. Sizdeki bu para, bu kafayla umduğunuz kadar servet yığarsınız. Diyeceğim, altı aylık bir zamanda, hem kendi mutluluğunuzu, hem sevimli bir kadının, hem de Vautrin Babacığınızın mutluluğunu sağlamış olacaksınız, kışın, odunsuzluktan, soluğunu parmaklarına hohlayıp duran ailenizin mutluluğu da cabası! Ne önerdiğim şeye şaşın, ne de istediğim şeye! Paris'te gerçekleşen altmış güzel evlilikten kırk yedisi buna benzer pazarlıklardan doğar. Noterler Odası, Mösyö..."

Rastignac, Vautrin'in sözünü keserek, açgözlülükle, "Ne yapmam gerekir?" dedi.

Bu adam balığın oltaya geldiğini sezen balıkçının yüzünde beliren bulanık anlatıma benzer bir sevinç hareketi yaptı.

"Neredeyse hiçbir şey," dedi. "İyi dinleyin beni, mutsuz ve yoksul bir kızcağızın yüreği aşkla dolmaya can atan bir süngerdir, üzerine bir damlacık duygu düşer düşmez kabarıveren bir kuru sünger. Başına konacak servetten haberi bile olmadan, yalnızlık, umutsuzluk, yoksulluk içinde yaşayan bir genç kıza kur yapmak, hey Tanrım, floş ruayali bulmaktır, piyangonun numaralarını bilmek, olacakları önceden öğrenip hisse senedi almaktır. Sağlam kazıklar üzerine, yıkılmaz bir evlilik kuruyorsunuz. Arkadan milyonlar geldi mi kızcağız çakıltaşları gibi ayaklarınızın dibine atar bunları. 'Al sevgilim! Al, Adolphe! Alfred! Al, Eugène!' diyecektir, eğer Adolphe, Alfred ya da Eugène onun için özveride bulunmak akıllılığını göstermişse. Özveri dediğim de Cadran-Bleu'ye gidip baş başa mantarlı yemekler yemek, oradan da Ambigu-Comique'e gelip bir oyun izlemek üzere eski bir giysiyi satmak, ona bir şal armağan etmek için saatini rehine koymak. Uzakta oldukları zaman mektubun üstüne gözyaşı yerini tutsun diye su damlatmak gibi, kadınların pek hoşlandıkları saçmalıklardan, aşk gevezeliklerinden hiç söz etmiyorum; gönül argosunu tam olarak öğrenmişe benziyorsunuz. Ne yaparsınız, Paris Yeni Dünya'da bir orman gibidir, yirmi tür vahşi topluluk çırpınır içinde, Illinoisler, Huronlar... türlü toplum avlarından sağlanan şeylerle yaşar hepsi de. Siz bir milyon avcısınız. Avınızı yakalamak için tuzaklar, yemler, çığırtkan kuşlar kullanırsınız. Türlü avlanma yolları vardır. Kimileri drahoma avlar, kimileri hisse senedi

satışı, kimileri bilinç avlar[28], kimileri de elleri ayakları bağlı olarak abonelerini satarlar[29]. Torbası ağzına kadar dolu dönenler selamlanır, kutlanır, yüksek çevreye alınır. Bu konuksever toprağın hakkını verelim, yeryüzünün en hatırsever kenti var karşımızda. Bütün Avrupa başkentlerinin mağrur aristokratları alçak bir milyoneri aralarına almaya yanaşmasalar bile, Paris kollarını açar ona, şölenlerine koşar, yemeklerini yer, alçaklığıyla kadeh tokuşturur."

"Ama böyle bir kızı nerede bulmalı?" dedi Eugène.

"Sizindir, önünüzde duruyor."

"Matmazel Victorine mi?"

"Tamam!"

"Ya! Nasıl?"

"Barones de Rastignac'çık şimdiden seviyor!"

Eugène şaşkınlık içinde, "Onun meteliği yok," dedi.

"Hah, geldik işte!" dedi Vautrin. "İki sözcük daha söyledim mi her şey aydınlanıverecek. Taillefer Baba kocamış bir alçaktır, Devrim sırasında dostlarından birini öldürdüğü söylenir. Serbest düşünceli dedikleri heriflerdendir. Bankerlik yapar, Frédéric Taillefer ve Ortakları şirketinin başlıca ortağıdır. Bir tek oğlu var, varlığını Victorine zararına ona bırakmak istiyor. Ben bu türlü haksızlıklardan hoşlanmam. Don Quichotte gibiyimdir, güçlüye karşı zayıfı savunurum. Tanrı oğlunu elinden alsa, Taillefer kızını yeniden benimserdi; insan yaradılışının bir saçmalığı işte, herhangi bir mirasçısı olsun ister. Artık çocuğu da olamaz, biliyorum. Victorine tatlı kızdır, sevimli kızdır, çabucak kafese koyar babasını, duygu kamçısıyla bir Alman topacı gibi döndürür onu. Aşkınız karşısında da sizi unutmayacak kadar duygulu olur, evlenirsiniz onunla. Ben yazgı rolünü yükleniyorum, Tanrı'nın bunu istemesini sağlayacağım. Kendisine çok iyilikler ettiğim bir dostum var, çok yakın zamanlara kadar muhafız birliğinde bulundu, şimdi de Loire ordusunda albay. Benim sözümü dinler, şimdi aşırı kralcıdır; inançlarına hep bağlı kalmakta direnen budalalardan değildir. Size vereceğim bir öğüt daha varsa, o da sözleriniz gibi inançlarınıza da bağlı kalmamanızdır, meleğim. Alıcısı çıkar çıkmaz satıverin inançlarınızı. Dosdoğru yürümeye karar vermiş olan ve hiçbir zaman fikirlerini değiştirmemekle övünen adam, yanılmazlığa inanmış bir bön kişidir. İlkeler yoktur, yalnız olaylar vardır; yasalar yok, yalnız koşullar vardır, üstün insan

olayları ve koşulları benimseyip onlara yön verir. Değişmez ilkeler, değişmez yasalar bulunsaydı, halklar bizim gömlek değiştirmemiz gibi değişmezdi. İnsan bütün bir ulustan daha bilge olmak zorunda değildir. Fransa'ya en az hizmeti dokunan adam durmadan öfkelendiği için büyük saygı gören bir gözde kişidir, fazla fazla üzerine La Fayette etiketi yapıştırıp Conservatoire'a, makineler arasına konulmaya yarar; buna karşılık, insanlığın yüzüne istediği kadar antlar tükürecek kadar onu küçümseyen prens, Viyana kongresinde Fransa'yı bölünmekten kurtaran prens[30] herkesçe taşlanmaktadır; başına taçlar koymamız gerekirken, kendisine çamur atıyoruz. Ya! Anlarım ben bu işleri! Nice insanların gizini yakından bilirim! Yeter bu kadarı. Üç kafayı bir ilkenin uygulanışında birleşmiş gördüğüm gün, benim de sarsılmaz bir kanım olacak, ama daha çok bekleyeceğim! Mahkemelerde yasanın bir maddesi üzerinde aynı görüşü paylaşan üç yargıç çıkmıyor. Adamıma dönüyorum. Ben söyledim mi İsa'yı yeniden çarmıha gerer. Vautrin Baba'nın tek sözü üzerine, zavallı kardeşine 100 soucuk olsun yollamayan bu herifle maraza çıkacak ve...” Vautrin sözünün burasında kalktı, savunma durumu aldı ve sağ ayağını ileri atan bir kılıç öğretmeninin devinisini yaptı. “Oldu, bitti,” diye ekledi.

“Ne korkunç!” dedi Eugène. “Şaka mı ediyorsunuz, Mösyö Vautrin?”

“Yook! Telaşlanmayın!” dedi adam. “Çocukluk etmeye kalkmayın. Canınız isterse, kızın, küplere binin! Rezilin, alçağın, namussuzun, haydudun biri olduğumu söyleyin. Ama bana ne dolandırıcı deyin, ne casus! Hadi, konuşun, boşaltın içinizdekini! Bir zamanlar ben de böyleydim. Yalnız, düşünün. Bir gün daha kötüsünü yapacaksınız. Bir gün gelecek, güzel bir kadının gönlünü çelmeye çalışacak, ondan para alacaksınız. Bunu düşündünüz bile!” dedi Vautrin. “Öyle ya, aşkınızı bir senet gibi kırdırtmadıkça, başarıya nasıl ulaşırsınız? Erdem bölünmez, öğrenci dostum. Ya vardır, ya yoktur. Çile yoluyla günahları ödemekten söz ederler bize. İşte güzel bir düzen daha: pişmanlık yoluyla günahlarından arınıvereceksin! Toplum basamağında yüksek bir noktaya erişmek için bir kadını yoldan çıkarmak, bir ailenin çocukları arasına fitne sokmak, kısacası aykırı ve gizli yollardan, zevk ya da kişisel çıkar düşüncesiyle her türlü rezilliği yapmak, iman, umut, iyilik eylemleri midir? Neden bir çocuğu bir gecede servetinin yarısından eden züppeye iki aycık hapis verilir de ağırlaştırıcı koşullarda bin frankçık çalan baldırıçıplak küreğe yollanır? İşte

yasalarınız. Saçmalığa varmayan bir tek madde yok. Sarı eldivenli, sarı sözlü adam kan dökülmeyen, ama kan verilen cinayetler işlemiştir; katilse bir maymuncukla kapıyı açmıştır; iki gece işi! Benim size önerdiğim şeyle sizin bir gün yapacağınız şey arasında bir kan farkı var! Siz bu yeryüzünde değişmez bir şeye inanıyorsunuz! İnsanları küçümseyin de yasa ağının hangi aralıklarından geçebileceğinizi araştırın. Gözle görülür bir nedeni bulunmayan büyük servetlerin gizi, temiz yapıldıkları için unutulmuş birer cinayettir."

"Susun, Mösyö, daha fazlasını dinlemek istemiyorum, beni kendi kendimden kuşkuya düşüreceksiniz. Bu sırada biricik bilgi kaynağım duygularım benim."

"Nasıl isterseniz, güzel çocuk. Ben sizi daha güçlü sanıyordum," dedi Vautrin. "Artık hiçbir şey söylemeyeceğim. Ama bir sözüm daha var." Gözlerini üniversiteliye dikti. "Gizimi saklarsınız," diye ekledi.

"Önerinizi geri çeviren genç adam onu unutmasını da bilir."

"İşte bunu güzel söylediniz, hoşuma gitti. Bir başkası olsa, bu kadar ince eleyip sık dokumaz. On beş gün veriyorum size. Ya bütünüyle kabul eder ya da bütünüyle geri çevirirsiniz."

Rastignac, Vautrin'in, bastonu koltuğunun altında, sakin sakin uzaklaştığını görünce,

"Ne demir kafalı adam!" diye düşündü. "Madam de Beauséant'ın allayıp pullayarak söylediğini apaçık söyledi bana. Çelik pençelerle yüreğimi parçalıyordu. Ne diye gitmek istiyorum Madam de Nucingen'in evine? Nedenlerimi daha ben tasarlar tasarlamaz sezivermiş. Kısacası, bu haydut, erdem konusunda insanların ve kitapların söylediklerinden çok daha fazlasını söyledi bana. Erdem pazarlığa gelmediğine göre, kız kardeşlerimin parasını çaldım mı yani?" dedi kendi kendine, torbayı masanın üstüne attı. Oturdu, kendisini şaşkına çeviren bir düşünceye daldı. "Erdeme bağlı kalmak, yüce kurbanlık! Adaam sen de! Herkes erdeme inanıyor, ama kim erdemli ki? Bütün halklar özgürlüğe tapıyor;, ama yeryüzünün neresinde özgür bir halk var? Gençliğim hâlâ bulutsuz bir gök gibi mavi; büyük ve zengin olmak istemek yalan söylemeye, eğilmeye, sürüklenip doğrulmaya, dalkavukluk etmeye, içindekini gizlemeye razı olmak değil midir? Yalan söylemiş, eğilmiş, sürüklenmiş kimselere uşaklık etmeye razı olmak değil midir? Bunların suç ortakları olmadan önce, kendilerine hizmet etmek gerekir. Hayır işte! Soylu ve arı bir biçimde çalışmak istiyorum ben; gece

gündüz çalışmak, başarımı yalnız kendi çalışmama borçlu olmak istiyorum. Başarıların en ağırı olacak bu, ama her gün başım yastığımda kötü düşüncelerden uzak olarak dinlenecek. Yaşamını gözlerinin önüne getirip de onu bir zambak kadar arı bulmaktan daha güzel şey mi olur? Ben ve yaşam, bir genç adamla nişanlısı durumundayız. Vautrin on yıl evlilikten sonra olanları serdi gözlerimin önüne. Hey Tanrım! Kafam karışıyor. Hiçbir şey düşünmek istemiyorum, yürek iyi bir yol göstericidir."

Eugène, Şişko Sylvie'nin sesiyle ayıldı düşünden. Sylvie terzisinin geldiğini bildiriyordu. Eugène para torbalarının ikisini de elinde tutarak terzinin karşısına çıktı, bu durum hiç de keyfini kaçırmadı. Gece giysilerini denedikten sonra, gündüz kılığını giydi. Onu tümden değiştiriyordu bu giysi. "Mösyö de Trailles'dan geri kalır yanım yok," dedi içinden. "Tam bir soyluya benziyorum."

Goriot Baba, Eugène'in odasına girdi.

"Mösyö, benden Madam de Nucingen'in gittiği evleri bilip bilmediğimi sormuştunuz, değil mi?" dedi.

"Evet."

"İşte cevabım: Önümüzdeki pazartesi Mareşal Carigliano'nun balosuna gidiyor. Siz de bulunabilirseniz, anlatırsınız bana, iki kızım da güzelce eğlendi mi, nasıl giyinmişlerdi, hepsini anlatırsınız işte."

Eugène onu ateşin başına oturttu.

"Bunu nasıl öğrendiniz, Goriot Babacığım?" diye sordu.

"Oda hizmetçisi söyledi," dedi yaşlı adam. Sonra da keyifli bir havayla, "Bütün yaptıklarını Thérese ile Constance'tan öğrenirim," diye ekledi. Sevgilisi farkında bile olmadan kendisini onunla bağıntı durumuna getiren bir kurnazlıktan mutluluk bulacak kadar genç bir âşığı andırıyordu. "Size ne mutlu, onları göreceksiniz!" dedi, saflıkla sızılı bir imrenmeyi dile getiriyordu.

"Bilmiyorum," diye yanıtladı Eugène. "Madam de Beauséant'a soracağım, beni mareşalin karısına takdim edecek mi, bakalım?"

Eugène, Vikontes'in evinde bundan böyle taşıyacağı kılıkla görüneceğini düşündükçe bir tür iç sevinç duyuyordu. Töreleri işleyen yazarların insan ruhunun uçurumları dedikleri şey aldatıcı düşüncelerden, istemdışı kişisel çıkar davranışlarından başka bir şey değildir. Bunca istek konusu olan durum değişmeleri, beklenmedik dönüşler, hazlarımız yararına yapılmış birer hesaptır. Rastignac kendini bu düzgün kılık içinde, güzel

eldivenlerle, güzel pabuçlarla görünce, erdemli kararını unuttu. Gençlik adaletsizliğe doğru yöneldiği zaman, bilincin aynasına bakmayı göze alamaz, oysa olgunluk çağı kendini bu aynada görür; yaşamın bu iki evresi arasındaki tüm ayrım buradadır. İki komşu, Eugène ile Goriot Baba, birkaç gündür dost olmuşlardı. Gizli dostlukları Vautrin ile üniversiteli arasında karşıt duygulara yol açmış olan ruhsal nedenlerden ileri geliyordu. Duygularımızın madde dünyasındaki etkilerini incelemek isteyen atak filozof bu duyguların gerçek maddeselliklerinin birçok kanıtını bizimle hayvanlar arasında yarattıkları ilişkilerde bulacaktır. Hangi fizyonomist[31] bir kişinin huyunu bir köpeğin bir insanın kendisini sevip sevmediğini sezdiğinden daha çabuk sezer? Herkesin kullandığı şu ‘çengelli atomlar’ deyimi, ilkel sözlerin kabuklarını elemekten hoşlanan kişilerin uğraştığı felsefe bönlüklerini yalanlamak için dilde kalmış olgulardan biridir. Duygu her şeye etkir, uzamlar aşar. Mektup bir ruhtur, konuşan sesin çok sadık bir yankısıdır, bu nedenle ince düşünceli kişiler onu aşkın en zengin gömüleri arasında sayarlar. Düşünceye dayanmayan duygusunun köpek yaradılışının yüceliğine ulaştırdığı Goriot Baba, üniversitelinin yüreğinde kendisine karşı uyanan acımanın, hayranlık dolu iyiliğin, çocuksu yakınlığın kokusunu almıştı. Bununla birlikte, yeni doğan bu birlik hiçbir iç dökmeye yol açmamıştı daha. Eugène’in Madam de Nucingen’i görmek istediğini belli etmesi, onun evine girebilmek konusunda yaşlı adama güvendiği için değildi, ama bir boşboğazlığın işine yarayabileceğini umuyordu. Goriot Baba, iki yere birden gittiği gün, herkesin önünde söz ettiği kadar söz etmişti kızlarından kendisine. “Sevgili Mösyö, benim adımı andığınız için Madam de Restaud’ nun size kızdığını nasıl düşünebildiniz?” demişti ertesi gün. “İki kızım da çok sever beni. Mutlu bir babayım. Yalnız iki damadım da bana çok kötü davrandı. Bu sevgili yaratıkları kocalarıyla olan uyuşmazlıklarımla üzmek istemedim, kendilerini gizlice görmeyi yeğ tuttum. Bu gizlilik kızlarını istedikleri zaman görebilen öteki babaların anlamadıkları binlerce haz veriyor bana. Ben istediğim zaman göremiyorum kızlarımı, anlıyor musunuz? Bu yüzden, hava güzel oldu mu oda hizmetçilerinden kızlarımın gezintiye çıkıp çıkmayacaklarını soruyorum. Champs-Elysées’ye gidip yollarını bekliyorum. Arabalar geldi mi yüreğim hopluyor, şık tuvaletlerinin içinde hayranlıkla seyrediyorum onları, geçerken küçük bir gülücük yolluyorlar, güzel bir güneş vurmuşçasına her

şey pırıl pırıl oluyor benim için. Nasıl olsa dönecekler diye kalıyorum orada. Yine görüyorum; hava iyi gelmiş, yüzleri pembe pembe! Çevremde, 'Bak, işte güzel bir kadın,' dediklerini işitiyorum, yüreğim sevinçle doluyor. Kan benim değil mi? Kızlarımı götüren atları seviyorum, dizleri üzerindeki küçük köpeğin yerinde olmak istiyorum. Onların zevkleriyle yaşarım ben. Herkesin kendine göre bir sevmesi vardır, benim sevgimin kimseciklere zararı yok, neden herkes benimle uğraşıyor? Ben kendimce mutluyum. Akşamları, baloya gitmek üzere evlerinden çıktıkları sırada kızlarımı görmeye gidersem, yasalara karşı çıkmış mı olurum? Geç kalıp da 'Madam çıktı!' sözünü duydum mu öyle kederlenirim ki! Bir gece, Nasie' yi görmek için sabahın üçüne kadar beklemiştim, iki gündür görmüyordum onu. Neredeyse zevkten çatlayacaktım! Rica ederim, benden söz edecekseniz yalnızca kızlarımın ne kadar iyi olduklarını söylemek için söz edin. Türlü türlü armağanlar yağdırmak isterler bana; engel olurum, 'Paranızı kendinize saklayın! Ben bunları ne yapayım? Hiçbir eksiğim yok benim,' derim. Gerçekten de ben neyim ki, sevgili Mösyö? Kızları neredeyse ruhu orada olan pis bir ceset. Madam de Nucingen'i gördükten sonra, iki kızımdan hangisini beğendiğinizi bana söylersiniz." Adamcağız bu son sözü Rastignac'ın Madam de Beauséant'a uğrayacağı saate kadar Tuilleries'de dolaşmak üzere gitmeye hazırlandığını görünce, kısa bir sessizlikten sonra söylemişti.

Bu gezinti üniversiteli için ölümcül oldu. Birkaç kadının dikkatini çekti. Öyle yakışıklı, öyle gençti ki, öyle zevkli bir incelikle giyinmişti ki! Neredeyse hayranlık derecesinde bir dikkatle seyredildiğini gördükten sonra, aklında ne yolduğu kız kardeşleri ve halası kaldı, ne de erdemli tiksintileri. Melek sanılması işten bile olmayan şu iblisin, her yana yakutlar saçan, saray alınlıklarına altın oklar fırlatan, kadınları allaştıran, aslında öylesine sade olan tahtları bönce bir parıltıya bürüyen, kanatları renk renk Şeytan'ın başının üstünden geçtiğini görmüştü; yalancı parıltısı bize bir güçlülük simgesi gibi gelen şu çıtırtılı gösteriş tanrısını dinlemişti. Vautrin'in sözü alaycı olmasına alaycıydı ya, "Kucak kucak altın ve aşk!" diyen yaşlı bir çöpçatanın iğrenç yüzü bir bakirenin belleğine nasıl yazılırsa öylece yerleşmişti yüreğine. Eugène bir süre tasasızca dolaştıktan sonra, saat beşe doğru Madam de Beauséant'a gitti, burada genç yüreklerin karşılarında savunmasız kaldıkları, korkunç yumruklar yedi. Vikontes'i o

zamana kadar şu kibar canayakınlık, aristokrat eğitiminden gelen ve ancak yürekten geldiği zaman tam olan şu bal gibi tatlı incelik içinde görmüştü.

İçeriye girdiği zaman, Madam de Beauséant soğuk bir hareket yaptı, sözünü evirip çevirmeden, “Mösyö Rastignac, sizinle görüşmem olanaksız,” dedi, “hiç değilse şu sırada! İşlerim var...”

Bir gözlemci için –Rastignac da çabucak bir gözlemci oluvermişti– bu tümce, bu hareket, bu bakış, sesin bu alçalıp yükselmesi kastın niteliklerinin ve alışkanlıklarının öyküsüydü. Kadife eldiven altında demir eli, tavırlar altında kişiliği, bencilliği, cila altında tahtayı sezdi. Kısacası, tahtın sorguçları ve en son beyzadenin tulga tepeliği altında biten ‘BEN KRAL’ sesini duydu. Eugène, onun sözüne bakarak kadınların soyluluğuna fazla çabuk inanmıştı. Bütün mutsuzlar gibi, iyilik edeni iyilik görene bağlayan, ilk maddesi de yücegönüller arasında tam bir eşitlik öngören antlaşmayı iyi niyetle imzalamıştı. İki yaratığı bir tek varlık olarak birleştiren yardımseverlik aşk kadar anlaşılmaz, aşk kadar ender bir göksel tutkudur. Her ikisi de yüce ruhların cömertliğidir. Rastignac Düşes Carigliano’nun balosuna erişmek istiyordu, bu öfkeyi sineye çekti.

“Madam, önemli bir şey olmasa, sizi rahatsız etmezdim,” dedi üzgün bir sesle, “lütfen izin verin de daha sonra göreyim sizi, beklerim.”

“Peki, akşam gelin, yemeği birlikte yiyelim,” dedi Madam de Beauséant, sözlerine kattığı sertlikten dolayı biraz utanmıştı. Bu kadın büyük olduğu kadar da iyi yürekliydi gerçekten.

Eugène bu beklenmedik dönüş karşısında duygulanmıştı, yine de, giderken, “Sürüklen, her şeye katlan,” dedi içinden. “Kadınların en iyisi bile dostluk sözlerini bir anda siliverip de seni eski bir ayakkabı gibi olduğun yerde bırakıverirse, ötekileri sen düşün artık! Herkes kendi başının çaresine bakacak, öyle mi? Şu da var ki, ev dükkâna benzemez, ona işim düştüğüne göre, ben haksızım. Vautrin’in dediği gibi, bir top mermisi olmak gerek.” Az sonra, akşam yemeğini Vikontes’te yemekten alacağı hazzı düşünmek, üniversitelinin acı düşüncelerini dağıttı. Böylece, yaşamının en ufak olayları bile onu bir tür alınyazısının etkisiyle, Vauquer’in pansiyonunun korkunç sfenksinin deyimiyle, bir savaş alanındaymış gibi davranmak, öldürülmemek için öldürmek, aldatılmamak için aldatmak, bilincini, yüreğini kapıda bırakarak bir maske takmak, insanlarla hiç acımadan oynamak, Lacédémone’da olduğu gibi, tacı kazanmak ereğiyle, servetini gizlice elde etmek zorunda kalacağı yola itmek için tuzak

kuruyordu. Vikontes'in evine dönünce, kendisine karşı her zaman gösterdiği nazik iyilikle dolu buldu onu. İkisi birlikte bir yemek odasına gittiler. Burada Vikont karısını bekliyor, herkesin bildiği gibi, Restauration döneminde en yüksek noktasına ulaşmış olan şu sofra lüksü gözleri kamaştırıyordu. Çoğu bıkkın insanlar gibi Mösyö Beauséant'ın da yiyip içme zevkinden başka pek bir zevki kalmamıştı; oburluk konusunda Louis XVIII ve Dük d'Escars[32] okulundandı. Sofrasında çifte lüks egemendi böylece: hem kabın, hem de içindekinin lüksü. Toplumsal büyüklüklerin babadan oğula geçtiği bu evlerden birinde ilk olarak yemek yiyen Eugène böyle bir görünümle hiç karşılaşmamıştı. Moda imparatorluk çağı balolarının sonunda verilen gece yemeklerini silmişti, o zamanlar, askerler dışarıda olduğu gibi içeride de kendilerini bekleyen bütün savaşlara hazırlanmak için güç almak zorundaydılar. Eugène de şimdiye kadar yalnız balolarda bulunmuştu. İleride kendisini herkesten ayıracak olan, şimdi ise daha yeni yeni edinmeye başladığı rahatlık, bön bön apışıp kalmasını önledi. Ama işlemeli gümüş takımı ve bu görkemli sofranın binbir inceliğini gördükten sonra, sessizce yapılan hizmete ilk olarak hayran kaldıktan sonra, ateşli bir düş gücü olan bir insan için, bu sürekli kibar yaşayışını bu sabah gördüğü, yokluk içindeki yaşama yeğ tutmamak olanaksızdı. Düşüncesi, bir an için, küçük pansiyonuna götürdü onu; öyle bir tiksinti duydu ki bu pansiyonu ocak ayında bırakmaya yemin etti içinden, böylece hem temiz bir eve taşınmış, hem de kocaman elinin ağırlığını omzunda duyduğu Vautrin'den kaçmış olacaktı. Sağduyusu olan bir adam Paris'te dilli ya da dilsiz çürümüşlüğün büründüğü binbir biçimi düşündü mü devletin nasıl bir sapkınlığa kapılıp da buraya okullar açıp gençleri topladığını, kadınların nasıl olup da burada saygı gördüklerini, sarrafların sergiledikleri altınların nasıl olup da bir büyü olmuşçasına uçuvermediğini merak eder. Ama bir de gençlerin işlediği cinayet, hatta bayağı suçların pek az olduğu düşünülünce, kendi kendileriyle çarpışıp da hemen her zaman yengiye ulaşan bu sabırlı Tantal'lara nasıl saygı gösterilmez? Yoksul üniversiteli, Paris'le savaşı içinde gereğince betimlenecek olsa, uygarlığımızın en dramatik konularından birini sağlardı. Madam de Beauséant, Eugène'i konuşturmak için boşu boşuna bakıp duruyordu ona. Eugène, Vikont'un karşısında hiçbir şey söylemek istemedi.

Vikontes, kocasına, “Bu akşam beni Italiens’e götürüyor musunuz?” diye sordu.

Vikont, üniversitelinin gerçek sandığı, alaylı bir kibarlıkla, “Emrinizi yerine getirmenin benim için büyük bir zevk olacağından kuşkunuz yoktur herhalde, ama Variétés’de biriyle buluşmak zorundayım,” diye yanıtladı.

“Sevgilisi,” dedi Vikontes içinden.

“Bu akşam d’Ajuda yok mu?” diye sordu Vikont.

Vikontes asık suratla, “Hayır,” diye yanıtladı.

“İyi ya, ille de birinin koluna girmeniz gerekiyorsa Mösyö Rastignac’ın koluna girin.”

Vikontes gülümseyerek Eugène’e baktı, “Bu sizin için pek tehlikeli olacak,” dedi.

Rastignac eğilerek, “Mösyö Chateaubriand, ‘Fransızlar tehlikeyi sever, çünkü onda şan kazanırlar,’ der,” diye yanıtladı.

Bir süre sonra Madam de Beauséant’ın yanında, hızlı bir kupa arabasında moda tiyatroya geldi, sahne karşısındaki localardan birine girip de bütün dürbünlerin çok şık bir tuvaletle gelmiş olan Vikontes ile kendisine çevrildiğini görünce, kendini bir peri masalında sandı. Bir büyüden bir başka büyüye düşüyordu.

“Benimle konuşmak istemiştiniz,” dedi Madam de Beauséant. “Ha! Bakın, Madam de Nucingen üç loca ötemizde. Kız kardeşi ile Mösyö de Trailles da öbür yandalar.”

Vikontes bu sözcükleri söylerken Matmazel de Rochefide’in bulunması gereken locaya bakıyordu, burada Mösyö d’Ajuda’yı görmeyince yüzü olağanüstü bir parıltıya büründü.

Eugène, Madam de Nucingen’e baktıktan sonra, “Çok çekici,” dedi.

“Kirpikleri ak ak.”

“Ama ne güzel, ne ince beli var!”

“Elleri iri.”

“Gözleri güzel.”

“Yüzü uzun.”

“Ama uzun yüzler seçkin olur.”

“Böyle olması da kendi hesabına çok iyi. Bakın, dürbününü nasıl alıp bırakıyor! Her hareketinde Goriot’luk taşıyor,” dedi Vikontes, Eugène’i büyük bir şaşkınlık içinde bıraktı.

Gerçekten de Madam de Beauséant salonu dürbünle seyrediyor, ama hiçbir hareketini kaçırmamakla birlikte, Madam de Nucingen'e dikkat bile etmiyormuş gibi görünüyordu. Topluluk zarif ve güzeldi. Eugène yalnız Delphine de Nucingen'e bakıyor, o da Madam de Beauséant'ın genç, yakışıklı ve zarif yeğeninin yalnızca kendisiyle ilgilendiğini gördükçe koltukları kabarıyordu.

"Böyle durmamacasına ona bakmayı sürdürürseniz, her şeyi altüst edersiniz, Mösyö Rastignac. İnsanların üzerine atıldınız mı hiçbir başarı kazanamazsınız."

"Sevgili akrabam, beni daha önce korudunuz," dedi Eugène, "yapıtınızı tamamlamak istiyorsanız, dilediğim son yardımı da esirgemeyin benden, sizi pek yormayacak, ama bana büyük bir yararı dokunacak bir yardım. İşte tutuluverdim."

"Şimdiden mi?"

"Evet."

"Bu kadına mı?"

Eugène akrabasına derin bir bakışla baktı, "Benim durumumda birine başka yerde kim kulak asar ki?" dedi. "Düşes Carigliano, Düşes Berry'ye çok bağlıdır," diye ekledi bir an durduktan sonra. "Herhalde kendisini görürsünüz, ne olur, beni ona salık verin, pazartesi verdiği baloya götürün. Orada Madam de Nucingen'le karşılaşır, ilk savaşımı açarım."

"Memnunlukla," dedi Vikontes. "Daha şimdiden ondan hoşlanıyorsanız, gönül işleriniz yolunda demektir. İşte de Marsay, Prenses Galathionne'un locasında. Madam de Nucingen kıvranıyor, deli oluyor. Bir kadına, hele bir banker karısına yaklaşmak için bundan iyi fırsat olmaz. Bu Chaussée-d'Antin hanımlarının hepsi de öç almaktan hoşlanırlar."

"Peki, siz böyle bir durumda ne yapardınız?"

"Ben sessizce acı çekerdim."

Bu sırada Marki d'Ajuda Madam de Beauséant'ın locasına geldi. "Gelip sizi görebilmek için işlerimi yarım bıraktım," dedi. "Bir özveri sayılmasın diye bildiriyorum."

Vikontes'in yüzündeki parıltılar, Eugène'e gerçek bir aşkın anlatımlarını ayırt etmeyi, bunları Paris çapkınlığının yapmacıklarıyla karıştırmamayı öğretti. Akrabasına hayran kaldı, içini çekerek Mösyö d'Ajuda'ya bıraktı yerini. "Böylesine seven bir kadın ne kadar soylu, ne kadar yüce bir yaratıktır! Bu adam da bir bebek için ona ihanet edecek, öyle

mi! Ona nasıl ihanet edilebilir?” Bir çocuk öfkesi duydu içinde. Madam de Beauséant’ın ayaklarına kapanmak isterdi, onu daha süt emen ak bir keçiyi ovadan alıp kendi yuvasına götüren bir kartal gibi yüreğine alıp götürebilmek için cinlerin gücünü kazanmak isterdi. Bu büyük güzellik müzesinde kendi tablosu, yani kendisinin de bir sevgilisi bulunmadığı için alçalış duyuyordu. “Bir sevgilisi bulunmak neredeyse krallara yaraşır bir durum,” diyordu içinden, ‘bir güç belirtisi!’ Rakibine bakan, hakaret görmüş bir adam gibi baktı Madam de Nucingen’e. Vikontes kendisine dönüp uygun davranışından dolayı bir göz kırpışla teşekkür etti. Birinci perde bitmişti.

Vikontes, Marki d’Ajuda’ya, “Madam de Nucingen’i kendisine Mösyö Rastignac’ı takdim edecek kadar tanır mısınız?” dedi.

“Mösyöyü gördüğüne çok sevinecektir,” dedi Marki.

Yakışıklı Portekizli kalktı, üniversitelinin koluna girdi, Eugène göz açıp kapayıncaya kadar kendini Madam de Nucingen’in yanında buldu.

“Sayın Barones, size Madam de Beauséant’ın akrabası şövalye Eugène de Rastignac’ı takdim etmekle onur duyarım,” dedi Marki. “Üzerinde öyle büyük bir etki yapıyorsunuz ki kendisini düşüncesindeki kadına yaklaştırarak mutluluğunu tamamlamak istedim.”

Biraz kaba bir düşünce belirten, ama ustalıkla söylenince kadınların hoşuna gitmemesi olanaksız olan, belirli bir alay havasıyla söylenmişti bu sözler. Madam de Nucingen gülümsedi, az önce dışarı çıkmış olan kocasının yerini Rastignac’a verdi.

“Yanımda kalmanızı önermeyi göze alamıyorum, Mösyö,” dedi ona. “Bir insan Madam de Beauséant’ın yanında bulunmak mutluluğuna erişmişse, orada kalır.”

Eugène alçak sesle, “Ama öyle sanıyorum ki sizin yanınızda kalırsam, akrabamı daha çok memnun ederim, Madam,” dedi. Sonra yüksek sesle, “Marki gelmeden önce, sizden ve bütün varlığınızdan taşan seçkinlikten söz ediyorduk,” diye ekledi.

Mösyö d’Ajuda çekildi.

“Sahi mi Mösyö, yanımda kalacak mısınız?” dedi Barones. “Demek birbirimizi tanıyacağız, Madam de Restaud sizi tanımak konusunda büyük bir istek uyandırmıştı içimde.”

“Demek ki hiç içten değil, kapısındaki adamlara beni hep geri çevirmelerini söylemişti.”

“Nasıl?”

“Madam, size bunun nedenini açıklamaktan çekinmeyeceğim, ama size böyle bir gizi açarken, hoşgörür davranmanızı rica edeceğim. Ben sayın babanızın komşusuyum. Madam de Restaud’nun onun kızı olduğunu bilmiyordum. Hiçbir günahım olmadan ondan söz etmek düşüncesizliğinde bulundum, kız kardeşinizi de, kocasını da kızdırdım. Düşes de Langeais ile akrabam bir babanın yadsınmasını ne kadar yakışıksız buldular, bilemezsiniz. Kendilerine bu olayı anlattım da çılgınlar gibi güldüler. Sonra Madam de Beauséant sizinle kız kardeşiniz arasında bir karşılaştırma yaptı, sizden çok iyi bir dille söz etti bana, komşum Mösyö Goriot’ya karşı ne kadar iyi davrandığınızı söyledi. Gerçekten de onu nasıl sevmezsiniz? Size öyle bir tutkuyla tapıyor ki şimdiden kıskanıyorum. Bu sabah iki saat süresince sizi konuştuk. Sonra, bu akşam, kafam babanızın anlattıklarıyla dolu olarak, akrabamla yemek yerken, güzelliğinizin duyduğunuz sevgiye erişemeyeceğini söylüyordum ona. Hiç kuşkusuz böylesine sıcak bir hayranlığı desteklemek istiyordu, her zamanki inceliğiyle sizi burada görebileceğimi söyleyerek beni buraya getirdi.”

“Nasıl, Mösyö, şimdiden minnet mi borçluyum size?” dedi bankerin karısı. “Bir adım daha atsak, iki eski dost olacağız.”

“Sizinle dost olmak da sıradan bir şey değil ama hiçbir zaman dostunuz olmak istemem,” dedi Rastignac.

Bu acemilere özgü, kalıplaşmış budalalıklar kadınlara her zaman hoş görünür, ancak soğukça okunduğu zaman yavan gelir böyle sözler. Bir genç adamın hareketi, sesi, bakışı, paha biçilmez değerler sağlar bunlara. Madam de Nucingen, Rastignac’ı çok canayakın buldu. Sonra, üniversitelininki gibi teklifsizce sorulmuş sorular karşısında bütün kadınlar gibi o da hiçbir şey diyemediğinden, başka bir şeyi yanıtladı.

“Evet, kardeşim bizim için gerçekten bir tanrı olmuş bu babaya böyle davranmakla hiç de iyi etmiyor. Mösyö de Nucingen babamı yalnız sabahları görmemi emretti, ben de ondan sonra boyun eğdim. Ama bu iş uzun süre içime dert oldu. Ağlayıp duruyordum. Evliliğin tatsızlıklarını izleyen bu baskılar aile yaşamımı en çok bulandıran etkenlerden biri oldu. Hiç kuşkusuz başkalarının gözünde Paris’in en mutlu kadınıyım, ama gerçekte en mutsuzuyum. Sizinle böyle konuştuğumuz için deli diyeceksiniz bana. Ama siz babamı tanıyorsunuz, bundan dolayı da bana yabancı olamazsınız.”

“Sizin olmak için daha zorlu bir istekle davranan bir kimseyle hiç karşılaşmadınız,” dedi Eugène. Sonra, ruha işleyen bir sesle, “Siz kadınların aradığı şey nedir? Mutluluk,” diye ekledi. “Bir kadın için mutluluk sevilmek, tapılmak, isteklerini, heveslerini, kederlerini, sevinçlerini açabileceği bir dostu bulunmak, aldatılmaktan korkmadan, sevimli kusurları, güzel üstünlükleriyle, ruhunun çıplaklığı içinde görünmekse, inanın bana, bu sadık, bu her zaman ateşli yürek, kendisi için dünya siz olduğunuzdan, dünya konusunda hiçbir şey bilmeyen, bilmek de istemeyen, düşler içinde yaşayan bir genç adamda bulunabilir. Saflığıma güleceksiniz, ben bir taşra köşesinden, yalnız iyi insanlar tanımış olarak, yepyeni olarak geliyorum, aşksız kalmak düşüncesindeydim. Akrabamı gördüm, bana büyük bir yakınlık gösterdi; tutkunun binbir gömüsünü tanıttı bana, ben de, yeryüzü cennetinin kapısında bekleyen melek gibi, içlerinden birini tanıyıncaya kadar, bütün kadınların sevgilisiydim. Buraya girip de sizi görünce, bir akıma kapıldım sanki, bir şeylerin beni size doğru çektiğini duydum. Önceden de çok düşünmüştüm sizi! Ama düşlerimde sizi gerçekte olduğunuz kadar güzel görmemiştim. Madam de Beauséant size bu kadar çok bakmamamı emretti. Güzel, kırmızı dudaklarınızı, ak teninizi, öylesine tatlı gözlerinizi görmenin büyüsünden haberi yoktu ki. Ben de delice şeyler söylüyorum size, ama bırakın da söyleyeyim.”

Hiçbir şey bu tatlı sözleri işitmek kadar tatlı değildir kadınlar için. Yanıtlamaması gerekse bile, en ağırbaşlı kadın bile dinler bunları. Rastignac böylece başladıktan sonra, boğuk bir sesle, çapkınlıkla sıraladı incilerini. Madam de Nucingen arada sırada Prenses Galathionne’un locasından bir türlü ayrılmayan de Marsay’e bakıyor, Eugène’i gülümsemelerle yüreklendiriyordu. Rastignac, kocası kendisini almaya gelinceye kadar Madam de Nucingen’in locasında kaldı.

“Madam, sizi Düşes Carigliano’nun balosunda da görmek zevkini tadacağım,” dedi Eugène.

Baron, yuvarlak yüzü tehlikeli bir incelik belirten, kalın Alsace’lı, “Madam sizi desteklediğine göre, iyi karşılanacağınızdan emin olabilirsiniz,” dedi.

Eugène yerinden kalkıp d’Ajuda ile çıkan Madam de Beauséant’ı selamlamaya giderken, “İşlerim tıkırında, çünkü ‘Beni sevecek misiniz?’ dediğim zaman hiç ürkmedi. Hayvanın ağzına gemi vurdum, üstüne atlayıp sürelim,” dedi içinden. Zavallı üniversiteli, Barones’in aklının başka yerde

olduğunu, de Marsay'den insanın ruhunu parçalayan bir son mektup beklediğini bilmiyordu. Aldatıcı başarısının mutluluğu içinde, Vikontes'i herkesin kendi arabasını beklediği sıra sütunlara kadar götürdü.

Eugène yanlarından ayrılınca Portekizli güldü.

"Yeğeniniz iyice değişti," dedi. "Oyunu kazanacak. Bir yılanbalığı gibi kıvrak; sanırım, çok ilerleyecek. Ona bir kadını tam avutulması gereken anda seçmek de sizin ustalığınız."

"Ama kendisini bırakanı hâlâ sevip sevmediğini bilmiyoruz," dedi Madam de Beauséant.

Üniversiteli, en güzel tasarılarla, Théâtre-Italien'den Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'na yaya döndü. Gerek Vikontes'in, gerekse Madam de Nucingen'in locasındayken, Madam de Restaud'nun kendisini nasıl bir dikkatle süzdüğünü fark etmişti, Kontes'in kapısının kendisine kapalı kalmayacağı sonucunu çıkardı bundan. Böylece, mareşalin hanımına da kendini beğendireceğine güvendiğine göre, daha şimdiden Paris yüksek çevresinin göbeğinde dört önemli bağıntı kazanmış olacaktı. Yollarını açıklayamasa bile, bu dünyanın karışık çıkar oyununda, makinenin yukarısında kalabilmek için bir çarka yapışması gerektiğini seziyor, tekerleği durdurabilecek gücü de kendinde buluyordu. "Madam de Nucingen bana ilgi gösterirse, kocasını nasıl idare edeceğini öğreteceğim ona. Bu adam çok parlak işler yapıyor, benim de çabucak para yapmama yardım edebilir." Açık açık düşünmüyordu bunu, bir durumu rakama dökecek, değerlendirip hesaplayacak kadar politikacı değildi daha; bu düşünceler ufukta hafif bulutlar gibi gidip gelmekteydi. Vautrin'in düşünceleri kadar katı değildiler, ama bilincin ölçüsüne vurulacak olsalar, hiç de arı çıkmazlardı. İnsanlar, bu türden bir sürü uzlaşmadan sonra, çağımızın öğütlediği şu ahlaki gevşemede karar kılarlar. Keskin insanlara, kötülük önünde hiçbir zaman baş eğmeyen, doğru çizgiden en ufak bir sapmayı bir cinayet olarak gören o güzel istemlere bugün her çağda olduğundan daha az rastlanıyor. Bize iki başyapıt sağlamış, Molière'in Alceste'ini[33], daha yenilerde de Walter Scott'ın romanında Jenney Deans ile babasını vermiş olan, eşsiz dürüstlük görüntüleridir bunlar. Bunlara karşıt olan, bir seçkin çevre insanının, bir hırslının görünüşte arı kalıp ereğine varmak için kötülükle dirsek dirseğe ilerlemeye çalışarak bilincini aldattığı dolambaçlı yolları betimleyen bir yapıt güzellik ve acılıkta

bunlardan hiç de aşağı kalmaz belki. Rastignac pansiyonun kapısına geldiği zaman, Madam de Nucingen'e abayı yakmıştı, bir kırlangıç kadar narin ve ince bulmuştu onu. Gözlerinin insanı sarhoş eden tatlılığı, altında kanının akışını görür gibi olduğu teninin ince ve ipeksi dokusu, büyüleyici sesi, sarı saçları, her şeyi aklındaydı; belki de yürüyüş kanını canlandırarak bu büyüyü kolaylaştırıyordu. Üniversiteli Goriot Baba'nın kapısını sert sert vurdu.

"Komşum, Madam Delphine'i gördüm," dedi.

"Nerede?"

"Italiens'de."

"İyi eğleniyor muydu?" dedi ve onu içeriye davet etti. Adamcağız gömlekle kalkmıştı, kapıyı kapattıktan sonra çabucak yatağına girdi, "Bana ondan söz edin," dedi.

Eugène ilk kez giriyordu Goriot Baba'nın odasına, kızın giyim tarzından sonra, babanın yaşadığı izbeyi görünce, bir şaşkınlık hareketini tutamadı. Pencerede perde yoktu; duvar kâğıtları birçok yerlerde nemliliğin etkisiyle duvardan ayrılıp kıvrılmıştı, aralarından isten sararmış alçı görünüyordu. Adamcağız kötü bir yatakta yatıyordu, incecik bir yorganı, Madam Vauquer'in eski giysilerinin parçalarından yapılmış, iplikleri çıkmış bir yatak örtüsü vardı. Döşeme nemli ve tozla kaplıydı. Pencerenin karşısında, yaprak ya da çiçeklerle süslü bağ çubukları biçiminde bükülmüş, bakır kulpları bulunan, gül ağacından, şişik karınlı bir konsol, üzerinde bir leğen içinde bir ibrikle sakalını tıraş etmesine yarayan araçlar bulunan, tahta kapaklı bir eski mobilya görünüyordu. Bir köşede, pabuçları, yatağın başucunda mermersiz bir gece masası; şöminenin yanında da ayağı Goriot Baba' nın gümüş kâseyi bozmasında kullanılmış olan, ceviz ağacından, kare masa vardı. Bu sefil mobilya, üzerinde adamcağızın şapkası duran, berbat bir yazı masasıyla dibi çökmüş bir hasır koltuk ve iki iskemleyle tamamlanıyordu. Bir çulla döşemeye bağlanan yatak örtüsü, ak ve kırmızı damalı, kötü bir şeritle tutturulmuştu. Hiç kuşkusuz en yoksul ayak işçisinin tavan arası bile Goriot Baba'nın Madam Vauquer'in evindeki odası kadar kötü döşenmiş olamazdı. Bu oda insanın içini üşütüyor, yüreğini daraltıyordu, hapishane odalarının en hüzünlüsünü andırmaktaydı. Bereket, Eugène mumunu gece masasının üzerine koyduğu zaman, Goriot Baba onun yüzünde beliren anlatımı görmedi. Adamcağız yorganını çenesine kadar çekip yana döndü.

“Söyleyin bakalım,” dedi, “Madam de Restaud’yu mu daha çok beğeniyorsunuz, Madam de Nucingen’i mi?”

“Madam Delphine’i yeğ tutarım, çünkü o sizi daha çok seviyor,” diye yanıtladı üniversiteli.

İçtenlikle söylenen bu sözü duyunca, adamcağız kolunu yataktan çıkarıp Eugène’in elini sıktı. Duygulanmıştı.

“Teşekkürler, teşekkürler,” diye yanıtladı. “Peki, hakkımda neler söyledi size?”

Üniversiteli, Barones’in sözlerini allayıp pullayarak yineledi, yaşlı adam da Tanrı’nın sesini işitircesine dinledi.

“Sevgili yavrucak! Evet ya, evet, sever beni. Ama Anastasie hakkında söylediklerine de kulak asmayın. İki kardeş birbirini kıskanıyor işte, ne yaparsınız? Bu da sevgilerinin bir kanıtı. Madam de Restaud da çok sever beni. Biliyorum. Tanrı bizlere karşı nasılsa, bir baba da çocuklarına karşı öyledir, yüreğimizin derinliklerine iner, niyetlerimizi yargılar. Her ikisi de aynı derecede sevgiyle dolup taşar. Ah! Damatlarım iyi çıksaydı, mutluluğuma hiç diyecek olmazdı. Hiç kuşkusuz, tam bir mutluluk yok bu yeryüzünde. Yanlarında yaşasaydım... Evimde bulundukları günlerdeki gibi, seslerini işitmek, orada olduklarını bilmek, gidip geldiklerini, girip çıktıklarını görmek bile yüreğimi sevinçten hoplatırdı. Güzel giyinmişler miydi?”

“Evet,” dedi Eugène. “Ama, Mösyö Goriot, böyle zengin kızlarınız varken, böyle bir izbede nasıl oturabilirsiniz?”

Goriot Baba, görünüşte umursamaz bir tavırla, “Yeminle, daha iyi bir durumda bulunmak bana ne kazandırır ki?” dedi. “Bu işleri pek açıklayamayacağım size: şöyle bir çift sözü usturuplu bir biçimde art arda getiremem ben.” Eliyle yüreğine vurdu, “Her şey burada,” diye ekledi. “Benim canım iki kızımdadır. Onlar eğleniyorsa, mutluysa, güzel giyinmişse, halılar üstünde yürüyorsa, ben şu ya da bu kumaşı giymişim, şurada ya da burada yatmışım, bunun ne önemi var? Onların yeri sıcaksa, ben üşümem; onlar gülüyorlarsa, benim canım sıkılmaz. Kederlerim yalnız onların kederleridir. Siz de baba olduğunuz zaman, çocuklarınızın cıvıldaştıklarını işitip de içinizden, ‘Bunlar benden çıktı,’ dediğiniz zaman, bu küçük yaratıkların kanınızın her bir damlasına bağlı olduğunu, onun en iyi yanını oluşturduğunu sezdiğiniz zaman, onlar yürüdükçe kendiniz de hareket ettiğinizi sanacaksınız, böyledir bu! Sesleri sesime yanıt verir her

yerde. Bakışları, hüzünlü oldukları zaman, kanımı dondurur. Bir gün anlayacaksınız, çocuklarının mutluluğu kendi mutluluğundan çok daha fazla mutlu eder insanı. Nedenini açıklayamam size, her yana rahatlık salan iç devinimlerdir bunlar. Kısacası, ben üç kez yaşıyorum. Tuhaf bir şey söyleyeyim mi ben size? Baba olduğum zaman, Tanrı'yı anladım. Bütün varlıklar kendisinden çıktığına göre, bütünüyle her yerdedir. Ben de kızlarım karşısında böyleyim, Mösyö. Şu var ki ben kızlarımı Tanrı'nın dünyayı sevdiğinden daha çok severim, çünkü dünya Tanrı'dan güzel değil, benim kızlarımsa benden daha güzel. Ruhuma öyle bir yerleşmişler ki bu akşam onları göreceğiniz içime doğmuştu. Hey Tanrım! Delphineciğime gerçekten sevilen bir kadının tadabileceği mutluluğu tattırabilen adamın ayakkaplarını boyarım ben, ayak işlerini görürüm. O alçak Mösyö de Marsay'in pis bir köpek olduğunu oda hizmetçisinden öğrendim. Boynunu koparmak geldi içimden. Sen gel de kadınların en pırlantasını, örnek olarak yaratılmış bir kadını, bir bülbül sesliyi sevme! Nereden çıkardı bu koca Alsace'lı kerestesiyle evlenmeyi? Her ikisi de canayakın, güzel delikanlılarla evlenmeliydi. Her neyse, akıllarına eseni yaptılar işte."

Goriot Baba yücelikle dolup taşıyordu. Eugène onu hiçbir zaman babalık tutkusunun ateşiyle aydınlanmış olarak görmemişti böyle. Duyguların sızma gücü ilginç bir şeydir. Bir yaratık ne kadar kaba saba olursa olsun, güçlü ve gerçek bir sevgiyi belirttiği zaman, yüzü değiştiren, deviniyi canlandıran, sesi renklendiren bir sıvı salar çevresine. En budala insan bile, çoğu zaman, dilde olmasa da düşüncede en yüksek anlatım gücüne kavuşur, bir ışık küresi içinde devinir gibi görünür. Bu adamcağızın sesinde, devinilerinde de büyük oyuncularda görülen, kaynaştırıcı güç vardı bu sırada. Güzel duygular istemin şiiri değil midir?

"İyi ya, bu de Marsay'le ilgisini keseceğini öğrenirseniz kızmazsınız herhalde," dedi Eugène. "Bu züppe onu bırakıp Prenses Galathionne'a bağlandı. Beni sorarsanız, ben bu gece Madam Delphine'e âşık oldum."

"Yok canım!" dedi Goriot Baba.

"Evet. Benden hoşlanmadığı da söylenemez. Bir saat aşktan konuştuk. Cumartesi öğleden sonra da kendisini görmeye gideceğim."

"Ah, Mösyö, onun gönlünü kazanacak olursanız, ne kadar severim sizi! Siz iyi yüreklisiniz, onu hiç üzmezsiniz. Onu aldatsanız, kafanızı keserdim. Ne yaparsınız, iki aşkı olmaz bir kadının. Hey Tanrım, ben de saçmalayıp

duruyorum, Mösyö Eugène. Burası size göre soğuk, üşüyeceksiniz. Tanrım! Onun sesini işittiniz demek, benim için neler söyledi size?”

“Hiç,” dedi Eugène içinden. Sonra da yüksek sesle, “Size candan bir evlat öpüşü yolladığını söyledi,” diye yanıtladı.

“Hadi, güle güle, komşum, güzel güzel uyuyun, güzel düşler görün; bu söz benim düşümü gerçekleştirdi bile. Bütün isteklerinizde Tanrı yardımcınız olsun! Bu akşam iyi bir melek gibiydiniz benim için; bana kızımın havasını getirdiniz.”

Eugène, yatarken “Zavallı adam,” diye söylendi, “taştan bir yüreği bile duygulandıracak durumda. Kızı onu hiç mi hiç düşünmemişti.”

Bu konuşmadan sonra, Goriot Baba komşusunu umulmadık bir sırdaş, bir dost olarak gördü. Bu yaşlı adamı bir başka insana bağlayabilecek biricik bağlar onlar arasında kurulmuştu. Goriot Baba, Eugène eğer Barones’in gözünde değer kazanacak olursa, kızı Delphine’e daha yakın olacağını, biraz daha iyi karşılanacağını düşünüyordu. Öte yandan, acılarından birini açmıştı ona. Günde bin kez mutluluğunu dilediği Madam de Nucingen aşkın hazlarını tatmamıştı. Kendi deyimlerinden birini kullanmak gerekirse, Eugène karşılaştığı genç adamların en kibarlarından biriydi kuşkusuz, kızına yoksun kaldığı tüm hazları tattıracağını önceden sezer gibiydi. Yaşlı adam böylece gittikçe artan bir dostlukla bağlandı komşusuna. Bu dostluk olmasa, bu öykünün sonucunu öğrenmek olanaksız olacaktı kuşkusuz.

Ertesi sabah, kahvaltıda, Goriot Baba’nın gelip yanına oturduğu Eugène’e yönelttiği bakıştaki sevgi, kendisine söylediği birkaç söz, genellikle alçıdan bir maskeye benzeyen yüzündeki değişiklikler pansiyonerleri şaşırttı. Bahçedeki görüşmelerinden bu yana üniversiteliyi ilk kez gören Vautrin onun ruhunu okumak ister gibiydi. Gece, uyumadan önce, gözlerinin önüne serilen geniş alanı ölçüp biçmiş olan Eugène, bu adamın tasarısını anımsayınca, ister istemez Matmazel Taillefer’in drahomasını düşündü, Victorine’e en erdemli delikanlının zengin bir mirasçı kıza baktığı gibi bakmaktan kendini alamadı. Rastlantı sonucu, göz göze geldiler. Zavallı kız da, Eugène’i yeni kılığı içinde canayakın bulmamazlık edemedi. Karşılıklı bakışları, onun için bütün genç kızları etkisi altına alan, onları karşılarına çıkan ilk çekici varlığa bağlayan şu bulanık isteklerden birinin konusu olduğundan Eugène’in kuşku duymasına yer bırakmayacak kadar anlamlıydı. İçinden bir ses, “Sekiz yüz bin frank!”

diye bağırıyordu. Ama birden, bir gün önceki anılara sarıldı, Madam de Nucingen'e olan ısmarlama aşkının, istemdışı, kötü düşüncelerin panzehiri olduğunu düşündü.

"Dün Italiens'de Rossini'nin *Séville Berberi* oynanıyordu. Böylesine hoş bir müzik işitmemiştim hiç," dedi. "Tanrım! Italiens'de bir locası bulunmak bir mutluluk doğrusu."

Bir köpek, efendisinin bir devinisini nasıl yakalarsa, Goriot Baba da öylece, daha havada yakalayıverdi bu sözü.

"Kuşlar gibi serbestsiniz," dedi Madam Vauquer. "Siz erkekler canınız ne isterse yaparsınız."

"Nasıl döndünüz?" diye sordu Vautrin.

"Yaya," dedi Eugène.

"Ben yarım hazlardan hoşlanmam," dedi baştan çıkarıcı, "ben oraya arabamla, kendi locama gitmek, rahat rahat da dönmek isterdim. Ya hep ya hiç! İşte benim ilkem."

"İyi bir ilke," dedi Madam Vauquer.

Eugène, alçak sesle, Goriot'ya, "Belki de Madam de Nucingen'i görmeye gidersiniz," dedi. "Kollarını açarak karşılayacak sizi; sizden benim hakkımda binlerce ayrıntı öğrenmek isteyecek. Akrabamın, Vikontes de Beauséant'ın evine kabul edilebilmek için yapmayacağı şey olmadığını öğrendim. Kendisini sevdiğimi, bu isteğini yerine getirmeyi düşünmezlik edemeyeceğimi söylemeyi unutmayın."

Rastignac çabucak okula gitti, elden geldiğince az kalmak istiyordu bu iğrenç yerde. Neredeyse tüm gün boyunca, fazla taşkın umutlara kapılmış gençlerde görülen şu düşünce ateşine tutulmuş durumda, dolaştı durdu. Vautrin'in uslamlamaları toplum yaşamını düşündürtüyordu ona. Bu sırada, Luxembourg Bahçesi'nde, dostu Bianchon'a rastladı. Tıp öğrencisi, sarayın önünde, birlikte dolaşmak üzere koluna girdi.

"Bu asık suratı nereden aldın?" dedi ona.

"Kötü düşünceler kafamı bozuyor."

"Ne türden? Düşünceler de iyileşir."

"Nasıl?"

"Bunlara kapılmakla."

"İşin aslını bilmeden gülüyorsun. Rousseau'yu okudun mu sen?"

"Evet."

“Hani bir sayfası vardır, okuruna, Paris’te kıpırdamadan, yalnızca istem aracılığıyla, Çin’de yaşlı bir memuru öldürerek zenginleşebilecek olsa, ne yapacağını sorar, aklında mı?”[34]

“Evet.”

“Ee?”

“Ne olacak! Ben otuz üçüncü Çinli’deyim.”

“Bırak şakayı. Hadi, sana böyle bir şeyin olabileceği kanıtlansa da başınla bir ‘evet’ demen yetseydi, yapar mıydın?”

“Çok mu yaşlı bu Çinli? Yok canım! İster genç olsun, ister yaşlı, ister felçli olsun, ister sağlam... Hey Tanrım! Hayır, yapmazdım.”

“İyi çocuksun sen, Bianchon. Ama bir kadını ruhunu allak bullak edecek derecede sevsen ve onun giyimini, arabasını, kısacası tüm heveslerini karşılamak için para, çok para bulman gerekseydi?”

“Ama aklımı hem başımdan alıyor, hem de kullanmamı istiyorsun.”

“Peki, Bianchon, ben deliyim, iyi et beni. Birer güzellik ve arılık meleği olan iki kız kardeşim var, mutlu olsunlar istiyorum. Beş yıla kadar drahomaları için iki yüz bin frankı nereden bulursun? Ne yaparsın, dünyada öyle durumlar vardır ki büyük oynamayı, kuruş kuruş para kazanmakla mutluluğu yıpratmamayı gerektirir.”

“Ama yaşamın eşiğinde herkesin karşılaştığı soruyu soruyor, Gordion düğümünü sen de kılıçla kesmek istiyorsun. Dostum, böyle davranmak için İskender olmak gerekir, yoksa küreği boylarsın. Taşrada kuracağım küçük yaşam yeter bana, babamın yerine geçmekle yetineceğim. İnsan istekleri uçsuz bucaksız çemberler içinde olduğu kadar küçücük halkalar içinde de dopdolu olarak karşılanabilir. Napoléon iki kez akşam yemeği yemiyordu, metreslerinin sayısı da Capucins’de yatılı olan bir tıp öğrencisinin metreslerinin sayısını geçemezdi. Mutluluğumuz ayağımızın tabanıyla başımızın tepesi arasında olacaktır, dostum, mutluluğumuz isterse yılda bir milyon, isterse yüz Louis’ye mal olsun, içimizde hep aynı biçimde duyarız onu. Bundan da Çinli’nin yaşaması gerektiği sonucunu çıkarıyorum.”

“Teşekkürler, Bianchon, iyilik ettin bana! Her zaman dost olacağız seninle.”

Tıp öğrencisi, “Baksana,” dedi. “Jardin des Plantes’ta Cuvier’nin[35] dersinden çıkınca, Michonneau ile Poiret’yi bir kanepede, geçen yıl Chambre des Députés dolaylarındaki karışıklıklarda rastladığım bir adamla

konuşurken gördüm, gelirleriyle geçinen dürüst burjuva kılığına girmiş bir polis gibi geldi bu adam bana. Bu çifti gözden uzak tutmayalım; nedenini söylerim sana. Hoşça kal, dörtte yoklamada bulunacağım."

Eugène pansiyona döndüğü zaman, Goriot Baba'yı kendisini bekler buldu, "Alın, işte ondan bir mektup," dedi yaşlı adam. "Ne güzel yazısı var, değil mi?"

Eugène mektubu açıp okudu:

"Mösyö,

Babam İtalyan müziğini sevdiğinizi söyledi. Bana locamda bir yer kabul etmek zevkini bahşederseniz, çok sevinirim. Cumartesi la Fodor ile Pellegrini'yi[36] dinleyeceğiz, bu bakımdan isteğimi geri çevirmeyeceğinize güveniyorum. Bizimle sade bir akşam yemeği yemeniz konusundaki ricalarıma Mösyö de Nucingen de katılıyor. Kabul ederseniz, karısına eşlik etme angaryasından kurtulacağı için, kendisini çok memnun edeceksiniz. Yanıt yazmayın, gelin, iyi dilekler.

D. de N."

Eugène mektubu okuduktan sonra, yaşlı adam, "Ben de göreyim," dedi. Kâğıdı kokladı, sonra da, "Gideceksiniz, değil mi?" diye ekledi. "Ne güzel kokuyor, ha! Parmakları değdi buna!"

"Bir kadın, bir erkeğin tepesine atılmaz böyle," diyordu üniversiteli içinden. "De Marsay'i geri getirtmek için beni kullanmak istiyor. Ancak kızgınlıktan yapılır böyle şeyler."

"Ne oldu, ne düşünüyorsunuz böyle?" dedi Goriot Baba.

Eugène o sıralarda kadınları saran özenti taşkınlığından habersizdi, bir banker karısının kendine Saint-Germain semtinde bir kapı açtırtabilmek için her özveriyi göze alabileceğini bilmiyordu. Bu evrede, Saint-Germain çevresinde benimsenenleri bütün kadınlardan üstün tutmak moda olmaya başlıyordu, Petit-Château hanımları[37] deniliyordu bunlara; Madam de Beauséant, dostu Düşes de Langeais ve Düşes de Maufrigneuse de bunlar arasında ilk sırayı tutuyordu. Chaussée-d'Antin kadınlarının burçlarının parladığı yüksek çevreye girebilme konusunda kapıldıkları taşkınlıktan bir Rastignac habersizdi. Ama kuşkusu işine yaradı, soğuk davranabilmesini, koşullara boyun eğecek yerde koşullar koymanın acı gücünü sağladı ona.

"Evet, gideceğim," diye yanıtladı.

Görüldüğü gibi, merak sürüklüyordu onu Madam de Nucingen'in evine, oysa, bu kadın kendisini küçümsemiş olsa, belki de tutkuyla gidecekti. Bununla birlikte, ertesi günü ve gitme saatini bir tür sabırsızlıkla beklemediği de söylenemez. Bir genç adam için, ilk entrikanın da ilk aşk kadar çekici yanları vardır belki. Başarının kesinliği kimi kadınların bütün çekiciliğini sağlayan binlerce sevinç doğurur, ama erkekler bunu açıkça söylemezler. Yenginin kolaylığı zorluğundan daha az arzu doğurmaz. İnsanların bütün tutkularını aşk ülkesini ikiye bölen bu iki nedenden birinin kışkırtıp sürdürdüğü kesindir. Ne derlerse desinler, bu bölünme topluma egemen olan büyük mizaç sorununun sonucudur belki de. İçli kişiler, gönül oyunlarında destekleyici bir güç gereksinimi duyarlarsa da sinirli ya da kanlı kişiler direnç fazla uzadı mı kirişi kırıverirler. Başka bir deyişle, övgü ne kadar hırçınsa, ağıt da o kadar gevşektir. Eugène, hazırlanırken, gençlerin alaya alınmak korkusuyla sözünü etmeyi göze alamadıkları, ama onur duygusunu gıdıklayan tüm o küçük mutlulukların tadını çıkardı. Kara kıvrımlarının arasına güzel bir kadının bakışlarının akacağını düşünerek saçlarını düzeltiyordu. Baloya gitmek üzere giyinen bir genç kızın yapabileceği çocuksu soytarılıkları bile yaptı. Giysisinin kırışıklarını açarken, ince beline hoşgörüyle baktı. "Daha kötülerinin çok olduğu kuşku götürmez," diye söylendi. Sonra, pansiyonun tüm gediklilerinin sofrada bulunduğu bir sırada aşağıya indi, zarif giyiminin yol açtığı saçmalık kasırgasını keyifle karşıladı. Burjuva pansiyonu töresinin bir özelliği de özenli bir giyimin yol açtığı şaşkınlıktır. Bir kimse yeni bir giysi giysin de herkes bir söz söylemesin, olmaz böyle şey.

Bianchon bir atı kışkırtmak istermiş gibi, dilini damağında şaklatarak, "çık çık çık," yaptı.

Madam Vauquer, "Tam dük ve ayan üyesi kılığı," dedi.

Matmazel Michonneau, "Mösyö fethe mi çıkıyor?" diye sokuşturdu.

"Ü-ürüüü!" diye bağırdı ressam.

Müze Memuru, "Karınız hanımefendiye saygılar," dedi.

"Mösyö'nün karısı da mı var?" diye sordu Poiret.

"Bölmeli bir karı, suda yüzer, rengi garanti, fiyatı yirmi beş ile kırk arası, her giyene yakışır, en son moda, yıkanabilir, kareli, yarı keten, yarı pamuk, yarı yün, diş ağrısına ve Krallık Tıp Akademisi'nin onayladığı tüm hastalıklara bire bir! Çocuklar için eşi benzeri bulunmaz! Başağrılarını, şişkinlikleri, yemek borusu, göz ve kulak hastalıklarını da bıçak gibi keser,"

diye bağırdı Vautrin, güldürücü bir konuşma rahatlığı ve bir çığırtkan sesi vardı. “Bu mucize kaça patlar mı diyorsunuz, beyler? 2 souya mı? Yook! Hiç de değil. Moğol hanına verilen malların kalıntısıdır bu, büüyyük Dük de Bade da içlerinde olmak üzere, Avrupa’nın tüm hükümdarlarının görmek istedikleri bir kalıntı! Girin, dosdoğru yürüyün! Sonra kasaya uğrayın. Hadi, çalgılar çalsın! Pam! Pam! Pam-para! Pam-para-ram! Zurnacı efendi, yanlış çalıyorsun!” diye ekledi kalın bir sesle. “Kırarım parmaklarını!”

“Aman Tanrım! Ne hoş adam bu böyle,” dedi Madam Vauquer Madam Couture’e, “ömrümce yanında kalsam, sıkılmam.”

Güldürücü bir biçimde söylenen bu söylevin başlattığı kahkahalar ve şakalar ortasında, Eugène Matmazel Taillefer’in kaçamak bakışını yakalayabildi. Sonra Matmazel Taillefer, Madam Couture’e doğru eğilerek kulağına bir şeyler söyledi.

“Araba geldi,” dedi Sylvie.

“Akşam yemeğini nerede yiyor ki?” diye sordu Bian-chon.

“Barones de Nucingen’de.”

“Mösyö Goriot’nun kızında,” diye yanıtladı üniversiteli.

Bu ad üzerine gözler, Eugène’i bir tür imrenmeyle izleyen eski erişteciye çevrildi.

Rastignac, Saint-Lazare Sokağı’na, Paris’te “cici”yi oluşturan şu ince sütunlu, bayağı kemeraltılı, hafif evlerden birine, pahalı süslerle, yalancı mermerlerle, mermer mozaikli sahanlıklarla dolu, gerçek bir banker evine geldi. Madam de Nucingen’i dekoru kahve dekorlarını andıran, İtalyan resimleriyle süslü, küçük bir salonda buldu. Barones kederliydi. Üzüntüsünü gizlemek için harcadığı çabalar bu üzüntünün oyuna kaçan hiçbir yanı bulunmadığı için daha çok ilgisini çekti Eugène’in. Bir kadına varlığıyla sevinç vermeye geliyor, sonra onu umutsuzluk içinde buluyordu. Bu düş kırıklığı keyfini kaçırdı.

Ona düşündüğü şey konusunda takıldıktan sonra, “Güveninize hemen hiç hakkım yok, Madam,” dedi, “ama rahatınızı kaçırıyorsam, içtenliğinize güveniyorum, açık açık söyleyin bana.”

“Kalın,” dedi Barones, “giderseniz, yalnız kalırım. Nucingen yemeğini dışarıda yiyor, yalnız kalmak istemiyorum, sıkıntımı dağıtmam gerek.”

“Ama neyiniz var?”

Madam de Nucingen, “Siz bunu en son söyleyebileceğim kişisiniz,” diye atıldı.

“Bilmek istiyorum. Yoksa bu gizde benim de bir yerim var demektir.”

“Belki de,” dedi Barones. Sonra da, “Yok canım, yüreğin derinliklerine gömülmesi gereken karıkoca kavgaları bunlar,” diye ekledi. “Önceki gün söylememiş miydim size? Hiç mi hiç mutlu değilim. Zincirlerin en ağırı altın zincirlerdir.”

Bir kadın bir genç adama mutsuz olduğunu söylediği zaman, bu genç adam kafalı ve güzel giyinmiş bir kimseyse, cebinde bin beş yüz frank harçlığı varsa, Eugène’in içinden geçirdiğini düşünmesi gerekir ve kendini beğenmiş bir budala oluverir.

“Ne arzulayabilirsiniz?” diye yanıt verdi. “Gençsiniz, güzelsiniz, seviliyorsunuz, zenginsiniz.”

Öbürü sıkıntılı bir biçimde başını salladı.

“Beni bırakın,” dedi. “Baş başa yemek yiyeceğiz sizinle, en tatlı müziği dinlemeye gideceğiz.” Sonra kalktı, en zengin biçimde işlenmiş, ak kaşmirden giysisini gösterdi. “Zevkinize uygun muyum?” diye sordu.

“Tam olarak benim olasınız isterdim,” dedi Eugène. “Çok hoşsunuz.”

Madam de Nucingen acı acı gülümsedi, “Hüzünlü bir malınız olurdu,” dedi. “Burada mutsuzluğu belirten hiçbir şey yok, ama görünüşler ne olursa olsun, umutsuzluk içindeyim. Üzüntülerim uykularımı kaçırıyor, çirkinleşeceğim.”

“Bu olanaksız bir şey!” dedi üniversiteli. “Candan bir aşkın silemeyeceği acıların neler olduğunu bilmek isterdim doğrusu.”

“Ah! Bunları açacak olsam, benden kaçarsınız. Siz daha bir tür töre olan bir çapkınlıkla seviyorsunuz beni; beni gerçekten sevseniz, korkunç bir umutsuzluğa gömülürdünüz. Görüyorsunuz ki susmam gerekiyor. Başka şeyler konuşalım lütfen. Gelin de dairelerimi göstereyim size.”

“Hayır, burada kalalım,” dedi Eugène, ateşin karşısında iki kişilik bir kanepeye, Madam de Nucingen’in yanına oturup güvenle elini tuttu.

O da elini bıraktı, hatta güçlü heyecanlar belirten şu yoğunlaşmış güçle, elini genç adamın eline bastırdı.

“Bakın, birtakım üzüntüleriniz varsa, bunları bana söylemelisiniz,” dedi Rastignac. “Sizi sırf siz olduğunuz için sevdiğimi kanıtlayabilirim. Ya konuşur ve altı adam öldürmek de gerekse bunları dağıtabilmem için bana üzüntülerinizi söylersiniz ya da bir daha dönmemek üzere çıkıp giderim.”

Madam de Nucingen elini alnına vurmasına yol açan bir umutsuzluk düşüncesiyle, “Peki!” diye haykırdı. “Hemen deneyeceğim sizi.” Sonra da,

“Evet,” diye söylendi. “Bundan başka yol kalmadı.” Sonra zili çaldı.

“Mösyönün arabası koşulu mu?” dedi oda uşağına.

“Evet, Madam,”

“Ben alıyorum. Kendisine benim atlarımla arabamı verirsiniz. Akşam yemeğini de yediden önce hazırlamazsınız.”

“Hadi, gelin!” dedi Eugène’e. Eugène kendini Mösyö de Nucingen’in kupasında, bu kadının yanında bulunca, bir düş gördüğünü sandı.

Madam de Nucingen arabacıya, “Palais-Royal’e, Théâtre-Français’nin yanına,” dedi.

Yolda çok telaşlı görünüyordu, Eugène’in binlerce sorusunu yanıtlamaya yanaşmadı. Eugène bu sessiz, sıkı, küt direnç karşısında ne düşüneceğini bilemiyordu.

“Bir anda sıyrılıveriyor ellerimden,” diyordu içinden.

Araba durduğu zaman, Barones öğrenciye buyurucu bir tavırla baktı, delice sözler söylemesini engelledi böylece, çünkü Eugène iyice coşmuştu.

“Beni gerçekten seviyor musunuz?” dedi Barones.

Eugène içini saran kaygıyı gizleyerek, “Evet,” dedi.

“Sizden istediğim ne olursa olsun, hakkımda kötü bir şey düşünmeyecek misiniz?”

“Hayır.”

“İstediğimi yapmaya hazır mısınız?”

“Körü körüne.”

Sonra Barones titrek bir sesle, “Arada sırada kumara gittiğiniz oldu mu?” dedi.

“Hiçbir zaman.”

“Hah! Rahatladım. Şansınız iyi gidecek. İşte cüzdanım!” dedi. “Alın! Yüz frank var içinde, bu çok mutlu kadının tüm parası bu işte. Bir kumarhaneye girin. Nerede bilmiyorum, ama Palais-Royal’de böyle yerler bulunduğunu biliyorum. Rulet dedikleri oyuna sürün yüz frankı, ya hepsini kaybedin ya da bana altı bin frank getirin. Dönüşünüzde dertlerimi söylerim size.”

“Ne yapacağımı anladıysam, iki gözüm kör olsun ama emrinizi yerine getireceğim,” dedi Rastignac, içinde de şu düşüncenin verdiği sevinç vardı: “Benimle onurunu tehlikeye atıyor, benden hiçbir şeyi esirgemeyecek demektir.”

Eugène güzel keseyi aldı, bir giysi satıcısından en yakın kumarhaneyi sorduktan sonra, DOKUZ numaraya koştu. Buraya çıktı, şapkasını bıraktı; girdi, ruletin nerede olduğunu sordu. Gediklilerin şaşkınlığı ortasında, salon garsonu onu uzun bir masanın önüne getirdi. Eugène tüm izleyicilerin bakışları altında, umursamazlıkla, parayı nereye koyması gerektiğini sordu.

Yaşlı, saygıdeğer bir ak saçlı adam, “Şu otuz altı numaradan birine bir louis koyarsanız ve numaranız çıkarsa, otuz altı louis alırsınız,” dedi.

Eugène yüz frankı yaşının rakamına, yirmi bire attı. Kendine gelmesine zaman kalmadan, bir şaşkınlık çığlığı yükseldi. Bilmeden kazanmıştı.

“Paranızı çeksenize,” dedi yaşlı adam, “bu sistemle iki kez kazanılmaz.”

Eugène, yaşlı adamın kendisine uzattığı tırmığı aldı, üç bin altı yüz frankı önüne çekti, oyun konusunda hâlâ hiçbir şey bilmeden, bunları kırmızıya koydu. İzleyiciler oynamayı sürdürdüğünü görerek ona hayranlıkla baktılar. Tekerlek döndü, yine kazandı, bankayı tutan adam üç bin altı yüz frank daha attı ona.

Yaşlı adam kulağına,

“Yedi bin iki yüz frankınız oldu,” dedi. “Beni dinlerseniz gidin buradan, kırmızı sekiz kez geçti. Biraz acıma duygunuz varsa bu iyi öğüdün karşılığını Napoléon’un şimdi beş parasız olan eski bir valisinin yoksulluğunu hafifleterek ödersiniz.”

Şaşkına dönmüş olan Rastignac ak saçlı adamın on louis almasına ses çıkarmadı, oyundan hâlâ bir şey anlamadan, ama mutluluktan şaşkına dönmüş bir durumda aşağıya indi.

Arabanın kapısı kapandıktan sonra, Madam de Nucingen’e yedi bin frankı gösterdi.

“Gördünüz mü! Şimdi nereye götüreceksiniz beni?” dedi coşkunlukla.

Delphine çılgın bir kucaklayışla sarıldı ona, coşkunlukla, ama tutkusuzca öptü. “Beni kurtardınız!” Yanaklarına sevinç gözyaşları boşandı. “Size her şeyi anlatacağım, dostum. Dostum olacaksınız, değil mi? Beni zengin, varlıklı görüyorsunuz, hiçbir eksiğim yok ya da hiçbir eksiğim yokmuş gibi görünüyor! Ama şunu bilin ki Mösyö de Nucingen bir kuruş bile vermiyor elime; evin bütün masraflarını karşılıyor, arabamın, localarımın parasını ödüyor; giyimim için yetersiz bir para ayırıyor, hesap yoluyla gizli bir yoksulluğa mahkûm ediyor beni. Ben de ona yalvaramayacak kadar gururluyum. Parasını onun koyduğu pahaya alsam,

yaratıkların en aşağılığı olmaz mıydım? Yedi yüz bin frankım varken, nasıl soydurttum kendimi? Gururdan, öfkeden. Evlilik yaşamına başladığımız zaman, öyle genç, öyle safızdır ki! Kocamdan para istemek için kullanacağım söz ağzımı yakıyordu; hiçbir zaman bunu göze alamıyor, biriktirdiğim, bir de zavallı babacığımdan aldığım parayı yiyordum; sonra borçlandım. Benim için evlilik umut kırıklıklarının en korkuncu oldu, size bunu söyleyebilirim: Nucingen'le ayrı ayrı dairelerde yatmaktan başka türlü yaşamam gerekse, kendimi pencereden aşağıya atardım, bunu bilin, yeter. Ona mücevherler için, gelip geçici heveslerim için edindiğim borçları (babam bizi her aklımıza eseni almaya alıştırmıştı) bildirmek zorunda kaldığım zaman, en büyük acıları çektim, ama söylemeyi göze aldım sonunda. Kendi servetim yok muydu? Nucingen küplere bindi, kendisini batırdığımı söyledi, korkunç sözler sıraladı art arda! Yer yarılsa da içine girsem daha iyiydi. Drahomamı almış olduğu için ödedi, ama bundan sonra kişisel masraflarıma belli bir para ayırma koşulunu koydu, ben de kavga çıkmasın diye boyun eğdim. O gün bu gün, bildiğiniz birinin özseverliğine karşılık vermek istedim. Beni bıraktı ya, soylu yaradılışın hakkını vermemek de dürüstlük olmaz. Ama yakışıksız bir biçimde bıraktı beni. Bir umutsuzluk ânında, önüne bir yığın altın atılmış bir kadın hiçbir zaman bırakılmamalıydı. Her zaman sevmelidir insan onu. Siz yirmi bir yaşındasınız, tertemiz bir ruhunuz var, genç ve arısınız, bir kadının nasıl olup da bir erkekten para kabul edebileceğini soracaksınız bana. Hey Tanrım! Mutluluğumuzu kendisine borçlu olduğumuz yaratıkla her şeyi paylaşmamız doğal değil midir? İki insan birbirine her şeyi verdikten sonra, bu bütünün bir parçası üzerinde kim durur? Para ancak duygunun tükendiği yerde bir değer kazanır. Ömürlüğüne bağlanmamış mıdır insan? Çok sevildiğimize inandığımız sırada ayrılığı hangimiz önceden görürüz? Bize sonsuz bir aşk beslediğinize yemin ediyorsunuz, çıkarlarımız nasıl ayrı olabilir? Nucingen, bu parayı sevgilisine, Opera'dan bir kıza her ay veren Nucingen, bugün bana altı bin frankı vermeyi kesinlikle reddettiği zaman, ne acılar çektim, bilemezsiniz. Kendimi öldürmek istiyordum. En çılgın düşünceler geçiyordu aklımdan. Bir hizmetçinin, kendi oda hizmetçimin yazgısını kıskandığım anlar oldu. Gidip babamı bulmak çılgınlık olurdu, Anastasie'yle kanını kuruttuk adamcağızın; zavallı babacığım altı bin frank etse, kendini satardı. Boşu boşuna umutsuzluğa düşürecektim onu. Acıdan sarhoştum, siz beni utançtan ve ölümden kurtardınız. Ah, Mösyö, size bu

açıklamayı yapmak zorundaydım; mantıksız, çılgın davrandım size karşı. Siz yanımdan ayrılıp da görünmez olduğunuz zaman, yaya olarak kaçmak istiyordum, nereye? Bilmiyorum. İşte Parisli kadınların yarısının yaşamı: dışarıda lüks, ruhta dayanılmaz kaygılar. Benden mutsuz olan, zavallı yaratıklar tanıyorum. Bir yanda da satıcılarına sahte faturalar yazdırtan kadınlar vardır. Başkaları kocalarının parasını çalmak zorundadır; bu kocaların kimi yüz louislik kaşmirlerin beş yüz franka satıldığını, kimi de beş yüz franklık kaşmirlerin yüz louis ettiğini sanırlar. Çocuklarının boğazından kestikleri parayı üstüne başına harcayan kadınlar vardır. Ben bu iğrenç aldatmacalardan uzağım. Kimi kadınlar kocalarını avuçlarının içine almak için kendilerini onlara satar, ben hiç değilse özgürüm. İstesem Nucingen altınlara gömer beni, ama başımı saygı duyduğum bir adamın göğsüne yaslanıp ağlamayı yeğ tutarım. Ah! Bu akşam Mösyö de Marsay parayla elde ettiği bir kadın diye bakamayacak bana.” Gözyaşlarını Eugène’e göstermemek için yüzünü ellerinin içine aldı, Eugène’se onu seyretmek için yüzünü açtı, böyle çok güzeldi. “Duygulara para karıştırmak iğrenç bir şey, değil mi? Bundan sonra beni sevemezsiniz,” dedi.

Kadınları öylesine büyükleştiren bu güzel duygularla şimdiki toplum düzeninin onları işlemek durumunda bıraktığı suçların oluşturduğu karışım Eugène’i altüst ediyordu, acı çığlığında öylesine safça düşüncesiz olan bu güzel kadına hayranlık duyuyor, tatlı, avutucu sözler söylüyordu.

“Bunu bana karşı silah olarak kullanmayacaksınız,” dedi Madam de Nucingen, “söz verin bana.”

“Madam, böyle bir şeyi nasıl yaparım!” dedi Eugène.

Barones elini aldı, minnet ve incelik dolu bir deviniyle yüreğinin üstüne götürdü. “Sizin sayenizde yeniden özgür ve sevinçliyim işte. Demir bir el içinde sıkılmış bir durumda yaşıyordum. Şimdi sade bir biçimde yaşamak, hiç masraf etmemek kararındayım. Beni yeni durumumda da beğeneceksiniz, değil mi, dostum?” Paranın yalnızca altı binini ayırıp “Şunu alın,” dedi. “Dürüst davranmak gerekirse, bin borçluyum size, çünkü yarı yarıya ortak olacağımızı düşünmüştüm.” Eugène bir bakire gibi direndi. Ama Barones, “Suç ortağım olmazsanız, size düşman gözüyle bakarım,” deyince, parayı aldı. “Bunu da bir yana koyarız, zor bir durumda işe yarar,” dedi.

Barones sarardı, “İşte en korktuğum söz buydu,” diye atıldı. “Sizin için bir şey olmamı istiyorsanız, bir daha kumara dönmeyeceğinize yemin edin.

Tanrım! Sizi yoldan çıkarmak, öyle mi! Acıdan ölürüm o zaman!”

Gelmişlerdi. Bu yoksullukla bu bolluk arasındaki karşıtlık üniversiteliyi şaşkına çeviriyordu, kulağında Vautrin’in uğursuz sözleri çınladı.

Barones, odasına girip ateşin yanında bir kanepe gösterdi, “Oturun şuraya,” dedi. “Çok zor bir mektup yazacağım. Bana akıl verin.”

“Hiçbir şey yazmayın,” dedi Eugène, “parayı bir zarfa koyun, üstüne adresi yazıp oda hizmetçinizle yollayın.”

“Siz bir cansınız, can,” dedi Barones. “İşte iyi yetişmiş olmak diye buna derler, Mösyö!” gülümsedi: “Bu yüzde yüz Beauséant işi bir şey,” diye ekledi.

Rastignac, “Ne hoş kadın!” diye geçirdi içinden, gittikçe daha çok tutuluyordu. Zengin bir yüksek yosmanın şehvetli inceliğiyle dolu olan bu odaya baktı.

Barones oda hizmetçisinin zilini çalarken, “Beğendiniz mi?” dedi. Sonra da hizmetçiye, “Thérèse, bunu kendi elinizle Mösyö de Marsay’e götürün, onun eline verin. Bulamazsanız, mektubu bana geri getirirsiniz,” dedi.

Thérèse Eugène’e şöyle şeytanca bir bakmadan gitmedi. Yemek hazırdı. Rastignac, Madam de Nucingen’e kolunu verdi, o da kendisini çok hoş bir yemek odasına götürdü. Eugène burada da akrabasında hayran kaldığı sofra lüksünü buldu.

“Italiens günlerinde bana yemeğe gelecek, sonra da bana eşlik edeceksiniz,” dedi Barones.

“Sürecek olsa, bu tatlı yaşama alışırdım, ama daha servetini yapması gereken zavallı bir öğrenciyim.”

Barones gülerek, “O da olacak,” dedi. “Görüyorsunuz, her şey yoluna giriyor. Bu kadar mutlu olabileceğimi aklıma bile getirmezdim.”

Kadınların yaradılışında vardır, olanaksızı olabilenle kanıtlar, olguları önsezilerle yıkarlar. Madam de Nucingen, Rastignac’la birlikte Bouffons’daki locasına girdiği zaman, üzerinde kendisini öylesine güzelleştiren bir memnunluk havası vardı ki herkes ona küçük bir suç atmaktan çekinmedi. Kadınlar çoğu zaman eğlence olsun diye uydurulan bu karalamalar karşısında savunmasızdır. İnsan Paris’i tanıdı mı, burada söylenenlerin hiçbirine inanmaz, olup bitenler konusunda da hiçbir şey söylenemez. Eugène, Barones’in elini tuttu, müziğin verdiği duyuları

birbirlerine geçirip ellerinin birbirleri üzerindeki baskılarıyla konuştular. Bu gece onlar için sarhoş edici bir geceydi. Birlikte çıktılar, Madam de Nucingen, Eugène'i Pont-Neuf'e kadar götürmek istedi. Barones, Palais-Royal' de öylesine coşkunlukla verdiği öpüşlerden birini daha vermemek için bütün yol boyunca direndi durdu. Eugène bu tutarsızlığından dolayı ona serzenişte bulundu.

"Önceki umulmadık bir bağlılık karşısındaki minnetti," diye yanıtladı Barones, "şimdi aynı şey bir söz verme olur."

"Demek bana hiçbir söz vermek istemiyorsunuz, nankör," dedi Eugène. Kızdı. Madam de Nucingen bir âşığı sarhoş eden bir kızgınlık hareketi yaptı, öpsün diye elini uzattı ona, o da Barones'i büyüleyen bir asık suratlılıkla öptü.

"Pazartesi, baloda görüşürüz," dedi Barones.

Rastignac güzel bir ay ışığı altında, yaya olarak dönerken, derin düşüncelere daldı. Hem mutlu, hem de keyifsizdi; sonunda belki de kendisine isteklerinin ereğini, Paris'in en güzel ve en zarif kadınlarından birini getirecek olan bir serüvenden dolayı mutlu, servet tasarılarının yıkıldığını gördüğü için keyifsizdi. İki gün önce kapıldığı belirsiz düşüncelerin gerçekliğini işte o zaman anladı. Başarısızlığımız suçu savlarımızın gücüne yükler her zaman. Eugène Paris yaşamının tadını ne kadar çok çıkarıyorsa, tanınmamış, yoksul bir insan olarak kalmayı o kadar az istiyordu. Bin franklığını cebinde buruşturuyor, bu parayı benimseyebilmek için binlerce aldatıcı tasarı kuruyordu. En sonunda Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'na geldi, merdivenden yukarı çıktığı zaman, burada ışık gördü. Goriot Baba, kendi deyimiyle üniversiteli kızını anlatmayı unutmasın diye, kapısını açık, mumunu yanık bırakmıştı.

Eugène ondan hiçbir şeyi gizlemedi.

Goriot Baba kıskançlıktan gelen, zorlu bir umutsuzluk içinde, "Ama bunlar beni batmış sanıyorlar," diye haykırdı, "bin üç yüz frank gelirim var daha! Hey Tanrım! Zavallı yavrucak! Ne diye bana gelmemiş! Gelirimi satardım, anaparadan alırdık, geri kalanıyla da yaşam boyu bir gelir bağlatırdım kendime. Neden bana gelip de sıkıntısını söylemediniz, aslan komşum? Gidip de o zavallı yüz frankçığı kumarda tehlikeye atmayı nasıl göze alabildiniz? İnsanın yüreği parçalanıyor. Damatlar böyledir işte! Ah! Bir elime geçseler, gırtlaklarını sıkarım. Aman Tanrım! Ağladı, öyle mi? Ağladı, ha?"

“Başını omzuma dayayarak,” dedi Eugène.

“Ya! Bana verin onu,” dedi Goriot Baba. “Nasıl! Buraya kızımın, küçükken hiç ağlamayan sevgili Delphine’imin gözyaşları döküldü, ha! Ah! Ben başka bir jile alırım size, giymeyin artık, bana bırakın. Yok! Antlaşmaya göre, varlığını kullanabilmesi gerekir, gidip Derville’i, avukatı göreceğim. Servetinin bir işe yatırılmasını isteyeceğim. Yasaları bilirim, yaşlı bir kurdum ben, dişlerimi yeniden bileyeceğim.”

“Alın, baba, işte kazancı üzerinden bana vermek istediği bin frank. Bunu da yeleğin cebinde ona saklayın.”

Goriot Eugène’e baktı, elini avucuna almak için elini ona uzattı, bir damla gözyaşı düştü bu elin üstüne.

“Yaşamda başarıya ereceksiniz,” dedi yaşlı adam. “Tanrı adaletlidir, biliyor musunuz? Dürüstlüğü iyi bilirim ben. Size benzeyen insanların pek az olduğunu kesinlikle söyleyebilirim. Siz de benim sevgili çocuğum olmak istiyorsunuz demek? Hadi, uyuyun. Siz uyuyabilirsiniz, baba olmadınız daha. Ağladı, ha! Ben de o acı çekerken budalalar gibi rahat rahat yemek yiyordum; ben, ben ki ikisinin de bir damla gözyaşı dökmemesi için Baba’yı, Oğul’u ve Kutsal-Ruh’u satardım!”

Eugène, yatarken, “Anlaşılan yaşam boyu dürüst bir insan olarak kalacağım,” diye düşündü. “Bilincin esinlerine uymak güzel bir şey.”

Belki yalnız Tanrı’ya inananlar iyiliği gizli olarak yaparlar. Eugène de Tanrı’ya inanıyordu. Ertesi gün, balo saatinde, Madam de Beauséant’a gitti, o da kendisini aldı, Düşes Carigliano’ya tanıttı. Mareşalin karısınca çok iyi karşılandı. Madam de Nucingen’i gördü. Delphine Eugène’in daha çok hoşuna gitmek için herkesin hoşuna gitmek düşüncesiyle süslenmişti, sabırsızlıkla ondan bir bakış bekliyor, sabırsızlığını gizlemeye çalışıyordu. Bir kadının heyecanlarını bilen bir kişi için, bu an hazlarla doludur. Düşüncesini uzun süre belli etmemekten, aldığı hazzı çapkınca gizlemekten, uyandırdığı kaygıda açılmalar aramaktan, bir gülümsemeyle dağıtabileceği korkuların tadını çıkarmaktan kim sık sık haz duymamıştır? Üniversiteli bu şenlik sırasında birdenbire durumunun önemini tarttı ve Madam de Beauséant’ın benimsenmiş akrabası olmakla yüksek çevrede bir “mevki” edindiğini anladı. Barones de Nucingen’i fethettiği şimdiden onaylanmıştı. Bu durum dikkatlerin üzerinde toplanmasına yol açıyor, tüm genç adamlar kendisine imrenerek bakıyorlardı. Bu bakışlardan birkaçını yakalayınca, kendini beğenmişliğin ilk hazlarını tattı. Bir salondan bir

salona giderken, topluluklar arasından geçerken, mutluluğunun övüldüğünü duydu. Bütün kadınlar başarıya ulaşacağını söylüyorlardı. Delphine de onu yitirmekten korktu, iki gün önce öyle büyük bir direnişle esirgediği öpüşü o akşam esirgemeyeceğine söz verdi. Rastignac bu baloda epeyce çağrı aldı. Akrabası kendisini hepsi de incelik savında olan ve evleri en çekici evler arasında sayılan birkaç kadınla tanıştırdı; Paris'in en büyük, en yüksek çevresine alındığını gördü. O gece parlak bir başlangıcın çekiciliğine büründü onun için, ta yaşlılık günlerinde bile, başarılar kazandığı ilk baloyu anımsayan bir genç kız gibi anımsayacaktı bu geceyi. Ertesi gün, yemekte, pansiyonerlerin önünde, Goriot Baba'ya başarılarını anlatırken, Vautrin şeytansı bir biçimde gülmeye başladı.

"Peki ama siz, moda bir genç adamın, Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'nda, Vauquer Pansiyonu'nda oturabileceğini mi sanıyorsunuz?" diye atıldı bu azgın mantıkçı. "Her bakımdan son derece saygıdeğer bir pansiyondur burası, ama seçkin çevreye buradan daha uzak bir yer de düşünülemez. Bir eksiği yoktur, bolluğuyla güzeldir, bir Rastignac'ın geçici konağı olmakla gurur duymaktadır, ama ne de olsa, Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'ndadır, lüksü bilmez, çünkü yüzde yüz *ataerkilorama*'dır." Vautrin babaca bir alaycılıkla sürdürdü konuşmasını: "Genç dostum, Paris'te üstün bir durum edinmek istiyorsanız, üç at ister, gündüz için bir tilbüri, gece için bir kupa arabası, toplam olarak dokuz bin frank taşıt parası ister. Terziye üç bin, parfümcüye altı yüz frank, ayakkabıcıyla şapkacıya yüzer ekü yatırmazsanız, umduğunuza erişemezsiniz. Çamaşırcınıza gelince, bin franka patlar size. Moda genç adamlar çamaşır konusunda çok ileri olmamazlık edemezler; üzerlerinde en çok incelenen çamaşır değil midir? Aşk da, kilise de mihraplarının üstünde güzel örtüler ister. On dört bini bulduk böylece. Kumarda, iddialaşmalarda, armağanlarda elden çıkaracağınız paralardan hiç söz etmiyorum; cep harçlığına gelince, iki binden aşağı tutmak olanaksız. Ben bu yaşamı sürdüm, kaça patladığını bilirim. Zorunlu olan bu paralara üç yüz louis yemek masrafıyla bin frank ev kirasını da ekleyin. Hadi, yavrum, yılda yirmi beş bini koyacağız cebimize, yoksa çamura battığımızın resmidir, alay konusu oluruz, geleceğimiz de, başarılarımız da, sevgililerimiz de gider elimizden! Ha! Oda uşağıyla sürücüyü unuttum! Aşk mektuplarınızı Christophe mu götürecek? Şimdi kullandığınız kâğıtlara mı yazacaksınız bu mektupları? Böylesi intihar olur. Çok görmüş geçirmiş bir ihtiyara inanın!"

diye ekledi kalın sesiyle *rinforzando*[38] yaparak. “Ya erdemli bir tavan arasına çekilip çalışmayla evlenin ya da başka bir yolu tutun.”

Vautrin, üniversiteliyi yoldan çıkarmak için onun yüreğine saçtığı uslamlamaları bakışıyla özetleyecek bir biçimde Matmazel Taillefer’i süzerek bir göz kırptı. Aradan birçok gün geçti. Rastignac dağınık mı dağınık bir yaşam sürdü. Hemen her gün akşam yemeğini Madam de Nucingen’de yiyor, seçkin çevrede ona eşlik ediyordu. Sabaha doğru üçte, dörtte dönüyor, öğleyin kalkıp kendine çekidüzen veriyor, hava güzel oldu mu Delphine’le Bois’da gezmeye gidiyor, böylece zamanını hiç değerini bilmeden harcıyor, dişi hurma ağacının sabırsız çanağının döllendirici tozları karşısında tutulduğu ateşle lüksün bütün öğretilerine, bütün baştan çıkarıcılıklarına canla başla sarılıyordu. Büyük oynuyordu, ya çok kazanıyor, ya çok kaybediyordu. Sonunda Paris gençlerinin aşırı yaşamına alıştı. İlk kazançlarından bin beş yüz frank ayırıp annesiyle kardeşlerine yollamış, paralarını geri yollarken, güzel armağanlar eklemeyi de unutmamıştı. Vauquer’in pansiyonundan ayrılacağını bildirmiş olmakla birlikte, ocak ayının son günlerinde hâlâ buradaydı, nasıl çıkacağını da bilmiyordu. Neredeyse bütün gençler, açıklanmaz gibi görünen, ama nedeni gençliklerinde, eğlenceye atılışlarındaki bir tür taşkınlıkta yatan bir yasaya boyun eğerler. İster zengin olsunlar, ister yoksul, türlü heveslerini karşılamak için para bulurlar da yaşamda zorunlu olan masrafları karşılamak için hiçbir zaman paraları yoktur. Borca alınan şeylerde keselerinin ağzı ardına kadar açık, karşılığının hemen ödenmesi gereken şeylerde cimridirler, bütün elde edebileceklerini harcarken, ellerinde bulunmayandan öç alırlar sanki. Sorunu kesinlikle ortaya koymak gerekirse, bir üniversiteli şapkasına giysisinden çok daha fazla özen gösterir. Kazanacağı paranın çokluğu terziyi kökten veresiyeci yapar, oysa paranın azlığı şapkacıyı kendisiyle uzlaşılması gereken, aksi bir yaratık durumuna sokar. Bir tiyatronun balkonunda oturan delikanlı, güzel kadınların dürbünlerine şaşkınlık verici üst giysileriyle yakalanır, ama ayağında çorabı olduğu kuşkuludur; iç çamaşır satıcısı da kesesinin bitlerinden biridir. Rastignac işte bu noktadaydı. Kesesi Madam Vauquer için her zaman boş, gösteriş gerekleri için her zaman doluydu, ters rastlantıları, en doğal ödemelerle bile uyuşamayan, sağı solu bellisiz başarıları olan bir keseydi. Savlarına sürekli olarak gölge düşüren bu pis kokulu, bu iğrenç

pansiyondan ayrılmak için, ev sahibesine bir aylık ödemek, ayrıca moda delikanlı odası için eşyalar satın almak gerekmiyor muydu? Bu da hep olanaksız bir şey olarak kalıyordu. Rastignac kazancıyla mücevhercisinden çok pahalıya aldığı saatleri, altın zincirleri kumar parası bulmak için Mont-de-Piété'ye, bu kasvetli ve sıkı ağızlı gençlik dostuna götürmesini biliyordu da yemek ve oda parasını ödemek ya da seçkin yaşam için zorunlu araçları satın almak söz konusu olunca, ne buluş gücü kalıyordu, ne gözüpekliği. Bayağı bir gereklilik, karşılanmış gereksinimleri için edinilmiş borçlar onu esinlemez olmuştu. Bu rastlantılara dayalı yaşamı tatmış olanların birçokları gibi, burjuvalarca kutsal sayılan alacakları ödemek için en son dakikayı bekliyor, o da, Mirabeau gibi, yediği ekmeğin parasını ancak eli maşalı bir borç senedi biçimi altında gelince ödüyordu. Rastignac o sıralarda para kaybedip borçlanmıştı. Bu yaşamı değişmez kaynaklara dayanmadan sürdürmenin olanaksız olduğunu anlamaya başlıyordu. Ama bir yandan eğreti durumunun keskin vuruşları altında inlerken, bir yandan da bu yaşamın aşırı hazlarından vazgeçemeyeceğini seziyor, ne pahasına olursa olsun sürdürmek istiyordu. Yükselmek için belbağladığı rastlantılar düşselleşiyor, gerçek engeller büyüyordu. Nucingenlerin aile sırlarına erdikten sonra, aşkı bir servet aracı durumuna sokmak için, her türlü utanca boyun eğmek, gençlik kusurlarını bağışlattırtan soylu düşüncelerden vazgeçmek gerektiğini anlamıştı. Dışarıdan parıl parıl görünmekle birlikte pişmanlık kurtlarınca kemirilip duran, geçici hazları çok pahalı olarak, sürekli bunalımlarla ödenen bu yaşamı benimsemişti, La Bruyère'in Dalgın Adam'ı gibi, çukurun çirkefinde kendine bir yatak yapıp yuvarlanıyor, ama yine Dalgın Adam gibi, şimdilik yalnızca giysisini kirletiyordu.

Bir gün, sofradan kalkarken Bianchon, “Ne haber, Çinli'yi öldürdük mü?” dedi.

“Şimdilik hayır, ama hırıldıyor,” dedi Eugène.

Tıp öğrencisi bu sözü bir şaka olarak aldı, oysa şaka değildi. Uzun süredir ilk kez akşam yemeğini pansiyonda yemiş olan Eugène, yemek süresince düşünceli görünmüştü. Tatlıdan sonra çıkacak yerde, yemek odasında Matmazel Taillefer'in yanında oturdu, arada bir anlamlı bakışlarla süzdü onu. Birkaç pansiyoner hâlâ sofradaydı, ceviz yiyorlardı, kimileri de başlanmış tartışmaları sürdürerek dolaşıyordu. Herkes, hemen her akşam olduğu gibi, konuşmaya duyduğu ilginin derecesine ya da sindirimin yol açtığı ağırlığa göre, kendi havasına uyuyordu. Kışın, yemek odasının saat

sekizden önce tümüyle boşalmadığı enderdi, bu andan sonra, dört kadın baş başa kalır, bu erkekler topluluğu ortasında cinsleri dolayısıyla boyun eğdikleri susuşun acısını çıkarırlardı. Vautrin, Eugène'in kaygılı tavrı karşısında etkilenmiş, ilkin hemen çıkmak istiyormuş gibi görünmüş olmakla birlikte, yemek odasında kalmıştı. Sürekli olarak Eugène'in kendisini göremeyeceği bir yerde durdu. Eugène de gittiğini sandı. Daha sonra, Vautrin son giden pansiyonerlere eşlik edecek yerde, sinsice salonda kaldı. Üniversitelinin ruhunu okumuştu, kesin bir belirti seziyordu. Gerçekten de Rastignac birçok gencin yaşamış olması gereken, kararsız bir durumdaydı. Madam de Nucingen seviyordu, kendini beğendirmesini de biliyordu, ama Paris'te yürürlükte olan kadın diplomasisinin olanaklarından yararlanarak Rastignac'ı gerçek bir tutkunun tüm bunalımlarından geçirmişti. Madam de Beauséant'ın yeğenini yanına çivileyip adına gölge düşürdükten sonra, kitle önünde erişmiş göründüğü hakları ona gerçekten verip vermemekte duralıyordu. Bir aydan beri Eugène'in duyularını öylesine kışkırtıyordu ki sonunda yüreğine de işlemeye başlamıştı. Eugène ilişkisinin ilk sıralarında duruma kendisi yön verdiğini sanmıştı ya, Madam de Nucingen Paris'te bir genç adamın içinde yaşayan iki, üç genç adamın iyi ya da kötü duygularını yönlendiren oyunun yardımıyla daha güçlü duruma geçmişti. Bir hesapçılık mıydı bu? Hayır; kadınlar en büyük sahtelikler içinde bile içtendirler hep, çünkü doğal bir duyguya boyun eğerler. Belki de Delphine bu genç adamın kendisi üzerinde birdenbire bu kadar etki kazanmasına izin verdikten, ona gereğinden fazla sevgi gösterdikten sonra, bir onur duygusuna boyun eğiyor, bu da ödünlerinden geri dönmesine ya da bunları askıda bırakmaktan haz duymasına yol açıyordu. Tutkuya kapılıp sürüklendiği sırada, Parisli bir kadının düşüşünde duralaması, geleceğini avuçlarına bırakacağı kimsenin yüreğini denemesi öylesine doğaldır ki! Birinci seferde Madam de Nucingen'in tüm umutları boşa çıkmış, genç bir bencile gösterdiği bağlılık hor görülmüştü. Kuşkulanmakta haklıydı. Belki hızlı başarısı yüzünden kendini beğenmeye başlayan Eugène'in davranışlarında da durumların tuhaflığının yol açtığı bir tür küçümseme sezmişti. Hiç kuşkusuz bu yaşta bir adama önemli görünmek, kendisini bırakanın karşısında uzun süre küçük kaldıktan sonra, onun karşısında büyük olmak istiyordu. Özellikle de Marsay'le düşüp kalkmış olduğunu bildiği için, Eugène'in kendisini kolay bir fetih saymasını istemiyordu. Kısacası, gerçek bir canavarın, genç bir haz düşkününün

alçaltıcı hazzına araç olduktan sonra, aşkın çiçekli bölgelerinde dolaşmaktan öyle hoşlanıyordu ki, onun tüm görünüşlerini izlemek, titreyişlerini uzun süre dinlemek, kendini uzun süre onun arı meltemlerine bırakmak kendisi için büyülü bir hazdı. Sahte aşkın günahını, gerçek aşk ödüyordu. Yazık ki erkekler, aldatmanın ilk vuruşlarının bir genç kadının yüreğinde ne çiçekler biçtiğini bilmedikleri sürece, bu çelişkiler çok sık görülecektir. Nedenleri ne olursa olsun, Delphine Rastignac'la oynuyor, oynamaktan zevk alıyordu. Bu da hiç kuşkusuz sevildiğini bildiği, krallara yaraşır kadın keyfine göre, sevgilisinin acısını dindireceğinden kuşkusu bulunmadığı içindi. Özsaygısından dolayı, Eugène ilk savaşının bir bozgunla bitmesini istemiyor, ilk Saint-Hubert şenliğinde ille de bir keklik vurmak isteyen bir avcı gibi, kovalamasını sürdürüyordu. İster yapmacık, ister gerçek olsunlar, sıkıntıları, çiğnenmiş onuru, umutsuzlukları onu bu kadına gittikçe daha çok bağlıyordu. Bütün Paris Madam de Nucingen'i kendisine veriyordu, oysa bu kadına onu ilk gördüğü günkünden daha fazla yaklaşmış değildi. Daha bir kadının kendini beğendirme çabalarının aşkının verdiği hazdan daha çok kazanç sağladığını bilmediğinden, saçma öfkelere kapılıyordu. Bir kadının aşkla çekiştiği mevsim Rastignac'a bu mevsimin turfandalarını sunuyordu, ama bu turfandalar yeşil, kekreydi, yenilmesi hoş olduğu ölçüde de pahalıya mal oluyordu ona. Bazı bazı, beş parasız, geleceksiz olduğunu gördükçe, bilincinin sesine kulak asmadan, Vautrin'in Matmazel Taillefer'le evlenmekle erişebileceğini kanıtladığı servet şanslarını düşünüyordu. O sırada yoksulluğun öyle yüksek sesle konuştuğu bir anda bulunuyordu ki bakışları altında sık sık büyülendiği korkunç sfenksin yapmacıklarına neredeyse istemeden boyun eğdi. Poiret ile Matmazel, Michonneau'nun odalarına çıktıkları sırada, Rastignac sobanın yanında kendine yün kolluk ören Madam Couture ile Madam Vauquer arasında yalnız olduğunu sanarak, Matmazel Taillefer'e gözlerini yere diktirtecek kadar anlamlı bir bakışla baktı. Victorine, kısa bir sessizlikten sonra, "Bir derdiniz mi var, Mösyö Eugène?" dedi.

"Dertsiz insan mı var!" diye yanıtladı Rastignac. "Biz gençler gerçek bir sevgiyle, yapmaya her zaman hazır olduğumuz özverileri ödüllendirecek bir bağlılıkla sevilseydik, belki o zaman hiçbir derdimiz olmazdı."

Matmazel Taillefer, tek yanıt olarak, anlamı hiç de karışık olmayan bir bakışla baktı ona.

“Siz bugün yüreğinizden kuşku duymuyorsunuz, Matmazel, ama hiç değişmeyeceğinizi kesinlikle söyleyebilir misiniz?”

Zavallı kızın dudaklarında ruhundan fışkırmış bir ışığı andıran bir gülümseme dolaştı, yüzünü öyle bir ışıldattı ki Eugène böylesine şiddetli bir duygu patlamasına yol açtığı için ürperdi.

“Nasıl! Yarın zengin ve mutlu olsanız, başınıza büyük bir servet konsa, kederli günlerinizde hoşlandığınız yoksul genci hâlâ sever miydiniz?”

Victorine başıyla güzel bir hareket yaptı.

“Çok mutsuz bir delikanlıyı?”

Yine bir baş işareti.

“Ne zırvalar yumurtluyorsunuz siz orada?” dedi Madam Vauquer.

“Siz bize aldırmayın, biz birbirimizle anlaşıyoruz,” diye yanıtladı Eugène.

Vautrin birden yemek odasının kapısında belirdi. O kalın sesiyle, “Sayın Şövalye Eugène de Rastignac ile Matmazel Victorine Taillefer arasında evlilik sözleşmesi mi yapılıyor?” dedi.

Madam Couture ile Madam Vauquer aynı anda, “Ah! Beni korkuttunuz!” dediler.

Vautrin’in sesi Rastignac’da şimdiye kadar duyduğu heyecanların en dayanılmazını uyandırdı. Gülerek, “Daha kötüsünü de seçebilirdim,” dedi.

“Yakışıksız şakaları bırakın, beyler,” dedi Madam Couture. “Gel, kızım, yukarı çıkalım.”

Madam Vauquer akşamı iki pansiyoneriyle geçirip mum ve odundan kazanmak ereğiyle onların ardından gitti. Eugène Vautrin’le baş başa kaldı. Bu adam şaşmaz bir soğukkanlılıkla, “Bu noktaya geleceğinizi biliyordum,” dedi. “Ama, bakın! Herkes kadar ben de anlayışlıyımdır. Şu anda karar vermeyin, her zamanki havanızda değilsiniz. Borçlarınız var. Bana gelmenize yol açan şeyin tutku, umutsuzluk değil, akıl olmasını isterim. Belki de birkaç 1000 eküyle görülür işiniz. Alın, ister misiniz?”

Bu iblis, cüzdanından üç banknot çekerek üniversitelinin gözleri önünden geçirdi. Eugène durumların en dayanılmazındaydı. Marki d’Ajuda ile Kont de Trailles’a yüz louis borçluydu, parasız oynamış, kaybetmişti. Parası yoktu, Madam de Restaud’nun evinde bekleniyor, akşamı geçirmeye gidemiyordu. Küçük çörekler yenilip çay içilen, ama vist oyununda altı bin frank para kaybedilebilen şu teklifsiz toplantılardan biriydi bu.

Eugène esrimeli bir titremeyi zorlukla gizleyerek, “Mösyö,” dedi, “Bana söylediklerinizden sonra, size borçlanmamın olanaksız olduğunu bilmeniz gerekir.”

“Başka türlü konuşsanız, beni üzerdiniz,” dedi baştan çıkarıcı. “Güzel bir delikanlısınız, duygulu, aslanlar gibi mağrur, kızlar gibi yumuşak bir delikanlı. Şeytan için güzel bir av olurdunuz. Gençlerin bu niteliklerini severim. İki üç yüksek politika düşüncesi daha edindiniz mi dünyayı olduğu gibi göreceksiniz. Üstün kişi küçük birkaç erdem oyunu oynadı mı, salondaki budalaların coşkun alkışları arasında, her istediğini elde eder. Birkaç güne varmadan bizim olacaksınız. Ah! Benim öğrencim olmak isteseniz, her şeye ulaştırırdım sizi. İstediğinizi bildirmenizle yerine getirilmesi bir olurdu, hem de ne olursa olsun: şan, şeref, servet, kadın. Bütün uygarlık bir Tanrı şöleni olurdu sizin için, gözde ve şımarık çocuğumuz olurdunuz, hepimiz sizin uğrunuzda seve seve canımızı verirdik. Size engel olan her şey dümdüz edilirdi. Hâlâ kuşkularınız varsa, beni de alçağın biri sanmayın. Bakın, sizin kendinizde gördüğünüz kadar dürüstlüğü olan bir adam, Mösyö de Turenne, hiç de durumunu güçleştirdiğini düşünmeden, haydutlarla ufak tefek işler çeviriyordu. Bana şükran borçlu olmak istemiyorsunuz, öyle mi? Pekâlâ,” dedi gülümseyerek. “Alın şu paçavraları, şunun üstüne de enlemesine, bir yılda ödemek üzere üç bin frankı aldım, diye yazın,” deyip bir pul çıkardı. “Tarihi de atın! Faiz sizi her türlü kuşkudan kurtaracak kadar yüklü; beni bir Yahudi olarak niteleyebilir ve kendinizi her türlü minnetten uzak sayabilirsiniz. Bugün beni küçümsemenize izin veriyorum, nasıl olsa ileride beni seveceğinizden kuşkum yok. Bende alıkların kusur diye adlandırdıkları uçsuz bucaksız derinlikleri, şu yoğunlaşmış, engin duyguları bulacaksınız, ama ne alçaklığa rastlayabilirsiniz, ne nankörlüğe. Kısacası, yavrum, ben ne piyonum, ne de fil; kaleyim, kale!”

“Nasıl bir insansınız peki?” diye atıldı Eugène. “Beni tedirgin etmek için yaratılmışsınız.”

“Hayır, siz ömrünüzün sonuna kadar çamurdan uzak kalasınız diye çamura batmak isteyen, iyi bir insanım ben. Bu bağlılığın nedenini mi merak ediyorsunuz? İyi ya, bir gün usulca kulağınıza söylerim bunu. Bir gün toplum düzeninin mekanizmasını göstererek sizi şaşırtmıştım, ama savaş alanında acemi askerin ürpertisi geçtiği gibi sizin de ürpertiniz geçecek, insanları kendi kendilerini kral olarak kutsayanlar uğrunda ölmeye

karar vermiş birer asker olarak görmeye alışacaksınız. Zaman çok değişti. Eskiden bir kiralık katile, ‘Al şu yüzlüğü, bana bay bilmem kimi öldür,’ derler, bir adamı hiç uğruna tahtalı köye yolladıktan sonra, sakin sakin yemeklerini yerlerdi. Bugün ben size üzerinize gölge bile düşürmeyecek bir baş işareti karşılığında güzel bir servet kazandırmak istiyorum da duralıyorsunuz. Yüzyılımız pek gevşek.”

Eugène, senedi imzalayıp banknotlarla değiştirdi.

“Şimdi adam gibi konuşalım,” dedi Vautrin. “Birkaç aya kadar Amerika’nın yolunu tutup tütünümü ekebilirim. Dostluk sigaraları yollarım size. Zengin olursam, size yardım ederim. Çocuğum olmazsa (bu da çok mümkün, çelikleme yoluyla yeniden buraya dikilmeye meraklı değilim) eh, o zaman servetimi size bırakırım. Bir adamın dostu olmak demez misiniz buna? Ben sizi seviyorum. Bir başkasına bağlanma tutkusu vardır bende. Daha önce de söylemiştim. Gördüğünüz gibi, öbür insanlara göre daha yüksek bir alanda yaşıyorum, küçüğüm. Ben eylemleri birer araç sayar, yalnız ereği görürüm. Adam dediğin nedir benim için? Şu!” dedi, başparmağının tırnağını dişinin altında şaklattı. “Bir adam ya her şeydir, ya hiçbir şey. Adı Poiret oldu mu hiçin de altındadır. Bir tahtakurusu gibi ezilebilir, dümdüz olur, kokar. Ama bir adam size benzedi mi bir tanrıdır, üstü deriyle örtülmüş bir makine olmaktan çıkar, en güzel duyguların coştuğu bir tiyatrodur. Ben de duygularla yaşarım. Duygu dediğimiz şey de düşüncede bir dünya değil midir? Goriot Baba’ya bakın: Bütün evreni iki kızıdır onun, kızları birer ip gibi yön veriyor ona dünyada. Ben yaşamın kabuğunu kazıyıp dibini görmüş adamım, benim için de tek gerçek duygudur işte, erkek erkeğe bir dostluktur. Pierre ile Jaffier, işte benim tutkum. *Venice Preserv’d*’i[39] ezbere bilirim. Bir arkadaş, ‘Bir ceset var, hadi gidip gömelim,’ dedi mi tek sözcük söylemeden, ahlak dersleriyle kafa şişirmeden kalkıp gidecek kadar yürekli kaç insan gördünüz? Ben bunu yapmış adamım. Herkesle böyle konuşmam. Ama siz üstün bir insansınız, size her şey söylenebilir, her şeyi anlayabilirsiniz. Burada çevremizi dolduran kurbağaların yaşadığı bataklıklarda daha fazla çabalamayacaksınız. Söz mü söz! Evleneceksiniz. Herkes kullanacak istemini! Benimki demirdendir, hiç bükülmez, heh he!”

Vautrin, üniversiteliyi rahata kavuşturmak için, onun olumsuz yanıtını beklemeden çıktı. İnsanların küçük dirençlerinin ayıplanacak eylemlerini

kendi gözlerinde haklı çıkarmalarına yarayan çarpışmaların gizini bilir gibiydi.

“Ne isterse yapsın, ben Matmazel Taillefer’le evlenmeyeceğim,” dedi Eugène içinden.

Karşısında dehşete kapılsa bile, düşüncelerindeki alay ve toplumu kavrayışındaki gözüpeklik nedeniyle gözünde büyüyen bu adamla bir anlaşma yapma düşüncesinden gelen iç ateşin huzursuzluğunu duyduktan sonra, giyindi, bir araba çağırttı, Madam de Restaud’nun evine gitti. Bu kadın, birkaç günden beri, her adımı yüksek çevrede bir ilerleme olan ve bir gün korkunç bir etki kazanacağa benzeyen bu genç adama gösterdiği özeni iki katına çıkarmıştı. Mösyö de Trailles ile Mösyö d’Ajuda’ nın paralarını verdi, gecenin bir süresince vist oynadı, kaybetmiş olduğu parayı kazandı. Daha ilerlemesi gereken ve az çok yazgıcı olan çoğu insanlar gibi onun da boş inançları vardı, mutluluğunu doğru yoldan sapmamakta dayatması karşısında verilen bir Tanrı armağanı olarak gördü. Ertesi sabah, Vautrin’den borç senedinin üzerinde olup olmadığını sordu. Olumlu yanıtı üzerine, üç bin frankı oldukça doğal bir memnunlukla geri verdi.

“Her şey yolunda,” dedi Vautrin.

“Ama ben suç ortağınız değilim,” dedi Eugène.

Vautrin sözünü keserek, “Biliyorum, biliyorum,” diye yanıtladı. “Hâlâ çocukluk ediyorsunuz. Eşikteki döküntüler üzerinde duruyorsunuz.”

21. Bu dize Corneille’in *Cinna*’da kullandığı bir dizenin değiştirilmiş biçimidir. (Ç.N.)

22. Fransız mareşali J. Murat (1767-1815) Napoli Kralı olmuş, bu ülkeyi kaybedip yeniden ele geçirmeye çalışırken ölmüştü. (Ç.N.)

23. J. B. Bernadotte (1764-1844) da Fransız mareşaliydi. Eskiden bağlı olduğu Napoléon’a karşı çıkmış ve Charles XIV adıyla İsveç Kralı olmuştu. (Ç.N.)

24. Benvenuto Cellini (1500-1571). Yaşamı serüvenler içinde geçmiş, ünlü İtalyan kuyumcu. (Ç.N.)

25. Saint-Cloud’da Seine Nehri’ne atılan ağlardan boğulmuş kişilerin cesetleri çıkarılırdı. (Ç.N.)

26. (Fr.) Forsalara (kürek mahkûmu) vurulan damga. (Travaux forcés) sözcüğünün kısaltması. (Ç.N.)

27. Jacques-Antoine Manuel (1775-1827) zaman zaman XVIII. Louis ve X. Charles’ın Başbakanı Villèle’e karşı çıkmış bir politikacıydı. (Ç.N.)

28. Yani seçmenleri satın alır. (Ç.N.)

29. Balzac burada, en çok parayı hangi taraf verirse o tarafı tutan gazete yöneticilerini yermektedir. (Ç.N.)

30. Söz konusu olan prens, Talleyrand’dır. La Fayette ise Balzac’ın nefret ettiği bir politikacıdır. (Ç.N.)

31. Fizyonomi, yüz çizgilerine ve beden yapısına dayanarak kişinin ruhsal özelliklerinin incelenmesidir. Günümüzde bilimsel bir geçerliliği olmadığından sahte bilim ya da şarlatanlık olarak kabul edilen fizyonomi, Franz Joseph Gall’in geliştirdiği frenolojiyle birlikte, Balzac’ın en çok etkilendiği konular arasındaydı. (Ç.N.)

32. Dük d’Escars, sürgün olduğu dönemde XVIII. Louis’nin ardından gitmiş, onun mutfak işlerine bakmış, akıl almaz sofra incelikleri araştırmalarına girişmiş bir gurmedir ve hazımsızlıktan ölmüştür. (Ç.N.)

33. Alceste, Molière’in en başarılı oyunlarından biri olan *Le Misanthrope*’taki (bizde *Adamcıl* adıyla sahnelenmiş, *İnsandan Kaçan* adıyla da kitaplaştırılmıştır) başkarakterdir. İlkelerine sımsıkı bağlı, hiç kimseyi beğenmeyen ama bu arada kendi kusurlarının hiç farkına varmayan yeni tip bir budalaydı. (Y.N.)

34. Bu satırlar, J. J. Rousseau’nun değil, Chateaubriand’ındır. (Ç.N.)

35. Ünlü jeolog Georges Cuvier (1769-1832) Balzac’ın hayran olduğu çağdaş bilimadamlarından biriydi. (Ç.N.)

36. O çağın iki ünlü opera sanatçısı. (Ç.N.)

37. Yani kralın yakınları. (Ç.N.)

38. “Sesi güçlendirerek, bastırarak” anlamına gelen İtalyanca bir müzik terimi. (Ç.N.)

39. “Kurtarılmış Venedik”. İngiliz yazarı Thomas Otway’in (1652-1685) başyapıtı sayılan tragedyadır. Bu yapıtta iki erkeğin (Pierre ve Jaffier) dostluğu başlıca izleklerden biridir. (Ç.N.)

III

Azrail-çatlatan

İki gün sonra, Poiret ile Matmazel Michonneau, Jardin des Plantes'ın ıssız bir yolunun kıyısında, güneş altında bir kanepeye oturmuşlar, tıp öğrencisini haklı olarak kuşkulandıran adamla konuşuyorlardı.

"Matmazel, neden böyle kuşkulanıyorsunuz, anlamıyorum," diyordu Mösyö Gondureau. "Ekselans Hazretleri Krallık Genel Güvenlik Bakanı..."

"Ya! Demek Ekselans Hazretleri Krallık Genel Güvenlik Bakanı..." diye yineledi Poiret.

"Evet, Ekselans bu işe ilgi gösteriyor," dedi Gondureau.

Buffon Sokağı'nın sözde geliriyle geçinen adamı güvenlik sözünü ağzına aldığı, böylelikle namuslu adam maskesi altından Jérusalem Sokağı'nın bir hafiyesinin yüzünü gösterdiği sırada, düşünceden yoksun bulunmakla birlikte, burjuva erdemlerine bağlı olan eski memur Poiret'nin bu adamı hâlâ dinlemesini kim inanılmaz bir şey olarak görmez? Oysa bundan doğal bir şey yoktu. Kimi gözlemcilerin daha önce de gördükleri, ama şimdiye kadar yayımlanmamış olan bir görüşü belirtirsek, Poiret'nin büyük bönler sınıfı içinde bağlandığı özel türü herkes daha iyi anlayacaktır. Bütçesi bin iki yüz frank yıllıkları kapsayan ilk boylam derecesi, yani bir tür yönetim Groanland'ı ile üçüncü derece, üç binden altı bine kadar yıllık getiren, yani biraz daha sıcaklaşan, ikramiyelerle yumuşayan, ekim zorluklarına karşın çiçekler veren bölge arasında oynayan bir sıkışık kalemligiller ulusu vardır. Alt derecelerdeki bu kişilerin dar kafalılığını en iyi belli eden ayırıcı niteliklerden biri de her bakanlıktaki büyük lamaya, memurun okunmaz bir imza ve "Bağdat Halifesi"ndeki[40] "Il Bondocani" ile eşdeğerde olan "Ekselans Bakan Hazretleri" adıyla tanıdığı kimseye duyulan istemdışı, makinemsi, içgüdüsel saygıdır. Bakan bu yassılaşmış kitle için kutsal ve dönüşsüz güç demektir. Hıristiyanlar için papa nasıl yanılmaz bir kişiyse, memurlar için de Ekselans yönetim konusunda hiç

yanılmayan kişidir; saçtığı parıltı yaptığı işlere, söylediği sözlere, kendi adına söylenen şeylere de geçer. Süslü örtüsüyle her şeyi örter, buyurduğu işleri yasallaştırır; niyetlerinin arılığına, buyruklarının ululuğuna tanıklık eden Ekselans adı, en zor benimsenecek görüşlere bile pasaport olur. Bu zavallı insanlar, kendi çıkarları için yapamayacaklarını Ekselans adı anılır anılmaz yapıverirler. Ordu gibi büroların da kendilerince edilgen uymaları vardır; bilinci boğan, insanı hiçe indiren, zamanla onu hükümet makinesinin bir çivisi ya da cıvata somunu durumuna getiren bir düzendir bu. Bu nedenle, insanları iyi tanıdığı anlaşılan Mösyö Gondureau Poiret'nin bir büro alığı olduğunu anlamış, bataryasını ortaya çıkararak Michonneau'yu Poiret'nin dişisi olarak gördüğü gibi, Michonneau'nun erkeği olarak gördüğü Poiret'nin gözlerini kamaştırmak gerektiği anda, *Deus ex machina*'yı[41], tılsımlı Ekselans sözcüğünü dilinin altından çıkarıvermişti.

"Ekselansın kendisi de... Ekselans Hazretleri!.. Ha! O zaman iş değişir," dedi Poiret.

Sahte gelir sahibi Matmazel Michonneau'ya dönerek, "Düşüncelerine güvendiğiniz anlaşılan bey ne diyor, görüyorsunuz," dedi. "Evet, Ekselans Hazretleri Vauquer Pansiyonu'nda kalan sözde Vautrin'in 'Azrail-Çatlatan' adıyla tanındığı Toulon zindanından kaçmış bir kürek mahkûmu olduğuna kesinlikle inanıyor."

"Ya, Azrail-Çatlatan mı?" dedi Poiret. "Adını hak ettiyse ne mutlu ona!"

"Evet, elbette," dedi hafiye. "Bu lakap giriştiği son derece gözüpekçe işlerde canından olmamasından ileri geliyor. Görüyorsunuz ya, tehlikeli bir adam! Kendisini olağanüstü bir adam durumuna getiren nitelikleri var. Mahkûmluğu bile kendi çevresinde sonsuz bir onur sağlamıştır ona..."

"Demek onurlu bir adam?" diye sordu Poiret.

"Kendine göre. Bir başkasının, çok sevdiği, çok güzel bir genç adamın, sonradan asker olan, o gün bugün kusursuz davranan, oldukça oyuncu bir İtalyan'ın yaptığı sahtekârlığı kendi üzerine almayı kabul etmişti."

"Ama Ekselans Güvenlik Bakanı Vautrin'in Azrail-Çatlatan olduğundan eminse, beni ne yapsın?" dedi Matmazel Michonneau.

"Öyle ya!" dedi Poiret. "Gerçekten de, buyurduğunuz gibi, bakan kesinliğe ulaşmışsa..."

“Kesinlik sözcüğü duruma uygun değil; yalnızca kuşku duyuyor. Şimdi anlayacaksınız sorunu. Azrail-Çatlatan diye adlandırılan Jacques Collin üç zindanın güvenini tam olarak kazanmış durumda, onu mutemet ve banker olarak seçmişler. İster istemez oturaklı bir adam gerektiren bu işten çok para kazanıyor.”

“Hah ha! Söz oyununu anlıyor musunuz, Matmazel?” dedi Poiret. “Şapa oturmuş olduğu için, Mösyö onu oturaklı bir adam diye adlandırıyor.”

Hafiye konuşmasını sürdürdü:

“Sahte Vautrin mahkûmların paralarını alıp işletiyor, onlar için saklıyor, kaçanların emrinde hazır bulunduruyor, ailelerine, metreslerine bırakmak isteyince de poliçeyi ona yolluyorlar.”

“Metresleri mi? Karıları mı demek istiyorsunuz?” dedi Poiret.

“Hayır Mösyö. Kürek mahkûmlarının yalnızca yasadışı karıları olur genellikle, bunlara nikâhsız karı diyoruz.”

“Demek hepsi de nikâhsız yaşıyor.”

“Öyle.”

“Anlaşıldı,” dedi Poiret, “Ekselanslarının göz yummaması gereken, iğrenç şeyler bunlar. Siz Ekselanslarını görmek onuruna eriştiğinize göre, bu insanların toplumun öbür bölümüne kötü örnek olan ahlakdışı davranışları konusunda kendilerini aydınlatmak sizin için bir görevdir, insansever düşünceleri bulunan bir kimseye benziyorsunuz, yapın bunu.”

“Mösyö, hükümet onları her türlü erdemin örneği olsun diye tıkmıyor deliğe.”

“Doğru, Mösyö, ama, izin verirseniz...”

“Bırakın da Mösyö konuşsun, şekerim,” dedi Matmazel Michonneau.

“Anlıyorsunuz ya, Matmazel,” diye sürdürdü Gondureau, “oldukça yüksek bir toplama ulaştığı söylenen yasadışı bir kasaya el koymak hükümet için önemli. Azrail-Çatlatan yalnızca bazı arkadaşlarının parasını saklayıp önemli paralar almakla kalmıyor, On Binler Şirketi’nden gelen paraları da kasasında tutuyor.”

Poiret dehşet içinde, “On bin hırsız, ha!” diye atıldı.

“Hayır, On Binler Şirketi yüksek hırsızlardan, büyük iş yapan, en az on bin frank kazanç getirmeyecek bir işe girişmek bile istemeyen insanlardan oluşan bir topluluktur. Dosdoğru ceza mahkemesine giden insanların en seçkinleri bu topluluktadır. Yasaları bilir, yakayı ele verdikleri zaman ölüm

cezasına çarptırılmak tehlikesine girmezler. Collin bunların güvenilir adamı, akıl hocasıdır. Bu adam, uçsuz bucaksız olanakların desteğinde, kendine bir polis örgütü, kavranılması olanaksız bir gizemle çevrili, geniş mi geniş bağıntılar kurmuştur. Bir yıldır dört bir yanını hafiyelerle kuşattık, yine de kavrayamadık oyununu. Böylece, kasası ve yetenekleriyle sürekli olarak kötülüğü destekliyor, cinayetlere sermaye sağlıyor, toplumla sürekli savaş durumunda bulunan bir serseriler ordusunu ayakta tutuyor. Azrail-Çatlatan'ı yakalayıp kasasına el koymak, kötülüğü kökünden kazımak olacaktır. Bu nedenle de bu konu, başarısına katkıda bulunanlara onur verecek bir devlet ve yüksek politika işi olmuştur. Siz de yönetimde yeniden görev alabilir, bir polis komiserinin sekreteri olabilirsiniz, Mösyö, bu iş emekli aylığınızı almanıza da engel olmaz."

"Peki, Azrail-Çatlatan neden bu kasayı alıp kaçmıyor?" dedi Matmazel Michonneau.

"Oo!" dedi hafiye. "Zindandakilerin parasını yemeye kalktı mı nereye gitse kendisini öldürmekle görevli bir adam gelir ardından. Sonra kasa kaçırmak bir aile kızı kaçırmak kadar kolay değildir. Öte yandan, Collin böyle bir davranışta bulunacak adamlardan değildir, onurunu lekelemez."

"Haklısınız Mösyö, onuru beş paralık olur," dedi Poiret.

Matmazel Michonneau, "Bütün bunlar onu neden dosdoğru yakalamadığınızı açıklamıyor," dedi.

"Peki, Matmazel, onu da söyleyeyim," dedi hafiye, sonra kulağına eğildi: "Ama Mösyönüzün sözümü kesmesine engel olun, yoksa hiçbir zaman bitiremeyiz bu konuşmayı," diye ekledi. "Kendini dinlettirebilmesi için çok parası olması gerekir bu ihtiyarın. Azrail-Çatlatan buraya gelirken dürüst bir adam postuna bürünüp iyi bir Parisli burjuva oluverdi, hiç dikkati çekmeyen bir pansiyona yerleşti; tilki gibi kurnazdır, hiçbir zaman apansız yakalanamaz. Vautrin büyük işler yapan, saygı gören bir adamdır."

"Elbette," dedi Poiret içinden.

"Ya aldanır da adı gerçekten Vautrin olan birini yakalarsak... Bakanımız Paris tüccarlarını ve kamuoyunu karşısına almak istemiyor. Sayın polis müdürü de karanlıkta göz kırpıyor, çünkü düşmanları var. Bir yanlışlık olursa, yerine göz dikenler liberallerin dedikodu ve yaygaralarından yararlanıp onu attırıverirler. Bu işte de sahte Sainte-Hélène Kontu Cogniard işindeki gibi davranmak gerek; herif sahiden Kont de

Sainte-Hélène olsaydı, hapı yutmuştu. Bu nedenle bir karşılaştırma gerekiyor.”

Matmazel Michonneau ateşli ateşli, “Evet ama o zaman da güzel bir kadın gerek size,” dedi.

“Azrail-Çatlatan kadın yaklaştırmaz yanına,” dedi hafiye. “İşte size bir giz: kadınları sevmez.”

“Ama iki bin frank karşılığında bu işi yapmaya razı olduğumu varsaysak bile, böyle bir karşılaştırmada benim ne yararım olabilir, anlayamıyorum.”

“Çok kolay bir şey,” dedi adam. “Size bir şişe vereceğim, içinde en ufak bir tehlikesi olmayan, ama beyin kanamasına benzeyen bir kanamaya yol açan bir ilaç bulunacak. Şaraba da, kahveye de karıştırılabilir. Hemen bir yatağa taşırsınız adamı, ölüyor mu, ölmüyor mu, anlamak için soyarsınız. Yalnız kalınca da omzuna bir tokat indirirsiniz hemen, şak! Bir de bakarsınız ki, harfler çıkıvermiş ortaya.”

“Hiç de zor bir şey değil, canım,” dedi Poiret.

Gondureau yaşlı kıza, “Peki, kabul ediyor musunuz?” dedi.

“Peki, Sayın Mösyö, ya harf marf çıkmazsa, iki bin frankı yine alacak mıyım?” dedi Matmazel Michonneau.

“Hayır.”

“Ödentisi ne kadar olacak?”

“Beş yüz frank.”

“Bu kadarcık bir para için böyle bir iş yapılır mı! Bilinç için kötülük hep aynı kötülüktür, bilincimi yatıştırmam gerekir, Mösyö.”

“Size şurasını kesinlikle söyleyeyim ki, Matmazel çok bilinçlidir,” dedi Poiret. “Ayrıca hoş ve becerikli bir hanımdır.”

“Şöyle yapalım,” dedi Matmazel Michonneau. “Azrail-Çatlatan’sa üç bin frank verirsiniz, burjuvanın biriyse hiçbir şey vermezsiniz.”

“Oldu,” dedi Gondureau, “ama bu işi yarın bitirmek koşuluyla.”

“Durun bakalım, Sayın Mösyö, günah çıkarıcıma danışmalıyım.”

Hafiye kalkarak, “Yaman kadınsınız!” dedi. “Yarın görüşürüz öyleyse. Benimle acele bir konuşacağınız olursa, Sainte-Chapelle’in avlusunun sonundaki küçük Sainte-Anne Sokağı’na gelin. Tonozun altında tek bir kapı vardır. Mösyö Gondureau’yu sorarsınız.”

Bianchon Cuvier’in dersinden dönüyordu, oldukça dikkat çekici olan Azrail-Çatlatan sözü kulağına çarptı, ünlü polis şefinin “Oldu,” sözünü de

işitti.

Poiret, Matmazel Michonneau'ya, "Neden bitirmiyorsunuz? Üç bin frank yaşam boyu gelir eder," dedi.

"Neden mi? Düşünmek ister. Mösyö Vautrin bu Azrail-Çatlatan'sa, belki de onunla anlaşmak daha kârlı olur. Ama bu adamdan para istemek de gözünü açmak demektir, hem de bedava kaçabilecek adamdır. Avucumuzu yalarız o zaman."

"Gözü açılsa bile, bu adam onun gözetim altında bulundurulduğunu söyledi ya bize? Size gelince, her şeyi yitirmiş olursunuz."

"Hem de ben bu adamı hiç sevmem," diye düşündü Matmazel Michonneau. "Hep tatsız şeyler söyler bana."

"En iyisi böyle yapmak," dedi Poiret. "Bu adamı beğendim doğrusu, onun da söylediği gibi, toplumu bir suçludan kurtarmak yasalara uymaktır, varsın bu suçlu istediği kadar erdemli olsun. Eden bulur. Ya aklına esse de hepimizi öldürmeye kalksa? Hey Tanrım! Bu ölümlerden biz sorumlu oluruz, ilk kurbanları kendimiz olmamız da cabası."

Matmazel Michonneau'nun düşündükleri, bir çeşmenin iyi kapanmamış musluğundan çıkan su damlaları gibi, birbiri ardından Poiret'nin ağzından dökülen bu sözleri dinlemesine elvermiyordu. Bu ihtiyar bir kez tümce dizilerini sıralamaya başlayıp da Matmazel Michonneau kendisini susturmadı mı, kurulmuş bir makine gibi, durmadan konuşurdu. Bir konuya giriştikten sonra, ayraçlar aça aça, bu konunun tam karşıtı olan şeyleri ele alır, hiçbir sonuca da varmazdı. Vauquer Pansiyonu'na geldikten sonra, bir sürü parçalar ve süreksiz alıntılar arasında dolaşıp durmuş, bunlar da kendisini sanıktan yana tanık olarak bulunduğu Ragoulleau Efendi ile Morin Hanım olayı konusundaki ifadesini anlatmaya getirmişti.[42] Arkadaşı ise, içeriye girince, Eugène de Rastignac'ın Matmazel Taillefer'le içli dışlı bir konuşmaya dalmış olduğunu fark etmişti, birbirlerinin söylediğine öyle büyük bir ilgi duyuyorlardı ki yemek odasından geçen iki yaşlı pansiyonere dikkat bile etmemişlerdi.

Matmazel Michonneau Poiret'ye, "Bunun böyle biteceği belliydi," dedi. "Sekiz gündür ruhlarını söküp alacakmış gibi bakıyorlardı birbirlerine."

"Evet," diye yanıtladı Poiret. "Bunun için de cezayı yedi ya."

“Kim?”

“Madam Morin.”

Michonneau hiç farkında olmadan Poiret’nin odasına girdi.

“Ben size Matmazel Victorine’den söz ediyorum, siz bana Madam Morin’le karşılık veriyorsunuz,” dedi. “Kimmiş bu kadın?”

“Matmazel Victorine’in suçu neymiş?” diye sordu Poiret.

“Suçu Mösyö Eugène de Rastignac’ı sevmek. Zavallı taze! Bu işin kendisini nerelere götüreceğini bilmeden, almış başını gidiyor!”

O gün öğleden önce Madam de Nucingen iyice umutsuzluğa düşürmüştü Eugène’i. O da bu olağanüstü adamın kendisine beslediği dostluğun nedenlerini, böyle bir birliğin sonuçlarını araştırmadan, ta içinden tümüyle Vautrin’e bırakmıştı kendisini. Bir saattir, Matmazel Taillefer’le birbirlerine en tatlı sözleri vermişlerdi, bir ayağı uçuruma kaymıştı böylece, buradan kendisini ancak bir mucize çekip alabilirdi. Victorine bir meleğin sesini duyar gibi oluyor, önünde gökler açılıyordu, Vauquer Pansiyonu dekorcuların tiyatrodaki saraylara verdikleri, masalsı renklere bürünmüştü: seviyor, seviliyordu, hiç değilse öyle olduğuna inanıyordu. Evin bütün hafiyelerinden kurtarılan bu saat boyunca Rastignac’ı böyle görür, böyle dinlerdi de hangi kadın inanmazdı buna? Rastignac, bilinciyle çarpışırken, bir yandan kötülük edip bir yandan da kötülük ettiğini bilirken, bu küçük günaha karşılık bir kadını mutlu edeceğini düşünürken, içindeki umutsuzlukla güzelleşmişti, yüreğindeki cehennemin bütün ateşleriyle parlıyordu. Bereket versin ki mucize gerçekleşiverdi: Vautrin keyifle içeriye girdi, iki gencin ruhlarını okudu, onları şeytansı dehasının düzeniyle evlendirmişti ama birdenbire, kaba, alaylı sesiyle şarkı söyleyerek sevinçlerini bulandırdı:

“Fanchette’im bir içim su
Sadeliği içinde...”

Victorine sıvışıp gitti, o zamana kadar yaşadığı mutsuzluklara denk mutluluk götürdü yanında. Zavallı kız! Bir el sıkışma, Rastignac’ın yanaklarına sürtünen saçları, üniversitelinin dudaklarının sıcaklığını duymasına elverecek kadar yakından fısıldanmış bir söz, titrek bir kolun belini sıkışı, boynundan alınan bir öpüş, tutkusunun söz kesmesi oldu, parıl parıl yemek odasına her an girme tehlikesi bulunan Şişko Sylvie’nin

yakınlığı, bunları en ünlü aşk öykülerinde anlatılan bağlılık belirtilerinden daha canlı, daha ateşli, daha bağlayıcı bir duruma getirdi. Atalarımızın deyimiyle bu küçük bağlanmalar, her on beş günde bir günah çıkartan, dindar bir genç kıza bir suç gibi geliyordu! Bu bir saatte ona bıraktığı ruh zenginliği, ileride, zengin ve mutlu olup da kendini tümüyle vereceği zamankinden çok daha fazlaydı.

“İş tamam,” dedi Vautrin Eugène’e. “İki züppemiz dalaştı. Her şey uygun biçimde oldu. Görüş sorunu. Güvercinimiz benim atmacaya hakaret etti. Yarın, Clignancourt tabyasında. Sekiz buçukta, Matmazel Taillefer, tereyağlı ekmek dilimlerini sakin sakin kahvesine banarken, babasının servetine ve sevgilisine konacak. Ne tuhaf, değil mi? Bu küçük Taillefer kılıçta çok usta, kare as gibi güvenli, ama benim bulduğum bir vuruş akıtacak onun kanını; karşısındaki kılıcını kaldırdığı gibi alnına çakıverecek. Size de gösteririm bu vuruşu; imanına kadar etkilidir.”

Rastignac şaşkın şaşkın dinliyor, hiç karşılık veremiyordu. Bu sırada Goriot Baba, Bianchon ve başka birkaçı kişi geldi.

“İşte tam istediğim gibisiniz,” dedi Vautrin. “Ne yaptığınızı biliyorsunuz. Güzel, kartal yavrum! İnsanlara yön vereceksiniz; güçlü, açık, yiğitsiniz; saygımı kazandınız.”

Elini tutmak istedi. Rastignac hızla çekti elini, sararıp bir iskemlenin üstüne düştü; önünde bir kan gölü görür gibiydi.

“Ha! Erdem bulaşmış birkaç ufak bezimiz varmış daha,” dedi Vautrin alçak sesle. “D’Oliban babanın üç milyonu var, servetini biliyorum. Drahoma bir gelinlik gibi apak edecek sizi, kendi bilincinizde bile.”

Rastignac duralamadı artık. Yemekten sonra gidip baba ve oğul Taillefer’e durumu bildirmeye karar verdi. Bu sırada, Vautrin yanından uzaklaştıktan sonra, Goriot Baba kulağına eğildi. “Kederlisiniz, çocuğum! Gelin, ben sizi eğlendireceğim,” dedi. Sonra yaşlı erişteci lambalardan birinde bir ufak mum yaktı. Eugène heyecanlı bir merak içinde arkasından gitti.

“Sizin odanıza girelim,” dedi yaşlı adam, Sylvie’den üniversitelinin anahtarını istemişti. “Bu sabah sizi sevmediğine karar verdiniz, ha?” diye ekledi. “Zorla geri yolladı sizi, siz de küskün, umutsuz, kalkıp gittiniz. Saf çocuk! Beni bekliyordu. Anlıyor musunuz? Gidecek de cici bir daireyi düzene sokacaktık, üç güne kadar içinde oturacağınız dairenin. Satmayın beni. Size sürpriz yapmak istiyor, ama ben bu gizi daha fazla saklamak

düşüncesinde değilim. Saint-Lazare Sokağı'ndan iki adım ötede, Artois Sokağı'nda oturacaksınız. Prensler gibi yaşayacaksınız orada. Gelin eşyaları seçer gibi eşyalar aldık. Bir aydır, size hiçbir şey söylemeden, çok işler yaptık. Avukatım işe girişti, kızım yılda otuz bin frankını, drahomasının faizini alacak, ben de sekiz yüz bin frankın şöyle sağlam bir yere yatırılmasını isteyeceğim."

Eugène'in hiç sesi çıkmıyordu, kollarını kavuşturmuş, dağınık, yoksul odasında, bir aşağı, bir yukarı dolaşıyordu. Goriot Baba, Eugène'in kendisine döndüğü bir anı fırsat bilerek şöminenin üzerine Rastignac'ın altınla işlenmiş armasını taşıyan, kırmızı marokenden bir kutu koydu.

"Sevgili çocuğum, gırtlağıma kadar bulaştım bu işe," diyordu yaşlı adam. "Ama davranışımda bencillik de yok değildi; semt değiştirmenizde benim de çıkarım var. Sizden bir şey istesem, beni terslemezsiniz, değil mi?"

"Ne istiyorsunuz?"

"Sizin dairenin üstünde, beşinci katta, ona bağlı bir oda var, ben de orada kalırım, ha? Yaşlandım, kızlarımdan çok uzaktayım. Sizi rahatsız etmem. Yalnız orada olurum işte. Her akşam onlardan söz edersiniz bana. Canınızı sıkmaz mı bu iş, ne dersiniz? Döndüğünüz zaman, yatağımdan sesinizi duyarım: 'Az önce Delphineciğimi gördü,' derim içimden. 'Onu baloya götürdü, Delphineciğim onunla çok mutlu.' Hastalansam, sizin gidişinizi, gelişinizi, kımıldayışınızı dinlemek yüreğime merhem olur. O kadar çok şey bulunacak ki sizde kızımdan! Her gün gelip geçtikleri Champs-Elysées'de bulunmak için iki adım yürümem yeter, hep görürüm onları, oysa şimdi bazı bazı geç kalıyorum. Sonra sizin eve de gelir belki. Sesini duyarım, sabah kılığında hızlı hızlı dolaştığını, küçük bir kedi gibi cici cici gidip geldiğini görürüm. Eskisi gibi oldu bir aydır, neşeli, şirin. Ruhu hastalıktan sıyrılmış durumda, mutluluğunu size borçlu. Ah! En yapılmayacak şeyleri bile yaparım sizin için. Az önce, dönerken, 'Babacığım, çok mutluyum,' diyordu. Soğuk bir kibarlıkla, 'Baba' dediler mi dondururlar beni; ama 'babacığım' dedikleri zaman, daha küçücüklermiş gibi görünürler gözüme, bütün anılarımı geri verirler. Daha bir babaları olurum. Hâlâ hiç kimsenin olmadıklarını sanırım!" İhtiyarcık gözlerini kuruladı, ağlıyordu. "Çoktandır bu sözü işitmemiştim, çoktandır da kollarını vermemişlerdi bana. Evet ya, on yıl var ki kızlarımdan biriyle yan yana yürüdüğüm olmamıştı. Giysisine sürtünmek, adımlarına ayak uydurmak,

sıcaklığını paylaşmak ne güzel! Kısacası, bu sabah Delphine'i her yana götürdüm. Dükkânlara girip çıktım onunla. Sonra yine evine götürdüm. Ne olur, yanınızdan ayırmayın beni! Bazı bazı işinizi görecek bir adam gerekir, ben elinizin altında olurum işte. Ah! Şu koca Alsace'lı kütüğü bir geberse, gutu bir akıllılık etse de midesine çıkıverse, kızım ne kadar mutlu olur! Damadım olursunuz, açık açık kocası olursunuz onun. Adaam! Şu yeryüzünün hazlarının hiçbirini bilmediği için öyle mutsuz ki her şeyini bağışlıyorum. Ulu Tanrı da çocuklarını çok seven babalardan yanadır herhalde." Azıcık durduktan sonra başını salladı. "Çok ama çok seviyor sizi," dedi. "Giderken, sizi konuşuyordu benimle: 'Ne iyi, değil mi, baba, ne kadar iyi yürekli! Benden söz ediyor mu?' Artois Sokağı'ndan Panoramas Geçidi'ne kadar cilt cilt şeyler anlattı bana! Yüreğini yüreğime boşalttı sonunda. Bu sabah, ihtiyar olmaktan çıkmıştım, tartsalar bir gram bile çekmezdim. Bin franklığı bana verdiğinizi söyledim ona. Ah! Canım kızım, öyle duygulandı ki gözleri yaşardı." Bu arada Rastignac'ın kımıldamadığını gördükçe sabırsızlıktan çatlıyordu Goriot Baba, en sonunda, "O şöminenin üstündeki de ne?" dedi.

Eugène sersemlemiş, şaşkın şaşkın komşusuna bakıyordu. Vautrin'in yarın yapılacağını bildirdiği düello en değerli umutlarının gerçekleşmesiyle öyle çelişiyordu ki bir karabasanda neler duyulursa, hepsini duyuyordu. Şömineden yana döndü, küçük, kare kutuyu gördü, açtı, içinde bir Bréguet saatinin üzerini kapatan bir kâğıt buldu. Bu kâğıdın üzerine şu sözcükler yazılmıştı:

"Birazdan beni düşünmenizi istiyorum. Çünkü...

Delphine."

Bu son sözcük aralarında geçmiş bir olayla ilgiliydi kuşkusuz. Eugène'i duygulandırdı bu. Arması kutunun altınına içten kakılmıştı. Öyle uzun süredir arzuladığı bu mücevher, zincir, anahtar, işçilik, desenler tam istediği gibiydi. Goriot Baba'nın yüzü ışıl ışıldı. Bu armağanın Eugène'de uyandıracağı şaşkınlığın en ufak etkilerini bile anlatacağına söz vermiş olmalıydı. Bu gençlik heyecanlarında üçüncü kişiydi, ama mutlulukta öbür ikisinden geri kalır gibi görünmüyordu. Rastignac'ı daha şimdiden hem kızı, hem de kendi kendisi için seviyordu.

“Bu akşam onu görmeye gideceksiniz, bekliyor sizi. Alsace’lı kütüğü gece yemeğini dansözünde yiyecek. Avukatım kendisine isteğimizi bildirince, öyle bir budalalık etti ki! Kızımı taparcasına sevdiğini ileri sürmez mi seninki? Hele bir dokunsun hele, gebertirim onu. Delphine’ imin böyle bir... (içini çekti) cinayet bile işleyebilirim bu yüzden, ama buna adam öldürmek denilmez ki, domuz gövdesinde bir dana kafası o. Beni de alacaksınız yanınıza, değil mi?”

“Evet, Goriot Babacığım, iyi biliyorsunuz ki severim sizi...”

“Biliyorum, siz benden utanmıyorsunuz! Bırakın da kucaklayayım sizi.” Üniversiteliyi kollarına alıp sıktı. “Onu çok mutlu edeceksiniz, söz verin bana! Bu akşam gideceksiniz, değil mi?”

“Evet! Geriye bırakılması olanaksız işlerim var, çıkmak zorundayım.”

“Evet ya! Ben Madam de Nucingen’e giderken siz de Baba Taillefer’e gidin, kendisiyle çok önemli bir iş konuşacağımı, bu gece bir saatini bana ayırmasını söyleyin.”

Goriot’nun yüzü değişiverdi:

“Aslı var mı yoksa, delikanlı?” dedi. “Aşağıdaki budalaların söyledikleri gibi kızına kur mu yapıyorsunuz? Ant olsun ki! Siz Goriot tokadının ne olduğunu bilmezsiniz. Bizi aldatmaya kalkarsanız, iş yumruğa dökülür. Hayır, olamaz öyle şey!”

“Size yemin ederim ki yalnız bir kadını seviyorum,” dedi üniversiteli, “bir dakikadan beri biliyorum bunu.”

“Aman ne iyi!” dedi Goriot Baba.

“Ama yarın Taillefer’in oğlu düello edecekmiş,” dedi üniversiteli, “duyduğuma göre, öldürülecekmiş.”

“Size ne bundan?” dedi Goriot.

“Ama ona oğlunun oraya...” diye atıldı Eugène.

Bu sırada, Vautrin’in sesiyle duruverdi. Vautrin kapının eşiğinden duyurmuştu sesini, şarkı söylüyordu:

“Ey Richard, kralım benim,
Evren bırakıyor seni...”

Pram! Pram! Pram! Pram!

“Çok dolaşmışım dünyayı,

Her yanda boy göstermişim...”

Tral, la, la, la...

“Beyler, çorba sizi bekliyor,” diye bağırdı Christophe, “herkes sofraya oturdu.”

“Vay!” dedi Vautrin. “Gel de benim Bordo şarabından iç biraz.”

“Saati beğendiniz mi?” dedi Goriot Baba. “Zevkli kız, değil mi?”

Vautrin, Goriot Baba ve Rastignac hep birlikte aşağıya indiler, sofrada da, gecikmelerinin sonucu olarak yan yana düştüler. Yemek süresince, Eugène Vautrin’e son derece soğuk davrandı, oysa Madam Vauquer’in pek canayakın bulduğu bu adam hiçbir zaman böylesine şakımamıştı. Nükteler yağdırdı durdu, üstelik sofradakileri de coşturmasını bildi. Bu güven, bu soğukkanlılık Eugène’i şaşkına döndürüyordu.

“Size ne oldu bugün böyle?” dedi Madam Vauquer. “Kuşlar gibi şen şakraksınız.”

“İyi işler yaptım mı her zaman şen şakrağımdır.”

“İş mi dediniz?” dedi Eugène.

“Evet, öyle. Malların bir yanını teslim ettim, oturaklı bir komisyon alacağım,” dedi Vautrin, bu sırada yaşlı kızın kendisini incelediğini fark etti. “Matmazel Michonneau, suratımda hoşunuza gitmeyen bir şey mi var ki, böyle Amerikan gözüyle bakıyorsunuz bana? Çekinmeden söyleyin! Sizin güzel hatırınız için değiştiriveririm,” dedi, sonra gözlerini eski memura dikti: “Bu kadarcık bir şey için bozuşmayız, değil mi, Poiret?” diye ekledi.

Genç ressam, Vautrin’e, “Kıyak durum! Dalgacı Herkül olarak poz vermelisiniz,” dedi.

“Olur mu olur! Ama bir koşulla: Matmazel Michonneau da, Père-Lachaise Venüsü olarak poz verirse!” diye yanıtladı Vautrin.

“Ya Poiret?” dedi Bianchon.

“Poiret de Poiret olarak poz verir, Bahçeler Tanrısı olur,” diye atıldı Vautrin. “Armuttan[43] geliyor...”

“Yumuşak!” dedi Bianchon. “O zaman armutla peynir arasında kalırsınız.”

“Bırakın bu zırvaları,” dedi Madam Vauquer. “Ben bir Bordo şişesi görüyorum, burnunu uzatıp duruyor, bize ondan verin, daha iyi. Neşemize neşe katar, mideye de iyi gelir üstelik.”

“Efendiler, başkan hanım bizi düzene çağırıyor,” dedi Vautrin. “Madam Couture ile Matmazel Victorine alaylı konuşmalarımızdan dolayı bize gücenmeyeceklerdir, ama Goriot Baba’nın arılığına saygı gösterin. Siyasal bir anıştırmada bulunmak gerekirse, sizlere Laffitte adının iki kez ünlü kıldığı bir Bordo şarabı *şişeraması* sunuyorum. Hadi bakalım, Çinli!” dedi Christophe’a bakarak. Christophe yerinden kımıldamadı. “Gel buraya, Christophe! Adını nasıl işitmezsin? Çinli, meyler gelsin!”

Christophe şişeyi getirdi.

“Buyurun, Mösyö,” dedi.

Vautrin, Eugène ile Goriot Baba’nın bardaklarını doldurdu, onlar içerken kendi bardağına da ağır ağır birkaç damla koyup tadına baktı, sonra birden yüzünü buruşturdu.

“Hay kör şeytan! Mantar kokuyor. Senin olsun bu şişe, Christophe, git, bize, başka şişe getir; sağda hani, biliyor musun? On altı kişiyiz, sekiz şişe indir bize.”

“Siz bu kadar paraya kıydığınıza göre, ben de bir sentlik kestane ısmarlıyorum,” dedi ressam.

“Ooo!”

“Bööö!”

“Möööö!”

Bir çarkıfelekten fışkıran havai fişekler gibi çığlıklar kopardı herkes.

“Hadi, Madam Vauquer, şampanyalar iki oldu!” diye bağırdı Vautrin.

“Tamam! Bir de evi isteyin! İki şampanyaymış! İki şampanya on frank eder! Ben bu kadar kazanmıyorum. Ama Mösyö Eugène parasını verirse, frenküzümü likörü getiririm.”

Tıp öğrencisi alçak sesle, “Frenküzümü likörü de bağırsakları kudret helvası[44] gibi temizler hani,” dedi.

“Susar mısın sen, Bianchon,” diye atıldı Rastignac, “bu sözü duydum mu yüreğim... Evet, şampanya olsun, parasını veriyorum.”

“Sylvie, bisküvileri, küçük çörekleri getir,” dedi Madam Vauquer.

“Küçük çörekleriniz de pek büyük,” dedi Vautrin, “sakalları çıkmış. Ama bisküvilere bir diyeceğim yok, getirin.”

Bordo şarabı bir anda dolaştı sofrayı, sofradakiler coştu, neşe iki katına çıktı. Taşkın kahkahalar koparıldı, arada bir değişik hayvan sesleri çıkarıldı. Müze Memuru kimi açılardan kızgın kedi miyavlamasına benzeyen bir

Paris haykırışı koparmaya kalkınca, yedi kişi aynı anda böğürerek şu tümceleri sıraladı:

“Bıçaklar bileriiiim! – Küçük kuşlara darı vaar! – Zevk diye buna derler, hanımlar, bunaaa! – Fayanslar tamir ederiiiim! – Kayığa gelin, kayığa, kalkıyoor! – Karılarınızı da dövün, giysilerinizi de! – Eskicii, eski giysiler, şapkalar, şeritler! – Kiraza geeel, tatlı kiraaz!” Birincilik, “Şemsiye satarım, şemsiyeee!” sözünün burundan söylenişindeki ustalıktan dolayı Bianchon’da kaldı. Birkaç dakika süresince, kulakları patlatacak bir gürültü, abuk sabuk sözlerle dolu bir konuşmadır gitti, gerçek bir operaydı bu doğrusu, Vautrin bu operayı bir orkestra şefi gibi yönetiyor, bir yandan da Eugène ile Goriot Baba’yı göz altında bulunduruyordu. İkisi de sarhoş gibiydi şimdiden. İkisi de sırtlarını iskemlelerine dayamışlar, fazla içmiyor, bu alışılmamış kargaşayı ciddi bir tavırla izliyorlardı; ikisinin de aklı bu akşam yapacakları şeydeydi, yine de kendilerinde kalkacak gücü bulamıyorlardı. Yan yan onlara bakarak yüzlerindeki değişmeleri izleyen Vautrin, gözlerinin titrediği, kapanmak ister gibi olduğu dakikayı yakalayarak Rastignac’ın kulağına eğildi, “Yavrucuğum, Vautrin Babamızla savaşacak kadar kurnaz değiliz, o da budalalık yapmanıza göz yumamayacak kadar çok sever sizi,” dedi. “Ben bir şeye karar verdim mi olsa olsa Tanrı engelleyebilir bunu. Ya! Gidip Baba Taillefer’i uyarmak, okullu kusurları işlemek istiyorduk! Fırın sıcak, hamur yoğruldu, ekmek küreğe kondu bile; yarın onu dişleyip parçalarını başımızın üstünden havaya fırlatacağız; biz de tutup fırına sürülmesine engel olacaktık, öyle mi?.. Yok! Yok! Pişecek iyice! Ufak tefek bazı pişmanlıklarımız varsa, onu da sindirim alıp götürür. Biz uykucuğumuzu uyurken, Albay Kont Franchessini kılıcının ucuyla Michel Taillefer’in mirasının yolunu açacak size. Kardeşinin mirasına kondu mu Victorine’in yılda on beş bin frankçık geliri olacak. Şimdiden her bilgiyi topladım, anandan kalan mirasın da üç yüz bini geçtiğini biliyorum...”

Eugène bu sözleri işitmesine işitti ya yanıtlayamadı; dilinin damağına yapıştığını duyuyordu; yenilmez bir uyuklamanın pençesine düşmüştü; masayı da, masadakilerin yüzlerini de ışıklı bir sisin ardından görüyordu şimdiden. Çok geçmeden gürültü yatıştı, pansiyonerler birer birer gittiler. Sonra, yalnızca Madam Vauquer, Madam Couture, Matmazel Victorine, Vautrin ve Goriot Baba kalınca, Rastignac, düş görürcesine, Madam

Vauquer'in şişelerin dibinde kalanları birbirine boşaltarak dolu şişeler oluşturmak üzere bunları topladığını fark etti.

"Ah! Ne deli bunlar, ne genç böyle bunlar!" diyordu dul kadın.

Eugène'in anlayabildiği son tümce bu oldu.

"Bir Mösyö Vautrin'den çıkar böyle oyunlar," dedi Sylvie. "Hoppala! Christophe de körük gibi horluyor."

"Tanrı'ya emanet ol, anacığım," dedi Vautrin. "*Le Mont Sauvage Solitaire*'den[45] çıkarılan bu büyük oyunda, M. Marty'yi izlemek üzere bulvara gidiyorum ben. Gönlünüz dilerse sizi de, bu hanımları da götürürüm."

"Eksik olmayın," dedi Madam Couture.

"Nasıl olur, komşum!" diye atıldı Madam Vauquer. "*Le Solitaire*'den alınmış bir yapıtı görmek istemiyorsunuz demek! Ne kadar severdik onu okumayı; o kadar güzeldi ki geçen yaz *ıklamur*'ların altında okur, okur, Elodie'nin pişman kızları gibi ağlardık. Kısacası, küçükhanıma ders olabilecek, ahlaklı bir yapıt."

"Bizim güldürüye gitmemiz yasak," dedi Victorine.

Vautrin, güldürücü bir biçimde Goriot Baba ile Eugène'in başlarını salladı.

"Haydaa, bunlar gitmiş bile!" dedi.

Rahat uyusun diye üniversitelinin başını iskemlesine dayarken, alnından coşkunlukla öptü, bir yandan da şarkı söylüyordu:

"Uyuyun, yavrucuklarım!
Ben hep uyanık duracağım."

"Korkarım, hasta olacak," dedi Victorine.

"Öyleyse kalın da ona bakın," diye yanıtladı Vautrin. Sonra da kulağına, "Bu sizin sadık kadın görevinizdir," diye fısıldadı. "Bu delikanlı tapıyor size, onun karıcığı olacaksınız, şimdiden söyleyeyim size." Sonra sesini yükselterek, "Kısacası, 'bütün ülkelerde saygı gördüler, mutlu bir ömür sürdüler, çok çok da çocukları oldu.' İşte bütün aşk romanları böyle biter," diye ekledi. Madam Vauquer'e döndü, "Hadi anacığım," deyip beline sarıldı, "şapkanızı, güzel, çiçekli giysinizi giyin, Kontes'in eşarbını takın. Ben de size elceğizimle bir araba bulayım," dedi, şarkı söyleyerek gitti:

“Güneş, güneş, tanrısal güneş,
Kabaklar seninle olur...”

“Aman Tanrım! Şuna bakın, Madam Couture, nerede olsa, mutlu yaşatırdı bu adam beni,” dedi Madam Vauquer, sonra erişteciye döndü, “Goriot Baba sızmış bile,” diye ekledi. “Bu koca kazığın aklına hiçbir zaman beni bir yere götürmek gelmemiştir. Hey Tanrım! Yere yuvarlanacak! Yaşlı bir adamın aklını kaçırması da yakışıksız bir şey! Olmayan bir şey kaçırılmaz diyeceksiniz, o da doğru. Sylvie, odasına çıkar şunu.”

Sylvie, yaşlı adamı kolunun altından tutup yürüttü, tümden giyinik olarak, bir paket gibi, yanlamasına yatağına attı.

Madam Couture, Eugène’in gözlerine düşen saçlarını aralayarak, “Zavallı delikanlı,” diyordu, “tıpkı genç kızlar gibi, aşırılığın ne demek olduğundan haberi yok.”

“Ha! Bakın, kesinlikle söyleyebilirim ki bu pansiyonu otuz bir yıldır işletirim, elimden çok gençler geçti, ama Mösyö Eugène kadar nazik, Mösyö Eugène kadar seçkin olanına hiç rastlamadım. Uyurken ne kadar da güzel! Başını omzunuza alsanıza, Madam Couture. Bak şu işe! Matmazel Victorine’in omzuna düştü; Tanrı hep korur çocukları. Az kaldı, iskemlenin tepeliğinde başını yaralıyordu. İkisi güzel bir çift olurdu doğrusu.”

“Komşum, böyle konuşmayın,” diye atıldı Madam Couture, “öyle şeyler söylüyorsunuz ki...”

“Adaam! Nasıl olsa duymuyor,” dedi Madam Vauquer. “Sylvie, gel de beni giydir. Büyük korsemi takacağım.”

“Öyle mi! Büyük korsenizi mi, akşam yemeğinden sonra!” dedi Sylvie. “Başka birini bulun da o sıksın belinizi, ben sizin katiliniz olamam. Canınıza patlayacak bir düşüncesizlik etmiş olursunuz.”

“Benim için fark etmez, ama Mösyö Vautrin’in yüzünü ağartmak gerek.”

“Mirasçılarınızı çok seviyorsunuz demek?”

Dul kadın giderken, “Hadi, Sylvie, ukalalığı başkalarına bırak,” dedi.

Aşçı kadın, Victorine’e hanımını göstererek, “Bu yaşta!” diye söylendi.

Madam Couture ile Victorine yemek odasında yalnız kaldılar. Christophe’un horultuları sessiz evde çınlıyor, Victorine’in omzunda bir çocuk gibi güzel güzel uyuyan Eugène’in uykusunun sakinliğini daha bir

belli ediyordu. Kadında bütün duyguların çiçeklenmesine yol açan ve genç adamın yüreğinin kendi yüreği üzerinde çarpışını suçtan uzak bir biçimde duymasını sağlayan bir iyilikte bulunabildiği için, Victorine çok mutluydu, yüzünde anaca koruyucu bir anlatım vardı, gurur duyuyordu. Yüreğinde yükselen binlerce düşünce arasında, genç ve arı sıcaklık alışverişinin körüklediği, gümbürtülü bir şehvet eğilimi kendini belli ediyordu. Madam Couture elini sıktı, "Zavallı kızcağız," dedi.

Yaşlı kadın, şimdi üzerine mutluluk aynası düşmüş olan bu arı ve acılı yüze hayranlık duyuyordu. Victorine Ortaçağ'ın şu yapmacıksız resimlerinden birini andırıyordu, bu resimlerde sanatçı ikincil öğelerin hiçbiri üzerinde durmaz, rahat ve mağrur fırçasının büyüsünü sarı renkte olmakla birlikte, üzerine gökyüzünün altın renkleri yansımış gibi görünen yüze saklar.

"İki bardaktan fazla da içmemişti, anne," dedi Victorine, parmaklarını Eugène'in saçlarında dolaştırdı.

"Haz düşkününün biri olsaydı, o da bütün ötekiler gibi şaraba dayanırdı, kızım. Sarhoşluğu kendisi için bir övgü."

Sokakta bir araba gürültüsü duyuldu.

"Anne, Mösyö Vautrin geldi," dedi genç kız. "Mösyö Eugène'i siz alın. Bu adamın beni böyle görmesini istemem, yüzü öyle anlatımlara bürünüyor ki ruhunu kirletir insanın, bakışları da bir kadını soyuyormuş gibi rahatsız ediyor."

"Hayır, yanılıyorsun," dedi Madam Couture. "Mösyö Vautrin iyi bir adam, benim rahmetli gibi biraz sert, ama iyi yürekli, iyiliksever bir adam."

Mösyö Vautrin usulca içeriye girdi bu sırada, lambanın ışığının okşar gibi olduğu bu iki çocuğun oluşturduğu tabloyu seyretti. Kollarını kavuşturarak:

"Şunlara bakın, *Paul ve Virginie*'nin yazarı Bernardin de Saint-Pierre'e güzel sayfalar esinleyecek bir sahne işte," dedi. Eugène'e baktı bir süre, "Uyu bakalım, delikanlı," dedi, "talih kuşu bazı bazı uykuda konar adamın başına." Madam Couture'e döndü, "Madam, beni bu delikanlıya bağlayan, onda beni heyecanlandıran şey, ruh ve yüz güzelliğinin uyum içinde olduğunu bilmemdir. Baksanıza, bir meleğin omzuna konmuş bir yavru meleğe benzemiyor mu? Sevilmeye değer bir çocuk! Kadın olsam, onun için ölmek (yok, bu kadarı da budalalık olur!) onun için yaşamak isterdim," dedi. Dul kadının kulağına eğildi, "Bunlara böyle hayran hayran bakarken

Tanrı'nın onları birbirleri için yarattığını düşünmekten kendimi alamıyorum," diye ekledi alçak sesle, sonra sesini yükselterek, "Feleğin çok gizli yolları vardır, yüreklerin derinliklerine iner," dedi. "Çocuklarım, sizi böyle aynı aralıkla, tüm insan duygularıyla birleşmiş olarak görünce, bir daha hiç görüşmemek üzere ayrılmanızın olanaksız olduğunu düşünüyorum. Tanrı büyüktür, ama sizde mutluluk çizgileri görmüştüm gibime geliyor. Bana elinizi verir misiniz, Matmazel Victorine? El falından anlarım, sık sık fal bakmışımdır. Hadi, çekinmeyin. Vay, neler görüyorum! İnanın bana, çok yakında Paris'in en zengin mirasçılarından biri olacaksınız. Sizi seven bir kişiyi mutluluğa boğacaksınız. Babanız sizi yanına çağırıyor. Size tapan, genç, yakışıklı, unvanlı bir adamla evleniyorsunuz."

Bu sırada aşağıya inen şık dulun ağır ayak sesleri Vautrin'in falını yarıda kesti.

"Vauquer Ana'ya bakın siz! Bir yıldız gibi güzel, bir havuç gibi sarılı," deyip elini korsesinin balenlerinin üzerine koydu: "Birazcık bunalmıyor musunuz? Önyürekler çok sıkışmış, anacığım. Ağlarsak, patlama olur, ama siz üzülmeyin, parçaları bir antikacı özeniyle toplarım ben."

Dul kadın Madam Couture'ün kulağına eğildi, "Fransız çapkınlık dilini iyi biliyor bu adam," dedi.

Vautrin, Eugène ile Victorine'e döndü, "Tanrı'ya emanet olun, çocuklar. Sizi kutsuyorum," dedi, ellerini başlarına koydu. "İnanın, Matmazel, dürüst bir insanın dileği az şey değildir, uğur getirir, Tanrı böyle dileklere kulak verir."

Madam Vauquer, pansiyonerine, "Hoşça kal, sevgili dostum," dedi, sonra da alçak sesle, "ne dersiniz, Mösyö Vautrin bana göz mü koydu acaba?" diye ekledi.

"Öhhö! Öhhö!"

İki kadın yalnız kaldıkları zaman, Victorine içini çekerek ellerine baktı "Sevgili anneciğim, Mösyö Vautrinciğin söylediği bir doğru çıksa!" dedi.

"Bunun bir tek yolu var," diye yanıtladı yaşlı kadın, "o da canavar kardeşinin attan düşüp boynunu kırması."

"Aa! Anneciğim!"

"Tanrım! Düşmanın kötülüğünü dilemek belki de günahtır," dedi dul kadın. "Ama olsun, günahımı çekmeye razıyım. Aslında seve seve çiçek götürürüm mezarına. Taş yürekli! Anasından yana çıkmayı göze alamıyor,

mirasını türlü dalaverelerle kendi elinde tutup seni bu durumlarda bırakıyor. Akrabamın küçümsenmeyecek bir serveti vardı. Talihin yokmuş, evlenme antlaşmasında onun katkısından hiç söz yok.”

“Mutluluğum bir başkasının yaşamına mal olursa, çok zor taşınır,” dedi Victorine. “Benim mutlu olmam için kardeşimin yok olması gerekecekse, hep burada kalmayı yeğ tutarım.”

“Hey Tanrım, Mösyö Vautrin’in de dediği gibi...” diye başladı Madam Couture. “Evet, görüyorsun ya, çok dindar bir adam, Şeytan’a gösterdikleri saygıyı Tanrı’ya göstermeyen ötekiler gibi olmadığını öğrenmek beni sevindirdi... Evet, onun da dediği gibi, feleğin bizi hangi yollardan geçireceğini kim bilebilir?”

En sonunda, Sylvie’nin de yardımıyla, iki kadın Eugène’i odasına götürüp yatağına yatırdı, aşçı kadın da rahat etsin diye giysilerini çıkardı. Gidecekleri sırada, koruyucusu arkasını dönünce, Victorine, suçlu hırsızlığının sağlayabileceği tüm mutlulukla, Eugène’in alnına bir öpüş kondurdu. Odasına baktı, bugünün tüm mutluluğunu tek bir düşüncede topladı, bunu bir tablo yapıp uzun süre seyretti, sonra da Paris’in en mutlu yaratığı olarak uyudu. Vautrin’in Eugène ile Goriot Baba’ya uyuşturucu şarap içirmesini sağlayan şenlik bu adamın yıkımına yol açtı. Bianchon yarı sarhoş durumdaydı, Matmazel Michonneau’yu Azrail-Çatlatan konusunda sorguya çekmeyi unutmuştu. Bu adı anmış olsaydı, Vautrin’in, daha doğrusu, zindanların ünlü kişilerinden biri olan Jacques Collin’in dikkatli davranmasını sağlamış olacaktı. Sonra Père-Lachaise Venüsü sözü de Matmazel Michonneau’nun Collin’in cömertliğine güvenip onu uyararak gece kaçmasını sağlamayı düşündüğü anda işleri bozmuş, onu ele vermekte karar kılmasına yol açmıştı. Hâlâ Gondureau adında yüksek bir memurla görüştüğü düşüncesiyle, Poiret’yi de yanına almış, küçük Sainte-Anne Sokağı’nda ünlü güvenlik polisi şefini görmek üzere yola çıkmıştı. Adli polis müdürü kendilerini kibarca karşıladı. Her şeyin kesinlikle karara bağlandığı bir konuşmadan sonra, Matmazel Michonneau, damganın bulunup bulunmadığını anlamak için kullanacağı ilacı istedi. Sainte-Anne Sokağı’nın büyük adamının çekmecesinde şişeyi ararken yaptığı bir memnunluk devinisini görünce, Matmazel Michonneau bu işin içinde basit bir kürek mahkûmunun yakalanmasından daha önemli bir şeyler bulunduğunu sezinledi. Düşüne düşüne, polisin zindandaki hainlerin yaptığı bazı açıklamalara dayanarak çok büyük paralara tam zamanında el koymak

umudunda olmasından kuşkulandı. Kuşkularını belirttiği zaman, karşısındaki tilki gülümsemeye başladı, yaşlı kızın kuşkularını başka yana çevirmek istedi.

“Yanılıyorsunuz,” diye yanıtladı. “Collin hırsızlar arasındaki gelmiş geçmiş ‘üniversite’lerin en tehlikelisidir. Hepsi bu kadar. Namussuzlar çok iyi biliyorlar bunu; bu herif onların bayrağı, dayanağı, kısacası Bonaparte’ı; hepsi de seviyor onu. Bu herif hiçbir zaman Grève Meydanı’nda[46] bırakmayacak bize tomruğu.”

Modemoiselle Michonneau bir şey anlamayınca Gondureau kullandığı iki argo sözü ona açıkladı: ‘Üniversite’ ile ‘tomruk’ hırsız dilinin iki yaman sözcüğüdür. İnsan kafasını iki bakımdan göz önüne almak gereksinmesini ilk hırsızlar duymuştur. ‘Üniversite’ canlı bir insanın başı, danışmanı, düşüncesidir. ‘Tomruk’ ise bir başın kesildikten sonra ne kadar önemsiz bir şey olduğunu göstermek isteyen bir horgörü sözüdür.

“Collin bize oyun oynuyor,” dedi. “İngiliz usulü su verilmiş demir çubuklara benzeyen bu adamlarla karşılaştığımız zaman, kendilerini öldürebilmemiz için, tutuklanmaları sırasında az da olsa bir tepki göstermeleri gerekir. Bazı zor ve şiddet olgularına dayanarak yarın sabah Collin’i öldürmek istiyoruz. Böylelikle davadan, bekleme ve besleme masraflarından yakayı sıyırmış oluruz, toplum da kurtulur bu insanlardan. Yargı yolları, tanık çağırmaları, ödentiler, idamlar, kısacası bizi bu belalı adamlardan kurtaracak şeylerin tümü, sizin alacağınız 1000 eküden fazla tutar. Zamandan da kazanmış oluruz üstelik. Azrail-Çatlatan’ın işkembesine temizinden bir süngü saplarsak, yüz kadar suçun önüne set çekmiş, yolunu şaşırmış elli adamın daha fazla bozulmasını da önlemiş oluruz, uslandırma cezası dolaylarında uslu uslu dururlar. Gerçek insanseverlere göre, böyle davranmak, suçları önlemektir.”

“Vatana hizmet etmektir,” dedi Poiret.

“Güzel!” diye yanıtladı şef. “Siz bu akşam akıllıca şeyler söylüyorsunuz. Evet, elbette, vatana hizmet ediyoruz. Bu yüzden de insanların bizim için söyledikleri hepten haksız. Büyük, ama bilinmeyen hizmetlerde bulunuyoruz topluma. Kısacası, önyargılardan sıyrılmak büyük insanlara vergidir, bir Hıristiyana da kalıplaşmış düşüncelere uygun olmayan iyiliğin ardından koşmanın yol açtığı acıları sineye çekmek yaraşır. Paris Paris’tir. Bu söz yaşamımı açıklar. Saygılarımı sunarım,

Matmazel. Yarın adamlarımla birlikte Jardin du Roi'da olacağım. Christophe'u Buffon Sokağı'na, daha önce bulunduğum yere, Mösyö Gondureau'ya yollayın. Mösyö, saygılar. Bir şeyiniz çalınacak olursa, bana gelin hemen, buldurturum, emirlerinizi beklerim."

Poiret, Matmazel Michonneau'ya, "Gördünüz mü! Bir de kimi budalalar polis sözcüğünü duydular mı deliye dönerler," dedi. "Bu bey çok nazik bir adam, sizden istediği de son derece basit bir şey."

Ertesi gün, Vauquer Pansiyonu tarihinin en olağanüstü günleri arasında yer alacaktı. O zamana kadar, bu durgun yaşayışın en sivri olayı, sahte Kontes de l'Ambermesnil'in bir kuyrukluyıldız gibi belirişi olmuştu. Ama bu büyük günün heyecan verici olayları karşısında her şey solgunlaşacak, Madam Vauquer'in konuşmalarında durmamacasına bu günün sözü geçecekti. Bir kez, Goriot ile Eugène de Rastignac saat on bire kadar uyudular. Gece yarısı Gaité'den dönen Madam Vauquer, on buçuğa kadar yatakta kaldı. Vautrin'in ikram ettiği şarabı bitirmiş olan Christophe'un uzun uykusu pansiyonun işlerinde gecikmelere yol açtı. Poiret ile Matmazel Michonneau yemeğin gecikmesinden dert yanmadılar. Victorine ile Madam Couture'ne gelince onlar da epeyce uyku çekti. Vautrin sekize doğru çıkıp tam yemeğin getirildiği saatte döndü. Kısacası, on biri çeyrek geçeye doğru, Sylvie ile Christophe bütün kapıları çalarak sofranın hazır olduğunu söyledikleri zaman, kimse bağırıp çağırmadı. Sylvie ile uşağın ayrıldıkları sırada, Matmazel Michonneau herkesten önce aşağıya indi, ilacı Mösyö Vautrin'in gümüş bardağına boşalttı, bu bardakta, ötekilerle birlikte, benmaride, Vautrin'in kahvesinin kreması ısınıyordu. Yaşlı kız, yapacağını yapmak için, pansiyonun bu özelliğinden yararlanmıştı. Yedi pansiyonerin bir araya gelmesi pek de kolay olmadı. Eugène, herkesten sonra, gerine gerine inerken, bir uşak kendisine Madam de Nucingen'in bir mektubunu verdi. Mektup şöyleydi:

"Size karşı ne yersiz bir gurur, ne de kin duyuyorum, dostum. Gece yarısından sonra ikiye kadar bekledim sizi. Sevilen bir varlığı beklemek! Bu işkenceye uğramış olanlar başka hiç kimseye çektirmezler onu. Görüyorum ki ilk olarak seviyorsunuz. Ne oldu? Çok kaygılandım. Yüreğimin gizlerini vermekten korkmasam, hemen çıkıp başınıza gelen iyi ya da kötü şeyi öğrenirdim. Ama yaya olsun, arabayla olsun, o saatte sokağa çıkmakla kendimi batırmış olmaz mıydım? Kadın olmanın mutsuzluğunu duydum.

Yatıştırın beni, babamın size söylediklerinden sonra, neden gelmediğinizi açıklayın. Küserim, ama bağışlarım. Hasta mısınız? Neden buradan bu kadar uzakta oturuyorsunuz? Ne olur, bir ses verin. Hemen görüşüyoruz, değil mi? İşiniz varsa, bir tek sözcük yeter. 'Hemen geliyorum' ya da 'Hastayım'deyin. Ama rahatsız olsanız, babam gelip bana söylerdi. Ne oldu ki?.."

"Evet, ne oldu!" dedi Eugène, mektubu bitirmeden buruşturup yemek odasına koştu. "Saat kaç?"

Vautrin kahvesine şeker atıyordu, "On bir buçuk," dedi.

Zindan kaçağı, kimi fazlasıyla manyetik kişilere vergi olan ve söylendiğine göre, akıl hastanelerinde azgın delileri yatıştıran soğukça büyüleyici bakışla baktı Eugène'e. Eugène'in elleri, ayakları baştan başa titredi. Sokakta bir araba gürültüsü duyuldu, sonra Mösyö Taillefer'in uşaklarının özel kılığını taşıyan bir uşak pürtelaş içeriye girdi. Madam Couture hemen tanımıştı onu.

"Matmazel, babanız sizi istiyor!" diye atıldı uşak. "Büyük bir felaket oldu. Mösyö Frédéric düelloda dövüşmüş, alnından bir kılıç yarası almış, hekimler kurtulmasından umudu kestiler; vedalaşmaya zor zaman bulacaksınız, aklı da başında değil artık."

"Zavallı delikanlı!" diye haykırdı Vautrin. "Tam otuz bin frank geliri olur da hiç dövüşür mü insan? Şu gençler nasıl davranacaklarını bilmiyorlar."

"Mösyö!" diye bağırdı Eugène.

"Ne var, ne oldu, koca çocuk?" dedi Vautrin, sakin sakin kahvesini içip bitirdi. Matmazel Taillefer bu işlemi öyle büyük bir dikkatle izliyordu ki herkesi şaşkına çeviren olağanüstü olay karşısında heyecanlanması olanaksızdı. "Paris'te her sabah düellolar yapılmıyor mu?"

"Ben de seninle geliyorum, Victorine," diyordu Madam Couture.

İki kadın şallarını, şapkalarını almadan uçuverdiler. Victorine, ayrılırken, yaşlı gözlerle, "Mutluluğumuzun bana gözyaşı döktüreceğini ummazdım," diyen bir bakışla Eugène'e baktı.

"Bak şu işe! Siz peygamber misiniz Mösyö Vautrin?" dedi Madam Vauquer.

Vautrin, "Ben her şeyimdir," diye yanıtladı.

“Ne tuhaf!” dedi Madam Vauquer, bu olay konusunda bir sürü gereksiz tümce sıraladı. “Ölüm hiç düşüncemizi sormadan alıyor bizi. Çoğu zaman da gençler yaşlılardan önce gidiyor. Biz kadınlara ne mutlu, düelloyla ilgimiz yok, ama bizde de erkeklerde bulunmayan hastalıklar var. Çocuk doğuruyoruz, analık derdi de bayağı uzun sürüyor! Devlet kuşu kondu Victorine’in başına! Babası onu benimsemek zorunda.”

Vautrin, Eugène’e bakarak, “İşte böyle,” dedi, “dün meteliksizdi, bugün milyonları var.”

“Ne dersiniz, Mösyö Eugène, turnayı gözünden vurdunuz,” diye atıldı Madam Vauquer.

Goriot Baba bu sözü duyunca üniversiteliye baktı, elinde buruşturulmuş mektubu gördü.

“Bitirmediniz! Ne demek bu? Yoksa siz de ötekiler gibi misiniz?” diye sordu ona.

Eugène, Madam Vauquer’e, herkesi şaşırtan bir dehşet ve tiksinti içinde, “Madam, hiçbir zaman Matmazel Victorine’le evlenmeyeceğim,” dedi.

Goriot Baba, üniversitelinin elini yakalayıp sıktı. Öpmek isterdi bu eli.

“Hele durun bakalım!” dedi Vautrin. “İtalyanların güzel bir sözü vardır: *col tempo*[47]!”

Madam de Nucingen’in adamı, Rastignac’a, “Yanıtınızı bekliyorum,” dedi. “Geleceğimi söyleyin.”

Adam gitti. Eugène dikkatli davranmasını önleyen, şiddetli bir öfke içindeydi. Yüksek sesle kendi kendine konuşarak, “Ne yapmalı?” diyordu. “Hiç kanıt yok.”

Vautrin gülümsemeye başladı. Bu sırada, içtiği ilaç etkisini göstermeye başlıyordu. Bununla birlikte, zindan mahkûmu öylesine güçlüydü ki kalktı, Rastignac’a baktı, derinden gelen bir sesle, “Delikanlı, talih kuşu başımıza biz uyurken konar,” dedi.

Sonra da kaskatı devriliverdi.

“Demek ilahî adalet diye bir şey var,” dedi Eugène.

“Ne var, ne oldu bu Mösyö Vautrinciğe?”

Matmazel Michonneau, “İnme indi,” diye atıldı.

“Sylvie, kızım, koş, hekimi çağır,” dedi dul kadın. “Ah, Mösyö Rastignac, siz de hemen Mösyö Bianchon’a koşun. Sylvie bizim hekimi,

Mösyö Grimprel'i bulamaz belki."

Rastignac, bu tüyler ürpertici mağarayı terk etmek için bir bahane bulmanın mutluluğu içinde, koşa koşa çıkıp gitti.

"Christophe, hadi sen de eczacıya koş, bir inme ilacı iste."

Christophe de çıktı.

"Yahu, Goriot Baba, siz de yukarıya, odasına taşımamıza yardım etsenize."

Vautrin kucaklandı, merdivenden çıkarılıp yatağına yatırıldı.

"Ben bir işinize yaramam, kızıma gideceğim," dedi Mösyö Goriot.

"Seni gidi koca bencil!" diye bağırdı Madam Vauquer. "Dilerim köpek ölümüyle geberirsin."

Matmazel Michonneau, Poiret'nin yardımıyla, Vautrin'in giysilerini çıkarmıştı, Madam Vauquer'e, "Gidin, bir bakın bakalım, eteriniz var mı?" dedi.

Madam Vauquer, Matmazel Michonneau'yu savaş alanının tek efendisi olarak bırakıp odasına indi.

"Hadi bakalım, gömleğini çıkarıp çabucak çevirin! Beni çıplak adam görmekten kurtarın da bir işe yaramış olun bari," dedi Michonneau Poiret'ye. "Baba[48] gibi durmaktan başka bir yaptığınız yok."

Vautrin döndürüldü, Matmazel Michonneau omzuna sert bir şaplak indirdi ve kırmızı yerin ortasında iki uğursuz harf apak beliriverdi.

Matmazel Michonneau Vautrin'in gömleğini giydiriyor, Poiret de ayakta tutuyordu.

"Üç bin frank ödülü kolayca kazanıverdiniz işte," dedi, yatırırken de, "Uf! Amma da ağırmış!" diye ekledi.

Yaşlı kız heyecanla, "Susun! Ya kasa masa varsa?" dedi, gözleri duvarları deler gibiydi, odanın en ufak eşyalarına bile yiyecekmiş gibi bakıyordu. "Bir bahane bulabilsek de şu çekmeceyi açabilsek!" diye ekledi.

"Belki de kötü bir şey yapmış oluruz," diye yanıtladı Poiret.

"Hayır. Çalınmış para, herkesin olduğundan, hiç kimsenin değildir. Ama zamanımız yok," dedi. "Vauquer karısının ayak seslerini duyuyorum."

"Eteri getirdim," dedi Madam Vauquer. "Hey Tanrım! Serüvenler günü bugün. Tanrım! Bu adam hasta olamaz, piliç gibi apak."

"Piliç gibi mi?" diye yineledi Poiret.

Dul kadın elini hastanın göğsüne koydu.

“Yüreğinin vuruşu düzgün,” dedi.
“Düzgün mü?” dedi Poiret şaşkınlıkla.
“Çok iyi.”
“Öyle mi?” diye sordu Poiret.
“Şuna bakın! Uyur gibi, Sylvie de hekim çağırmaya gitti. Baksanıza, Matmazel Michonneau, eteri tutunca, kuvvetle burnuna çekiyor. Gaz bununki, midesinden. Nabzı iyi. Türk gibi güçlü. Midesinin üstündeki şu kürke bakın, Matmazel; yüz yıl yaşayacaktır bu adam! Perukası da bayağı güzel oturmuş. Vay! Yapışıkmış, saçları takma, kızıl olduğu için herhalde. Derler ki kızıl saçlılar ya hepten iyi olurmuş, ya hepten kötü. O iyilerden demek?”
“Asmak için iyi,” dedi Poiret.
Matmazel Michonneau, “Güzel bir kadının boynuna demek istiyorsunuz galiba,” diye atıldı hemen. “Siz gidin hadi, Mösyö Poiret. Hastalandınız mı sizlere bakmak biz kadınlara düşer. Bir işe yaramak istiyorsanız, gidin, dolaşın,” diye ekledi. “Mösyö Vautrinciğimizi Madam Vauquer ile ben bekleriz.”
Poiret, efendisinden tekme yemiş bir köpek gibi, hiç homurdanmadan, usulca gitti. Rastignac yürümek, hava almak için çıkmıştı, bunalıyordu. Tam saatinde işlenen bu cinayeti önlemek istemişti dün. Ne olmuştu? Ne yapmalıydı? Suç ortağı olacağım diye titriyordu. Vautrin’in soğukkanlılığı daha bir ürpertiyordu onu.
“Ama Vautrin konuşmadan ölürse,” diyordu içinden.
Ardına bir köpek sürüsü düşmüşçesine, Luxembourg Bahçesi’nin ağaçlık yollarında dolaşıyordu, havlamalar işitir gibiydi.
“Merhaba!” diye bağırdı Bianchon, *Le Pilote*’u okudun mu?”
Le Pilote, Mösyö Tissot’nun yönettiği radikal bir taşra gazetesiydi, sabah gazetelerinden birkaç saat sonra, günün haberlerini veren bir baskı yapar; o zaman bu haberler taşra illerinde öbür gazetelerdekilere göre yirmi dört saatlik bir öncelik kazanırdı.
“Müthiş bir haber var,” dedi Cochin Hastanesi’nin yatılı tıp öğrencisi, Taillefer’in oğlu eski muhafız alayı subaylarından Kont Franchessini’yle düello etmiş; o da kılıcını iki parmak saplamış alnına. Küçük Victorine Paris’in en zengin partilerinden biri oluverdi işte. Hey Tanrım! Bir bilseymişiz! Ne kumardır şu ölüm! Victorine’in sana alıcı gözle baktığı doğru muydu?”

“Kes sesini, Bianchon, hiçbir zaman evlenmeyeceğim onunla. Çok hoş bir kadını seviyorum ben, o da beni seviyor, ben...”

“Sadakatsiz olmamak için akıntıya kürek çeker gibi konuşuyorsun. Taillefer efendinin servetini gözden çıkarmaya değer bir kadın göstersene bana.”

“Bütün ifritler benim arkama mı düşmüş?” diye haykırdı Rastignac.

Bianchon, “Ne ifriti? Deli misin sen?” dedi. “Elini versene bana. Nabzına bakayım. Ateşin var.”

“Sen Vauquer Ana’nın oraya git,” dedi Eugène. “Vautrin alçağı ölü gibi yıkılıverdi.”

“Ya!” dedi Bianchon, Rastignac’ı yalnız bıraktı. “Kuşkularımı doğruluyorsun, gidip anlayayım.”

Hukuk öğrencisinin uzun gezintisi görkemli bir gezinti oldu. Bir bakıma bilincinde dolaştı. Yalpaladı, ölçüp biçti, belki duraladı, ama dürüstlüğü bu zorlu ve korkunç çekişmeden her denemeye dayanan bir demir çubuk gibi sağlam çıktı. Goriot Baba’nın dün anlattıkları geldi aklına, Delphine’in evinin yakınında, Artois Sokağı’nda bulunan ev geldi; mektubu çıkarıp baştan okudu, öptü. “Böyle bir aşk, benim için cankurtaran simididir,” dedi içinden. “Bu zavallı ihtiyarcık çok acılar çekmiş yüreğinden. Acıları hakkında hiçbir şey söylemiyor, ama kim sezmez ki! Ben de kendi babammış gibi üstüne titreyeceğim onun, sayısız sevinçler tattıracağım ona. Delphine beni seviyorsa, sık sık evime gelip günü onun yanında geçirir. O koca Kontes de Restaud alçak kadının biri, babasını kapıcı bile yapabilir. Canım Delphineciğim! İhtiyarcığa karşı çok daha iyi o, sevilmek hakkı. Ah! Bu akşam mutlu olacağım demek!” Saatini çıkardı, hayranlıkla baktı. “Her işim yolunda gitti! İnsanlar birbirlerini her zaman için sevdiler mi karşılıklı yardımlarda bulunabilirler, alabilirim bu saati. Hem yükseleceğim nasıl olsa, ben de yüz kat fazlasını veririm ona. Bu bağıntıda ne bir suç var, ne de en sert erdeme kaş çattırtacak bir şey. Nice dürüst insanlar böyle ilişkiler kuruyor! Hiç kimseyi aldatmayalım; yalandır bizi alçaltan. Yalan söylemek, el çekmek değil midir? Çoktan ayrılmış o kocasından. Ben de konuşacağım o Alsace’lıyla, mutlu etmesi olanaksız olan bu kadını bana bırakmasını söyleyeceğim.”

Rastignac’ın çarpışması uzun zaman sürdü. Yengi gençlik erdemlerinde kaldı, ama saat dört buçuğa doğru, karanlık çökerken, yenilmez bir meraka kapıldı, bir daha dönmemeye yemin ettiği Vauquer

Pansiyonu'nun yolunu tuttu. Vautrin'in ölüp ölmediğini merak ediyordu. Bianchon Vautrin'e bir kusturucu vermiş, çıkardıklarını da kimyasal açıdan çözümlemek ereğiyle hastanesine yollamıştı. Matmazel Michonneau'nun bunları attırtmak için harcadığı çabayı görünce, kuşku artmıştı. Öte yandan, Vautrin de Bianchon'un pansiyonun bu neşe kaynağına karşı bir komplodan kuşkulanmamasına olanak bırakmayacak kadar çabuk iyileşmişti. Böylece, Rastignac'ın döndüğü saatte, Vautrin yemek odasında, sobanın yanında, ayakta duruyordu. Pansiyonerler Taillefer' in oğlunun düello haberi nedeniyle her zamankinden erken gelmişlerdi, olayın ayrıntılarını ve Victorine'in yazgısı üzerindeki etkisini merak ediyorlardı, Goriot Baba'dan başka hepsi oradaydı, bu serüven hakkında çene yarıştırıyorlardı. Eugène içeriye girince, gözleri sarsılmaz Vautrin'in gözleriyle karşılaştı, bakışı yüreğinin öyle derinliklerine işledi ki burada birkaç kötü teli öyle zorlu bir biçimde sarstı ki, Rastignac titredi.

"Gördün mü, yavrum," dedi zindan kaçağı, "ecel daha uzun zaman baş edemeyecek benimle. Bu hanımlara bakılırsa, bir öküzde bile can bırakmayacak bir beyin kanamasına aslanlar gibi dayanmışım."

"Bir boğada da can bırakmazdı," diye atıldı dul Vauquer.

Vautrin Rastignac'ın düşüncelerini sezer gibi oldu, kulağına eğilerek, "Yoksa yaşadığımı görünce üzüldünüz mü?" dedi. "İmanına kadar sağlam bir adamın işi bu."

Bianchon, "İki gün önce Matmazel Michonneau Azrail-Çatlatan diye anılan bir adamdan söz ediyordu; bana kalırsa bu ad size çok yaraşır," dedi.

Bu sözcük Vautrin üzerinde bir yıldırım etkisi yaptı, sarardı, sendeledi, manyetik bakışı Matmazel Michonneau'nun üzerine bir güneş ışını gibi düştü, bu istem akımı dizlerini kırdı kocamış kızın; kendini bir iskemleye bıraktı. Poiret, tehlikede olduğunu anlayarak çabucak Vautrin ile onun arasına geldi. Kürek mahkûmunun yüzü, gerçek yaradılışını gizleyen yumuşak maskeyi atınca, öylesine vahşice anlamlı olmuştu. Daha bu dramdan hiçbir şey anlamamakla birlikte, tüm pansiyonerler şaşırıp kaldılar. Bu sırada, birkaç kişinin ayak sesleri ile askerlerin sokağın taşları üzerinde çınlayan silah gürültüleri duyuldu. Collin'in pencerelere, duvarlara bakarak içgüdüyle bir çıkış yeri aradığı anda, salonun kapısında dört adam göründü. Birincisi güvenlik polisi şefi, öbür üçü zabıta amiriydi. Zabıta amirlerinden biri, "Yasa ve kral adına," diye başladı, sözleri bir şaşkınlık uğultusu içinde duyulmaz oldu.

Hemen sonra, yemek odasında tam bir sessizlik başladı, hepsinin de eli yan ceplerinde dolu tabancalarını tutan üç adama yol vermek için pansiyonerler açıldılar. Memurların ardından gelen iki jandarma salon kapısını tuttu, iki jandarma da merdivene açılan kapıda belirdi. Evin ön duvarı boyunca uzanan çakıllı yolda birçok askerin ayak ve silah sesleri duyuldu. Bütün bakışların ister istemez kendi üzerinde durduğu Azrail-Çatlatan için hiçbir kaçış umudu kalmamıştı. Şef ona doğru gitti, önce başına öyle bir vuruş vurdu ki perukası düşüverdi ve Collin'in başı tüm dehşetiyle ortaya çıktı. Kendilerine kurnazlıkla karışık tüyler ürpertici bir güç niteliği veren, kiremit rengi, kısa saçlar eşliğinde, gövdeyle uyum durumunda bulunan bu başla bu yüz, cehennem ateşlerinin ışığı vurmuşçasına bir akıl ışığıyla aydınlandı. Onun dününü, bugününü, yarınını, şaşmaz öğretisini, gönlünün dilediğini yapma tutkusunu, düşünce ve eylemlerindeki alaycılığın, her şeye yatkın yapısındaki gücün kendisine sağladığı yüceliği, kısacası tüm Vautrin'i anlayıverdi herkes. Yüzü kıpkırmızı oldu, gözleri bir yabankedisinin gözleri gibi parladı. Olduğu yerde, öylesine bilinmedik bir yer yabansı bir güç belirten bir deviniyle sıçradı, öyle bir kükredi ki bütün pansiyonerler dehşet çığlıkları kopardı. Bu aslan devinisi ve bu genel uğultu üzerine, polisler tabancalarını çektiler. Collin silahların horozlarının parladığını görünce tehlikeyi anladı, birdenbire insan güçlerinin en büyüğünü gösterdi. Korkunç ve etkileyici bir şeydi bu! Yüzü dağları yerinden oynatabilen, ama göz açıp kapayıncaya dek bir damla suyla eriyiveren, şu dumanlı buharla dolu bir kazanla karşılaştırılabilecek bir oluşum geçirdi. Öfkesini soğutan su damlası, şimşek gibi hızlı bir düşünceydi. Gülümsemeye başladı, perukasına baktı.

"Nazik bir gününde değilsin," dedi güvenlik polisi şefine. Bir baş işaretiyle jandarmaları çağırarak onlara ellerini uzattı. "Jandarma efendiler, kelepçeyi takın bakalım, isterseniz parmak kelepçesini takın. Karşı koymadığıma burada bulunan insanları tanık gösteriyorum." Salonda lav ile ateşin bu insan volkanından püskürüp geri girişindeki çabukluğun yol açtığı bir hayranlık uğultusu duyuldu. Kürek mahkûmu ünlü polis müdürüne bakarak, "Takım yattı, mahkeme levazımcısı," dedi.

Sainte-Anne Sokağı'nın ünlü adamı horgörü dolu bir havayla, "Hadi, soyun şunu," dedi.

"Neden?" dedi Collin. "Aramızda kadınlar var. Hiçbir şeyi inkâr etmiyorum, teslim oluyorum."

Bir an durdu, şaşırtıcı şeyler söyleyecek bir söylevci gibi topluluğa baktı. Bir çantadan tutuklama zaptını çıkarıp masanın ucuna ilişmiş olan ufak tefek, ak saçlı bir yaşlı adama dönerek,

“Yaz, Lachappelle Baba,” dedi. “Yirmi yıl pranga cezasına çarptırılmış bulunan ve Azrail-Çatlatan diye adlandırılan Jacques Collin olduğumu kabul ediyorum; takma adımı hak ettiğimi de kanıtlamış bulunuyorum.” Pansiyonerlere döndü: “Şöyle elimin ucunu kaldıracak olsam, bu üç hafiye bütün kanımı Vauquer Ana’nın salonuna boşaltıverirdi. Bu herifler tuzak kurmanın türlü yollarını bilir.”

Madam Vauquer bu sözleri işitince fenalaştı.

“Tanrım! Gel de hasta olma! Ben de dün onunla Gaité’ye gitmiştim,” dedi Sylvie’ye.

“Biraz filozof ol, anacığım,” dedi Collin. Sonra da, “Dün Gaité’ye, benim locama gelmiş olmak bir yıkım mı?” diye bağırdı. “Siz, bizden daha mı iyisiniz? Kangren olmuş bir toplumun pörsük üyelerisiniz siz, sizin yüreğinizdeki alçaklık yanında, bizim omuzlarımızdaki alçaklık çok hafif kalır. En iyiniz bile bana dayanamıyordu.” Gözleri Rastignac’ın üzerinde durdu, yüzündeki anlatımla çelişen, nazik bir gülümsemeyle gülümsedi ona. “Pazarlığımız hâlâ yürürlükte, meleğim, kabul edilirse elbet. Biliyor musunuz?” Şarkıya başladı:

“Fanchette’im bir içim su,
Sadeliği içinde.”

“Hiç korkmayın,” diye ekledi, “alacağımı toplamasını bilirim ben. Bu herifler benden öyle korkarlar ki dolandırmaya kalkmak akıllarından bile geçmez.”

Bu sesleniş ve bu adam, birdenbire, töreleri ve diliyle, bir çırpıda şakadan tüyler ürperticiye geçiverişleriyle, korkunç büyüklüğü, sadeliği ve bayağılığıyla zindanı canlandırıverirdi. Bir adam değildi artık Vautrin, tüm bir yozlaşmış ulusun, yabancı ve mantıklı, kaba ve çevik bir topluluğun örneğiydi. Collin bir anda bir tek duygu, pişmanlık bir yana, bütün insan duygularını canlandıran, cehennemsi bir şiir oluverdi. Bakışı hâlâ savaş isteyen, düşük meleğin bakışıydı. Rastignac bu suçlu yakınlığı kötü düşüncelerinin cezası gibi görerek gözlerini yere dikti. Collin korkunç bakışını topluluğun üzerinde dolaştırarak, “Beni kim ele verdi?” diye sordu.

Gözleri Matmazel Michonneau'nun üzerinde durdu, "Sen, aynasız bozuntusu," dedi, "sen çıkardın o sahte beyin kanamasını, meraklı karı! Ağzımdan çıkacak iki sözcükle sekiz güne varmadan kellen uçuverir. Ama bağışladım seni. Ben dindar adamım. Hem sen de değilsin beni satan. Ama kim?" Polislerin dolaplarını açıp öteberilerini aldıklarını işitti. "Vay! Yukarıyı araştırıyorsunuz, öyle mi!" diye bağırdı. "Kuşlar ayrıldı yuvadan, iki gün önce uçup gitti hepsi. Hiçbir şey öğrenemeyeceksiniz." Birdenbire elini alnına vurdu. "Ticaret defterlerim burada," dedi. "Şimdi anladım beni kimin sattığını. Olsa olsa Fakabasmaz alçağı olabilir. Yalan mı, aynasız baba?" dedi. "Paraların yukarıda kalış süresiyle çok uyuşuyor. Bir şeycikler kalmadı, hafiyeciklerim. Fakabasmaz'a gelince, dört yanına jandarmadan duvar da örseniz, on beş güne varmadan tahtalı köyü boyladığının resmidir. Bu Michonneau garibine ne verdiniz?" diye sordu polislere. "Bin kadar bir şey, değil mi? Ben çok daha fazla ederdim, çürümüş Ninon, paçavralı Pompadour, Père-Lachaise Venüs'ü. Bana önceden haber verseydin, altı bin frank girerdi cebine. Ya! Bu hiç aklına gelmemişti, değil mi, elden düşme oturak satıcısı, yoksa beni yeğ tutardın. Evet, bana para kaybettirtecek olan, can sıkıcı bir yolculuktan kurtulmak için verirdim bu parayı sana," diyordu kelepçeler takılırken. "Bu adamlar kafamı bozmak için uzun süre sürükleyip duracaklar. Hemen zindana yollasalardı, Orfèvres Rıhtımı'ndaki alıklar ne yaparlarsa yapsınlar, çabucak dönerdim işimin başına. Generallerini, iyi yürekli Azrail-Çatlatan'ı kaçırtmak için canlarını bile verirler. İçinizde hanginizin uğrunda her şeyi yapmaya hazır olan on bin kardeşi var?" diye sordu gururla. "İyi bir yürek var burada," dedi göğsünü döverek, "kimsecikleri ele vermedim hiçbir zaman!" Yaşlı kıza döndü: "Baksana şunlara, aynasız karı," dedi. "Bana dehşetle bakıyorlar, ama sen tiksintiden midelerini bulandırıyorsun. Görüp göreceğin bu işte." Bir an durarak pansiyonerleri seyretti. "Budala mısınız siz! Hiç kürek mahkûmu görmediniz mi? Karşınızda gördüğünüz Collin ayarında bir kürek mahkûmu, başkaları kadar alçak olmayan ve öğrencisi olmakla övündüğüm Jean-Jacques' ın dediği gibi toplumsal anlaşmanın derin umut kırıkları karşısında ayaklanan bir kişi. Kısacası, yığın yığın mahkemelerine, jandarmalarına, hazinelerine kulak asmadan, tek başıma hükümete karşı çıkıyorum ve onu aldatıyorum."

"Vay anasını!" dedi ressam, "esaslı resmi yapılır hani."

Collin polis şefine döndü:

“Söylesene, Dulkarı (mahkûmların giyotine verdikleri korkunç şiirli ad) çobanı cellat hazretlerinin şövalyesi,” dedi, “erkek ol biraz, Fakabasmaz mı sattı beni, söyle. Başka birinin cezasını onun çekmesini istemem, adaletsizlik olur.”

Bu sırada, odasında her şeyi arayıp deftere geçirmiş olan memurlar döndü, alçak sesle başlarıyla konuştular. Tutanak tamamlanmıştı.

Vautrin pansiyonerlere, “Beyler, beni götürecekler şimdi,” dedi. “Burada kaldığım sürece hepiniz iyi davrandınız bana, bundan dolayı minnet duyacağım. Sizlere veda ediyorum. Sizlere Provence’tan incir yollamama da izin vereceğinizi umarım.” Birkaç adım yürüdü, dönüp Rastignac’a baktı, sözlerindeki sertlikle çok garip bir biçimde çelişen, yumuşak ve kederli bir sesle, “Tanrı’ya emanet ol, Eugène,” dedi. “Başın dara düşecek olursa, sana sadık bir dost bıraktığımı unutma.” Kolundaki kelepçeye karşın, savunma durumuna geçti, bir savunma hareketi yaptı, bağırdı: “Bir iki!” Sonra atıldı. “Başına bir dert gelirse, oraya başvur. Adam olsun, para olsun, hepsi emrinde.”

Garip adam sözlerini Rastignac ile kendisinden başkasının anlamaması için bir sürü maskaralık katmıştı işin içine. Jandarmalar, askerler ve polis memurları evden ayrıldıktan sonra, hanımının şakaklarını sirkeyle ovmakta olan Sylvie şaşkın pansiyonerlere baktı, “Doğrusu ya, ne de olsa iyi bir adamdı,” dedi.

Bu olayın herkes üzerinde yarattığı duygu akınının, duygu çeşitliliğinin büyüsü bu tümceyle bozuluverdi. Pansiyonerler birbirlerini inceledikten sonra, hepsi aynı anda Matmazel Michonneau’yu görüverdiler, bir mumya kadar cılız, kuru ve soğuktu, şapkasının siperliği bakışlarındaki anlatımı yeterince gizlemeyecek diye korkuyormuş gibi, gözlerini yere dikmişti. Ne zamandır sevimsiz buldukları bu yüz birdenbire açıklanıverdi. Kusursuz birliği ortak bir tiksintiyi belirten, boğuk bir mırıltı duyuldu. Matmazel Michonneau bu mırıltıyı işitti ve olduğu yerde kaldı. Bianchon yanındakine doğru eğildi, alçak sesle, “Bu karı yine bizimle yemek yiyecekse ben basıp giderim,” dedi.

Göz açıp kapayıncaya kadar, Poiret’den başka herkes, tıp öğrencisinin önerisine hak verdi, o da, herkesin desteğinden aldığı güçle, yaşlı pansiyonere doğru ilerledi.

“Siz Matmazel Michonneau’nun yakın dostusunuz,” dedi, “konuşun onunla, hemen şu anda gitmesi gerektiğini anlatın.”

Poiret şaşkınlık içinde, “Hemen şu anda mı?” diye yineledi.

Sonra yaşlı kızın yanına geldi, kulağına bir şeyler söyledi. O da bir yılan bakışıyla pansiyonerlere bakarak, “Ama ben kiramı ödemiştim, ben de herkes gibi paramla kalıyorum,” dedi.

“Olsun, aramızdan para toplayıp veririz,” dedi Rastignac.

Matmazel Michonneau üniversiteliye soru dolu ve zehirli bir bakışla bakarak, “Beyefendi Collin’i tutuyor, nedenini anlamak güç değil,” diye karşılık verdi.

Eugène bu sözü duyunca yaşlı kadının üzerine atılıp onu boğmak istercesine fırlayıverdi. Kalleşliğini anladığı bu bakış, ruhuna korkunç bir ışık düşürmüştü.

“Bırakın şunu,” diye atıldı pansiyonerler.

Rastignac kollarını kavuşturdu, sesini çıkarmadı.

Ressam Madam Vauquer’e dönerek, “Şu Matmazel Yahuda’nın işini bitirelim,” dedi. “Madam, siz Michonneau’ yu kapı dışarı etmezseniz, hepimiz bırakırız kümesinizi, üstelik de her gittiğimiz yerde burasının hafiyelerle, zindan kaçaklarıyla dolu olduğunu söyleriz. Yok, bizi dinler de onu kapı dışarı ederseniz, hiçbirimiz bir daha ağzımıza almayız bu olayı. Aslına bakılırsa, en iyi çevrelerde bile olabilir böyle şeyler, kürek mahkûmlarının alnına damga vurulup da Parisli burjuva kılığına girmeleri, böyle soytarılık etmeleri yasaklanırsa, o başka.”

Bu konuşmadan sonra, bir mucize olmuşçasına, Madam Vauquer sağlığına yeniden kavuştu, doğrulup kollarını kavuşturdu, gözlerini açtı. Kuru ve duru görünüyordu gözleri, “Ah, Mösyöcüğüm, siz benim pansiyonumu batırmak mı istiyorsunuz?” dedi. “Bir kez Mösyö Vautrin...” Birden kendi sözünü kendisi kesti. “Of, Tanrım! Onu namuslu adam adıyla anmaktan kendimi alamıyorum,” diye söylendi. Sonra yüksek sesle ekledi: “Zaten dairelerden biri boşaldı, siz de tutmuş, herkesin yerine yerleşmiş olduğu bir sırada iki tanesi daha boşalsın istiyorsunuz.”

Bianchon, “Hadi, efendiler, şapkalarımızı alalım, gidip Sorbonne Meydanı’nda, Flicoteaux’da yiyelim yemeğimizi,” dedi.

Madam Vauquer hangi yolun daha kârlı olduğunu bir bakışta hesaplayıverdi, Matmazel Michonneau’nun yanına gitti yuvarlana yuvarlana, “Hadi güzelim, herhalde pansiyonumun batmasını istemezsiniz, değil mi?” dedi. “Bu efendilerin beni nasıl bir noktaya getirdiklerini görüyorsunuz; bu akşamlık odanıza çıkın.”

“Yok öyle şey, yok öyle şey!” diye bağırdı pansiyonerler. “Hemen çeksin arabasını.”

Poiret acıklı bir tavırla, “Ama kadıncağız yemek bile yemedi,” dedi.

Birkaç kişi, “Gitsin, canı nerede isterse orada yesin,” diye bağırdı.

“Hafiye karı dışarı!”

“Hafiyeler dışarı!”

Poiret birdenbire koçların aşktan aldıkları cesaret düzeyine yükseldi, “Efendiler, karşı cinsten bir kimseye saygı gösterin,” diye atıldı.

“Hafiyelerin cinsi olmaz,” dedi ressam.

“İmanım *cinsarama*!”

“*Kapıyarama*!”

“Efendiler, kabalık derler bunun adına. Adam kovmanın da bir yolu yordamı vardır. Paramızı verdik, kalıyoruz,” dedi Poiret, kasketini başına geçirdi, Madam Vauquer’in söz anlatmaya çalıştığı Matmazel Michonneau’nun yanında bir iskemleye oturdu.

Ressam güldürücü bir tavırla, “Çapkın!” dedi. “Seni gidi küçük çapkın, seni!”

“İyi ya, siz gitmezseniz, biz gidiyoruz,” dedi Bianchon.

Pansiyonerler hep birden salona yönelir gibi yaptılar.

“Matmazel, derdiniz ne sizin,” diye atıldı Madam Vauquer. “Ben battım. Kalamazsınız artık, yoksa işi sertliğe dökecekler.”

Matmazel Michonneau kalktı.

“Gidiyor! – Gitmiyor! – Gidiyor!” Birbiri ardından sıralanan bu sözcükler, hakkında söylenmeye başlanan sözlerdeki düşmanlık, Madam Vauquer’le alçak sesle görüşülen bir iki koşuldan sonra, Matmazel Michonneau’yu gitmek zorunda bıraktı. Tehdit dolu bir tavırla, “Madam Buneaud’ya gidiyorum,” dedi.

“Nereye isterseniz gidin,” dedi Madam Vauquer, rekabet ettiği, dolayısıyla iğrenç bulduğu bir pansiyonu seçmesini acımasız bir aşağılama olarak görmüştü. “Buneaud’ya gidin, keçilere bile göbek attırtacak şaraplar içer, döküntücülerden alınmış yemekler yersiniz.”

Pansiyonerler büyük bir sessizlik içinde iki sıra oldular. Poiret gitmesi mi, yoksa kalması gerektiğini bilmiyordu, Matmazel Michonneau’ya öyle içli içli baktı, öyle böncesine kararsız göründü ki pansiyonerler Michonneau’nun gitmesinin sevinci içinde, birbirlerine bakarak gülmeye başladılar.

“Psi, psi, psi, Poiret,” diye bağırdı ressam. “Hadi, hop, hop, hoppalaa!”

Müze Memuru tanınmış bir romansın başını güldürücü bir biçimde söylemeye başladı:

“Düşünce Suriye yoluna,
Yakışıklı Dunois...”

“Hadi, gidin siz de, can atıyorsunuz, *trahit sua quemque voluptas*,[49] dedi Bianchon.

Belletici, “Herkes gözdesinin ardından gider: Vergilius’tan serbest çeviri,” dedi.

Matmazel Michonneau kendisine bakarak koluna girecekmiş gibi yapınca, Poiret bu çağrıya dayanamadı, gidip yaşlı kıza kolunu verdi. Alkışlar patladı, bir kahkaha tufanı koptu: “Bravo, Poiret! – Koca moruk! – Apollon – Poiret. – Mars – Poiret. – Yiğit Poiret!”

Bu sırada bir postacı girdi içeriye, Madam Vauquer’e bir mektup verdi. Kadıncağız mektubu okuduktan sonra iskemlesine yığıldı.

“Kala kala evimi yıkmak kaldı artık!” dedi. “Yıldırım düştü evime. Taillefer’in oğlu saat üçte ölmüş. Zavallı delikanlıya beddua edip de bu hanımların iyiliğini dilemenin cezasını çekiyorum. Madam Couture ile Victorine eşyalarını istiyorlar, babasının yanında kalacaklarmış. Mösyö Taillefer kızının dul Couture’ü arkadaş olarak yanında alıkoymasına da izin vermiş. Dört daire boşalıverdi, beş pansiyoner birden eksildi!” Oturdu, ağladı ağlayacaktı. “Uğursuzluk girdi evime,” dedi.

Sokakta birdenbire duran bir araba sesi yükseldi.

“Al bir bela daha,” dedi Sylvie.

Mutluluktan ışıl ışıl olup renklenmiş bir yüzle Goriot göründü birden, yeniden gençleşmiş diyeceği gelirdi insanın.

“Goriot arabaya binmiş,” dedi pansiyonerler, “dünyanın sonu geldi!”

Yaşlı adam bir köşede düşünceli düşünceli oturan Eugène’e gitti dosdoğru, kolunu tuttu, sevinçli bir tavırla, “Gelin,” dedi.

“Olanlardan haberiniz yok mu sizin?” dedi Rastignac. “Vautrin bir kürek mahkûmuymuş, az önce tutukladılar. Taillefer’in oğlu da ölmüş.”

“Peki, ama bize ne bunlardan?” diye yanıtladı Goriot Baba. “Sizin evde kızımla yemek yiyorum bu akşam, işitiyor musunuz? Sizi bekliyor, gelin!”

Rastignac’ı kolundan öyle sert bir biçimde çekti ki zorla yürüttü onu, sanki sevgilisini kaçırıyordu.

Ressam, “Yemeğimizi yiyelim,” diye bağırdı.

Herkes iskemlesini alıp sofraya oturdu.

“Gördünüz mü şu işi,” dedi Şişko Sylvie, “her iş ters gidiyor bugün, koyun etli fasulyem dibini tutmuş. Ne yapalım, siz de yanık yersiniz.”

Madam Vauquer, masanın çevresinde on sekiz kişi yerine topu topu on kişi görünce, tek sözcük söylemeyi göze alamadı; ama herkes onu avutmaya, neşelendirmeye çalıştı. Gündüzlüler ilkin Vautrin’den ve o günün olaylarından söz ettilerse de çok geçmeden konuşmalarının dolambaçlı akışına uydular, düellolardan, kürekten, adaletten, düzeltilmesi gereken yasalardan, hapishanelerden söz etmeye başladılar. Sonra Jacques Collin’den, Victorine ile kardeşinden binlerce fersah uzaklaştılar. On kişi olmasına on kişiydiler ya yirmi kişi gibi bağırdılar. Her zamankinden daha kalabalıktılar sanki. O akşamki yemekle bir akşam önceki yemek arasındaki terk fark da bu oldu. Ertesi gün Paris’in günlük olayları arasında yutacak başka bir av bulacak olan bu bencil kalabalığın alışılmış umursamazlığı ağır bastı, Madam Vauquer bile birtakım umutlara kapılarak yatıştı, Şişko Sylvie’ye uydu.

O gün akşama kadar Eugène için bir olağanüstü oyunlar dizisi olacaktı, kendini konuşmaları alışılmamış bir sevinç belirten, bunca heyecandan sonra, kulağında düşlerde işitilen sözler gibi çınlayan Goriot’nun arabasında bulduğu zaman, yaradılışındaki güce ve kafasının sağlamlığına karşın, düşüncelerini nasıl düzene sokacağını bilemiyordu.

“Bu sabah bitti her şey. Üçümüz birlikte yiyoruz akşam yemeğini, birlikte, anlıyor musunuz? Dört yıl var ki Delphine’imle, minik Delphineciğimle oturup bir akşam yemeği yiyememiştim. Bütün akşam benimle olacak. Sabahtan beri sizin evdeyiz. Kolları sıvayıp bir ağır işçi gibi çalıştım. Eşyaların taşınmasına yardım ettim. Ah, bilmezsiniz, ne şekerdir o sofrada: ‘Bak, baba, şundan yesene, çok güzel olmuş.’ Ben de yiyemem o zaman. Ah, ne zamandır böyle sakin sakin oturmamıştım onunla.”

“Ne oldu bugün böyle, dünya tersine mi döndü?” dedi Eugène.

“Ne tersine dönmesi?” dedi Goriot Baba. “Dünya hiçbir zaman böyle güzel olmamıştı. Yalnızca sevinçli yüzler görüyorum sokakta, el sıkışan, kucaklaşan insanlar görüyorum; akşam yemeğini kızlarının evinde

yiyecekmiş gibi, benim yanımda Café des Anglais'nin başgarsonuna ısmarladığı o güzel akşam yemeğini gövdeye indirecekmiş gibi mutlu insanlar. Onun yanında biber bile bal gibi tatlı olur ya..."

"Yaşama geri döner gibiyim," dedi Eugène.

Goriot Baba, ön camı açarak, "Sürsene, be arabacı," diye bağırdı. "Daha hızlı sür, beni on dakikada bildiğin yere götürürsen, yüz bahşiş var sana."

Arabacı bu sözü duyunca Paris'i yıldırım gibi geçmeye başladı.

"Gitmiyor bu arabacı, gitmiyor," diyordu Goriot Baba.

Rastignac, "Beni böyle nereye götürüyorsunuz?" diye sordu.

"Evinize," dedi Goriot Baba.

Araba Artois Sokağı'nda durdu. Önce Goriot Baba indi, hazzın en yüksek noktasında, hiçbir şeye dikkat etmeyen bir dul adam cömertliğiyle arabacıya on frank attı.

"Hadi, çıkalım," dedi Rastignac'a, onu avludan geçirip güzel görünüşlü, yeni bir evin üçüncü katında, arka yanda bir dairenin kapısına getirdi. Goriot Baba'nın kapıyı çalması bile gerekmedi. Madam de Nucingen'in oda hizmetçisi Thérèse onlara kapıyı açıverdi. Eugène kendini bir giriş, bir küçük salon, bir yatak odası ve bahçeye bakan bir çalışma odasından oluşan, sevimli bir bekâr dairesinde buldu. Eşyaları ve dekoru en güzel, en hoş şeylerle karşılaştırılabilecek küçük salonda, mumların ışığı içinde Delphine'i gördü: Delphine ateşin başında duran bir kanepeden kalktı, şöminenin sıcaklık siperini indirip sevgi dolu bir sesle, "Merhaba, hiçbir şeyin farkında olmayan Mösyö, bir de sizi getirtmek zorunda kaldık," dedi.

Thérèse çıktı. Üniversiteli Delphine'i kollarına aldı, coşkunlukla sıktı ve sevinçten ağladı. Bunca gerginliğin yüreğini de, kafasını da yorduğu bugün süresince gördükleriyle şimdi görmekte olduğu şey arasındaki bu son karşıtlık, Rastingnac'ı bir sinir bunalımına düşürmüştü.

Goriot Baba kızına alçacık bir sesle, "Biliyordum seni sevdiğini," derken, Eugène bitkin bir durumda, tek sözcük söylemeden, bu sihirbaz değneğinin nasıl vurulduğunu da anlayamadan kanepeye uzanmıştı.

"Gel de gör hadi," dedi Madam de Nucingen, elinden tutup bir odaya götürdü onu, bu odanın halıları, mobilyaları, en ufak ayrıntıları Delphine'in odasını anımsattı ona, yalnız boyutları daha küçüktü.

"Bir yatak eksik," dedi.

Delphine kızardı, elini sıktı.

“Evet, Mösyö,” dedi.

Eugène ona baktı ve seven bir kadının yüreğinde yatan, gerçek ar duygusunun ne olduğunu anlayıverdi.

“Siz her zaman tapılacak yaratıklardansınız,” dedi kulağına. “Evet, birbirimizi bu kadar iyi anladığımıza göre, söylemeyi göze alacağım, aşk ne kadar içten ve ateşli olursa, o kadar da gizli, gizemli olmalı. Hiç kimseye vermeyelim gizimizi.”

Goriot Baba homurdanarak, “Ama ben herhangi bir kimse olmayacağım,” dedi.

“İyi biliyorsunuz ki siz de ‘biz’siniz, siz...”

“Hah, benim istediğim de buydu işte. Bana aldırmayacaksınız, değil mi? Her yerde bulunan, hiç görünmeyen, ama oralarda olduğu bilinen iyi bir ruh gibi gider gelirim. Ya! Delphinecik, minicik, miniminnacık, doğru söylememiş miyim: ‘Artois Sokağı’nda güzel bir daire var, onun için döşeyelim şurayı!’ Bir de istemiyordun. Canını nasıl ben verdimse, sevincini de ben verdim. Babalar mutlu olmak istiyorlarsa hep vermelidirler. Durmadan vereceksin, budur insanı baba yapan.”

“Nasıl?” dedi Eugène.

“Evet, istemiyordu, olur olmaz şeyler söylerler diye korkuyordu, sanki insanların söyledikleri mutlulukla birmiş gibi! Hem bütün kadınlar onun bu yaptığının düşünü kurarlar.”

Goriot Baba kendi kendine konuşuyordu, Madam de Nucingen, Rastignac’ı çalışma odasına götürmüştü, burada, usulca alınmış da olsa, bir öpüş şakladı. Bu oda da dairenin şıklığıyla orantılıydı, öte yandan hiçbir şeyi eksik değildi.

Delphine, sofraya oturmak üzere salona döndükleri sırada, “İstekleriniz iyice sezilmiş mi?” diye sordu.

“Evet, fazlasıyla,” dedi Rastignac. “Bu öylesine eksiksiz lüksü, gerçekleşmiş olan bu güzel düşleri, genç ve kibar bir yaşayışın bütün şiirlerini öylesine duyuyorum ki hak etmemiş olamam, ama sizden armağan olarak kabul edemem bunları, yoksulluğum da...”

Delphine, kadınların bir kuşkuyu daha iyi dağıtmak ereğiyle onu alaya almak için yaptıkları gibi sevimli bir biçimde dudak bükerek alaylı bir yetke havasıyla,

“Vay, vay, daha şimdiden bana karşı koyuyorsunuz,” dedi.

Eugène o gün süresince fazlasıyla köklü bir biçimde yoklamıştı kendini, Vautrin'in tutuklanması da içine yuvarlanmasına ramak kalan uçurumun derinliğini göstererek soylu duygularını ve anlayışını güçlendirmişti, soylu düşüncelerinin bu okşayıcı çürütülüşü karşısında boyun eğemezdi. Derin bir kedere kapıldı.

"Nasıl!" dedi Madam de Nucingen. "Geri mi çeviriyorsunuz yoksa? Böyle bir geri çevirme ne demektir, biliyor musunuz? Gelecekten kuşku duyuyorsunuz, bana bağlanmayı göze alamıyorsunuz. Sevgime ihanet etmekten mi korkuyorsunuz yoksa? Beni seviyorsanız, ben de... sizi seviyorsam, böylesine önemsiz gönül borçlarından niçin kaçıyorsunuz? Bu bekâr eviyle uğraşmaktan ne kadar zevk aldığımı bilseydiniz, hiç duralamaz, benden özür dilerdiniz. Bende paranız vardı, ben de bu parayı güzel bir şeyde kullandım, işte bu kadar. Büyük sanıyorsunuz kendinizi, ama küçüksünüz. Çok daha fazlasını istiyorsunuz..." Eugène'in tutkulu bakışını gördü. "Sonra da en basit şeyler için naz ediyorsunuz. Beni sevmiyorsanız, peki, o zaman bir diyeceğim yok, kabul etmeyin. Yazgım bir sözcüğe bağlı. Söyleyin!" Bir an durduktan sonra, babasına döndü, "Baba, akıllıca bir şey söylesene şuna," dedi. "Onurumuza ben de kendisi kadar düşkün değil miyim sanıyor?"

Bu tatlı kavgayı dinlerken, Goriot Baba'nın yüzünde bir esrarkeşin kımıltısız gülümsemesi vardı. Delphine Eugène'in elini yakalayarak, "Çocuk, daha yaşamın eşiğindesiniz," diye sürdürdü, "birçok insanlar için aşılmaz bir engel var önünüzde, bir kadın eli size bu engeli açıyor da siz geri çekiliyorsunuz! Ama başarıya ulaşacak, parlak bir servet edineceksiniz, başarı güzel alnınızda yazılı. Bugün size ödünç verdiğimi o zaman bana geri veremez misiniz? Eskiden kadınlar yarışmalarda kendi adlarına çarpışsın diye şövalyelerine zırhlar, kılıçlar, miğferler, örme zırhlar, atlar vermezler miydi? Benim size armağan ettiklerim de çağımızın zırhları, Eugène, bir şey olmak isteyenler için gerekli araçlar. Kaldığınız çatı katı babamınkine benziyorsa, hiç diyecek yok. Ne o, yemek de yemiyor muyuz yoksa? Beni üzmek mi istiyorsunuz? Yanıt versenize!" dedi elini sarsarak. "Hey Tanrım, baba, razı et şunu, yoksa çıkar giderim, bir daha da görmem yüzünü."

Goriot Baba, coşkusundan sıyrılarak, "Ben sizi razı edeceğim," dedi. "Sevgili Mösyö Eugène, Yahudilerden borç alacaksınız, değil mi?"

"Öyle gerekiyor," dedi Eugène.

“Tamam, düştünüz elime,” dedi yaşlı adam, bir yandan da meşini yıpranmış, kötü bir cüzdan çıkardı cebinden. “Ben de Yahudi oldum, tüm faturaları ödedim işte. Burada bulunan şeyler için tek kuruş borçlu değilsiniz. Çok bir para değil, fazla fazla beş bin frank. Bu parayı ben ödünç veriyorum size! Ben kadın değilim, beni geri çevirmezsiniz. Bir kâğıt parçasına bir senet yazıp verir, ileride de ödersiniz.”

Hem Eugène’in, hem de Delphine’in gözlerinden aynı anda birkaç damla yaş döküldü, şaşkınlıkla birbirlerine baktılar. Eugène ihtiyarcığın elini tutup sıktı.

“Ne var bunda! Sizler benim çocuklarım değil misiniz?” dedi Goriot.

“Zavallı babacığım, nasıl becerdiniz bunu?” dedi Madam de Nucingen.

“Tamam, geldik işte,” diye yanıtladı Goriot Baba. “Onu yakınına almaya razı olduktan sonra, gelin öteberileri alır gibi öteberileri aldığını görünce, ‘Bu kız sıkıntıya düşecek,’ dedim içimden. Avukat servetini ele geçirmen için kocana açılacak davanın altı aydan fazla süreceğini söylüyor. Ben de tuttum, bin üç yüz elli franklık sürekli gelirimi sattım; on beş bin frankla iyice sağlama bağlanmış, bin iki yüz franklık bir yaşam boyu yıllık gelir sağladım. Ana paranın geri kalanıyla da satıcılarınızın parasını ödedim, çocuklarım. Benim yukarıda, yılda elli tutan bir odam var, günde kırk ile prensler gibi yaşarım, yine de param artar. Hiçbir şeyimi eskitmiyorum, neredeyse giysi bile gerek değil bana. On beş gündür gizli gizli gülüyor, ‘Ne kadar mutlu olacaklar!’ diyordum. Mutlu değil misiniz?”

“Of, baba! baba!” dedi Madam de Nucingen, babasının üzerine atıldı, o da onu kucağına aldı. Madam de Nucingen öpüşlere boğdu onu, sarı saçlarıyla yanaklarını okşadı, bu sevinçli, parlak, yaşlı yüz üzerine gözyaşları döktü. “Canım babacığım, baba diye sana derler işte! Hayır, yeryüzünde senin gibi bir baba daha yoktur. Eugène daha önce de seviyordu seni, şimdi nasıl sevecek!”

Goriot Baba, on yıldan beri kızının yüreğinin kendi yüreği üzerinde vurduğunu duymamıştı.

“Ama, çocuklarım,” dedi, “ama Delphinecik, sen beni sevinçten öldürmek istiyorsun! Zavallı yüreciğim çatlıyor. İşte böyle, Mösyö Eugène, ödeştik gitti!” Kızını öyle yabanıl, öyle çılgın bir kucaklayışla sıkıyordu ki “Of! Canımı acıtıyorsun!” dedi kızı. Goriot Baba sararak, “Canını mı acıttım!” dedi, insanüstü bir acıyla baktı ona. Bu Babalık İsası’nın yüzünü gereğince anlatabilmek için, insanların kurtarıcısının onlar yararına çektiği

acıyı çizmek için palet prenslerinin bulduğu görüntülerde karşılaştırmalar aramak gerekirdi. Goriot Baba parmaklarının fazla sıktığı beli usulca öptü, soru dolu bir gülümsemeyle, "Yok, hayır, canını acıtmadım, hayır," diye sürdürdü sözlerini; "o haykırışınla sen benim canımı acıttın. Bu bana daha pahalıya mal oldu," dedi kızının kulağına, onu usulca öptü, "ama onun da payını vermek gerek, yoksa küser."

Eugène bu adamın tükenmez tutkunluğu karşısında taş kesilmişti, genç yaşta inançla bir olan şu saf hayranlığı belli ederek izliyordu onu.

"Bütün bunlara layık olacağım," diye atıldı.

"Eugène'im, bu sözünüz ne kadar güzel!" Ve Madam de Nucingen, üniversiteliyi alnından öptü.

"Senin için Matmazel Taillefer'i ve milyonlarını elinin tersiyle itti o," dedi Goriot Baba. "Evet, sizi seviyordu o kızcağız, kardeşi öldükten sonra da karun gibi zengin oldu işte."

"Bunlardan ne diye söz etmeli?" diye atıldı Rastignac.

Delphine kulağına eğildi, "Eugène, bu akşam bir pişmanlık duydum şimdi," dedi. "Ah! Sizi çok seveceğim! Hem de her zaman."

"İşte evlenmelerinden bu yana en mutlu günüm," diye haykırdı Goriot Baba. "Ulu Tanrı varsın istediği kadar acı çektirsin artık bana, yeter ki bu acı sizlerden dolayı olmasın. Bu yılın şubat ayında, bir an, insanların bütün ömürlerince tadabileceklerinden daha çok mutluluk tattım, derim. Bana baksana, Fifine," dedi kızına. "Çok güzel, değil mi? Söylesenize, böylesine güzel renkleri, böylesine güzel bir gamzesi bulunan çok kadın gördünüz mü? Hayır, değil mi? Ben yaptım işte bu tatlı kadını. Bundan böyle, sizinle mutlu oldukça, bin kat daha hoş olacak. Cennet payım gerekirse onu da veririm size, komşum, ben cehenneme de gidebilirim. Hadi, yemeğimizi yiyelim, yemeğimizi!" dedi, ne söylediğini bilmiyordu artık. "Her şey bizim."

"Zavallı babacık!"

Goriot Baba kalkıp kızının yanına gitti, başını tutup saç örgülerinin ortasından öptü.

"Çocuğum, beni ne kolay mutlu edebilirsin, bir bilsen!" dedi. "Arada sırada görmeye gel beni, ben yukarıda olurum, bir adımcık bir şey. Söz ver bana, söyle!"

"Evet, babacığım."

"Bir daha söyle."

“Evet, canım babacığım.”

“Sus, bana uyacak olsan, yüz kez söyleteceğim. Yemeğimizi yiyelim.”

Bütün gece çocukluklarla geçti, Goriot Baba da çılgınlıkta onlardan geri kalmadı. Kızının ayakları dibine yatıp öpüyordu; uzun uzun gözlerinin içine bakıyordu; başını eteklerine sürüyordu; kısacası, en genç, en içli âşıkların yapabileceği çılgınlıkları yapıyordu.

Delphine, Eugène’e, “Görüyorsunuz ya, babam bizimle oldu mu tümden onun olmak gerek,” dedi. “Bu da bazı bazı çok can sıkıcı olacak.”

O zamana kadar birkaç kez kıskançlığa kapılmış olan Eugène bütün nankörlüklerin temelinde yatan bu sözü ayıplayamazdı. Odayı gözden geçirerek,

“Peki, daire ne zaman bitecek?” dedi. “Demek bu gece ayrılacağız?”

Delphine anlayışlı bir tavırla, “Evet, ama yarın bana akşam yemeğine geleceksiniz,” dedi. “Yarın Italiens günü.”

“Ben de arka koltuklardan bir yer alırım.”

Gece yarısıydı. Madam de Nucingen’in arabası bekliyordu. Goriot Baba ile üniversiteli, bu şiddetli iki tutku arasında tuhaf bir anlatım savaşının yarattığı, gittikçe artan bir coşkunlukla Delphine’den söz ederek Vauquer Pansiyonu’na döndüler. Eugène hiçbir kişisel çıkarla gölgelenmeyen babalık aşkının kendi aşkını sürekliliği ve enginliğiyle ezdiğini gizleyemiyordu. Tapılan yaratık baba için hep arı ve güzeldi, gelecek kadar geçmiş de geliştiriyordu hayranlığını. Madam Vauquer’i Sylvie ile Christophe arasında, sobanın başında yalnız buldular. Yaşlı kadın, Kartaca’nın yıkıntıları arasında bir Marius gibiydi. Sylvie ile dertli dertli konuşarak elinde kalan son iki pansiyonerini bekliyordu. Lord Byron, Le Tasse’a oldukça güzel dert yanışlar söyletmiştir ya bunlar o sırada Madam Vauquer’in ağzından çıkanların derin gerçekliğine kolay kolay erişemez.

“Demek yarın sabah topu topu üç fincan kahve pişecek, Sylvie. Ya, böyle işte! Evim ıpıssız oldu, yürekler parçalayacak bir durum değil mi bu? Pansiyonerlerim olmadıktan sonra, yaşamın ne anlamı kalır? Hiç. Gitti, gitti evimin insanları. Yaşam eşyalarda kaldı. Ulu Tanrı’ya ne yaptım ki bu felaketleri başıma getirdi? Fasulye ve patates erzakımız yirmi kişi içindi. Polis girdi evime! Demek yalnız patates yiyeceğiz! Demek Christophe’a yol vereceğim!”

Savoie’lı uyuyordu, birden uyandı.

“Efendim, Madam?” dedi.

“Zavallı oğlan! Köpek gibi,” dedi Sylvie.

“Ölü mevsimdeyiz, herkes yerini bulmuş. Nereden müşteri çıkacak? Deli olacağım. Ya Poiret’yi de elimden alıp götüren şu Michonneau cadısına ne demeli! Ne yaptı da kendine bağladı bu adamı? Kuçu kuçu gibi ardından gidiyor.”

Sylvie başını sallayarak, “Ohoo! Bu evde kalmış karılar böyle işlerin dibacesini bilirler,” dedi.

“Ya şu zavallı Mösyö Vautrin’e ne demeli, kürek mahkûmu yapıp çıktılar adamcağızı,” diye ekledi dul kadın. “Ne yapayım, Sylvie, elimde değil, hâlâ inanamıyorum bu işe. Böyle şen şakrak, böyle ayda on beş frank *gloria* parası veren bir adam, parasını tıkır tıkır ödeyen bir adam!”

“Cömertti de,” dedi Christophe.

“Yanlışlık var,” dedi Sylvie.

“Yok canım, kendi ağzıyla kabul etti,” dedi Madam Vauquer. “Bütün bunlar benim evimde, kedi bile geçmeyen bir sokakta mı olacaktı! Doğru, doğru, dosdoğru, düş görüyorum ben. XVI. Louis’nin başına gelen kazayı gördük biz, imparatorun düştüğünü gördük, yine dönüp yine devrildiğini gördük, bütün bunlar olmayacak şeyler değildi, ama küçük pansiyonlar için böyle bir olanak yoktur. Kral olmasa da olur, ama insan karnını doyurmak zorundadır; de Conflans adıyla doğmuş, namuslu bir kadın böyle güzel akşam yemeklerini veriyorsa, ama dünyanın sonu gelmedikçe... Ama dünyanın sonu geldi işte.”

“Bir de bunları başınıza getiren Matmazel Michonneau 1000 ekü gelire konsun, öyle mi!” diye atıldı Sylvie.

“Bırak şu namussuz karıyı!” dedi Madam Vauquer. “Bir de Buneaud’ya gidiyor üstüne üstlük! Her şeyi yapabilir o karı, korkunç şeyler yapmıştır, adam da öldürmüştür, hırsızlık da etmiştir zamanında. Zavallı adamcağızın yerine o gitmeliydi küreğe...”

Bu sırada Eugène ile Goriot Baba kapıyı çaldılar. Dul kadın içini çekerek, “İşte iki sadık müşterim geldi,” dedi.

Kafalarında pansiyonun mutsuzluklarından pek bulanık bir anı kalmış olan iki sadık müşteri, sözü hiç evirip çevirmeden, ev sahibesine artık Chaussée-d’Antin’de kalacaklarını bildirdiler.

“Ah, Sylvie, son yumruğu da yedik işte!” dedi dul kadın. “Beyler, öldürücü yumruğu vurdunuz bana! Tam mideme indi. Şurama bir demir oturmuş sanki. Öyle bir gün geçirdim ki on yıl daha bindirdi yaşıma. Deli

olmamak işten değil! Fasulyeler ne olacak? Böyle yalnız kalırsam, sen yarın gidersin, Christophe. Hadi, beyler, iyi geceler."

Eugène, Sylvie'ye, "Ne oldu buna?" diye sordu.

"Ne olacak, olanlardan sonra herkes gitti. Kafasını bozdu bu iş. Sızlanıp duruyor. İyi gelir ağlamak. Ben yanına girdim gireli ilk olarak gözlerini temizlediğini görüyorum."

Ertesi gün, Madam Vauquer kendi deyimiyle "mantıklanmıştı". Bütün pansiyonerlerini kaçırmış, yaşamı altüst olmuş bir kadın kadar üzüntülü göründüyse de aklı tümüyle başındaydı, gerçek, derin bir acının, çıkar zedelenmesinin, alışkanlıkların altüst olmasının yol açtığı acının ne olduğunu gösterdi. Ayrılıp giden bir âşığın sevgilisinin oturduğu yerlere diktiği gözler Madam Vauquer' in boş masaya diktiği gözlerden daha kederli olamazdı. Eugène, birkaç güne kadar yatılılık süresi bitecek olan Bianchon'un kendi yerini alacağını, Müze Memuru'nun da Madam Couture'ün dairesini tutmak istediğini sık sık belirtmiş olduğunu, müşterilerini kısa zamanda tamamlayacağını söyleyerek onu avuttu.

"Tanrı sesinize kulak versin, mösyöcüğüm! Ama felaket girdi bu eve," dedi, iç karartıcı bir bakışla yemek odasına baktı. "On güne varmadan ölüm de girecek," diye ekledi. "Kimi alacak acaba?"

Eugène alçak sesle Goriot Baba'ya, "Tam zamanında taşınıyoruz," dedi.

Sylvie telaşla koşup geldi, "Madam, Mistigris'yi üç gündür hiç göremedim," dedi.

"Yaa! Kedim de öldüyse, bizi bıraktıysa, ben..."

Kadıncağız sözlerini bitiremedi, ellerini kavuşturarak koltuğa yığıldı, bu korkunç belirti onu ezmişti.

Öğleye doğru, yani postacıların Panthéon semtine geldikleri saatte, Eugène Beauséant armasıyla damgalanmış, güzel zarflı bir mektup aldı. Bir aydır haber verilen ve Vikontes'in evinde yapılacak olan balo için Mösyö ve Madam de Nucingen'e bir çağrı çıktı içinden. Eugène'e de birkaç satır yazmıştı:

"Duygularımın Madam de Nucingen'e ulaştırılmasına seve seve aracılık edeceğinizi düşündüm, Mösyö; benden istediğiniz çağrıyı yolluyorum, Madam de Restaud'nun kardeşini tanımak beni sevindirecek.

Bu güzel kadını getirin bana, tüm sevginizi o almasın, size beslediğim sevgiye karşılık, siz de bana çok sevgi borçlusunuz.

Vikontes de Beauséant”

“Madam de Beauséant oldukça açık bir biçimde Baron de Nucingen’i istemediğini söylüyor,” dedi Eugène içinden. Ona hiç kuşkusuz karşılıksız kalmayacak bir sevinç sağlamanın mutluluğu içinde, Delphine’e koştu. Madam de Nucingen banyodaydı. Rastignac odasında bekledi, iki yıllık arzunun ereği olan bir sevgiliye sahip olmakta acele eden, ateşli bir genç adam için doğal olan sabırsızlıklar içinde çırpınıyordu. Gençlerin yaşamında bir kez daha görülmeyen heyecanlardır bunlar. Bir erkeğin bağlandığı ilk gerçek kadın, yani Paris toplumunun istediği fazladan şeylerin parıltısı içindeki kadın her zaman rakipsizdir. Paris’te aşk öteki aşklara hiç mi hiç benzemez. Herkesin görünüşü kurtarmak için sözde çıkardan uzak sevgisi konusunda sıraladığı sözlerdeki cafcaflı gösteriyi ne erkekler yutar, ne kadınlar. Bu ülkede, bir kadın yalnızca yüreği ve duyuları doyurmakla kalmamalıdır; yaşamı oluşturan binlerce boş şeye karşı yerine getirilmesi gereken büyük görevleri bulunduğunu çok iyi bilir. Aşk özellikle bu alanda övüngen, yüzsüz, savurgan, şarlatan ve şatafatlıdır. XIV. Louis’nin sarayındaki bütün kadınlar bu büyük Prens Dük de Vermandois’nin[50] yüksek çevre sahnesine girmesini kolaylaştırmak için manşetlerini yırttığı zaman, ona bunların her birinin 1000 ekü değerinde olduğunu unutturtan tutku gücünden dolayı Matmazel La Vallière’i kıskanmışlarsa, insanlığın geri yanından ne beklenebilir? Genç, zengin, unvan sahibi olun, olabilirseniz daha fazlasını da olun; taptığınız yaratık önünde yakmak üzere ne kadar günlük tohumu getirirseniz, o kadar candan davranır size, taptığınız bir yaratık varsa eğer. Aşk bir dindir, tapınışı da bütün öbür dinlerdekinden daha pahalıya mal olmalıdır; çabucak geçip gidiverir, hem de geçtiği yerleri kırıp döktükleriyle belli etmek isteyen bir yaramaz çocuk gibi geçer. Duygu lüksü çatı katlarının şiiridir; şu zenginlik olmasa, aşk ne olur orada? Paris töresinin bu sert yasalarına uymayanlar varsa da bunlara yalnız yaşayıp toplumsal öğretilerin akımlarına kapılmamış olan, duru, akıcı, ama suyu tükenmez bir kaynağın başında yaşayan ruhlarda rastlanır; yeşil gölgelerine bağlı kalır, sonsuzluğun her konuda kendileri için yazılmış olan ve kendi kendilerinde buldukları dilini dinlemekle mutludurlar, yeryüzününkilerden dert yanarak sabırla

kanatlarının çıkmasını beklerler. Ama Rastignac, yüceliklerin tadını önceden tatmış olan çoğu gençler gibi, seçkin çevrenin savaş alanına tepeden tırnağa silahlı olarak girmek istiyordu; onun ateşini benimsemişti, belki ona egemen olacak gücü de seziyordu kendinde, ama ne bu hırsın araçlarından haberi vardı, ne ereğinden. Yaşamı dolduracak, arı ve kutsal bir aşk yoksa, bu iktidar susuzluğu güzel bir şey olabilir; bunun için, her türlü kişisel çıkarı bir yana bırakıp erek olarak bir ülkenin yüceliğini benimsemek yeter. Ama üniversiteli yaşamın akışını inceleyip yargılayabildiğimiz noktaya gelmemişti daha. Taşrada yetişen çocukların gençliğini yapraklar gibi saran körpe ve tatlı düşünceleri bile tam olarak silkeleyememişti. Paris Rubicon'unu[51] aşıp aşmamak konusunda sürekli olarak duralamıştı. Şiddetli bir merak duymakla birlikte, gerçek beyzadenin şatosunda sürdüğü mutlu yaşam konusunda bazı art düşünceleri kalmıştı. Yine de, bir gün önce, kendini dairesinde gördükten sonra, son kuşkuları da dağılmıştı. Soyluluğun verdiği ruhsal üstünlüklerden uzun zamandır yararlandığı gibi, maddesel üstünlüklerin de tadını çıkarmaya başlayınca, taşralı postunu atmış, sonunu çok parlak gördüğü bir yeni duruma usulca yerleşmişti. Bu nedenle, artık biraz da kendisinin olan bu kadın odasında rahat rahat oturup Delphine'i beklerken, kendini geçen yıl Paris'te yaşayan Rastignac'tan o kadar uzak görüyordu ki ruhsal bir açıdan onu seyrediyor, şu sırada kendi kendine benzeyip benzemediğini anlamaya çalışıyordu.

Thérèse geldi, "Madam odasında," diyerek onu titretti.

Delphine'i ateşin başında, körpe, dinlenmiş bir durumda, bir kanepeye uzanmış buldu. Böyle muslin dalgaları üzerine serilmiş görüp de onu meyvesi çiçek içinde gelen Hint bitkileriyle karşılaştırmamak elde değildi.

Delphine heyecanla, "Gördün mü! İşte buluştuk," dedi.

Eugène yanına oturdu, öpmek üzere kolunu tuttu, "Bilin bakalım, size ne getirdim," dedi.

Madam de Nucingen çağrıyı okuyunca sevincini bir devinimle belli etti. Nemli gözlerini Eugène'e çevirdi, bir gurur doygunluğunun taşkınlığı içinde onu kendine çekmek üzere kollarını boynuna doladı.

"Bu mutluluğu size ("Sana," dedi kulağına, "Thérèse tuvalet odamda, dikkatli olalım."), size borçluyum, öyle mi? Evet, mutluluk diyorum buna. Sizin elde ettiğiniz bir mutluluk bir onur yengisinden de fazla bir şey değil mi? Hiç kimse bu çevreye takdim etmek istemedi beni. Şu anda belki de bir

Parisli kadın gibi küçük, uçarı, hafif bulacaksınız beni, ama dostum, düşünün ki sizin için her şeyi gözden çıkarmaya hazırım ve Saint-Germain semtine girmeyi her zamankinden daha çok istiyorsam, siz orada olduğunuz için istiyorum."

"Madam de Beauséant'ın bize balosunda Mösyö de Nucingen'i görmek istemediğini söyler gibi bir havası var, siz de öyle düşünmüyor musunuz?" dedi Eugène.

Barones de Nucingen mektubu Eugène'e geri vererek, "Evet ya," dedi. "Saygısızlık dehası vardır bu kadınlarda. Ama olsun, gideceğim. Kardeşim de orada olacak, çok şık bir tuvalet hazırladığını biliyorum. Eugène," diye ekledi alçak sesle, "bazı çok iğrenç kuşkuları dağıtmak için gidiyor o oraya. Hakkında dolaşan söylentileri biliyor musunuz? Bu sabah Nucingen bana dün Kulüp'te açık açık konuştuklarını söyledi. Tanrım! Kadınların ve ailelerin onuru pamuk ipliğine bağlı! Zavallı kardeşimde kendim saldırıya uğradığımı, kendim yaralandığımı duydum. Kimi söylentilere bakılırsa, Mösyö de Trailles yüz bin frankı bulan borç senetleri imzalamış, hemen hepsinin de süresi dolmuş, bu yüzden hakkında kovuşturma açılacakmış. Bu zor durumda kardeşim, elmaslarını bir Yahudi'ye satmış, Mösyö de Restaud'nun annesinden kalan o güzelim elmasları! Herhalde üzerinde görmüşsünüzdür. Kısacası, iki günden beri hep bundan söz ediliyor. Anastasie'nin sırmalı bir giysi yaptırıp tüm parıltısı içinde ve elmaslarıyla birlikte Madam de Beauséant'ın evinde boy göstererek bütün gözleri üzerine çekmek istemesini anlıyorum. Ama ben de ondan geri kalmak istemem. Hep beni ezmeye çalıştı, hiçbir zaman iyi davranmadı bana, oysa ben ona ne kadar yardımda bulunmuşumdur, parasız kaldı mı her zaman ona verecek param bulunurdu. Ama başkalarını bırakalım, bugün yüzde yüz mutlu olmak istiyorum."

Rastignac, sabahın birinde hâlâ Madam de Nucingen'deydi. Madam de Nucingen ona âşıkların ayrılık öpüşünü, gelecek sevinçlerle dolu öpüşü verirken, hüzünlü bir anlatımla, "O kadar korkak, o kadar evhamlıyım ki istediğiniz adı verin önsezilerime, ama mutluluğumun pahasını korkunç bir yıkımla ödeyeceğim diye korkuyorum," dedi.

"Çocuk!" dedi Eugène.

Delphine gülerek, "Ya!.. Bu akşam da ben çocuk oldum," diye yanıtladı.

Eugène, Vauquer Pansiyonu’na ertesi gün buradan ayrılacağına kesinlikle inanarak döndü, bu yüzden, yolda, mutluluğun tadı dudaklardayken tüm gençlerin kurdukları düşlere bıraktı kendini.

Rastignac kapısının önünden geçerken, Goriot Baba, “Ne haber?” diye sordu.

“Hiç,” dedi Eugène, “yarın hepsini anlatırım size.”

“Hepsini, değil mi?” diye bağırdı ihtiyarcık. “Yarın mutlu yaşamımız başlıyor.”

40. Fars türündeki Fransız *opéra-comique*’ine daha ciddi bir biçim vererek ilk romantik operaların habercisi olan François-Adrien Boieldieu’nün bir eseri. (Y.N.)

41. Tiyatrolarda makineyle sahneye indirilen Tanrı ya da doğaüstü güç anlamında. Böylece mutlu sonuç sağlanmış olur. (Ç.N.)

42. 1812 yılında büyük yankı uyandırmış, gerçek bir cinayet. (Ç.N.)

43. Şaka, Poiret adının *poire* (armut) sözcüğüne yakınlığına dayanıyor. (Ç.N.)

44. Kudret helvası (*manne*), Çinli memur (*mandarin*) sözcüğünü usuna getirdiği için, Rastignac sarsılıyor. (Ç.N.)

45. Söz konusu melodram gerçekten Charles-Victor Prévost d’Arlincourt’un *Le Solitaire* adlı yapıtından alınmış bir melodramdır. Kadın kahramanı Elodie adını taşır. Vautrin’in sözünü ettiği Baptiste Marty, o çağın melodram oyuncularının en ünlüsüdür. (Ç.N.)

46. Paris’te mahkûmların idam edildikleri meydan. “Grev” sözcüğü de bu meydanın adından gelir. (Ç.N.)

47. (İt.) Zamanla. (Ç.N.)

48. XIX. yüzyıl başlarında Fransız ortaoyunlarının bir kişisi. (Ç.N.)

49. Vergilius’un *Bucolica*’sından bir dize: “Herkes kendi zevkini izler.” (Ç.N.)

50. Dük de Vermandois, XIV. Louis ile Louise de La Vallière’in yasadışı çocuğuydu. (Ç.N.)

51. İtalya’yı Galya’dan ayıran küçük ırmak. Caesar geçilmesi yasak olan bu ırmağı, “Zarlar atıldı,” diye haykırarak geçmişti. (Ç.N.)

IV

Babanın ölümü

Ertesi gün, küçük pansiyondan ayrılmak için, Goriot ile Rastignac'ın yük taşıyıcının keyfinin olmasından başka bir bekleyecekleri kalmamıştı. Öğleye doğru, Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'nda tam Vauquer Pansiyonu'nun kapısında duran bir arabanın gürültüsü duyuldu. Madam de Nucingen arabasından indi, babasının hâlâ pansiyonda olup olmadığını sordu. Sylvie'nin olumlu yanıtı üzerine, merdiveni kuş gibi çıkıverdi. Komşusunun haberi yoktu, ama Eugène odasındaydı. Sofrada, Goriot Baba'dan öte berileri götürmesini rica etmiş, saat dörtte Artois Sokağı'nda buluşacaklarını söylemişti. Ama yaşlı adam gidip taşıyıcı ararken Eugène, okulda yoklamada bulunduktan sonra, bu tutkunlukla kendi parasını da ödeyeceği kuşku götürmeyen Goriot Baba'ya bu işi bırakmamak için, Madam Vauquer'le hesap görmek üzere geri dönmüş, kimsecikler de kendisini görmemişti. Patron sokağa çıkmıştı. Eugène bir şey unutup unutmadığına bakmak için odasına çıkmış, masasının çekmecesinde, Vautrin'e verip de borcunu ödediği gün alıp umursamazca attığı borç senedini görünce, bu düşüncesinden dolayı kendini alkışlamıştı. Ateşi olmadığı için, bu senedi iyice yırtmayı düşünüyordu, bu sırada, Delphine'in sesini tanıyınca hiç gürültü etmedi, kendisinden gizleyecek hiçbir gizi olamayacağını düşünerek onu dinlemek üzere durdu. Sonra, daha ilk sözcüklerde, baba ile kız arasındaki konuşmayı dinlemezlik edilemeyecek kadar ilginç buldu.

"Babacığım, Tanrı'ya şükürler olsun ki servetimin hesabını tam zamanında sormuşsun, yoksa batıyormuşum," dedi Delphine. "Konuşabilir miyim?"

Goriot Baba boğuk bir sesle, "Evet, ev boş," dedi.

"Neyin var, baba?" diye sordu Madam de Nucingen.

Yaşlı adam, “Kafama bir balta indirdin,” diye yanıtladı. “Tanrı kusurunu bağışlasın, kızım. Seni ne kadar sevdiğimi bilmiyorsun; bilseydin, birdenbire böyle şeyler söylemezdin, hele ortada hiç de umutsuz bir durum yokken. Ne acelen vardı da az sonra Artois Sokağı’nda buluşacakken burada aradın beni?”

“Babacığım, başına felaket gelince, ne yaptığını bilir mi insan? Deliyim ben! Avukatın daha sonra ortaya çıkacak bir felaketi biraz daha önce görmemizi sağladı. Senin uzun ticaret bilgin çok işe yarayacak, boğulan bir insanın dala tutunması gibi, koşup sana geldim. Mösyö Derville, Nucingen’in binbir dereden su getirdiğini görünce, mahkeme başkanından çabucak izin çıkartabileceğini söyleyerek dava açmakla korkutmuş onu. Bu sabah Nucingen geldi, hem kendisini hem de kendimi batırmak mı istediğimi sordu. Ben de bütün bunları hiç mi hiç bilmediğimi, bir servetim bulunduğunu, bu servetin benim elimde bulunması gerektiğini, bu anlaşmazlıkla ilgili her şeyin avukatımı ilgilendirdiğini, çok bilgisiz olduğumu ve bu işten hiç ama hiçbir şey anlamadığımı söyledim. Siz de böyle söylememi öğütlememiş miydiniz?”

“Güzel,” diye yanıtladı Goriot Baba.

“Güzel, ama bana işlerinin durumunu açıkladı,” diye sürdürdü Delphine. “Benimkileri de katarak tüm parayı daha yeni başlayan işlere yatırmış, bunlar için dışarıya büyük paralar çıkarması gerekmiş. Drahomamı ortaya çıkarsın diye dayatırsam, iflas ettiğini açıklamak zorunda kalacakmış; oysa, bir yıl bekleyecek olursam, anaparalarımı arsa işlerine yatırarak servetimi iki, üç kat fazlasıyla geri vereceği konusunda onur sözü veriyor, bu süre sonunda bütün servetim kendi elimde olacak. Babacığım, içten konuşuyordu, beni korkuttu. Davranışından dolayı benden özür diledi, özgürlüğümü geri verdi bana, işleri benim adım altında bildiği gibi yürütmesine ses çıkarmamam koşuluyla, gönlüme göre davranmama izin verdi. İyi niyetini kanıtlamak için de benim mal sahibi olduğumu belgeleyen senetlerin uygun biçimde yazılıp yazılmadığını anlamak için, istediğim her seferde Mösyö Derville’i çağıracağına söz verdi. Kısacası, elleri, ayakları bağlı olarak teslim oldu bana. Evin yönetiminde de iki yıl daha istiyor benden, verdiğinden fazla para harcamamam için yalvarıyor. Yapabildiği tek şeyin görünüşü sürdürmek olduğunu, dansözüne yol verdiğini, yatırımlarının sonunu almak için en sıkı, ama en sessiz tutumluluğu göstermek zorunda kalacağını kanıtladı bana. Sert davrandım,

sabrını taşırayım da daha çok şey öğreneyim diye her şeyden kuşkulanır gibi davrandım; bana defterlerini gösterdi, en sonunda da ağladı. Bir erkeği böyle bir durumda görmemiştim hiç. Aklı başından gitmişti, kendini öldürmekten söz ediyor, sayıklar gibi konuşuyordu. Yüreğim parçalandı."

"Bu martavallara inandın demek!" diye atıldı Goriot Baba. "Hokkabazın biri o! İş başında çok Alman gördüm; bu adamların hemen hepsi iyi niyetlidir, çok saftır, ama bir de içtenlik ve saflık görünüşleri altında, kurnaz ve şarlatan olmaya başladılar mı herkesi yaya bırakırlar. Kocan seni aldatıyor. Kıskıvrak sıkıştırıldığını sezmiş, ölü numarası yapıyor; senin adın altında, kendi adıyla çalışabileceğinden de rahat çalışmak istiyor. Bu durumdan yararlanarak da yaptığı işin tehlikelerinden uzak kalacak. Kalleş olduğu kadar da kurnaz; kötü bir adam o. Hayır, hayır, kızlarımı her şeyden yoksun bir durumda bırakarak gitmeyeceğim Père-Lachaise'e. Hâlâ işten anlarım biraz. Varlığını işlere yatırdığını söylüyormuş, pekâlâ! Bunun faizleri tahvillerle, senetlerle, anlaşmalarla gösterilmiştir! Bunları göstersin sana, seninle hesabını kapatsın. En iyi yatırımları seçer, tehlikelerine de katlanırız, elimizde 'Baron de Nucingen'in mal konusunda bağımsız karısı Delphine Goriot' adına sağlam senetlerimiz olur. Budala mı sanıyor bu herif bizi? Seni iki gün süresince parasız, ekmeksiz bırakmak düşüncesine katlanabileceğimi mi sanıyor? Bir gün bile, bir gece bile, iki saat bile katlanamam! Bu düşünce doğru olsa, yaşayamazdım. Bak sen şu işe! Ben ömrümün kırk yılı boyunca çalışayım, sırtımda çuvallar taşıyayım, bütün ömrümce meleklerim, her çalışmamın karşılığını veren, yükümü hafifleten siz kızlarım için her şeyden yoksun kalayım da bugün servetim ve ömrüm toz olup gitsin! Kudurup ölürüm bu yüzden. Yerde ve gökte kutsal olan ne varsa hepsi adına, bu işi aydınlığa çıkaracak, defterleri, kasayı, yatırımları inceleyeceğiz! Servetinin olduğu gibi durduğu iyice kanıtlanmadıkça, uyku da, yatak da, yemek de haram bana. Çok şükür, mal ve paraca ayrısın; avukatın da Derville olacak, dürüst adamdır bereket versin. Hiç düşünmem, milyoncuğun, elli bin frank gelirin ömrünün sonuna kadar elinde kalacak, yoksa Paris'in altını üstüne getiririm. Mahkemeler bizi mağdur ederse daha yukarıya başvururum. Paraca rahat ve mutlu olduğunu bilmek, bütün acılarımı, bütün kederlerimi bu düşünce hafifletiyordu. Para yaşamdır. Para her kapıyı açar. O Alsace'lı kereste, ne masalı okuyor bize? Delphine, seni zincire vuran, seni mutsuz eden bu koca hayvana bir metelik bile kaptırma. Sana işi düştüyse bir güzel sopamızı

çeker, adam gibi yürütürüz onu. Tanrım, başım ateş gibi, kafatasımın içinde bir şeyler beni yakıyor. Delphineciğim bir çul üstünde kalsın, öyle mi! Of! Fifine'im, sen ha! Vay canına! Nerede benim eldivenlerim? Hadi, gidelim, hepsini görmek istiyorum, defterleri, işleri, kasayı, yazışmaları, hepsini, hepsini, hemen şimdi! Servetinin tehlikede olmadığı kanıtlanmadıkça, bunu gözlerimle görmedikçe, bana rahat yok artık."

"Canım babacığım, biraz dikkatli ol. Bu işe en ufak bir öç hevesi karıştırırsan, düşmanca niyetlerini sezdirirsen, mahvoldum demektir. Seni tanır, senin esininle, servetim konusunda kaygılanmamı çok doğal buldu, ama yemin ediyorum sana, bu para onun elinde, yine elinde tutmak istiyor. Tüm anaparayı alıp kaçarak bizi ortada bırakabilecek bir adamdır bu alçak! Ardına düşüp de taşıdığım adı kendi elimle lekelemeyeceğimi çok iyi bilir. Aynı zamanda hem güçlü, hem de zayıf. Ben her şeyi iyice ölçüp biçtim. Fazla sıkıştırdık mı battım demektir."

"Yani dolandırıcı mı bu herif?"

Delphine ağlayarak bir iskemleye attı kendini.

"Evet, baba, öyle," dedi. "Beni böyle bir adamla evlendirmiş olmanın acısını çekmeyesin diye söylemek istemiyordum. Gizli huyları, bilinci, ruhu ve bedeni, her şeyi uyuyor birbirine! Tüyler ürpertici bir şey; hem nefret ediyorum, hem de küçümsüyorum ona. Evet, bütün o söylediklerinden sonra, adam yerine koyamam o aşağılık Nucingen'i. Öyle dolaplar çeviriyor ki sorma, bana anlattıklarında insaftan iz bile yok. Korkum da ruhunu iyice okumuş olmamdan ileri geliyor. O, yani kocam, işler ters gidecek olursa, elinde bir araç olmayı, yani dolaplarını benim adım altında çevirmesini kabul etmem koşuluyla, özgürlüğümü vermeyi önerdi açık açık. Bunun ne demek olduğunu biliyorsun, değil mi?"

"Ama yasalar ortada! Ama bu türlü damatlar için bir Grève Meydanı var," diye atıldı Goriot Baba, "Cellat bulunmazsa, ben kendi elimle giyotinden geçiririm onu."

"Hayır, baba, ona karşı yasa yok. Dolambaçlı sözlerini bir yana bırakarak iki üç sözcükle söyleyeyim, 'Ya beni serbest bırakırsın, işlerimi sonuçlandırırım, ya da her şey gider, meteliğin kalmaz, batarsın, çünkü senden başka suç ortağı seçemem,' dedi. Anlaşıldı mı? Hâlâ benden vazgeçemiyor. Kadın dürüstlüğüm ona güven veriyor; servetini kendisine bırakacağımı, kendi paramla yetineceğimi biliyor, batmak korkusuyla boyun eğmem gereken, kirli ve hırsızca bir ortaklık söz konusu. Bilincimi

satın alıyor, karşılığını da dilediğim gibi Eugène'in karısı olmama izin vererek ödüyor. 'Ben senin kusurlu davranmana izin veriyorum, bırak ben de zavallı insanları batırarak suç işleyeyim!' Yeterince açık değil mi bu dil? İşlem yapmak dediği şey nedir, biliyor musun? Kendi adına arsalar alıyor, sonra gölge adamlar aracılığıyla evler yaptırtıyor buralara. Bu adamlar müteahhitlerle pazarlığa oturup yapıların yapımı konusunda bir sonuca varıyor, borçlarını uzun vadeli senetlerle ödemekte anlaşıyorlar. Sonra, ufak bir para karşılığı, kocama bir aklama kâğıdı vermeye razı oluyorlar, kocam da evlerin sahibi oluyor o zaman, buna karşılık bu adamlar iflas ederek aldatılmış müteahhitlere borç ödemekten kurtuluyorlar. Nucingen kurumu adı zavallı yapıcıların gözünü boyadı. Bunu anladım. Nucingen'in, gerekince, büyük paralar ödediğini kanıtlamak için, Amsterdam'a, Londra'ya, Napoli'ye, Viyana'ya para yolladığını da anladım. Nasıl el koyarız bunlara?"

Eugène, Goriot Baba'nın dizlerinin çıkardığı gürültüyü duydu, anlaşılan odanın döşemesi üzerine düşmüştü.

"Tanrım! Ne yaptım ben sana?" diye bağırdı yaşlı adam. "Kızımı böyle bir sefile bırakırsam, isterse her şeyini alır elinden. Beni bağışla, kızım!"

"Evet, bir uçuruma düştüm işte, bunda belki sen de kusurlusun," dedi Delphine. "Evlendiğimiz zaman öyle düşüncesizizdir ki! Dünyayı, işleri, insanları, töreleri bilir miyiz? Bizim yerimize babalar düşünmeliydi. Sevgili babacığım, seni hiç suçlamıyorum, bu sözümü bağışla. Bunun suçu tümüyle benim. Yok, ağlama, babacığım, ağlama," diye ekledi, babasını alnından öptü.

"Sen de ağlama, minik Delphine'im. Uzat gözlerini de öperek kurulayayım. Üzülme sen! Ben yine bulurum aklımı, kocanın karıştırdığı işlerin kördüğümünü yine çözerim."

"Hayır, bırak da bildiğim gibi yapayım; onu yönetmenin bir yolunu bulurum. Beni sever, ben de üzerindeki etkimi kullanır, bana mülk almak için biraz para yatırmaya razı ederim onu. Belki de Nucingen adımla Alsace'ten mülk aldırtırım ona, bunu kendisi de çok istiyor. Yalnız, yarın gelip işlerini, defterlerini gözden geçir. Mösyö Derville'in ticarete hiç aklı ermiyor. Hayır, yarın gelme. Tepesini attırmak istemem. İki gün sonra Madam de Beauséant'ın balosu var, oraya güzel ve dinlenmiş olarak gitmek, sevgili Eugène'imin yüzünü ağartmak için kendime bakmak istiyorum. Hadi, gidip odasını görelim."

Bu sırada, Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'nda bir araba durdu, sonra merdivende Madam de Restaud'nun sesi işitildi, "Babam odasında mı?" diyordu Sylvie'ye. Bu durum, hemen yatağına uzanıp uyur gibi yapmayı tasarlayan Eugène'i kurtardı. Delphine kardeşinin sesini tanımıştı.

"Ha! Babacığım, Anastasie'nin başına gelenleri duydun mu?" dedi. "Onun evinde de çok tuhaf şeyler oluyormuş."

"Ne olmuş ki!" dedi Goriot Baba. "Artık sonum geldi demek! Zavallı başım böyle bir çifte mutsuzluğa dayanamayacak!"

Kontes içeriye girdi, "Merhaba, baba," dedi. "O! Sen de burada mıydın Delphine?"

Kardeşine rastladığından dolayı Madam de Restaud' nun canı sıkılmışa benziyordu.

"Merhaba, Nasie," dedi Barones. "Yoksa varlığımı olağanüstü mü buldun? Ben babamı her gün görüyorum."

"Ne zamandan beri?"

"Sen de gelseydin, bilirdin."

Kontes acıklı bir sesle, "Delphine, bırak bana sataşmayı," dedi. "Çok mutsuzum, mahvoldum, zavallı babacığım, of! Bu kez iyice mahvoldum."

"Ne oldu, Nasie?" diye haykırdı Goriot Baba. "Her şeyi söyle bize, yavrum. Sararıyor. Delphine, hadi, yardım et ona, ona iyi davran, elimden gelirse, daha çok severim seni!"

Madam de Nucingen kardeşini oturtarak, "Zavallı Nasie'ciğim, konuş hadi," dedi. "Seni her zaman, her şeyini bağışlayacak kadar sevecek iki insan varsa, o da biziz. Görüyorsun, aile sevgileri sevgilerin en sağlamı." Ona biraz lokman ruhu koklattı, Kontes kendine geldi.

Goriot Baba küspe ateşini karıştırarak, "Öldürecek bu iş beni," dedi. "Hadi, ikiniz de yanıma yaklaşın," diye ekledi. "Üşüyorum. Derdin ne, Nasie? Çabuk söyle, öldürüyorsun beni..."

"Ne olacak! Kocam her şeyi biliyor," dedi zavallı kadın. "Bir süre önce, Maxime'in bir borç senedi vardı, aklında mı, baba? İlk borç senedi değildi o. Daha önce de çok senetlerini ödemiştim. Ocağın başlarına doğru, Mösyö de Trailles çok kederli görünüyordu. Bir şeycikler söylemiyordu bana, ama sevdiklerimizin yüreğini okumak öyle kolaydır ki en ufak bir belirti yeter; önsezi diye bir şey de var sonra. Kısacası, her zamankinden daha çok seviyordu, daha candandı, mutluluğum gittikçe artıyordu. Zavallı Maxime! Benimle vedalaşırmış içinden! Öyle söyledi. Beynine bir kurşun

sıkacakmış. Kısacası, çok sıkıştırdım, çok yalvardım, iki saat dizlerine kapandım. Yüz bin frank borcu olduğunu söyledi. Of! Babacığım, yüz bin frank! Çılgına döndüm. Bu kadar paran yoktur, hepsini silip süpürmüştüm...”

“Hayır,” dedi Goriot Baba, “gidip çalmadıkça çıkaramazdım bu parayı. Ama çalardım, Nasie! Çalacağım.”

Can çekişen bir insan hırıltısı gibi, hüzünlü bir biçimde koparılan ve güçsüzlüğe indirgenmiş babalık sevgisinin can çekişmesini dile getiren bu sözler üzerine, iki kardeş de bir an durdular. Bir uçuruma atılan taş gibi, umutsuzluğunun derinliğini gösteren bu çığlık karşısında hangi bencillik duyarsız kalabilirdi ki?

Kontesin gözlerinden yaşlar boşandı, “Bu parayı kendi malım olmayan bir şeye el atarak buldum, baba,” dedi.

Delphine de içlendi, başını kardeşinin göğsüne koyarak ağladı, “Demek hepsi doğru,” dedi.

Anastasie başını önüne eğdi, Madam de Nucingen ona iyice sarılıp sevgiyle öptü, onu göğsüne bastırarak, “Burada hiç yargılanmadan sevileceksin hep,” dedi.

Goriot Baba zayıf bir sesle, “Meleklerim, neden sizi hep mutsuzluk birleştiriyor?” dedi.

Kontes bu sıcak ve çarpıntılı sevgi gösterileri karşısında yüreklenerek, “Maxime’in yaşamını, yani bütün mutluluğumu kurtarmak için, o bildiğin tefeciye, o şeytanın tornasından çıkmış olan, o hiçbir şey karşısında duygulanmayan adama, o Mösyö Gobseck’e Mösyö de Restaud’nun çok bağlı olduğu aile elmaslarını götürdüm,” dedi, “onunkileri de, benimkileri de, hepsini sattım. Sattım! Anlıyor musun? O kurtuldu! Ama ben öldüm. Restaud her şeyi öğrenmiş!”

“Kimden? Nasıl? Geberteyim onu!” diye bağırdı Goriot Baba.

“Dün beni odasına çağırttı. Gittim... ‘Anastasie,’ diye başladı... Öyle bir sesi vardı ki... Of! Sesi yetti, her şeyi anlayıverdim... ‘Anastasie, elmaslarınız nerede?’ dedi. ‘Odamda,’ dedim. ‘Hayır,’ dedi yüzüme bakarak, ‘burada, benim konsolumun üzerinde,’ Sonra bana üzerini mendiliyle kapatmış olduğu kutuyu gösterdi. ‘Nereden geldiklerini biliyor musunuz?’ diye sordu. Dizlerine kapandım... Ağladım. Öl derse öleceğimi söyledim.”

“Bunu söyledin, ha!” diye atıldı Goriot Baba. “Yaşadığım sürece, ikinizden birine kötülük yapmaya kalkacak birini kıyım kıyım doğrayacağımdan hiç kimsenin kuşkusu olmasın! Evet, yeminle, parçalarım, hem de bir...”

Goriot Baba sustu, sözcükler gırtlağında eriyordu.

“Kısacası, kardeşim, yapılması ölmekten de zor olan bir şey istedi benden. Benim işittiklerimi Tanrı hiçbir kadına işittirmesin!”

Goriot Baba sakin sakin, “Geberteceğim o adamı,” dedi. “Ama bir canı var, oysa bana iki can birden borçlu.” Anastasie’ye bakarak, “Peki, ne istedi?” diye sordu.

Kontes, kısa bir duruştan sonra, ‘Anastasie her şeyi sessizliğe gömüyorum, bir arada kalacağız, çocuklarımız var,’ dedi. ‘Mösyö de Trailles’ı öldürmeyeceğim, vuramayabilirim, onu başka türlü yok etmeye kalktığım zaman da insanların adaleti çıkabilir karşıma. Onu sizin kollarınızda öldürmek de çocukları lekelemek olur. Ama ne çocuklarınızın, babalarının, ne de benim ölmemi istemiyorsanız, iki koşulum var. Söyleyin, benim hiç çocuğum var mı?’ ‘Evet,’ dedim. ‘Hangisi?’ diye sordu. ‘Ernest, büyük oğlumuz,’ ‘Güzel,’ dedi. ‘Şimdi bundan böyle bir tek noktada sözümü yerine getireceğinize yemin edin.’ Yemin ettim. ‘Sizden istediğim zaman, mallarınızı sattığınızı bildiren bir senet imzalayacaksınız,’ dedi.”

“İmzalama!” diye bağırdı Goriot Baba. “Hiçbir zaman imzalama. Ah! Mösyö de Restaud, ah! Bir kadını mutlu etmek nedir, bilmiyorsunuz, o da mutluluğu nerede bulacaksa, orada arıyor, bir de bönce güçsüzlüğünüzden dolayı onu cezalandırıyorsunuz, öyle mi? Ben ölmedim daha, dur bakalım! Karşısında beni bulacak o herif. Nasie, için rahat olsun. Ya, mirasçısını koruyor demek! Güzel, çok güzel. Kaçıracağım onun oğlunu. Hey Tanrım, o benim de torunum! Göremez miyim o yumurcağı? Köyüme götürürüm, iyi bakarım, sıkma canını. Pazarlığa oturturum o canavarı, derim ki ‘Çık karşıma!’ derim. Oğlunu mu istiyorsun? Kızımın servetini ver öyleyse, gönlünce davranmasına da karışma!”

“Baba!”

“Baba, ya! Gerçek bir babayım ben. O büyük beyzade bozuntusu kızlarıma kötü davranmasın. Hay kör şeytan! Damarlarımda ne var, bilmem. Kaplan kanı var, kaplan! O iki serseriyi de yemek isterdim. Vay, yavrularım! Demek yaşamınız buydu, ha? Ama ölümüm demek bu benim. Ben bu dünyadan göçünce ne olacaksınız? Babalar da çocukları yaşadıkça

yaşamalıydı. Tanrım, dünyan ne kadar da kötü düzenlenmiş! Oysa söylediklerine bakılırsa, senin de bir oğlun var. Çocuklarımızda acı çekmemizi önlemeliydin. Demek varlığınızı acılarınıza borçluyum, meleklerim! Yalnız gözyaşlarınızı tanıtıyorsunuz bana. Evet, beni seviyorsunuz, görüyorum. Gelin, gelin buraya dert yanmaya! Benim yüreğim büyüktür, her şeyi alabilir. Evet, evet, istediğiniz kadar parçalayın yüreğimi, her parçası bir baba yüreği olur gene. Ah! Dertlerinizi almak, sizin yerinize acı çekmek isterdim. Ah! Küçükken ne mutluydunuz!”

“Bir o günlerimiz tatlıydı,” dedi Delphine, “büyük ambarda çuvalların tepesinden kaydığımız günler nerede kaldı?”

Anastasie, Goriot’nun kulağına, “Baba, iş bu kadarla bitmiyor,” dedi, Goriot Baba yerinden sıçradı. “Elmaslar yüz bin frank tutmadı. Maxime için kovuşturma var. Topu topu on iki bin frank kaldı ödeyeceğimiz. Uslu duracağına, artık kumar oynamayacağına söz verdi bana. Kala kala aşkım kaldı şu dünyada, o da bana öylesine pahalıya patladı ki elimden giderse, ölürüm. Servetimi, onurumu, rahatımı, çocuklarımı feda ettim ona. Ne olur! Bir şeyler yapın da Maxime yine özgür olsun, saygı görsün, seçkin çevrede kalabilsin, kendine bir durum edinmesini bilecektir. Şimdi yalnızca mutluluk borçlu değil artık bana, çocuklarımız var, beş parasız kalacaklar. Sainte-Pélagie’ye[52] atılırsa, her şey mahvolur.”

“Bu kadar param yok, Nasie. Hiç, hiç, hiçbir şey kalmadı! Dünyanın sonu geldi. Of! Yıkılacak bu dünya, hiç kuşku yok. Kaçın gidin, yıkılmadan kurtarın kendinizi! Ha! Daha gümüş küpelerim var, altı tane de çatal bıçağım var, ilk aldıklarım. Kısacası, bin iki yüz frank yaşam boyu gelirden başka hiçbir şeyim kalmadı...”

“Sürekli gelirinizi ne yaptın ki?”

“Günlük masraflarım için bu ufak geliri bıraktım, gerisini sattım. Fifine’e bir daire döşemek için on iki bin frank gerekiyordu.”

Madam de Restaud kardeşine, “Senin evde mi, Delphine?” dedi.

“Orasının önemi yok!” dedi Goriot Baba, “on iki bin frank harcandı.”

“Anlıyorum,” dedi Kontes. “Mösyö Rastignac için. Ah! Delphineciğim, dur. Ben ne durumlara düştüm, baksana.”

“Cicim, Mösyö Rastignac sevgilisini batıracak gençlerden değildir.”

“Teşekkür ederim, Delphine. Şu bunalımlı durumumda, daha iyi bir söz beklerdim senden; ama sen beni hiçbir zaman sevmedin.”

“Yok, Nasie, seni sever,” diye bağırdı Goriot Baba, “az önce de söylüyordu. Seni konuşuyorduk, senin güzel olduğunu, oysa kendisine ancak sevimli denilebileceğini söylüyordu.”

“O mu!” dedi Kontes, “soğuk bir güzelliği vardır.”

Delphine kızararak, “Diyelim ki öyle, ama sen bana nasıl davrandın?” diye karşılık verdi. “Beni yadsıdın, gitmek istediğim bütün evlerin kapısını yüzüme kapattırdın, kısacası beni üzmek için en küçük fırsatları bile kaçırmadın. Sonra ben senin gibi bu zavallı babaya gelip de paracığını biner biner çekerek onu bu duruma mı düşürdüm? İşte yapıtın, kardeşim. Ben fırsat buldukça gördüm babamı, onu evimden kovmadım, işim düşünce de gelip ayaklarını yalamadım. Bu on iki bin frankı benim için harcadığından haberim bile yoktu. Ben tutumluyumdur, bilirsin. Öte yandan, babacığımın verdiği armağanları hiçbir zaman kendim dilenmemişimdir.”

“Sen benden daha şanslıydın: Mösyö de Marsay zengindi, sen herkesten daha iyi bilirsin bunu. Sen her zaman altın gibi iğrenç olmuşsundur. Elveda, artık ne kardeşim var, ne...”

“Sus, Nasie!” diye bağırdı Goriot Baba.

“Artık hiç kimsenin inanmadığı bir yalanı ancak senin gibi bir kardeş yineleyebilir, sen bir canavarsın,” dedi Delphine.

“Çocuklar, çocuklar, susun, yoksa önünüzde kendimi öldürürüm.”

Madam de Nucingen yine konuştu:

“Hadi, Nasie, bağışladım seni, mutsuzsun. Ben senden daha iyiyim. Sen tut da yardımına koşmak için her şeyi yapabileceğimi, kocamın odasına bile girebileceğimi sezdiğim bir anda bunları söyle bana... Onun odasına ne kendim için girerdim, ne de... Bu da dokuz yıldır yaptığın kötülüklere uyan bir davranış işte.”

“Çocuklar, çocuklar, öpüşün hadi! Birer meleksiniz siz,” dedi babaları, Kontes’in koluna yapıştı.

“Hayır, bırak beni,” diye bağırdı Kontes, silkinip kurtuldu. “Kocam bile ondan daha çok acır bana. Tüm erdemleri kendinde toplamış sanki!”

Madam de Nucingen, “Mösyö de Trailles’ın bana iki yüz bin franka patladığını kendi ağzımla söylemektense, Mösyö de Marsay’e borçlu bilinmeyi yeğ tutarım,” diye yanıtladı.

Kontes ona doğru bir adım ilerleyerek, “Delphine!” diye bağırdı.

Barones soğuk soğuk, “Sen bana kara çalıyorsun, bense sana gerçeği söylüyorum,” diye yanıtladı.

“Delphine! Sen bir...”

Goriot Baba atılıp Kontes’i tuttu, eliyle ağzını kapatarak konuşmasını önledi.

“Öf! Baba, neye sürdün sen bu sabah elini?” dedi Anastasie.

“Evet, iyi etmedim,” dedi, ellerini pantolonuna sildi. “Geleceğinizi bilmiyordum ki. Taşınıyorum.”

Kızının öfkesini kendi üzerine çeviren bir serzenişe yol açtığı için mutluydu. Oturdu.

“Of! Yüreğimi deldiniz,” dedi. “Ölüyorum, çocuklarım! Kafatasım ateş doluymuş gibi için için yanıyor. Nazik olun, birbirinizi sevin! Beni öldüreceksiniz. Delphine, Nasie, hadi bırakın, ikiniz de hem haklı, hem haksızdınız.” Yaşlarla dolu gözlerini Barones’e dikti: “Bak, Dedel, on iki bin frank gerek ona, bu parayı arayalım,” dedi. “Böyle bakmayın birbirinize.” Delphine’in önünde diz çöktü. “Benim hatırım için ondan özür dile,” dedi kulağına. “O daha mutsuz, hadi.”

Acının babasının yüzüne işlediği yabanıl ve çılgın anlatım karşısında Delphine’in tüyleri ürpermişti.

“Zavallı Nasie’ciğim, sana haksızlık ettim,” dedi, “öp beni...”

“Oh! Yüreğime merhem sürüyorsunuz,” diye bağırdı Goriot Baba. “Ama bu 12 bin frankı nereden bulmalı? Birine bedel olarak askere mi gitsem?”[53]

İki kızı da yanına gelerek, “Öf! Baba! Hayır, hayır!” dediler.

“Bu düşüncenizden dolayı Tanrı sizi ödüllendirecektir,” dedi Delphine, “ama ömrünüz yetmez buna! Değil mi, Nasie?”

“Hem de bu bir damlacık su olurdu yalnız! Zavallı baba,” diye belirtti Kontes.

Yaşlı adam umutsuzluk içinde,

“Ama insan kanını da hiçbir işte kullanamaz mı?” diye bağırdı. “Seni kim kurtarırsa, kendimi ona adarım, Nasie! Onun için bir adam öldürürüm. Vautrin gibi yaparım, zindana giderim! Ben...” Yıldırımla vurulmuş gibi duruverdi. Saçlarını yoldu. “Hiçbir şey kalmadı artık!” dedi. “Bari hırsızlık etmek için nereye gideceğimi bilseydim. Ama para çalacak bir kapı bulmak da zor. Hem sonra banka soymak için adam ister, zaman ister. Yok, yok, ölmeliyim ben, ölmekten başka bir yapacağım kalmadı. Evet, hiçbir işe yaramaz oldum, baba değilim artık, değilim. Benden para istiyor, para gerek

ona! Ben sefil ve beş parasızım. Ya! Alçak herif! Yaşam boyu gelir bağlattırır mısın kendine, kızların olduğunu unutur musun? Sevmiyor musun ki kızlarını? Geber, köpek gibi geber, köpek herif! Evet, evet, köpekten de aşağıyım, köpekler bile böyle davranmazdı! Of! Başım! Başım kaynıyor!”

İki genç kadın, başını duvarlara vurmasını önlemek için çevresini almışlardı, “Baba! Baba! Kendine gel!” diye bağırdılar.

Hıçkırıyordu. Eugène dehşet içinde kalmıştı. Vautrin’e verdiği senedi aldı, pulunda daha büyük bir rakam yazılıydı, düzeltti, Goriot emrine, on iki bin franklık, düzgün bir senet yapıp içeriye girdi. Kâğıdı Kontes’e uzatarak, “İşte bütün paranız, Madam,” dedi. “Uyuyordum, konuşmalarınızdan uyandım, Mösyö Goriot’ya ne kadar borcum olduğunu da böylece öğrenmiş oldum. İşte senedi, kırdırabilirsiniz, ödemekte kusur etmeyeceğim.”

Kontes, kımıldamadan, kâğıdı elinde tutuyordu. Öfkeden, kızgınlıktan, kudurmuşluktan titreyerek, sapsarı bir yüzle, “Delphine,” dedi, “Tanrı tanıktır ki, her şeyini bağışlıyordum, ama bu! Nasıl olur, Mösyö buradaydı, biliyordun! Gizlerimi, yaşamımı, çocuklarımın yaşamını, utancımı, onurumu eline vermeme göz yumarak benden öç almak küçüklüğünü gösterdin! Benim için hiçbir şey değilsin artık, senden nefret ediyorum, elimden gelen her kötülüğü yapacağım sana, her...” Öfkeden sesi kesildi, gırtlağı kurumuştu.

“Ama oğlum o benim, bizim çocuğumuz o, kardeşin, kurtarıcın,” diye bağırıyordu Goriot Baba. “Sarıl ona, Nasie! Bak, ben nasıl sarılıyorum,” dedi, Eugène’i kollarında taşkınlıkla sıktı. “Ah! Çocuğum, babadan da fazla bir şey olacağım senin için, bir aile olmak istiyorum. Tanrı olmak isterdim, evreni ayaklarına atardım o zaman. Öpsene onu, Nasie! İnsan değil o, melek, gerçek bir melek!”

“Bırak onu, baba, o bir deli şu sırada,” dedi Delphine.

“Deli de deli! Ya sen, sen nesin?” diye sordu Madam de Restaud.

“Çocuklarım, devam ederseniz öleceğim!” diye bağırdı yaşlı adam, kurşunla vurulmuş gibi yatağına düştü. “Beni öldürüyorlar,” diye söylendi.

Kontes, bu sahnenin şiddeti karşısında şaşkına dönüp kımıldamadan duran Eugène’e baktı. Delphine’in çabucak yeleğini çözdüğü babasına dikkat bile etmeden, onu devinimiyle, sesiyle, bakışıyla sorguya çekerek, “Mösyö,” dedi.

Eugène soruyu beklemeden, “Madam, ödeyeceğim ve susacağım,” diye yanıtladı.

Delphine bayılmış ihtiyarı gösterdi kardeşine, “Babamızı öldürdün, Nasie!” dedi, Nasie ise kaçıp gitti.

Yaşlı adam gözlerini açtı.

“Onu bağışladım,” dedi, “durumu çok korkunç, en sağlam başları bile döndürebilir.” Delphine’in elini tutup sıkarak, “Nasie’yi avut, ona iyi davran, zavallı babacığına söz ver, babacığın ölüyor,” diye ekledi.

Delphine korku içinde, “Neyin var?” dedi.

“Hiç, hiç,” diye yanıtladı babası, “geçer. Bir şeyler alnımı sıkıyor, bir yarım başağrısı. Zavallı Nasie, ne korkunç bir geleceği var!”

Bu sırada, Kontes geri döndü, babasının dizlerine kapandı, “Bağışla!” diye haykırdı.

“Bırak,” dedi Goriot Baba, “şimdi canımı daha çok yakıyorsun.”

Kontes, gözleri yaşlar içinde, Rastignac’a baktı.

“Mösyö, kederimden size haksızlık ettim,” dedi, ona elini uzattı: “Benim için bir kardeş olacak mısınız?” diye sordu.

Delphine onu kucaklayarak, “Nasie, Nasieci’ğim, her şeyi unutalım,” dedi.

“Hayır, ben hiç unutmayacağım,” dedi Kontes.

“Melekler,” diye atıldı Goriot Baba, “gözlerimin üzerindeki perdeyi kaldırıyorsunuz, sesiniz diriltiyor beni. Hadi, yine kucaklaşın. Ee, Nasie, bu senet seni kurtaracak mı?”

“Dilerim öyle olur. Baksana, babacığım, sen de üstünü imzalar mısın?”

“Hey Tanrım! Şu budalalığa bak sen, nasıl unutmuşum bunu! Rahatsızlandım da ondan. Nasie, kızma bana. Birini yolla da sıkıntıdan kurtulduğunu bildir bana. Yok, ben gelirim. Yok, yok, gelmem, kocanı göremem artık, hemen öldürürdüm onu. Ama varlıklarını piç etmek isterse, beni orada bil. Çabuk git, yavrum, şu Maxime de uslansın artık.”

Eugène apışıp kalmıştı. Madam de Nucingen, “Zavallı Anastasie, hep böyle sert olmuştur, ama iyi yüreklidir,” dedi.

Eugène, Delphine’in kulağına, “Senedi ciro ettirtmek için geri döndü,” dedi.

“Sahi mi?”

“Sahi olmasın isterdim. Ondan sakının,” diye yanıtladı Rastignac, söylemeyi göze alamadığı düşünceleri Tanrı’ya iletmek istercesine,

gözlerini yukarı kaldırdı.

“Evet, her zaman biraz oyuncuydu, zavallı babacığım da onun oyunlarını yutuyor.”

Rastignac, yaşlı adama, “Nasılsınız, Goriot Babacığım?” diye sordu.

“Uykum var,” dedi yaşlı adam.

Eugène, Goriot’nun yatmasına yardım etti. Sonra, yaşlı adam Delphine’in elini tutarak uyuyunca, kızı çekildi.

“Bu akşam Italiens’de buluşuyoruz, nasıl olduğunu söylersin bana,” dedi. “Yarın da taşınıyorsunuz, Mösyö. Hadi, şimdi odanızı görelim.” Rastignac’ın odasına girince, “Aman, ne korkunç!” diye haykırdı. “Ama siz babamdan da kötü durumdaymışsınız! Eugène, güzel davrandın doğrusu. Elimden gelse, sizi daha çok severdim; ama, kuzum, servet yapmak istiyorsanız, böyle on iki bin frankı sokağa atmamalısınız. Kont de Trailles kumarcıdır. Kardeşim bunu anlamak istemiyor. 12 bin frankı gidip dağ gibi altınlar kaybedip kazandığı yerlerde arardı.”

Bir inilti duyarak Goriot’nun odasına döndüler, görünüşte uyur gibiydi; ama, sevgililer, yaklaştıkları zaman, şu sözcükleri işittiler: “Kızlarım mutlu değil!” İster uyur olsun, ister uyanık, bu tümcedeki ses kızının yüreğine öyle bir işledi ki babasının yattığı berbat yatağa yaklaşarak onu alnından öptü. Goriot Baba gözlerini açtı, “Delphine!” dedi.

“Nasılsın?” diye sordu Delphine.

“İyiyim,” dedi Goriot Baba. “Sen merak etme. Birazdan çıkacağım. Gidin, gidin, çocuklarım, mutlu olun.”

Eugène Delphine’e evine kadar eşlik etti, ama, Goriot Baba’nın durumunu merak ettiği için, onunla yemek yemeye yanaşmayıp Vauquer Pansiyonu’na döndü. Goriot Baba’yı sofraya oturmak üzere, ayakta buldu. Bianchon, eriştecinin yüzünü rahatça inceleyebilecek bir biçimde oturmuştu. Üniversiteli adamcağızın ekmeğini alıp yapıldığı unu değerlendirmek üzere kokladığını görünce, bu davranışta edim bilinci diyebileceğimiz şeyin bile bulunmadığını anladı, korkulu bir devinimde bulundu.

“Cochin Hastanesi’nin sayın stajyer hekimi, yanıma gelsene,” dedi Eugène.

Bianchon, yaşlı pansiyonere yakın olacağı için daha bir istekle geldi yanına.

“Nesi var?” diye sordu Rastignac.

“Yanılmıyorsam, işi bitik! Olağanüstü bir şeyler olmuş benliğinde, öyle sanıyorum ki çok yakın bir beyin kanamasının ağırlığı altında. Bak, yüzünün alt yanı oldukça sakin olmakla birlikte, üst çizgiler ister istemez alnına doğru çekiliyor. Sonra gözleri de beyine serum akınını belli eden özel durumda. İncecik bir toz serpilmiş diyeceği gelmiyor mu insanın? Yarın sabah daha fazlasını öğrenebilirim.”

“Bir ilacı yok mu bunun?”

“Hiçbir ilacı yok. Uçlara, bacaklara doğru bir tepki uyandırmanın yolu bulunursa, belki ölümü geciktirilebilir, ama belirtiler yarın akşam da kesilmezse, zavallı ihtiyarcık gitti demektir. Hastalığına hangi olay yol açtı, biliyor musun? Çok sert bir sarsıntı geçirmiş, ruh gücü çökmüş olsa gerek.”

Rastignac, iki kardeşin durmamacasına babalarının yüreği üzerinde dövüştüklerini anımsadı.

“Evet,” diye yanıtladı. İçinden de, “Hiç değilse Del- phine babasını seviyor,” diyordu.

Akşam, Italiens’de Rastignac, Madam de Nucingen’i fazla telaşlandırmamak için biraz dikkatli konuştu. O da daha Eugène başlar başlamaz, “Hiç kaygılanmayın, babam sağlamdır,” diye yanıtladı. “Ne var ki bu sabah biraz sarstık onu. Servetlerimiz tehlikede, bu felaketin enginliğini düşünebiliyor musunuz? Sevginiz beni bir zamanlar ölümcül bunalımlar olarak görebileceğim şeyler karşısında duygusuzlaştırmasa, bu durumda yaşayamazdım. Bugün artık benim için tek bir korku, tek bir mutsuzluk var: bana yaşamanın zevkini duyuran aşkı yitirmek. Bu duygudan başka hiçbir şey umurumda değil, başka hiçbir şeyi sevmiyorum artık yeryüzünde. Siz benim için her şeysiniz. Zengin olmaktan mutluluk duyuyorsam, sizin daha çok hoşunuza gidebilirim diye duyuyorum. Belki ayıp, ama evlat olmaktan çok âşığım. Neden? Bilmiyorum. Bütün canım sizde. Babam bana bir yürek verdi, ama onu siz çarptırdınız. Varsın herkes ayıplasın beni, ne çıkar! Siz beni karşı durulmaz bir duygunun mahkûm ettiği suçlardan akladıktan sonra? Hem sizin de bundan dolayı bana kızmaya hakkınız yok. Beni soysuz bir kız mı sanıyorsunuz? Hayır, hayır, bizim babamız kadar iyi bir babayı sevmemek olanaksız bir şey. Ama kötü evlenmelerimizin doğal sonuçlarını en sonunda görmesini önleyebilir miydim? Neden engel olmadı bu evlenmelere? Bizim yerimize o düşünmeli değil miydi? Biliyorum, bugün bizler kadar acı çekiyor, ama biz ne yapabiliriz? Onu avutmak mı? Avutamayız ki. Serzenişlerimizden, dert

yanışlarımızdan çok boyun eğişimiz üzüyordu onu. Yaşamda öyle durumlar vardır ki her şeyi acıdır, kederdir."

Eugène, gerçek bir duygunun bu arı anlatımı karşısında sevgi duydu, sesini çıkarmadı. Paris kadınları çoğu zaman sahtedir, boş gurur sarhoşudur, bencildir, güzel görünme meraklısıdır, soğuktur, ama şurası da kesindir ki gerçekten sevdiler mi öbür kadınlara göre çok daha fazla duygu katarlar tutkularına; bütün küçüklükleriyle büyürler, yüce olurlar. Sonra Eugène, bir kadının ayrıcalıklı bir duyguyla bunlardan ayrılıp uzaklaştıktan sonra, en doğal duyguları bile ne derin ve ne doğru bir anlayışla yargılayabildiğini görerek çarpılmıştı. Eugène'in susuşu Madam de Nucingen'i sarstı.

"Ne düşünüyorsunuz böyle?" diye sordu.

"Az önce söylediklerinizi dinliyorum hâlâ. Bugüne kadar sizi, sizin beni sevdiğinizden daha çok sevdiğime inanıyordum."

Madam de Nucingen gülümsedi ve konuşmayı uygunluk sınırları içinde bırakmak için zevkine karşı koydu. Genç ve içten bir aşkın titreyen anlatımlarını hiç işitmemişti. Arkadan birkaç sözcük daha gelirse, artık kendini tutamayacaktı. Konuşmayı değiştirmek için, "Eugène, olup bitenlerden haberiniz yok mu sizin?" dedi. "Yarın bütün Paris Madam de Beauséant'da olacak. Rochefide' lerle Marki d'Ajuda dışarıya hiçbir şey sızdırmamakta anlaşmışlar, ama kral yarın evlenme antlaşmasını imzalıyormuş, akrabanız hiçbir şey bilmiyormuş daha. Konukları kabul etmezlik edemeyecek, ama balosunda Marki bulunmayacak. Yalnız bu serüvenden söz ediliyor."

"Herkes de bu alçaklığa gülüyor, sırılsıklam dalıyor içine! Madam de Beauséant'ı öldürür bu olay, bilmiyor musunuz?"

Delphine gülümsedi, "Hayır," dedi, "bu türlü kadınları tanımıyorsunuz. Ama bütün Paris gelecek evine, ben de orada olacağım! Oysa bu mutluluğu size borçluyum."

"Bu da Paris'te çok dolaşan şu saçma dedikodulardan biri olmasın?" dedi Rastignac.

"Yarın öğreneceğiz gerçeği!"

Rastignac Vauquer Pansiyonu'na dönmedi. Yeni dairesinin tadını çıkarmaktan vazgeçememişti. Bir gün önce, Delphine'i gece yarısından sonra saat birde bırakmak zorunda kalmıştı, o gece de Delphine evine dönmek üzere saat ikiye doğru ondan ayrıldı. Ertesi gün, oldukça geç bir saate kadar uyudu, öğleye doğru Madam de Nucingen'i bekledi, o da

kendisiyle yemek yemeye geldi. Gençler bu güzel mutluluklara öyle düşkündür ki Rastignac, Goriot Baba'yı neredeyse unutmuştu. Kendisinin olan bu güzel nesnelerin her birine alışması uzun bir şenlik oldu onun için. Madam de Nucingen de varlığıyla her şeye yeni bir değer katıyordu. Bununla birlikte, saat dörde doğru, Goriot Baba'nın bu evde oturmaktan ne büyük bir mutluluk umduğunu düşününce, onun durumunu anımsadılar. Eugène, ihtiyarcık hasta ise kendisini hemen buraya taşımak gerektiğini belirtti, sonra da Vauquer Pansiyonu'na koşmak üzere Delphine'den ayrıldı. Goriot Baba da Bianchon da sofrada yoktu.

"Goriot Baba tökezledi," dedi ressam. "Bianchon da yukarıda, onun yanında. İhtiyar kızlarından biriyle, Kontes de *Restaurama*'yla görüştü. Sonra sokağa çıkmaya kalktı; durumu büsbütün kötüleşti. Toplum en güzel süslerinden birinden yoksun kalacak."

Rastignac merdivene koştu.

"Mösyö Eugène! Mösyö Eugène!"

"Mösyö Eugène! Madam sizi çağırıyor," diye bağırdı Sylvie.

"Mösyö," dedi dul kadın, "Mösyö Goriot ile şubatın on beşinde çıkacaktınız. Ayın on beşi geçeli üç gün oldu, on sekizine geldik. İkiniz için bir aylık para ödemeniz gerekiyor, ama Goriot Baba için de güvence verirseniz, sözünüz yeter."

"Neden? Güveniniz yok mu?"

"Güven mi! İhtiyar ölecek olursa kızları metelik vermezler bana, döküntüleri de on frank etmez. Bu sabah, neden, bilmem, son çatal kaşıklarını da götürdü. Delikanlılar gibi giyinmişti. Tanrı günahımı bağışlasın, allık sürmüştü galiba, gençleşmiş gibiydi."

Eugène dehşetle titredi, bir felaket sezinledi.

"Her şeyi ben üzerime alıyorum," dedi.

Goriot Baba'nın odasına çıktı. Yaşlı adam yatağında, Bianchon da yanındaydı.

"Merhaba, baba," dedi Eugène.

Yaşlı adam tatlı tatlı gülümsedi, cam gibi gözlerini üzerine çevirerek, "Delphine nasıl?" dedi.

"İyi. Ya siz?"

"Fena değilim."

Bianchon, Eugène'i odanın bir köşesine çekti.

"Yorma onu," dedi.

“Ne haber?” diye sordu Rastignac.

“Ancak bir mucizeyle kurtulabilir. Serum beyine yürüdü, hardal yakıları koyduk; bereket, duyuyor bunları, yakılar etki gösteriyor.”

“Taşınabilir mi?”

“Olanaksız. Burada bırakmak, her türlü bedensel devinimden, her türlü heyecandan uzak tutulması gerek.”

“Bianchoncuğum, ikimiz bakarız ona,” dedi Eugène.

“Hastanemin başhekimini getirttim.”

“Ee?”

“Yarın akşam bildirecek düşüncesini. İşi bittikten sonra yine geleceğine söz verdi. Yazık ki önlemsizlik etti adamcağız, nedenini açıklamak istemiyor. Katır gibi inatçı. Konuştum mu işitmiyormuş gibi yapıyor, yanıt vermemek için uyuyor; gözleri açık olunca da inliyor. Sabah sabah çıktı, Paris’te, kim bilir nerelerde yaya dolaştı. İşe yarar nesi varsa, alıp götürdü, bir acayip alışverişler yaptı, bunlar da gücünü aştı! Kızlarından biri gelmişti.”

“Kontes mi?” dedi Eugène. “İri bir esmer, biçimli, pırıl pırıl gözlü, güzel ayaklı, kıvrak bedenli?”

“Evet.”

“Beni bir an yalnız bırak onunla,” dedi Rastignac. “Ben onu konuştururum, bana her şeyi söyler.”

“Ben de bu arada yemeğimi yerim. Yalnız dikkat et, fazla heyecanlandırma; hâlâ büsbütün umutsuz değiliz.”

“Merak etme.”

Yalnız kaldıkları zaman, Goriot Baba, Eugène’e, “Bir güzel eğlenirler yarın,” dedi. “Büyük bir baloya gidiyorlar.”

“Babacığım, bu sabah ne yaptınız da böyle yatağa düşecek kadar rahatsızlandınız?”

“Hiç.”

“Anastasie mi geldi?” diye sordu Rastignac.

“Evet,” dedi Goriot Baba.

“Anlaşıldı! Hiçbir şeyi gizlemeyin benden. Yine ne istedi?”

Goriot Baba konuşmak için gücünü toplayarak, “Ah! Yavrum, çok mutsuzdu, çok!” dedi. “Elmas işinden beri Nasie’nin meteliği yokmuş. Bu balo için, üzerine bilezik gibi oturacak, sırmalı bir giysi ısmarlamış. Terzisi aşağılık karının biri, borca vermeye yanaşmamış, oda hizmetçisi borca

karşılık bin frank ödemiş tuvaletine. Zavallı Nasie, bu durumlara da mı düşecekti! Yüreğim parçalandı. Ama hizmetçi, Restaud'nun Nasie'ye hiç mi hiç güvenmez olduğunu görünce, parasını yitirmekten korkmuş, terziyle anlaşmış, o da bin frank gelmedikçe giysiyi vermeyeceğini söylemiş. Balo yarın, giysi hazır, Nasie umutsuzluk içinde. Rehine vermek üzere benim takımları ödünç almaya geldi. Sattığı söylenen elmasları herkes görsün diye, kocası bu baloya gitmesini istiyormuş. O da tutup bu canavara, 'Bin frank borcum var, öde!' diyebilir mi, diyemez. Benim aklım yattı buna. Kardeşi Delphine o baloya çok güzel bir giysiyle gidecek. Anastasie küçük kardeşinden aşağı kalmamalı. Hem sonra öyle bir gözyaşına batmış ki zavallı kızım! Dün on iki bin frank çıkaramadığım için öylesine alçalmıştım ki bu haksızlığı düzeltmek için değersiz yaşamımın geri kalanını verebilirdim. Ne yaparsınız? Her şeye katlanacak gücü buldum, ama bu son parasızlık yüreğimi deldi. Bir saniye bile durmadım artık, bir güzel süslendim, parladım; sofra takımlarını ve küpelerimi altı yüz franka sattım, yaşam boyu gelir senedimi de Gobseck Baba'ya bir yıl için dört yüz peşin franka rehin verdim. Adaam! Kuru ekmek yerim! Gençliğimde kuru ekmek yetiyordu, yine yeter. Hiç değilse Nasieci'ğim güzel bir gece geçirir. Çok hoş olacak baloda. Bin frank şuracıkta, yastığımın altında. Zavallı Nasieci'ğimi sevindirecek şeyin başımın altında olması beni ısıtıyor. O pis Victoire'ı da kapı dışarı edebilir artık. Uşakların efendilerine güvenmemeleri görülmüş şey mi? Yarın bir şeyciklerim kalmayacak, saat onda Nasie geliyor. Beni hasta sanmalarını istemem, yoksa baloyu maloyu unutup bana bakarlar. Nasie yarın bir çocuk gibi sarılacak bana, okşayışları beni iyi edecek. Uzun sözün kısası, bu bin frank eczacıya gitmeyecek miydi nasıl olsa? Bu parayı 'her-derde-deva'ma, Nasieci'ğime veririm, daha iyi. Hiç değilse onu avutmuş, derdini unutturmuş olurum. Kendime yaşam boyu gelir bağlattırmanın utancından da kurtulacağım böylece. O uçurumun dibinde, bense artık onu oradan çıkaracak güçte değilim. Yok, yok! Yeni baştan ticarete atılacağım. Odessa'ya gidip buğday alacağım. Orada buğday bizim buradakinden üç kat ucuzdur. Tahılların olduğu gibi dışalımı yasaktır ama yasaları yapan iyi insanlar buğdaydan yapılan şeylerin dışalımını da yasaklamayı akıl etmemişler. Yaa!.. Ben buldum bunu bu sabah! Nişastadan çok para vurulur."

Eugène yaşlı adama bakarak, "Delirmiş," diye düşündü. "Neyse, dinlenin artık, konuşmayın," dedi.

Bianchon yukarıya çıkınca Eugène yemeğe indi. Sonra her ikisi de geceyi nöbetleşe hastayı beklemekle geçirdi, biri tıp kitapları okudu, öbürü annesine, kız kardeşlerine mektuplar yazdı. Ertesi gün, hastada ortaya çıkan belirtiler, Binachon'a göre, olumluydu, ama sürekli bir bakım isterdi, bunun altından da ancak iki üniversiteli kalkabilirdi. Bunları anlatırken, çağın çekingen söz cambazlığına gölge düşürmek olanaksız. Yaşlı adamın zayıflamış bedenine konulan sülüklerle lapalar, ayak banyoları, iki genç adamın gücünü ve bağlılığını gerektiren tıp işlemleri eşlik etti. Madam de Restaud gelmedi; parasını bir uşakla istetti. Babası bu duruma sevinmiş göründü.

"Ben kendi gelecek sanıyordum," dedi. "Ama zararı yok, gelse kaygılanacaktı."

Akşamın yedisinde, Thérèse, Delphine'den bir mektup getirdi.

"Ne yapıyorsunuz, dostum? Yoksa daha sevilir sevilmez ihmal mi edileceğim? Yürekten yüreğe giz aktarırken, duyguların ne kadar incelikleri olabileceğini, her zaman sadık kalanlardan olmazlık edemeyecek kadar güzel bir ruh gösterdiniz bana. Mosé'nin yakarışını dinlerken söylediğiniz gibi, 'Kimileri için hep aynı notadır bu, kimileri içinse müziğin sonsuzluğu!' Düşünün ki, bu akşam Madam de Beauséant' ın balosuna gitmek için sizi bekliyorum. Gerçekten, Mösyö d'Ajuda'nın sözleşmesi bu sabah sarayda imzalanmış, zavallı Vikontes ancak saat ikide öğrenmiş bunu. Bütün Paris evine gidecek, bir idam olacağı zaman halk nasıl Grève Meydanı' nı doldurursa, öyle. Bakalım bu kadın acısını saklayacak mı, yoksa ölmesini bilecek mi diye bakmaya gitmek iğrenç bir şey değil mi? Daha önce gitmiş olsaydım, hiç kuşkusuz ben gitmezdim, dostum, ama konuk kabul etmez artık, böylece harcadığım bütün çabalar boşa gitmiş olur. Benim durumum ötekilerinden çok farklı. Öte yandan, sizin için de gidiyorum. Bekliyorum sizi. İki saate kadar yanımda olmazsanız, bu hainliğinizi bağışlayabilir miyim, bilmem."

Rastignac bir kalem aldı ve şöyle karşılık verdi:

"Babanızın yaşayıp yaşamayacağını anlamak için bir hekimi bekliyorum. Ölüm döşeğinde. Gelip size kararı bildireceğim, bu bir ölüm

kararı olacak diye korkuyorum. Baloya gidip gidemeyeceğinizi o zaman öğreneceksiniz. Sonsuz sevgiler.”

Hekim sekiz buçukta geldi, olumlu bir şey söylememekle birlikte, hemen öleceğini de düşünmediğini söyledi. Birbiri ardından iniş çıkışlar olacağını, yaşlı adamın yaşamının da, aklının da bunlara bağlı olduğunu söyledi. Son sözü de, “Çabucak ölmesi daha iyi,” olurdu.

Eugène Goriot Baba’yı Bianchon’a bıraktı, Madam de Nucingen’e acı haberi bildirmek için çıktı. Onun hâlâ aile görevleriyle dolu kafasında, böyle bir şey her türlü eğlenceyi geri bıraktırırdı.

Goriot Baba sızmış gibi görünüyordu, ama Rastignac’ın çıktığı anda yerinden doğruluverdi.

“Söyle ona, bana aldırmasın, iyi eğlensin,” diye bağırdı.

Genç adam acıdan ezilmiş bir durumda Delphine’in karşısına çıktı, onu saçları yapılmış, çoraplarını, ayakkabılarını giymiş buldu, bir balo giysisi kalmıştı giyilecek. Ama, ressamların tablolarını tamamlayan fırça vuruşları gibi, son hazırlıklar da tuvalin fonundan daha çok zaman istiyordu.

“Ne o, siz giyinmediniz mi?” dedi Delphine.

“Ama, Madam, babanız...”

Delphine sözünü keserek, “Yine mi babam!” diye atıldı. “Babama karşı görevlerimi sizden öğrenecek değilim. Uzun zamandır tanırım babamı. Tek sözcük istemiyorum, Eugène. Sizi ancak kıyafetinizi giydikten sonra dinleyeceğim. Thérèse evinizde her şeyi hazırladı; arabam hazır, alın; sonra dönün buraya. Babamı baloya giderken konuşuruz. Yola erken çıkmak gerek; arabaların arasında sıkışırsak, saat on birde içeri girersek ne mutlu.”

“Madam!”

“Hadi! Tek sözcük istemem,” dedi Delphine, bir kolye almak için odasına koştu.

Thérèse bu kibar baba öldürme karşısında dehşete düşen genç adamı iterek, “Gitsenize hadi, Mösyö Eugène,” dedi, “Madam’ı küstüreceksiniz.”

Eugène en kederli, en cesaret kırıcı düşünceler içinde giyinmeye gitti. Dünyayı bir çamur okyanusu olarak görüyordu, insan ayağını batırdı mı boynuna kadar gömülüyordu içine. “Burada yalnızca aşağılık cinayetler işleniyor,” dedi kendi kendine. “Vautrin daha büyük. Toplumun üç büyük anlatımını görmüştü: Boyun eğme, Savaş ve Başkaldırı; Aile, Toplum ve Vautrin.” Kendisi bir karar vermeyi göze alamıyordu. Boyun eğme can

sıkıcı, Başkaldırı olanaksız, Savaş belirsizdi. Düşüncesi aile kucağına yöneldi. Bu sakin yaşayışın arı heyecanları geldi aklına, kendisini seven yaratıklar arasında geçen günleri anımsadı. Bu sevgili yaratıklar, aile ocağının doğal yasalarına uymakla, onda tam, sürekli, bunalımsız bir mutluluk buluyorlardı. Böyle güzel şeyler düşünmekle birlikte, Delphine'e arı ruhların inancını açıklamayı, Aşk adına Erdem'i buyurmayı göze alamadı. Yeni eğitimi meyvelerini şimdiden vermeye başlamıştı. İnce düşüncesi Delphine'in ne tür bir yüreği olduğunu anlamasını sağlamıştı. Baloya gitmek için babasının cesedine basıp geçebilecek nitelikte olduğunu seziyordu, ama ne mantıkçı rolü oynamaya gücü, ne onun hoşuna gitmemeyi göze almaya cesareti, ne de onu bırakmasına yetecek erdemi vardı. “Bu durumda kendisine karşı haklı çıkmamı hiçbir zaman bağışlamaz,” dedi kendi kendine. Sonra hekimlerin sözlerini yorumladı. Goriot Baba'nın hastalığının sandığı kadar da tehlikeli olmadığını düşünmek hoşuna gitti; kısacası, Delphine'i aklamak için birbiri ardından suçlu uslamlamalar sıraladı. Babasının ne durumda olduğunu bilmiyordu. Hem görmeye gidecek olsa, yaşlı adam kendisi de baloya yollardı onu. Toplum yasası kalıp olarak amansızdır, ama onun suç diye mahkûm ettiği şeyi, aile kucağındaki kişilik farkları, çıkar ve durumların çeşitliliği bağışlatıverir. Eugène kendi kendini aldatmak istiyordu, bilincini sevgilisine feda etmeye hazırdı. İki günden beri, her şey değişmişti yaşamında. Bu yaşamı kadın altüst etmiş, aileyi soldurmuş, her şeye kendi yararına el koymuştu. Rastignac ile Delphine birbirlerinden en heyecanlı zevkleri almak için gerekli koşullarda karşılaşmışlardı. İyi hazırlanmış tutkuları, tutkuyu öldüren şeyle, ergi ile büyümüştü. Eugène bu kadına sahip olduktan sonra, onu o zamana kadar yalnızca arzu etmiş olduğunu anlamıştı, ancak mutluluğun ertesinde sevmişti onu; belki de aşk zevki tanınmaktan başka bir şey değildir. İster aşağılık olsun, ister yüce, drahoma olarak getirdiği hazlarla onun kendisinden aldığı hazlar için seviyordu bu kadını; Delphine de Rastignac'ı böylece Tantalos'un açlığını geçiren ya da kurumuş gırtlağının susuzluğunu gideren meleği seveceği gibi seviyordu.

Rastignac balo kılığında dönünce, Madam de Nucingen, “Peki, babam nasıl?” diye sordu.

“Çok kötü,” diye yanıtladı Rastignac, “bana sevginizin bir kanıtını vermek istiyorsanız, hemen koşup onu görmeye gidelim.”

“Peki, olur, ama balodan sonra. Eugèneciğim, inat etme, bana ders vermeyi bırak, hadi gel.”

Yola çıktılar. Eugène bir süre hiç sesini çıkarmadı.

“Neyiniz var?” dedi Delphine.

Rastignac bir küskünlük havasıyla, “Babanızın hırıltısını duyuyorum,” diye yanıtladı. Sonra genç yaşın verdiği ateşli konuşma gücüyle Madam de Restaud’nun gösteriş yüzünden kapıldığı yabanıl davranışı, babasının son özverisinin yol açtığı ölümcül rahatsızlığı, Anastasie’ nin sırmalı giysisinin neye mal olacağını anlattı. Delphine ağlıyordu.

“Çirkinleşeceğim,” diye düşündü. Gözyaşları kurudu. “Gidip babamı bekleyeceğim, başucundan ayrılmayacağım,” dedi.

“Hah, işte şimdi tam istediğim gibi oldun,” diye atıldı Rastignac.

Beauséant Konağı’nın dolayları beş yüz arabanın fenerleriyle aydınlanmıştı. Aydınlık kapının her bir yanında bir jandarma duruyordu. Yüksek çevre öyle bir akın ediyor, herkes düşüşü sırasında bu büyük kadını görmeye öyle can atıyordu ki, Madam de Nucingen ile Rastignac geldikleri zaman, konağın alt katındaki salonlar dolmuştu bile. Bütün saray çevresinin XIV. Louis tarafından sevgilisi elinden alınan büyük genç kızı görmeye koştuğu zamandan bu yana, hiçbir gönül yıkımı Madam de Beauséant’ınki kadar gümbürtülü olmamıştı. Bu durumda, neredeyse Bourgogne ailesinin son kızı, derdini yenmiş göründü, son dakikaya kadar da boş şeylerini sırf aşkının utkusunda kullanmak için benimsediği çevrenin yukarısında kaldı. Paris’in en güzel kadınları, şık tuvaletleri ve gülümsemeleriyle salonları canlandırıyorlardı. Sarayın en seçkin adamları, elçiler, bakanlar, türlü alanlarda ün salmış, nişanlarla, renk renk kordonlarla süslü insanlar, Vikontes’in çevresinde toplanıyorlardı. Kraliçe için bomboş olan bu sarayın yaldızlı tavan kaplamaları altında, orkestradan ezgiler yükseliyordu. Madam de Beauséant sözde dostlarını karşılamak için ilk salonun önünde duruyordu. Aklar giymişti, sadelikle örülmüş saçlarında en ufak bir süs yoktu, sakin görünüyordu, ne acı, ne gösteriş vardı duruşunda. Hiç kimse içini okuyamıyordu. Mermerden bir Nike diyeceği gelirdi insanın. Yakın dostlarına gülümsemesi bazı bazı alaycıydı, ama hepsine de eskiden nasılsa yine öyleymiş gibi geldi. Mutluluğun ışıklarıyla süslendiği günlerdeki gibi görünmesini öyle bir başardı ki, Romalı genç kadınların son soluğunu verirken gülümsemesini bilen gladyatörü alkışladıkları gibi, en duygusuzlar

bile hayran kaldı ona. Yüksek çevre, kraliçelerinden biriyle vedalaşmak için süslenmiş gibiydi.

“Gelmeyeceksiniz diye ödüm kopuyordu,” dedi Rastignac’a.

Rastignac bu sözü bir serzeniş sandı, heyecanlı bir sesle, “Madam, herkesten sonra gitmek üzere geldim,” diye yanıtladı.

Madam de Beauséant elini tuttu.

“Çok iyi,” dedi. “Burada güvenebileceğim tek insan sizsiniz belki de. Dostum, her zaman sevebileceğiniz kadını sevin. Hiçbir kadını bırakmayın.”

Rastignac’ın koluna girdi, oyun oynanan salona götürdü onu, bir kanepeye oturttu.

“Marki’ye gideceksiniz,” dedi. “Uşağım Jacques sizi götürecek ve kendisine iletilmek üzere size bir mektup verecek. Ondan mektuplarımı istiyorum. Hepsini verecektir, öyle umuyorum. Mektuplarımı alırsanız, benim odama çıkın. Bana haber verirler.”

En iyi dostu Düşes de Langeais’yi karşılamak üzere kalktı, o da gelmişti. Rastignac yola çıktı, Marki d’Ajuda akşamı Rochefide Konağı’nda geçirecekti, buradan sordurttu onu, buldu da. Marki üniversiteliyi evine götürdü, ona bir kutu verdi, “Hepsi içinde,” dedi. Ya baloda olup bitenler ve Vikontes hakkında sorular sormak ya da evliliğinin ileride duyacağı üzüntüsünü daha şimdiden duymaya başladığını söylemek için, Eugène’le konuşmak ister gibiydi, ama gözlerinden bir gurur şimşeği geçti, soylu duygularını içinde saklamak gibi can sıkıcı bir cesaret gösterdi. “Ona benim hakkımda hiçbir şey söylemeyin, Eugèneciğim,” dedi. Şefkatlice hüzünlü bir devinimle elini sıktı ve gitmesini işaret etti. Eugène Beauséant Konağı’na döndü, Vikontes’in odasına alındı, burada bir yolculuk hazırlığı fark etti. Ateşin önüne oturup sedir ağacından kutuya baktı, derin bir hüzne gömüldü. Madam de Beauséant, *İlyada* tanrıçalarının boyutlarındaydı onun için.

Vikontes içeriye girdi, elini Rastignac’ın omzuna koydu, “Ah, dostum,” dedi.

Rastignac, akrabasını gözyaşları içinde gördü, gözlerini yukarıya dikmişti, bir eli titriyordu, öbür elini kaldırmıştı. Birden kutuyu alıp ateşe koydu, yanışına baktı.

“Dans ediyorlar! Tam olarak geldi hepsi, ama ölüm daha sonra gelecek,” dedi. Rastignac’ın konuşmak üzere olduğunu görünce, parmağını

ağzına bastırdı: “Şıst! Dostum, artık ne Paris’i göreceğim, ne de seçkin çevreyi. Sabah saat beşte, Normandiya içlerinde kefenime sarınmak üzere yola çıkıyorum. Öğleden sonra saat üçten beri, hazırlıklarımı yapmam, senetler imzalamam, işlerle uğraşmam gerekiyordu; hiç kimseyi...” Durdu. “Elbette, bulunduğu yer...” Yine durdu, kederden ezilmiş gibiydi. “Şu sıralarda her şey acı, kimi sözcükleri söylemek de olanaksız. Kısacası, bu akşam bu son yardım için size bel bağlamıştım. Dostluğumun bir inancasını vermek isterdim size. Sizi sık sık düşüneceğim, bu çevrenin ortasında iyi ve soylu, genç ve arıydınız, burada böyle nitelikler öyle az ki. Siz de bazı bazı beni düşünesiniz isterim.” Gözlerini çevresinde dolaştırdı. “Bakın, eldivenlerimi koyduğum çekmecedir bu. Baloya ya da tiyatroya giderken, buradan eldivenlerimi aldığım her seferde, kendimi güzel bulurdum, çünkü mutluydum, her dokunuşumda tatlı bir düşünce bırakırdım ona; benden pek çok şey var bunun içinde, artık var olmayan tüm Madam de Beauséant var. Bunu kabul edin. Artois Sokağı’na, evinize yollatırım. Madam de Nucingen çok hoş bu akşam, sevin onu. Dostum, artık birbirimizi görmeyeceğiz, ama sizin için hep iyi şeyler dileyeceğimden kuşkunuz olmasın, siz her zaman bana karşı iyi oldunuz. İnelim, ağladığımı sanmalarını istemem. Şimdi artık sonsuzluk var önümde, orada yalnız olacağım ve hiç kimse gözyaşlarımın hesabını sormayacak benden. Şu odaya bir daha bakalım.” Durdu. Bir an gözlerini eliyle gizledi, sonra kuruladı, soğuk suyla yıkadı, üniversitelinin koluna girdi. “Yürüyelim,” dedi.

Rastignac böyle soylu bir biçimde dizginlenen bu acının dokunuşu kadar şiddetli bir heyecan duymamıştı hiç. Baloya dönünce, Madam de Beauséant’la bir baştan bir başa dolaştı her yanı; bu nazik kadının son ve ince özeniydi bu. Az sonra, iki kız kardeşi, Madam de Restaud ile Madam de Nucingen’i gördü. Kontes gözler önüne serilmiş bütün elmaslarıyla göz kamaştırıcıydı, ama bunlar kendisini yakıyordu kuşkusuz; son olarak takmıştı. Gururu ve aşkı ne kadar güçlü olursa olsun, kocasının bakışları karşısında başını dik tutamıyordu. Bu gördükleri Rastignac’ın kafasındaki kederi azaltacak türden değildi. İki kız kardeşin elmasları ardında, Goriot Baba’nın yattığı kötü yatağı gördü. Hüzünlü görünüşü Vikontes’i yanılttı. Vikontes kolunu çekti.

“Gidin hadi, sizi eğlencenizden ayırmak istemem,” dedi.

Hemen sonra, Delphine Eugène’i istedi, uyandırdığı etkiden mutluydu, benimsendiğini umduğu bu çevrede topladığı ilgiyi üniversitelinin ayakları

dibine atmak istiyordu.

“Nasie’yi nasıl buluyorsunuz?” dedi ona.

“Babasının ölümünü bile senet gibi kırdırdı,” dedi Rastignac.

Sabahın dördüne doğru, salonlardaki kalabalık seyrekleşmeye başlamıştı. Çok geçmeden çalgı da kesildi. Düşes de Langeais ile Rastignac büyük salonda yalnız kaldılar. Vikontes, Mösyö Beauséant’la vedalaştı. Kocası, “İyi etmiyorsunuz, dostum, bu yaşta duvarlar ardına kapanılmaz! Bizimle kalın,” diye yineleyerek yatmaya gitti. Vikontes salona döndü. Burada yalnız Rastignac’ı bulacağını sanıyordu. Düşes’i görünce, çığlığını tutamadı.

“Niyetinizi anladım, Clara,” dedi Madam de Langeais. “Bir daha gelmemek üzere gidiyorsunuz, ama şöyle karşılıklı konuşup anlaşmamızdan önce gitmeyeceksiniz.” Dostunu kolundan tutup bitişik salona götürdü, yaşlı gözlerle seyrederek kollarında sıktı onu, yanaklarından öptü. “Sizden soğuk soğuk ayrılmak istemiyorum, dostum yoksa ağır bir sızı kalır içimde. Bana kendiniz gibi güvenebilirsiniz. Bu akşam çok büyüktünüz, kendimi size yaraşır buldum, bunu kanıtlamak istiyorum. Size karşı haksızlıklarım oldu, her zaman iyi davranamadım, beni bağışlayın, dostum. Sizi kırmış olabilecek ne yaptımsa, hepsini yadsıyorum, sözlerimi geri almak isterdim. Ruhlarımız aynı acıyla birleşiyor, hangimiz daha mutsuz olacağız, bilmem. Mösyö Montriveau bu akşam burada değildi, anlıyor musunuz? Sizi bu baloda görenler bir daha unutmayacaktır, Clara. Ben son bir çabaya daha giriştim. Başaramazsam, bir manastıra gireceğim. Peki, siz, siz nereye gidiyorsunuz?”

“Normandiya’ya, Courcelles’e, Tanrı beni bu dünyadan alıncaya kadar sevmek ve yalvarmak üzere.”

Vikontes, genç adamın kendisini beklediğini düşünerek, heyecanlı bir sesle, “Gelin Mösyö Rastignac,” dedi.

Üniversiteli eğildi, akrabasının elini alıp öptü.

“Antoinette, Tanrı’ya emanet olun,” dedi Madam de Beauséant, “mutluluklar dilerim.” Üniversiteliye döndü. “Size gelince, siz zaten mutlusunuz,” dedi. “Bu dünyadan gidişimde, kimi ayrıcalıklı ölüler gibi, çevremde saygılı ve içten bir heyecan bırakmış olacağım.”

Rastignac, Madam de Beauséant’ı yolculuk arabasında gördükten, en yüksek insanların, kimi halk şakşakçılarının ileri sürdüklerinin tersine, yürek yasalarının dışında kalmadıklarını, üzüntüsüz yaşamadıklarını

kanıtlayan gözyaşlarıyla nemlenen, son vedasından sonra, saat beşe doğru ayrıldı. Nemli ve soğuk bir havada, Vauquer Pansiyonu'na doğru yürüdü. Eğitimi tamamlanıyordu.

Komşusunun odasına girdiği zaman, Bianchon, "Goriot Baba'yı kurtaramayacağız," dedi.

Eugène uyuyan yaşlı adama baktı, sonra da, "Dostum, isteklerine sınır olarak çizdiğin alçakgönüllü yolu izlemekten şaşma," dedi. "Ben cehennemdeyim ve kalmam gerek. Yüksek çevre hakkında ne kadar kötü şey duyarsan, hepsine inan! Onun altınlarla, değerli taşlarla örtülmüş iğrençliğini anlatabilecek bir Juvénal yok yeryüzünde."

Ertesi gün, saat iki sularında, Bianchon, Rastignac'ı uyandırdı, kendisi çıkmak zorunda olduğundan, Goriot Baba'ya bakmasını rica etti. Goriot Baba'nın durumu geceden sonra kötüleşmişti.

"İhtiyarcığın iki günü, hatta belki altı saati bile kalmadı," dedi tıp öğrencisi. "Yine de hastalıkla savaşı bırakamayız. Pahalı bakımlar gerek. Hastabakıcılığını yapabiliriz; ama bende metelik yok. Ceplerimi tersine çevirdim, çekmecelerimi karıştırdım, sıfıra sıfır elde sıfır. Aklı başında olduğu bir sırada kendisine sordum, tek kuruşu olmadığını söyledi. Sende ne kadar var?"

"Yirmi frankım kaldı," diye yanıtladı Rastignac, "ama gidip kumara sürerim, kazanırım."

"Kaybedersen?"

"Gidip damatlarından, kızlarından para isterim."

"Ya vermezlerse?" dedi Bianchon. "Şu sırada ilk yapılması gereken şey para bulmak değil, ihtiyarı ayaklarından kalçalarının ortasına kadar hardal yakısına sarmak. Bağırırsa umut var demektir. Nasıl yapacağını biliyorsun. Hem Christophe da sana yardım eder. Ben eczacıya uğrayıp alacağımız bütün ilaçların hesabını benden sormasını söyleyeceğim. Zavallı adamı bizim hastaneye götüremeyişimiz üzücü bir şey, orada daha iyi bakılırdı. Hadi, götüreyim seni, ben gelmeden yanından ayrılma."

İki genç adam, ihtiyarın yattığı odaya girdi. Goriot, donuk gözlerini Eugène'e dikti, onu tanıyamadıysa da büyük bir dikkatle baktı. Üniversiteli bu görüntüye dayanamadı, gözleri yaşardı.

"Bianchon, pencerelere perde istemez mi?"

"Hayır. Artık hava koşulları onu etkilemiyor. Soğuğu, sıcağı duysa, çok iyi olurdu. Ama ilaç yapmak ve daha bir sürü şey hazırlamak için ateş

gerek. Çalı çırpı yollarım sana, odun buluncaya kadar işinizi görür. Dün ve bu gece senin odunlarınla zavallı adamın bütün küspelerini yaktım. Hava nemliydi, duvarlardan su sızıyordu. Odasını zar zor kurutabildim. Christophe de süpürdü. Tam bir ahır, ardıç yaktım, fazla kokuyordu.”

“Tanrım, ya kızları!” dedi Rastignac.

Tıp öğrencisi, Rastignac’a büyük, ak bir testi gösterdi.

“Bak, su isterse, şundan verirsin,” dedi. “İnlerse, karnı sert ve sıcak olursa, Christophe’u çağırıp şey yaparsın... biliyorsun. Büyük bir taşkınlığa kapılacak olursa, çok konuşur; hafif bir bunaklık gösterirse, hiç dokunma. Kötü bir belirti sayılmaz. Ama Christophe’u Cochin Hastanesi’ne yolla. Hekimimiz, arkadaşım ya da ben gelir, moksalar koyarız. Bu sabah, sen uyurken, Doktor Gall’in bir öğrencisi, Hôtel-Dieu’nün bir hekimi ve bizim başhekimle büyük bir konsültasyon yaptık. Bu efendiler ilginç belirtiler gördüklerini söylediler, oldukça önemli birkaç noktada aydınlanmak ereğiyle hastalığın gelişimini izleyeceğiz. Bu efendilerden biri, serum basıncı bir organda ötekilerden daha fazla olunca, özel olgulara yol açabileceğini ileri sürüyor. Bunun için, konuşacak olursa, iyi dinle, bakalım konuşmaları en çok hangi alanda yoğunlaşıyor? Bellek etkileri mi, yoksa sezgi ya da yargı etkileri mi; maddesel şeylerle mi uğraşıyor, yoksa duygularla mı; hesap mı yapıyor, yoksa geçmişe mi dönüyor? Kısacası, bize eksiksiz bir bilgi verecek durumda olmalısın. Hastalık bütün beyni de kaplamış olabilir, o zaman şu anda olduğu gibi, kendini bilmeden ölecek demektir. Her şey çok tuhaftır bu türlü hastalıklarda.” Hastanın başının arkasını gösterdi. “Bomba burada patlarsa, çok tuhaf şeyler olur. Bazı beyin yeteneklerine yeniden kavuşur, ölüm de biraz gecikir. Serum akıntıları beyinden geri döner, ancak otopsiden sonra anlaşılabilen yollar tutarlar. Incurables Hastanesi’nde alıklaşmış bir ihtiyar var, onda yayılma belkemiğini izlemiş; korkunç acı çekiyor, ama yaşıyor.”

“İyi eğlendiler mi?” dedi Goriot Baba, Eugène’i tanımıştı.

“Kızlarından başka bir şey düşünmüyor,” dedi Bianchon. “Bu gece, ‘Dans ediyorlar! Giysisini aldı!’ dedi durdu. Adlarıyla sesleniyordu onlara. İki gözüm kör olsun ki ağlatıyordu beni seslenişleriyle: ‘Delphine! Minik Delphine’im! Nasie!’ Yemin ederim, hüngür hüngür ağlamamak elde değildi.”

“Delphine,” dedi yaşlı adam, “Delphine burada değil mi? İyi biliyordum geleceğini.” Gözlerinden delice bir devingenlik belirdi,

duvarlara ve kapıya baktı.

“Ben aşağı iniyorum,” dedi Bianchon. “Sylvie’ye yakıları hazırlamasını söyleyeceğim. Zaman uygun.”

Rastignac ihtiyarın yanında yalnız kaldı, yatağın ayakucuna oturdu, gözlerini bu bakılması tüyler ürpertici, acılı başa dikti.

“Madam de Beauséant kaçıyor, bu da ölüyor,” diye söylendi. “Güzel ruhlar bu dünyada uzun süre kalamaz. Öyle ya, büyük duygular aşağılık, küçük, yüzeysel bir toplumla nasıl bağdaşır?”

Katıldığı şenliğin görüntüleri geldi aklına; bu ölüm döşeği görüntüsünün tam karşıtıydı. Birdenbire Bianchon göründü.

“Bak, Eugène,” dedi, “az önce başhekimimizi gördüm, koşa koşa geri döndüm. Mantık belirtileri olursa, konuşursa, uzun bir hardal yakısına yatır, ensesinden kalçalarına kadar hardal içinde kalsın. Sonra da bizi çağırtırsın.”

“Aslan Bianchon!” dedi Rastignac.

Tıp öğrencisi meraklı bir çırağın tüm ateşliliğiyle, “Bilimsel bir olgu söz konusu,” dedi.

“Anlaşıldı,” dedi Eugène, “bu zavallı ihtiyara bir ben sevgimden dolayı bakıyorum.”

Bianchon bu sözden alınmadan, “Beni bu sabah görmüş olsaydın, böyle konuşmazdın,” dedi. “Meslekte çalışmış hekimler yalnız hastalığı görürler, ben daha hastayı da görüyorum, aslanım.”

Eugène’i ihtiyarla baş başa bıraktı ve yeni bir nöbet kuşkusu içinde gitti, nöbet de kendini göstermekte gecikmedi.

Goriot Baba, Eugène’i tanıyarak, “Ah, siz misiniz, sevgili çocuğum?” dedi.

Üniversiteli elini tuttu. “Biraz iyice misiniz?” diye sordu.

“Evet, başımı bir mengeneyle sıkıyorlardı sanki, şimdi gevşer gibi. Kızlarımı gördünüz mü? Hemen koşup gelecekler, La Jussienne Sokağı’nda öyle bakmışlardı ki bana! Hey Tanrım, bari odam onları kabul edecek kadar temiz olsaydı. Bir delikanlı vardı, tüm küspelerimi yaktı.”

“Christophe’un ayak sesleri geliyor,” dedi Eugène, “size bu delikanlının yolladığı odunları çıkarıyor.”

“Güzel, ama odunun parasını nasıl vermeli? Tek meteliğim kalmadı, yavrum. Hepsini verdim, hepsini. Dilenecek duruma geldim. Sırmalı giysi güzel miydi bari? (Of, çok acıyor!) Sağ ol, Christophe. Tanrı seni ödüllendirir, oğlum; bende bir şey kalmadı.”

Eugène adamın kulağına, “Ben veririm paranı, seninkini de, Sylvie’ninkini de,” dedi.

“Kızlarım geleceklerini söylediler, değil mi, Chris-tophe? Sen yine git, 100 sou veririm sana. Kendimi iyi bulmadığımı, ölmeden önce onları kucaklamak, bir kez daha görmek istediğimi söyle. Söyle bunu onlara, ama fazla korkutmadan söyle.”

Rastignac’ın bir işareti üzerine Christophe gitti.

“Gelecekler,” diye konuştu ihtiyar. “Bilirim onları. İyi yürekli Delphineciğim, ölürsem ne kadar üzerim onu! Nasie de üzülür. Onları ağlatmamak için ölmemek isterdim. Ölmek, onları bir daha görmemektir, Eugèneciğim. Çok sıkılacağım o gideceğim yerde. Bir baba için cehennem, çocuklarından ayrı kalmaktır, evlenmelerinden beri öğrendim bunun ne olduğunu. Benim cennetim, La Jussienne Sokağı’ydı. Söylesenize, cennete gidersem, ruhum yine yeryüzüne gelir de onların çevresinde dolaşır mı? Böyle şeyler işitmiştim. Aslı var mı? Şu sırada La Jussienne Sokağı’ndaki halleriyle görür gibiyim onları. Sabahları aşağı inerlerdi. ‘Günaydın, babacığım,’ derlerdi. Onları kucağıma oturturdum, binlerce oyunlar, şakalar yapardım onlara. Cici cici okşarlardı beni. Her sabah birlikte kahvaltı ederdik, her akşam birlikte yemek yerdik, kısacası, babaydım, çocuklarımın zevkini tadardım. La Jussienne Sokağı’ndayken, mantık yürütmezler, dünya konusunda hiçbir şey bilmezlerdi, çok severlerdi beni. Tanrım, ne diye hep küçük kalmadılar? (Of, çok ağrıyor, başım kurşun gibi!) Of! of, kusuruma bakmayın, çocuklarım, korkunç acı çekiyorum, hem de gerçek bir acı olsa gerek, çünkü siz beni acıya dayanıklı yaptınız. Tanrım, hiç değilse elleri avuçlarımda olsaydı, hiç mi hiç duymazdım acımı. Gelecekler mi dersiniz? Christophe öyle şapşaldır ki! Kendim gitmeliydim. O görecek onları, o! Ama siz dün balodaydınız, nasıldılar, söylesenize? Hastalığımdan haberleri bile yoktu, değil mi? Yoksa dans etmezlerdi, zavallı çocuklar! Of, hasta olmak istemiyorum artık. Daha çok işleri düşüyor bana. Servetleri tehlikede. Hem de ne biçim kocaların elindeler! İyi edin beni, iyi edin! (Of, nasıl sızlıyor... Of of of!) İşte böyle, iyi olmalıyım ben, çünkü onlara para gerek. Parayı nasıl kazanacağımı da biliyorum. Odessa’ya gidip erişte yapacağım. Açıkgöz adamım ben, milyonlar kazanacağım. (Of! Çok acı çekiyorum!)”

Goriot bir an sustu, acıya dayanabilmek için gücünü toplamaya çalışır gibiydi.

“Burada olsalardı, hiç yakınmazdım,” dedi. “Ne diye yakınacaktım?”

Hafif bir uyuşukluk başladı, uzun zaman sürdü. Christophe döndü. Rastignac, Goriot Baba’nın uyuduğunu sanıyordu, uşağın yaptığı şeyleri yüksek sesle anlatmasına ses çıkarmadı.

“Mösyö, önce Kontes’e gittim,” dedi Christophe. “Görüşmek olanaksızdı, kocasıyla önemli işler görüşüyormuş. Ben ısrar edince, Mösyö de Restaud kendisi geldi, şöyle dedi bana: ‘Mösyö Goriot ölüyormuş, iyi ya, yapacağı en iyi şey bu. Madam de Restaud’yu bırakamam, önemli işlerimiz var, her şey bitince gelir.’ Öfkeli görünüyordu bu adam. Ben çıkmak üzereyken, Madam benim görmediğim bir kapıdan dış odaya geldi, ‘Christophe, babama kocamla tartıştığımı söyle,’ dedi. ‘Şimdi yanından ayrılamam; çocuklarımın yaşamı söz konusu; ama biter bitmez geleceğim.’ Baronese gelince o da başka bir öykü, ne gördüm, ne konuştum. Oda hizmetçisi, ‘Madam beşi çeyrek geçe döndü, uyuyor,’ dedi. ‘Öğle olmadan uyandırmaya kalkarsam, bağırır bana. Zili çaldığı zaman, babasının durumunun kötüleştiğini söylerim. Kötü haberleri iletmek için zamandan bol ne var?’ dedi. Yalvardım, yakardım, ama boşuna! Baronla konuşmak istedim, o da çıkmıştı.”

“Olur şey mi, kızlarının biri bile gelmesin!” diye haykırdı Rastignac. “İkisine de yazacağım.”

“Biri bile,” diye karşılık verdi ihtiyar, yerinde doğruluverdi. “İşleri var, uyuyorlar, gelmeyecekler. Biliyordum. Çocukların ne olduğunu öğrenmek için ölmeliymiş! Ah, dostum, evlenmeyin sakın, çocuk yapmayın! Siz onlara yaşamı veriyorsunuz, onlar size ölümü. Siz onları yüksek çevreye sokuyorsunuz, onlar sizi kovuyorlar. Hayır, gelmeyecekler! On yıldır biliyorum bunu. Bazı bazı düşünüyordum da inanmak istemiyordum.”

Gözlerinden birer damla yaş çıktı, kızarmış göz kenarlarından akıp öylece kaldı.

“Ah, zengin olsaydım, servetimi saklasaydım, onlara vermemiş olsaydım, şimdi burada olurlardı, öpüşleriyle yanaklarımı yalarlardı. Bir konakta otururdum, güzel odalarım, uşaklarım, ateşim olurdu; gözyaşı dökerlerdi başucumda, kocalarıyla, çocuklarıyla. Bütün bunlar benim olurdu. Şimdi hiç. Para her şeyi verir adama, kızlarını bile. Ah, param, param nerede? Bırakacak gömülerim olsaydı, yaralarımı sararlardı, bakarlardı bana; seslerini duyardım, yüzlerini görürdüm. Ah, sevgili çocuğum, tek çocuğum, bırakılmışlığımı yeğ tutarım yine de! Mutsuz bir

kişi sevildi mi sevildiğinden kuşkusu yoktur hiç değilse. Hayır, zengin olmak isterdim, görürdüm onları. Görürdüm yani! İkisi de taş yürekli. Onları o kadar seviyordum ki onların da beni sevmesi olanaksızdı. Baba dediğin her zaman zengin olmalı, birer huylu at gibi görmeli kızlarını, dizginlerini bırakmamalı. Bense onların önünde diz çöküyordum. Alçaklar, tam on yıldır nasıl davrandılar bana! Evliliklerinin ilk zamanlarında nasıl üzerime titrerlerdi! (Of, dayanılmaz bir işkence bu benimki.) Her birine şöyle böyle 800 bin frank vermiştim, sert davranamazlardı bana, kocaları da davranamazdı. Kapılarını ardına kadar açıyorlardı: ‘Babacığım, şöyle; babacığım, böyle.’ Sofralarında her zaman yerim hazırdı. Kocalarıyla yemek yiyordum, bana saygı gösteriyorlardı. Hâlâ elimde avucumda bir şeyler varmış gibi görünüyordum. Neden mi? İşlerim konusunda hiçbir şey söylememiştim. İki kızının her birine 800 biner frank veren adam üzerine titrenecek adamdır. Onlar da çevremde dört dönüyorlardı, ama param için elbette. Dünyanın hiç tadı yok. Ben bunu gördüm. Arabayla tiyatroya götürürlerdi beni, toplantılarında da gönlümün dilediği kadar kalırdım. Kısacası, kızlarım olduklarını söylerler, babaları olduğumu gizlemezlerdi. Hâlâ sezgim vardır benim, hiçbir şey gözümden kaçmadı. Her şey para içindi, yüreğimi deldi. Bunların birer gösteriş olduğu gözümden kaçmıyordu, ama derdin çaresi yoktu. Aşağıdaki sofrada olduğu kadar rahat değildim evlerinde. Bir şey söylemesini beceremiyordum. Bu nedenle seçkin çevre adamlarından kimileri damatlarımın kulağına, ‘Kim bu Mösyö?’ diye sordular mı ‘Paralı babadır o, zengindir,’ yanıtını alıyor, ‘Ya, vay anasını!’ diyorlar, sonra da altına gösterilen saygıyla bakıyorlardı bana. Bazı bazı biraz keyiflerini kaçırsam bile, kusurlarımı paramla bağışlattırıyordum. Hem kim kusursuzdur ki? (Başım bir yara!) Ölürken ne kadar acı çekilirse, o kadar acı çekiyorum şu sırada. Ama, sevgili Mösyö Eugène, Anastasie’nin kendisini alçaltan bir saçma söz söylediğimi belirten ilk bakışının yol açtığı acı karşısında bu acı hiç kalır; bütün damarlarımı açmıştı o bakışı. Her şeyi öğrenmek, bilmek isterdim, ama bütün öğrenebildiğim, yeryüzünde fazla olduğumdu. Ertesi gün, avunayım diye Delphine’e gittim, orada da bir budalalık yapıp onu öfkelendirdim. Deliye döndüm. Sekiz gün boyunca, ne yapacağımı bilemedim. Serzenişlerinden korkarak onları görmeye gidemedim. Kızlarımın kapısında kalmıştım işte. Tanrım, değil mi ki çektiğim düşkünlükleri, acıları biliyorsun, değil mi ki beni yaşlandıran, değiştiren, öldüren, saçlarımı ağartan bu zaman boyunca

yediğim hançer vuruşlarını saydın, bugün bana neden acı çektiriyorsun? Onları fazla sevmenin günahını iyice çektim. Sevgimden dolayı fazlasıyla aldılar öçlerini benden, cellatlar gibi işkence ettiler, bana. Ama babalar öyle budaladır ki, onları o kadar seviyordum ki, kumara dönen bir kumarcı gibi döndüm evlerine. Kızlarım da benim kötü huyumdu, benim sevgililerimdi onlar, her şeyimdi! Her ikisine de hep bir şeyler, süsler müsler gerekiyordu, oda hizmetçileri söylüyorlardı bana, ben de iyi karşılanayım diye alıyordum bunları! Yine de insanlar arasındaki davranışım konusunda bazı ufak dersler verdiler bana. Ertesi günü bile beklemediler. Benden dolayı yüzleri kızarmaya başlıyordu. Çocukları iyi yetiştirmenin sonu budur işte. Ama bu yaşta okula gidemezdim ya. (Korkunç acı çekiyorum, Tanrım! Hekimler, hekimler, neredesiniz? Başımı kesip açsalar, bu kadar sızlamazdı.) Kızlarım, kızlarım, Anastasie, Delphine, görmek istiyorum onları. Jandarma yollayın, zorla getirsinler, adalet benden yana, doğa, yasa, her şey benden yana. İtiraz ediyorum. Babalar ayaklar altında çiğnenirse memleket batar. Açık bir şey bu. Toplum da, dünya da, her şey yıkılır. Ah, bir görsem onları, seslerini bir duysam, ne derlerse desinler, vız gelir, yeter ki seslerini duyayım, acılarım yatışıverir. Hele Delphine’in sesi! Ama söyleyin onlara, gelince öyle her zamanki gibi soğuk soğuk durmasınlar. Ah, Mösyö Eugène, sevgili dostum, bakışın altınını birdenbire kurşuna dönüşmüş bulmanın ne demek olduğunu bilmezsiniz siz. Gözlerinin üzerimde ışıldamaz olduğu günden beri, hep kış mevsiminde yaşadım, yalnızca çekecek dertlerim oldu, ben de çektim. Alçalmak, aşağılanmak için yaşadım. Onları o kadar severim ki, zavallı, yüz kızartıcı zevkçeğizimizin pahası olan bütün aşağılanmaları sineye çekiyordum. Bir baba kızlarını görmek için gizlensin! Onlara yaşamımı verdim, onlar bana bugün bir saatlerini vermeyecekler! Açım, susuzum, yüreğim yanıyor, gelip de can çekişmemi serinletmeyecekler, öyle ya, ölüyorum ben, iyice seziyorum. Ama bunlar bir babanın cesedini çiğnemenin ne demek olduğunu bilmiyorlar mı! Göklerde bir Tanrı var, biz babalar istemesek bile, öcümüzü alır o. Yok, gelecekler! Gelin, cicoşlarım, gelin yine öpün beni, son bir öpüş verin, babanızın ölüm ekmeği olsun. Babanız Tanrı’ya yalvaracak, iyi kızlar olduğunuzu söyleyecek, sizi savunacak! Ne de olsa sizin suçunuz yok. Onlar suçsuz, dostum! Herkese söyleyin bunu, benden dolayı kimse canlarını sıkmasın. Hepsi benim suçum, beni ayaklar altında çiğnemeye kendim alıştırdım onları. Ben bundan hoşlanıyordum. Kimseyi

ilgilendirmez, insan adaletini de ilgilendirmez, Tanrı onları mahkûm ederse, haksızlık etmiş olur. Ben nasıl davranacağımı bilemedim, haklarımdan el çekmek gibi bir aptallık ettim. Onlar için alçalmaya boyun eğdim. Ne yaparsınız! Bu babalık kolaylığının soysuzlaşmasına en iyi ruhlar bile kapılabilirdi. Düşkünün biriyim ben, haklı olarak cezalandırıldım. Kızlarımın aykırılıklarına ben neden oldum, onları şımarttım. Eskiden nasıl şekerleme istiyorlarsa, şimdi de öyle haz istiyorlar. Genç kızlık heveslerini karşılamalarına her zaman izin verdim. On beş yaşında, arabaları vardı. Ne istedilerse geldi önlerine. Bir ben suçluyum, ama sevgi yüzünden suçluyum. Sesleri yüreğimi deliyordu. Seslerini duyuyorum, geliyorlar. Evet ya, gelecekler. Yasalar çocukların can çekişen babalarını görmeye gelmelerini emreder, yasalar benden yana. Alt tarafı bir arabaya binip gelecekler. Parasını veririm. Yazın onlara, bırakacak milyonlarım olduğunu bildirin! Erkek sözü! Odessa' ya gidip erişte yapacağım. Bilirim nasıl yapılacağını. Tasarımda milyonlar yatıyor. Hiç kimse akıl etmemiştir bunu. Buğday gibi, un gibi değildir, yolda bozulmaz. Ya nişastaya ne buyrulur? Milyonlar getirecek! Yalan söylemiş olmayacaksınız, milyonlar deyin. Açgözlülükten gelecek de olsalar, aldatmayı yeğ tutarım, kızlarımı görürüm ya. Kızlarımı istiyorum. Ben yaptım onları, benimdirler!" diyerek yerinden doğruluverdi, Eugène tehdidi dile getiren ne varsa hepsiyle tehdit eden, ak saçları darmadağın bir baş gördü.

"Hadi, Goriot Babacığım, yatın, ben onlara yazarım," dedi Eugène. "Gelmezlerse, Bianchon döner dönmez kendim giderim."

Yaşlı adam hıçkıra hıçkıra, "Gelmezlerse mi?" diye yineledi. "Ama ben öleceğim, bir kudurma nöbeti içinde öleceğim, kudurma! Öfkeyle doluyor içim! Şu sırada bütün yaşamım gözlerimin önüne geliyor. Aldandım, beni sevmiyorlar, hiçbir zaman sevmediler, burası kesin. Gelmedilerse, gelmeyecekler. Ne kadar gecikirlerse bana bu sevinci verme kararları o kadar tavsayacak. Bilirim onları. Kederlerimi, acılarımı, gereksinimlerimi hiçbir zaman sezmediler, ölümümü de sezmeyecekler; sevgimi bile bilmezler. Evet, anlıyorum, onların uğrunda kanımı akıtma alışkanlığım her yaptığımın değerini düşürdü. Gözlerimi de oymak isteseler, 'Oyun' derdim onlara. Çok budalaymışım. Bütün babalar kendi babaları gibidir sanıyorlar. Adam dediğin kendini saydırmalı. Benim öcümü çocukları alacak onlardan. Ama buraya gelmekte çıkarları var. Haber verin onlara, kendi can çekişmelerini zorlaştırıyorlar. Bir tek suçta bütün suçları

birden işliyorlar. Gidin, onlara söyleyin, gelmemek adam öldürmekle birdir! Şimdiye kadar işledikleri suçlar yeter. Siz de benim gibi bağırın: ‘Hey Nasie, hey Delphine, babanıza gelin, size karşı her zaman iyi olan, acı çeken babanıza!’ Ne gelen var, ne giden. Bir köpek gibi mi öleceğim? İşte ödülüm; bırakılmışlık. Alçak bunlar, namussuz bunlar; lanetliyorum onları; gece, tabutumda doğrulacak, yine lanetleyeceğim. Ama haksız mıyım, dostlar? Çok kötü davranıyorlar, değil mi öyle? Ne diyorum ben? Delphine’in geldiğini haber vermediniz mi bana? İkisinin en iyisidir o. Siz benim oğlumsunuz, Eugène, çok sevin onu, ona babalık edin. Öteki de çok mutsuz. Ya servetleri! Of! Tanrım! Ölüyorum ben, fazla acı çekiyorum! Başımı kesin, yalnız yüreğimi bırakın.”

“Christophe, gidin de Bianchon’u çağırın, bana da bir araba getirin!” diye bağırdı Eugène, ihtiyarın iniltileri ve haykırışlarının aldığı nitelik karşısında dehşete düşmüştü.

“Gidip kızlarınızı arayacağım, Goriot Babacığım, getireceğim onları size.”

“Zorla, zorla! Muhafızları çağırın, asker çağırın, her şeyi yapın!” dedi Goriot Baba, Eugène’e içinde mantık parlayan son bir bakışla baktı. “Hükümete, başsavcıya söyleyin, getirsinler, istiyorum.”

“Ama onları lanetlediniz?”

Yaşlı adam şaşkınlık içinde, “Kim söyledi bunu?” diye yanıtladı. “Çok iyi biliyorsunuz ki seviyorum onları, onlara tapıyorum! Onları görürsem, iyileşirim... Hadi, güzel komşum, sevgili çocuğum, gidin, siz çok iyisiniz; size teşekkür etmek isterdim, ama can çekişen bir adamın kutsamasından başka hiçbir şeyim yok size verecek. Ah, hiç değilse Delphine’i görsem de size karşı borcumu ödemesini söylesem. Öteki gelemese bile, onu getirin bana. Gelmek istemezse, kendisini sevmeyeceğinizi söyleyin. Sizi o kadar sever ki gelir. Su verin, içim yanıyor! Başımın üstüne bir şey koyun. Kızlarımın eli beni kurtardı, seziyorum bunu... Tanrım, ben gidersem, kim yerine koyar servetlerini? Onlar için Odessa’ya gitmek istiyorum. Odessa’ya, erişte yapmaya.”

Eugène can çekişen yaşlı adamı kaldırıp sol koluyla tuttu, sağ eline de ilaç dolu fincanı aldı.

“İçin bunu,” dedi.

Yaşlı adam gücü tükenmiş elleriyle Eugène’in elini sıkarak, “Siz ananızı, babanızı seviyorsunuzdur!” dedi. “Kızlarımı görmeden ölmemi

aklınız alıyor mu? Hep susa ama hiçbir zaman içeme! İşte on yıldır hep böyle yaşadım ben... İki damadım, kızlarımı öldürdü. Evet, evlenmelerinden sonra, kızlarım kalmadı. Babalar, meclislere başvurun, evlenme konusunda bir yasa çıkarsınlar! Kızlarınızı seviyorsanız, kocaya vermeyin. Damat, bir kızın her şeyini bozan, her şeyini kirleten bir namussuzdur. Evlenme yok artık! Kızlarımızı elimizden alan bu işte, ölürken onları bulamıyoruz. Babaların ölümü üzerine bir yasa çıkarın. Korkunç bir şey bu! Öç istiyorum! Damatlarım engelliyor gelmelerini. Öldürün onları! Restaud gebersin, Alsace'lı gebersin, benim katillerimdir onlar! Ya gebersinler ya kızlarım gelsin! Ah! Bitti, kızlarımı göremeden ölüyorum! Kızlarım! Nasie, Fifine, hadi, gelsenize! Babanız gidiyor..."

"Goriot Babacığım, biraz sakin olun, böyle çırpınmayın, düşünmeyin."

"Onları görmemek, can çekişmek bu işte!"

"Göreceksiniz."

"Sahi mi!" diye haykırdı şaşkın ihtiyar. "Ah, onları görsem! Göreceğim onları, seslerini işiteceğim. Mutlu öleceğim. Evet, böyle, yaşamak istemiyorum artık. İsteğim kalmamıştı zaten, dertlerim gittikçe artıyordu. Ama onları görsem, giysilerine dokunsam, ah, yalnız giysilerine! Çok az şey bu, ama onlardan bir şeyler duyayım! Saçlarından verin... saç..."

Bir topuz yemişçesine başı yastığına düştü. Elleri yorganın üstünde kızlarının saçlarını tutmak istercesine çırpındı. Bir çaba harcayarak, "Kutsuyorum onları," dedi, "kutsuyorum."

Birden tükeniverdi. Bu sırada Bianchon geldi.

"Christophe'a rastladım, sana bir araba getirecek," dedi. Sonra hastaya baktı, gözkapaklarını zorla kaldırdı: iki üniversiteli soğuk ve donuk bir göz gördüler. "Bunu atlatacağını hiç sanmam," dedi Bianchon. İhtiyarın nabzını yokladı, elini yüreğine koydu.

"Makine hâlâ çalışıyor; ama onun durumunda yıkılıştan başka bir şey değil bu, ölse daha iyiydi!"

"Yemin ederim doğru," dedi Rastignac.

"Neyin var senin, ölü gibi solgunsun."

"Dostum, öyle iniltiler, öyle çığlıklar işittim ki az önce! Yukarıda bir Tanrı var! Evet ya, ya bir Tanrı var, bize daha iyi bir dünya hazırlamış ya da dünya anlamsızlığın ta kendisi. Bu kadar acı olmasa, gözlerimden yaşlar boşanırdı, ama yüreğim de, midem de korkunç sıkışmış durumda."

"Baksana, bir sürü şey gerekecek şimdi; parayı nereden bulacağız?"

Rastignac saatini çıkardı.

“Al, çabucak rehine ver şunu. Ben yolda durmak istemiyorum, çünkü bir dakikayı bile kaybetmekten korkuyorum. Bir de Christophe’u bekliyorum. Tek meteliğim yok, dönüşümde arabacımın parasını vermek gerek.”

Rastignac merdivene koştu, Helder Sokağı’na, Madam de Restaud’ya gitmek üzere yola çıktı. Yol boyunca, tanık olduğu korkunç sahneyle sarsılan imgelemi öfkesini artırdı. Giriş odasına gelip Madam de Restaud’yu sorduğu zaman, kendisiyle görüşemeyeceğini söylediler.

“Ama babasından geliyorum,” dedi uşağına, “babası ölmek üzere.”

“Mösyö, Kont Hazretleri’nden kesin emir aldık.”

“Mösyö de Restaud evdeyse ona kayınpederinin ne durumda bulunduğunu söyleyin, bir de kendisiyle hemen konuşmam gerektiğini bildirin.”

Eugène uzun zaman bekledi. “Belki de şu anda ölüyor,” diye düşünüyordu.

Uşak üniversiteliyi birinci salona aldı, burada Mösyö de Restaud kendisini içinde ateş bulunmayan şöminenin önünde, ayakta karşıladı, oturacak yer de göstermedi.

“Kont Hazretleri, şu sırada kayınpederiniz iğrenç bir izbede can veriyor,” dedi Rastignac. “Odun alacak meteliği yok; tam anlamıyla ölüm döşeğinde, kızını görmek istiyor.”

Kont de Restaud soğuk soğuk, “Mösyö, Mösyö Goriot’yu pek sevmediğimi fark etmişsinizdir,” diye yanıtladı. “Madam de Restaud’nun huyunu bozdu, yaşamımın mutsuzluğuna yol açtı, onu rahatımın düşmanı olarak görüyorum. Ha ölmüş, ha yaşamış, hiç mi hiç umurumda değil. İşte ona karşı duygularım. Varsın beni ayıplasınlar, insanların fikirlerini küçümsüyorum. Budalaların, ilgisiz kişilerin hakkımdaki düşünceleriyle uğraşmaktan çok daha önemli işlerim var şimdi. Madam de Restaud’ya gelince, dışarı çıkacak durumda değil. Öte yandan, evinden ayrılmasını da istemiyorum. Söyleyin babasına, bana ve çocuğuma karşı görevini yerine getirir getirmez, kendisini görmeye gelecek. Babasını seviyorsa birkaç dakika içinde serbest kalabilir...”

“Kont Hazretleri, davranışınızı yargılamak bana düşmez, karınıza istediğinizi yaptırtabilirsiniz, ama dürüstlüğünüze güvenebilirim, değil mi?

Öyleyse, kendisine babasının bir günlük bile ömrü kalmadığını, kendisini başucunda bulamayınca lanetlediğini söyleyeceğinize söz verin, yeter.”

“Siz kendiniz söyleyin,” diye yanıtladı Mösyö de Restaud, Eugène’in sesindeki öfke karşısında sarsılmıştı.

Rastignac, Kont’un ardından, Kontes’in genellikle oturduğu salona girdi, onu gözyaşları içinde, geniş bir koltuğa ölmek isteyen bir kadın gibi gömülmüş buldu. Yüreği parçalandı. Kontes, Rastignac’a bakmadan önce ruhsal ve bedensel bir baskı altında ezilmiş gücünün bitkinliğini belli eden, korkak bakışlarla kocasına baktı.

“Mösyö, her şeyi işittim,” dedi. “Söyleyin babama, içinde bulunduğum durumu bilse, beni bağışlardı.” Kocasına baktı: “Bu işkenceyi beklemiyordum, gücümü aşıyor, Mösyö, ama sonuna kadar direneceğim. Anayım.” Sonra, umutsuzluk içinde, “Görünüşler ne olursa olsun, kendisine karşı kusursuz olduğumu söyleyin babama,” diye bağırdı üniversiteliye.

Eugène, kadının içinde bulunduğu korkunç bunalımı sezerek karıkocayı selamladı, şaşkınlık içinde çıktı. Mösyö de Restaud’nun davranışı, girişimin yararsız olduğunu göstermişti ona, Anastasie’nin artık özgür olmadığını anladı. Madam de Nucingen’e koştu, onu da yatakta buldu.

“Hastayım, sevgili dostum,” dedi Delphine. “Balodan çıkınca üşütmüşüm, zatürree olmaktan korkuyorum, hekimi bekliyorum...”

Eugène sözünü kesti:

“Ölüm dudaklarınızın ucuna da gelmiş olsa, sürüklene sürüklene babanızın yanına gitmelisiniz,” dedi. “Çağırıp duruyor sizi! Haykırışlarının en hafifini işitseniz, hastalığınızı unuturdunuz.”

“Eugène, belki de babam söylediğiniz kadar hasta değildir; ama sizin gözünüzde en ufak bir aykırı davranışta bulunmak umutsuzluğa düşürür beni, nasıl isterseniz öyle davranacağım,” dedi Delphine. “Babama gelince biliyorum, bu çıkış sonunda hastalığım ölümcül olursa kederinden ölür. Ama hekim gelir gelmez gideceğim.” Sonra, Eugène’in zincirini göremeyince, “A, saatiniz ne oldu?” dedi. Eugène kızardı. “Eugène! Eugène, daha şimdiden sattınızsa, kaybettinizse... of, çok kötü bir şey demektir bu.”

Üniversiteli, Delphine’in yatağının üzerine eğildi, sonra kulağına, “Bilmek mi istiyorsunuz?” dedi. “Peki, söyleyeyim, babanızın bu akşam

içine konulacağı kefeni alacak parası yok. Saatiniz rehinde, hiçbir şeyim kalmamıştı.”

Delphine, birdenbire yataktan dışarı fırladı, çekmecesine koştu, kesesini alıp Rastignac’a uzattı. Zili çaldı. “Geliyorum, geliyorum, Eugène,” diye haykırdı. “Bırak giyineyim; gelmemek canavarlık olur. Siz gidin, sizden önce varırım!” Sonra oda hizmetçisine seslendi: “Thérèse, Mösyö de Nucingen’e söyleyin, hemen gelsin, konuşacaklarım var.”

Eugène, can çekişen adama kızlarından birinin geleceğini bildirebilmenin mutluluğu içindeydi, Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı’na neredeyse sevinçli geldi. Arabacının parasını hemen verebilmek için, keseyi karıştırdı. Bu öylesine zengin, öylesine şık kadının kesesinde yetmiş frank vardı. Merdivenin yukarısına gelince, Bianchon’un Goriot Baba’yı tuttuğunu, hastanenin cerrahının da hekimin denetimi altında, sırtını moksalarla yaktığını gördü; tıbbın son ilacıydı bu ama yararı yoktu.

“Duyuyor musunuz?” diye soruyordu hekim.

Goriot Baba, üniversitelinin geldiğini işitince, “Geliyorlar, değil mi?” dedi.

“Yakayı sıyırır belki, konuşuyor,” dedi cerrah.

“Evet,” diye yanıtladı Eugène. “Delphine gelecek şimdi.”

“İyi,” dedi Bianchon, “kızlarından söz ediyordu hep, çağırıp duruyordu onları, kazığa oturtulanlar da böyle su isterlermiş.”

“Bırakın,” dedi hekim, cerraha, “yapılacak bir şey kalmadı, kurtaramayacağız.”

Bianchon ile cerrah hastayı yeniden iğrenç yatağına uzattılar.

“Yine de çamaşırlarını değiştirmek ister,” dedi hekim. “Hiçbir umut olmasa bile insan türüne saygı göstermek gerek. Ben yine geleceğim, Bianchon. Yine inlerse, afyon koyun.”

Cerrah ile hekim çıktı. Yalnız kaldıkları zaman, Bianchon, “Hadi, oğlum, cesaret!” dedi Rastignac’a. “Temiz bir gömlek giydirip çarşafını değiştireceğiz. Git, Sylvie’ye söyle, çarşaf getirsin, sonra da bize yardım etsin.”

Eugène aşağıya indi, Madam Vauquer’i Sylvie’yle birlikte sofrayı hazırlar buldu. Rastignac ağzını açar açmaz, dul kadın ne parasından olmak, ne de müşterisini küstürmek isteyen, kuşkulu bir satıcı kadının yavanca sevimli tavrını takınarak yanına geldi.

“Sevgili Mösyö Eugène, siz de iyi biliyorsunuz ki, Goriot Baba’nın beş parası kalmadı artık,” diye yanıtladı. “Azrail’in pençesine düşmüş bir adama çarşaf vermek, onu kaybetmek demektir, hele bunlardan birinin de kefen olarak feda edileceği düşünülürse. Daha önceden yüz kırk dört frank borçlusunuz bana, kırk frank da çarşaflara, bazı ufak tefek şeylere, Sylvie’nin vereceği muma koyun, hepsi en azından iki yüz frank tutar, benim gibi yoksul bir dul, bu kadar parayı gözden çıkaramaz. Hey Tanrım, elinizi yüreğinize koyun da siz söyleyin, Mösyö Eugène, evime uğursuzluğun yerleştiği şu beş günden beri uğradığım kayıp yeter de artar bile. Sizin de söylediğiniz gibi, bu ihtiyarın gitmesi için 10 ekü verirdim. Müşterilerimi tedirgin ediyor. Elimden gelse hastaneye taşıttırırdım. Kısacası, kendinizi benim yerime koyun. Her şeyin başında pansiyonum gelir, pansiyonum benim yaşamım demektir.”

Eugène çabucak Goriot Baba’nın odasına çıktı.

“Bianchon, saatin parası?”

“Şurada, masanın üstünde. Üç yüz altmış küsur frank kaldı. Aldığım parayla bütün borçlarımızı ödedim. Mont-de-Piété’nin makbuzu da paranın altında.”

Rastignac tiksinti içinde merdivenden indikten sonra, “Alın, Madam,” dedi, “kapatın hesabımızı. Mösyö Goriot pansiyonunuzda uzun zaman kalacak değil, ben de,” derdi.

Dul kadın yarı keyifli, yarı hüzünlü bir tavırla iki yüz frankı sayarken, “Evet,” dedi, “zavallı ihtiyarcık, ayakları önde çıkacak.”

“Bitirelim,” dedi Rastignac.

“Sylvie, çarşafları ver, sonra da yukarı çık, bu beylere yardım et,” dedi Madam Vauquer, sonra Eugène’in kulağına eğildi, “Sylvie’yi de unutmazsınız, iki gecedir gözüne uyku girmiyor,” diye ekledi. Eugène arkasını döner dönmez aşçısına koştu, “Tersyüz edilmiş çarşafları al, yedi numaradan. Bir ölüye bol bol yeter,” dedi kulağına.

Eugène birkaç basamak çıkmıştı, yaşlı ev sahibesinin sözlerini işitmedi.

“Hadi, gömleğini giydirelim,” dedi Bianchon. “Dik tut.”

Eugène yatağın baş tarafına geçip hastayı tuttu, Bianchon gömleğini çıkardı, ihtiyar göğsündeki bir şeyi korumak istercesine bir hareket yaptı, anlatacak büyük acıları olan hayvanlar gibi, sızılı ve sözsüz çığlıklar kopardı.

“Anladım!” dedi Bianchon. “Az önce moksa koymak için çıkardığımız küçük saç örgü ile madalyonu arıyor. Zavallı adam! Yine takmalı. Şöminenin üstünde.”

Eugène hiç kuşkusuz Madam Goriot’nun olan kül rengi, sarı saçlarla örülmüş bağı aldı. Madalyonun bir yanında Anastasie, bir yanında Delphine adlarını okudu. Yüreğinin görüntüsü yüreğinin üzerinde duruyordu. İçindeki saçlar öylesine inceydi ki, daha kızlarının bebekliklerinde kesilmiş olmalıydı. Madalyon göğsüne değdiği zaman, görülmesi tüyler ürpertici olan uzun bir inilti çıktı ağzından. Duyarlığının son yankılanmalarından biriydi bu, sevgilerimizin çıkıp döndüğü, bilinmedik kaynağa çekilir gibiydi. Kasılmış yüzü, hastalıklı bir sevinç anlatımına büründü. İki üniversiteli, düşünceden sonra da yaşayan bir duygu gücünün bu korkunç parlayışı karşısında, can çekişen ihtiyarın üzerine sıcak gözyaşları döktüler. İhtiyar tiz bir haz çığlığı kopardı.

“Nasie! Fifine!” dedi.

“Hâlâ yaşıyor,” dedi Bianchon.

“Yaşaması neye yarıyor ki?” dedi Sylvie.

Rastignac, “Acı çekmeye,” diye yanıtladı.

Bianchon, arkadaşına kendisi gibi yapmasını işaret ettikten sonra, kolunu hastanın dizlerinin altından geçirmek üzere diz çöktü. Rastignac da yatağın öbür yanında elini hastanın sırtının altından geçirmek için aynı şeyi yapıyordu. Sylvie, kendi getirdiğini koymak için yaşlı adam kaldırılır kaldırılmaz çarşafları çekeyim diye hazır bekliyordu. Goriot hiç kuşkusuz gözyaşlarına aldanmıştı, son gücünü de harcayarak ellerini uzattı, yatağın her bir yanında, üniversitelilerin başlarını buldu, saçlarını sertçe yakaladı ve zayıf bir sesle, “Ah, meleklerim!” dediği duyuldu. Vurguladığı bu iki sözcükten, iki mırıltıdan sonra, ruh havalandı.

“Zavallı adamcağız,” dedi Sylvie, yalanların en korkunç, en istemdışı olanının son olarak coşturduğu son duyguyu betimleyen bu ünlem karşısında içlenmişti.

Bu babanın son iç çekişi, bir sevinç iç çekişi olacaktı. Tüm yaşamının anlatımıydı bu iç çekiş; yine aldanıyordu. Goriot Baba saygıyla yatağına yatırıldı. Bu andan sonra, insan için yalnızca haz ve acı duygusuna bağlanan bir tür beyinsel bilinçten başka bir şey belirtmeyen bir bedenin yaşamla ölüm arasındaki acılı izinden başka hiçbir şey kalmadı yüzünde.

“Birkaç saat böyle kalacak, farkına bile varılmadan ölüverecek, hırıldamayacak bile. Beyin tümüyle kaplanmış olmalı.”

Bu sırada merdivende soluk soluğa bir genç kadının ayak sesleri duyuldu.

“Geç kaldı,” dedi Rastignac.

Delphine değildi gelen, oda hizmetçisi Thérèse’di.

“Mösyö Eugène, Madam babası için para isteyince, Mösyö ile aralarında şiddetli bir kavga çıktı,” dedi. “Zavallı kadıncağız bayıldı, doktor geldi, kan almak gerekti. ‘Babam ölüyor, babacığımı görmek istiyorum!’ diye haykırıp duruyordu. Yürek parçalıyordu çığlıkları.”

“Yeter, Thérèse. Gelse de bir işe yaramaz, Mösyö Goriot kendini bilmiyor artık.”

“Zavallı adamcağız, demek bu kadar ağır!” dedi Thérèse.

Sylvie, “Benimle işiniz kalmadı artık, gidip yemeğimi hazırlayayım, saat dört buçuk oldu,” dedi, merdivenin başında Madam de Restaud’yla çarpışmasına ramak kaldı.

Etkili, sarsıcı bir belirme oldu Kontes’in belirmesi. Bir tek mumla zar zor aydınlanan ölüm döşeğine baktı, babasının üzerinde yaşamın son seğirmeleri titreyen yüzünü görünce gözlerinden yaşlar boşandı. Bianchon saygı gereği çekildi. Kontes, Rastignac’a, “Erken kurtulamadım,” dedi.

Üniversiteli başıyla hüzün dolu bir işaret yaptı. Madam de Restaud babasının elini aldı, öptü.

“Beni bağışla, babacığım! Sesimin seni mezardan çağıracağını söylerdin; öyleyse, bir an yaşama dön de pişman kızını kutsa. Duy sesimi. Korkunç bir şey bu, bundan böyle yeryüzünde görebileceğim tek kutsama senin kutsaman. Herkes benden nefret ediyor, bir sen seviyorsun. Çocuklarım bile benden nefret edecekler. Beni de yanında götür, seni severim, sana bakarım. Duymuyor ki, deliyim ben.” Diz çöktü, yüzünde bir sayıklama anlatımıyla seyretti bu yıkıntıyı. Sonra, Eugène’e bakarak, “Mutsuzluğumun eksik yanı kalmadı,” dedi. “Mösyö de Trailles büyük borçlar bırakarak buradan gitti, bu arada beni aldattığını da öğrendim. Kocam hiçbir zaman bağışlamayacak beni, servetimi de onun eline bıraktım. Bütün düşlerim yıkıldı. Yazıklar olsun! Bana tapan tek yüreğe (babasını gösterdi) kim için ihanet etmişim! Değerini bilmedim, onu teptim, bir sürü dert açtım başına, ne alçağım!”

“Bunu biliyordu,” dedi Rastignac.

Bu sırada, Goriot Baba gözlerini açtı, ama bir kasılmanın etkisiyle. Kontesin umudunu belirten devinimin ürperticiliği can çekişen bir insanın gözlerini görmenin verdiği ürpertiden geri kalmazdı.

“Sesimi duyuyor mu yoksa?” diye haykırdı. “Hayır,” dedi sonra, yanına oturdu.

Madam de Restaud babasını beklemek istediğini belirtince, Eugène bir şeyler yemek için aşağıya indi. Pansiyonerler toplanmışlardı bile.

“Ne haber,” dedi ressam, “yukarıda ufak bir *ölümorama*’mız olacak anlaşılan?”

“Charles,” dedi Rastignac, “alaya almak için bu kadar acı olmayan bir konu bulsanız daha iyi olur.”

“Gülmek de yok mu yani?” diye yanıtladı ressam. “Ne çıkar bundan? Nasıl olsa, artık kendinde değilmiş. Bianchon söyledi.”

“Tamam işte,” dedi Müze Memuru, “nasıl yaşadıysa öyle ölecek.”

“Babam öldü!” diye haykırdı Kontes.

Bu korkunç çığlık üzerine, Sylvie, Rastignac ve Bianchon yukarı çıktılar, Madam de Restaud’yu bayılmış buldular. Kendine geldikten sonra, kapıda bekleyen arabaya taşıdılar. Eugène onu Thérèse’e teslim edip Madam de Nucingen’in evine götürmesini söyledi.

Bianchon, aşağı inince, “Evet, gerçekten ölmüş,” dedi.

“Hadi, beyler sofraya,” dedi Madam Vauquer, “çorba soğuyacak.”

İki üniversiteli yan yana oturdu. Eugène, Bianchon’a, “Ne yapacağız şimdi?” dedi.

“Ne yapalım istiyorsun? Gözlerini kapadım, uygun biçimde yatırdım. Belediye hekimi ölümü kaydettikten sonra gidip bildireceğiz. Kefeni dikilip gömülecek. Ne olsun istiyorsun?”

Pansiyonerlerden biri ihtiyarın yüz buruşturmasını öykünerek, “Ekmeğini şöyle koklayamayacak artık,” dedi.

“Beyler, kızdırmayın kafamı, şu Goriot Baba’yı bırakın artık,” dedi belletici. “Yemek de yedirmiyorsunuz adama, bir saattir her şeye karıştırdınız herifi. Canım Paris kentinin ayrıcalıklarından biri de hiç kimsenin dikkatini çekmeden doğmamız ve yaşayıp ölmemizdir. Biz de uygarlığın nimetlerinden yararlanalım. Altmış kişi öldü bugün, Paris’in catakombları için gözyaşı mı dökelim istiyorsunuz? Goriot Baba gebermiş, ne mutlu kendisine! Çok seviyorsanız, gidin, başında bekleyin, biz de rahat rahat yemeğimizi yiyelim.”

“Evet ya,” dedi dul kadın, “çok iyi oldu öldüğü! Anlaşılan yaşam boyunca başı dertten kurtulmamış zavallının.”

Eugène için babalığı simgeleyen bir yaratık ardından yapılan tek ölüm söylevi bu oldu. On beş pansiyoner her zamanki gibi konuşmaya başladı. Eugène ile Bianchon yemeklerini yedikleri zaman, çatal, kaşık gürültüleri, konuşma aralarında yükselen kahkahalar, bu obur ve ilgisiz yüzlerin değişik anlatımları, umursamazlıkları, kısacası her şey, dehşetten dondurdu onları. Gece ölünün başında bekleyip dua okuyacak bir papaz bulmaya gittiler. İhtiyara karşı yerine getirilecek son görevleri ellerindeki azıcık paraya göre ayarlamak zorunda kaldılar. Ceset, akşam dokuza doğru, bu çıplak odada, iki mum arasında, açılır kapanır bir karyolaya konuldu, yanına da bir papaz oturdu. Rastignac, yatmadan önce, ayin ve cenaze masrafları konusunda din adamından bilgi istedikten sonra, Baron de Nucingen ile Kont de Restaud’ya birer mektup yazarak adamlarını gönderip cenaze masraflarını karşılamalarını rica etti. Christophe’u acele evlerine yolladı, sonra yattı, yorgunluktan bitmiş durumda uyudu. Ertesi gün, Rastignac ile Bianchon, ölümü kendileri gidip bildirmek zorunda kaldılar, öğleye doğru kaydı yapıldı. İki saat sonra, iki damattan hiçbiri para yollamamış, onlar adına bir gelen de olmamıştı. Rastignac papazın parasını kendisi ödemek zorunda kalmıştı. Sylvie de ihtiyarı kefenleyip kefenini dikmek için on frank isteyince, Eugène ile Bianchon, ölünün akrabaları hiçbir şeye karışmayacak olurlarsa, masrafları zor karşılayacaklarını hesapladılar. Böylece tıp öğrencisi cesedi hastanesinden getirterek ucuza mal ettiği yoksul tabutuna kendi eliyle yerleştirdi.

“Şu heriflere iyi bir oyun oyna,” dedi Eugène’e. “Git, Père-Lachaise’den beş yıllığına bir yer al, üçüncü sınıf bir cenaze töreni yaptırt. Damatlarıyla kızları paranı ödemeye yanaşmazlarsa, mezarının üstüne şunları kazdırtırsın: ‘Burada Kontes de Restaud ve Barones de Nucingen’in iki üniversite öğrencisinin parasıyla gömülen babaları Mösyö Goriot yatar.’”

Eugène ancak Mösyö ve Madam de Nucingen ile Mösyö ve Madam de Restaud’nun kapılarını çalıp eli boş döndükten sonra uydu dostunun öğüdüne.

“Mösyö ile Madam kimseyi kabul etmiyor,” dedi kapıcılar; “babaları öldü, büyük kederler içindeler.”

Eugène, Paris’in yüksek çevresini yeterince tanıyordu, ısrar etmedi. Delphine’e ulaşmanın olanaksızlığını görünce garip bir biçimde yüreği burkuldu. Ona kapıcı odasından, “Bir kürk satın da babanız son barınağına uygun bir biçimde götürülsün,” diye yazdı.

Pusulayı kapattı, Baron’un kapıcısından hanımına vermesi için Thérèse’e götürmesini rica etti, ama kapıcı pusulayı Baron de Nucingen’e verdi, o da ateşe attı. Eugène, gereken her şeyi yaptıktan sonra, saat üçe doğru pansiyona döndü. O ıssız sokakta, giriş kapısında, iki iskemle üstünde, kara bir kumaşın zar zor örttüğü tabutu görünce, gözyaşlarını tutamadı. Daha hiç kimsenin el sürmediği, kötü bir serpmeç, kutsanmış suyla dolu, gümüş rengi bir bakır kaba daldırılmıştı. Kapıya kara perde gerilmemişti. Yoksul ölümüydü işte, ne şatafatı, ne kalabalığı, ne dostu, ne akrabası vardı. Hastanede bulunmak zorunda olan Bianchon, Rastignac’a bir mektup bırakarak kilisede yaptığı görüşmeyi bildirmişti. Tıp öğrencisi büyük ayinin ödenemeyecek kadar pahalı olduğunu, o kadar pahalı olmayan akşam ayiniyle yetinmek gerektiğini, Christophe’u bir mektupla Cenaze İşleri’ne yolladığını yazıyordu. Bianchon’un karalamalarını bitirmek üzereyken Eugène, Madam Vauquer’in elinde iki kızın saçları bulunan, altın çemberli madalyonu gördü.

“Nasıl cüret ettiniz bunu almaya?” dedi.

“Bununla mı gömülecekti?” diye yanıtladı Sylvie. “Altın bu.”

Eugène öfkeyle, “Elbette!” dedi. “Kızlarını canlandıran tek şeyi yanında götürsün hiç değilse.”

Cenaze arabası gelince Eugène tabutu koydurttu, çivilerini söktü, Delphine ile Anastasie’nin genç, bakire, arı oldukları, can çekişme haykırışları arasında söylediği gibi, mantık yürütmedikleri bir zamana götüren imgeyi saygıyla ihtiyarın göğsüne koydu. Adamcağızı Saint-Etienne-du-Mont’a, Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı’ndan pek uzak olmayan kiliseye götüren arabaya yalnız Rastignac, Christophe ve iki cenaze taşıyıcı eşlik etti. Kiliseye gelince, ceset basık ve loş bir mihrabın önüne konuldu, üniversiteli burada Goriot Baba’nın iki kızı ile kocalarını boşuna aradı. Kendisine oturaklı birkaç bahşiş kazandırmış olan bu adama karşı son görevini yerine getirmesi gerektiğini düşünen Christophe’la yalnızdı. İki papazı, ayin çömezini ve kilise hizmetlisini beklerken, Rastignac tek sözcük söylemeden Christophe’un elini sıktı.

“Evet, Mösyö Eugène,” dedi Christophe, “iyi ve dürüst bir adamdı, hiçbir zaman bir sözü ötekinden daha yüksek sesle söylemeyen, hiç kimseye zararı olmayan, hiçbir zaman kötülük etmeyen bir adamdı.”

İki papaz, ayin çömezi ve kilise hizmetlisi geldi, dinin bedava dua edecek kadar zengin olmadığı bir çağda, yetmiş franka ne verilebilirse verdiler. Kilise adamları bir mezmur ile *Libera* ve *De profundis*’i okudular. Ayin yirmi dakika sürdü. Papaz ile ayin çömezi için bir tek yas arabası vardı. Eugène ile Christophe’u da yanlarına almayı kabul ettiler.

“Hızlı gidelim de gecikmeyelim, nasıl olsa arkadan gelen yok,” dedi papaz, “saat beş buçuk.”

Bununla birlikte, cesedin cenaze arabasına konulduğunu sırada, armalı ama boş iki araba, Kont de Restaud ile Baron de Nucingen’in arabaları geldi, cenazeyi Perè-Lachaise’e kadar izledi. Saat altıda, Goriot Baba’nın cesedi mezara indirildi, çevresinde kızlarının adamları vardı parasını üniversitelinin ödediği kısa dua okunur okunmaz, din adamlarıyla birlikte kayboldular. İki mezarcı, tabutu örtecek kadar birkaç kürek toprak attıktan sonra doğruldular, içlerinden biri, Rastignac’tan bahşişlerini istedi. Eugène cebini araştırdı, hiçbir şey bulamadı. Christophe’tan 20 sou borç almak zorunda kaldı. Kendi başına hiç de önemli olmayan bu olay, Rastignac’ı korkunç bir kedere gömdü. Akşam oluyordu, nemli alacakaranlık sinirlerini bozuyordu insanın. Mezara baktı, son delikanlı gözyaşını, arı bir yüreğin lekesiz heyecanlarının kopardığı gözyaşını, düştükleri yerden göklere kadar fışkıran şu gözyaşlarından birini buraya gömdü. Kollarını kavuşturdu, bulutları seyretti. Onu böyle görünce Christophe yanından ayrıldı.

Rastignac, yalnız kaldıktan sonra, mezarlığın yukarısına doğru birkaç adım yürüdü, Paris’i içinde ışıklar parıldamaya başlayan Seine Nehri’nin iki kıyısı boyunca kıvrılıp yatmış gördü. Gözleri Vendôme Alanı’nın sütunu ile Invalides’in kubbesi arasına, girmek istediği kibar çevrenin yaşadığı yere dikildi, neredeyse yercesine baktı. Bir uğuldayan kovana, balını önceden çeker gibi olan bir bakışla baktıktan sonra, şu yüce sözleri söyledi: “Şimdi çık karşıma!”

Sonra da, bu topluma yöneltti̇ği ilk meydan okuma eylemi olarak, Madam de Nucingen’e yemeğe gitti.

52. Ünlü bir tutukevi. (Ç.N.)

53. O çağda, para karşılığı, başkasının yerine askere gidilebiliyordu. (Ç.N.)